

ACADEMIA „ȘTEFAN CEL MARE”
A MINISTERULUI AFACERILOR INTERNE AL REPUBLICII MOLDOVA

**FOCARELE SEPARATISTE ȘI IMPACTUL
LOR ASUPRA TERORISMULUI
CONTEMPORAN**

*(Materialele conferinței științifico-practice internaționale
16 martie 2017)*

**SEPARATIST FOCUSES AND THEIR IMPACT ON
CONTEMPORARY TERRORISM**

*(Scientific and practical international conference's materials,
16 March 2017)*

CHIȘINĂU, 2017

**Aprobată și recomandată pentru editare de Consiliul Editorial
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI**

Colegiul de redacție:

Dr. Simion CARP, rector al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Valentin CHIRIȚA, prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Iurie LARII, director al Departamentului Știință, Dezvoltare Proiecte și Cooperare al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Costică VOICU, profesor universitar al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, București, România

Dr. Radion COJOCARU, șef al Centrului de Cercetări Științifice al Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Alexandru PARENIIUC, decan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Boris GLAVAN, decan al Facultății securitate civilă și ordine publică a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Cornel OSADCI, prodecan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Oleg RUSU, șef al Catedrei Științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Igor TROFIMOV, șef al Catedrei Drept privat a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Marian GHERMAN, șef al Catedrei Activitate specială de investigații și securitate informațională a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Liliana CREANGĂ, șef al Catedrei Drept public și securitate a frontierei a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Iurie ODAGIU, conferențiar universitar al Catedrei Procedură penală și criminalistică a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Ștefan BELECCIU, conferențiar universitar al Catedrei Drept polițienesc a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Vasile FLOREA, conferențiar universitar al Catedrei Științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Veaceslav URSU, conferențiar universitar al Catedrei Științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Alexandru ZOSIM, conferențiar universitar al Catedrei Științe penale a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Aliona BIVOL, conferențiar universitar al Catedrei Științe manageriale și socio-umane a Academiei „Ștefan cel Mare”

Dr. Oleg CASIADI, conferențiar universitar al Catedrei Științe manageriale și socio-umane a Academiei „Ștefan cel Mare”

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor revine autorilor.

CUPRINS

Simion CARP, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Elena CARP, <i>master în drept</i>	
Despre terorism și presiuni politice în Franța secolului al XVIII-lea. Cazul lui Ludovic al XVII-lea.....	10
Iurie LARII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, director al Departamentului știință, dezvoltare proiecte și cooperare al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Oleg RUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Particularitățile social-psihologice ale personalității infractorului terorist	20
Aliona BIVOL, <i>doctor în psihologie, conferențiar universitar al Catedrei „Științe Manageriale și Socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aspecte psihocomportamentale ale separatiștilor	29
Iurie BULAI, <i>doctor în drept, conferențiar universitar interimar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Rodica BULAI, <i>magistru în tehnologii informaționale, lector universitar al „Catedrei Activitatea specială de investigații și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Fenomenul extremismului/separatismului-terorismului, cauzele și condițiile de apariție, unele viziuni de contracarare și prevenire a acestora.	36
Oleg CASIADI, <i>doctor în filosofie, conferențiar universitar al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Ludmila BUCIUȘCAN, <i>Master în drept, lector-universitar al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Locul și rolul UE în reglementarea diferendului transnistrean	41
Oleg CASIADI, <i>doctor în filosofie, conferențiar universitar al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Valeriu HARABARA, <i>doctorand în istorie, lector-universitar al Catedrei „Științe manageriale și socio-umane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Impactul politicii externe ruse asupra securității regionale în s-e Europei.....	51

Valentin CHIRIȚA, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Cornel OSADCII, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, prodecan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Factori criminogeni ai terorismului	59
Radion COJOCARU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Andrei CAZACICOV, <i>master în drept, asistent universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Crearea sau conducerea unei organizații criminale cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist	65
Liliana CREANGĂ, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Securizarea frontierelor Republicii Moldova ca măsură strategică de combatere a terorismului, separatismului și migrației ilegale	75
Mihail DAVID, <i>doctor în drept, Universitatea „Spiru Haret”, Constanța, România</i>	
Ion CORCIMARI, <i>lector-universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”,</i>	
Unele aspecte privind principiul autodeterminării și separatismul	83
Victor MÎRZAC, <i>lector universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM</i>	
Boris GLAVAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății securitate civilă și ordine publică a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM</i>	
Aspecte teoretico-metodice privind investigațiile speciale la contracararea infracțiunilor cu caracter terorist	88
Gheorghe GLADCHI, <i>doctor habilitat în drept, profesor universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Boris GLAVAN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății securitate civilă și ordine publică a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM</i>	
Actul terorist: probleme privind liberarea de răspundere penală	94

Veaceslav GRATI, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Anatolie CANANĂU, <i>mașter în drept, lector universitar al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Factorii determinanți ai terorismului	98
Alexei PUNGĂ, <i>lector universitar al Catedrei „Activitate specială de investigație și securitate informațională” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Alexandru PARENİUC, <i>doctor în drept, conferențiar universitar, decan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Separatismul, pericolozitatea și consecințele lui	105
Anatol ANDRONACHE, <i>magistru în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Constantin RUSNAC, <i>doctor în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Importanța interceptării și înregistrării comunicărilor la prevenirea, combaterea și cercetarea infracțiunilor cu caracter terorist	118
Veaceslav URUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Victor CIORBA, <i>doctorand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, mașter în drept</i>	
Atacurile de tip „raider” - risc care amenință investițiile în zonele cu instabilitate politică	126
Veaceslav URUSU, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Lilia POPA, <i>procuror în Procuratura pentru combaterea criminalității organizate și cauze speciale</i>	
Unele reflecții privind noțiunea de terorism și de act terorist în legislația Republicii Moldova	136
Gheorghe GRAUR, <i>mașter în drept, asistent-universitar al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Vasile ZAVATIN, <i>doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Regiunile secesioniste ca premise de apariție a terorismului contemporan.....	143

Анна ПОЛИТОВА, <i>доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин и судебных экспертиз Донецкого юридического института МВД Украины (г. Кривой Рог, Украина), кандидат юридических наук</i>	
Противодействие террористической деятельности: международный опыт и его актуальность для Украины	154
САФАРОВ Х.С. <i>Начальник кафедры государственно-правовых дисциплин факультета № 2 Академии МВД Республики Таджикистан, кандидат юридических наук, подполковник милиции</i>	
О некоторых проблемах определения понятия экстремизма в уголовном праве	158
Лидия СУКМАНОВСКАЯ, <i>старший преподаватель кафедры административного права и административного процесса Львовского государственного университета внутренних дел</i>	
Деятельность государственных органов в направлении противодействия терроризму на транспорте в Украине	162
ЧИСТОКЛЕТОВ Л. Г. <i>профессор кафедры административно-правовых дисциплин Львовского государственного университета внутренних дел, доктор юридических наук, профессор</i>	
ХИТРА А. Л. <i>доцент кафедры административного права и административного процесса Львовского государственного университета внутренних дел, кандидат юридических наук</i>	
Особенности и причины распространения терроризма в Украине	168
Anatolie CANANĂU, <i>doctorand, lector universitar al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Prevenirea individuală a infracțiunilor din domeniul transportului rutier	173
Grigore ARDELEAN, <i>lector universitar al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Vulnerabilitatea capacității de apărare juridică contra actelor de poluare provenite din teritoriul transnistrean	180
Marcel BOȘCANEANU, <i>mașter în drept, doctorand, specialist superior al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Caracteristica juridico-penală și criminologică a organizatorului și conducătorului actului terorist	185

Alin BULBAȘ, <i>mașter în drept, lector universitar al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Nicolae HARITON, <i>mașter în drept, asistent universitar al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Separatismul – o amenințare asupra securității omenirii	193
Olesea CREȚU, <i>magistru în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Mecanisme teoretico-practice privind recepționarea și examinarea sesizărilor actelor de terorism	200
Olga DOBĂ, <i>mașter în drept, doctorandă, lector universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Rolul Asociației „Promo-LEX” în respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova	204
Olga DOBĂ, <i>mașter în drept, doctorandă, lector universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Mecanisme juridice privind terorismul internațional	212
Ghennadi EPURE, <i>mașter în drept, asistent-universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Igor SOROCEANU, <i>student al anului III, Facultatea de drept, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Separatismul transnistrean ca formă de subminare a identității culturale	218
Eugenia GUGULAN, <i>doctorandă, lector-universitar al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Analiza conceptual-aplicativă a fenomenului separatismului în regiunea transnistreană	223
Aliona GUMENCO, <i>mașter în drept, doctorand, lector universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Asigurarea securității persoanei în regiunea transnistreană	228

Aliona GUMENCO, <i>mașter în drept, doctorand, lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept public și securitate a Frontierei”</i> <i>a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Terorismul politic o formă a războiului clandestin	232
Veaceslav GUȚAN, <i>lector superior universitar</i> <i>al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”</i> <i>a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Criminalitatea economico-financiară – factor determinant în finanțarea separatismului: probleme și consecințe	236
Vitalie IONAȘCU, <i>mașter în drept, doctorand, lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Probleme privind asigurarea dreptului persoanei la libera circulație în regiunea transnistreană	243
Veronica JUC, <i>lector universitar</i> <i>al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”</i> <i>a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Contracurarea terorismului la nivel național și internațional	251
Alina MARGARINT, <i>asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Forțele interne și procesul de soluționare a conflictului transnistrian. (Provocări și perspective)	257
Alexandr PATRAȘKO, <i>doctorand</i>	
Fenomenul Separatismului secolului XXI: aspecte și abordări doctrinale.	262
Natalia PAUSTOVSCAIA, <i>lector universitar</i> <i>al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică” a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Separatismul – factorul care împiedică asigurarea asistenței juridice internaționale în materie penală	269
Mariana PAVLENCU, <i>doctor în drept, lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	

Vitalie COSTIȘANU, <i>magistru în drept,</i> <i>procuror în Procuratura municipiului Chișinău, oficiul Ciocana</i>	
Terorismul cibernetic – parte componentă a terorismului contemporan	274
Artiom PILAT, <i>mașter în drept, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Refugiați, victime ale regimului separatist	280
Sofia PILAT, <i>doctorandă, lector universitar al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Vandalismul săvârșit din motive politice în zonele separatiste	286
Igor ȘEVCENCO, <i>mașter în drept, doctorand, lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept public și securitatea frontierei”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Impactul mass-media în propagarea separatismului	292
Sergiu SÎRBU, <i>lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Apărarea dreptului de proprietate a terenurilor aflate pe teritoriul regimurilor separatiste	297
Sergiu SECRIERU, <i>doctorand</i>	
Politica penală de incriminare a infracțiunii de sustragere sau extorcare a drogurilor sau etnobotanicelor în spațiul ex-sovietic și influența acesteia asupra legislației penale a Republicii Moldova	301
Sergiu SOCEVOI, <i>mașterand, asistent universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Migrația – premisă de apariție a unui conflict în Europa	310
Vitalie TELIPAN, <i>doctorand, lector universitar</i> <i>al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare a MAI</i>	
Armata transnistreană – element de siguranță a noului dispozitiv militar rus	315
Gabriela ȚIPIȘCA, <i>magistru în drept, asistent universitar</i> <i>al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”</i> <i>a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI</i>	
Aspecte procesuale de reparare a prejudiciului moral cauzat ca urmare a actului de terorism	324

Simion CARP,

doctor în drept, conferențiar universitar,
rector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Elena CARP,

master în drept

DESPRE TERORISM ȘI REPRESIUNI POLITICE ÎN FRANȚA SECOLULUI AL XVIII-LEA. CAZUL LUI LUDOVIC AL XVII-LEA

Rezumat

Articolul are ca subiect teroarea de stat și represiunile politice analizate în baza evenimentelor care au avut loc în perioada Revoluției Franceze din 1789. În context, se specifică că teroarea este numele generic dat perioadei ce a urmat preluării puterii de către cea mai radicală grupare, a iacobinilor, perioadă în care violența fizică, asociată cu amenințarea prin folosirea violenței, a fost practică în scopul creării bazei unei noi ordini sociale. Astfel, țara care, în pofda faptului că a proclamat „Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului”, a pășit pe calea terorii și in justiției. Prin urmare, autorii prezentului studiu scot în evidență cauzele acestui fenomen și căile principale de contracarare a lui la etapa actuală de dezvoltare a societății.

Un alt aspect abordat în articol ține de destinul trist al unui copil, cunoscut cu numele Ludovic al XVII-lea, care a avut ghinionul de a se naște într-o familie regală importantă a Europei și care a prins și vremurile tulburi ale unei revoluții. Cazul lui oferă posibilitate de a analiza represiunea, procesul de „spălare” a creierilor, obligarea de a denunța calomnios împotriva părinților, impunerea dezicării de religie și acceptarea doctrinei revoluționare, manipularea, precum și tratamentele inumane și degradante în calitate de manifestări ale terorismului revoluționar.

În concluzie, se apreciază că această perioadă relativ scurtă, când teroarea și-a arătat fața sa îngrozitoare sub forma terorismului de stat, trebuie să rămână în vizorul cercetătorilor și a structurilor abilitate în vederea contracarării acestuia la etapele ulterioare de dezvoltare a societății.

Cuvinte-cheie: teroare, terorism, terorism de stat, represiuni politice, revoluție, iacobini, ghilotină, Basilica Saint-Denis, Ludovic al XVII-lea etc.

Summary

The subject of the article is the state terror and political repressions which have been analyzed on the basis of events that took place during the French Revolution of 1789. In this context, it is specified that terror is the generic name given to the following period of taking over of power by the most radical grouping, of Jacobins, during which physical violence associated with the threat of violence was practiced in order to create the basis of a new social order. Thus the country, in spite of proclaiming of “Declaration of Human and Civic Rights”, has stepped on the path of terror and injustice. Consequently, the authors of this study highlighted the causes of this phenomenon and the main ways of its counteracting at the current stage of the development of the society.

Another aspect addressed in the article is about a child’s sad destiny, known under the name of Louis XVII, who had the misfortune of being born in an important royal family in Europe and who also caught the troubled times of revolution. His case provides an opportunity to analyze the repression, the “brainwashing” process, the obligation to denounce slander against parents, imposing of religion denial and acceptance of revolutionary doctrine, manipulation, as well as inhuman and degrading treatment as manifestations of revolutionary terrorism.

In the issue, it is estimated that this relatively short period when terror revealed its appalling face in the form of state terrorism, must be observed by the researchers and qualified structures for its counteracting at feather stages of society development.

Keywords: terror, terrorism, state terrorism, political repression, revolution, Jacobins, guillotine, Basilica Saint-Denis, Louis XVII etc.

Introducere. Contracurarea terorismului reprezintă una dintre problemele actuale ale contemporaneității. În pofida multiplelor manifestări pe parcursul evoluției societății, terorismul de stat rămâne însă a fi puțin studiat. Reieșind din faptul că acest viciu social se manifestă cel mai acut în procesul unor modificări radicale ale societății și ale orânduirii de stat, evenimentele ce au urmat imediat după revoluția franceză din 1789 prezintă un interes deosebit pentru relevarea esenței respectivului fenomen.

Astfel, orice revoluție se contrapune în plan ideologic trecutului și, într-un mod sau altul, luptă cu acest trecut. Totodată orice revoluție are ca scop distrugerea „până la temelie” a orânduirii vechi, pentru ca pe ruinele acesteia să fie construită una nouă. Acest lucru s-a întâmplat în multe țări ale lumii (Rusia, Anglia, Spania etc.), însă nici o revoluție nu a luptat atât de crâncen cu trecutul cum cea franceză.

După „secolul rațiunii” și al noului clasicism înghețat în canoane, care se încheia prin triumful unei Revoluții și al unui Erou – căderea Bastiliei în 1789 și încoronarea imperială a corsicanului Bonaparte în 1804 nu erau altceva decât gesturi aurorale, colective sau individuale, ale marii răsturnări romantice cu atâtea rădăcini în cel de-al XVIII-lea veac – „secolul afectului”, al trăirii exaltate, al geniului, al imaginației febrile, dacă nu bolnave [1, p. 210].

Potrivit unor autori, drama secolului al XVIII-lea consta în faptul că ceea ce se dovedea mai puțin străin pentru acea vreme este inacceptabil pentru logica experienței de guvernare absolutistă. Oscilând între oportunități de conjunctură, ca ameliorarea și rentabilizarea sistemului, loialism tradițional, salvarea regimului, conservatorismul luminat al secolului al XVIII-lea francez a dorit evitarea schimbărilor structurale, printr-o reformare limitativă a statului patrimonial, fără a-l transforma. Adaptarea Statului la realitățile în plină schimbare ale secolului cereau modificări în mecanismele de funcționare ale absolutismului în direcție liberală [2].

Rezultate și discuții. Pentru contracurarea eficientă a unui fenomen social cu caracter negativ este necesar de elucidat esența acestuia și, ulterior, de eliminat sau, cel puțin, de neutralizat cauzele care îl generează. Astfel, analiza cauzelor terorii care a avut loc la sfârșitul sec. al XVIII-lea în Franța permite să concluzionăm că acestea constau în apariția masivă a unor fenomene de criză, incapacitatea societății de a regla procesele social-politice complicate, schimbarea rapidă a idealurilor și valorilor umane, precum și includerea în activitatea politică a maselor largi ale populației care nu posedă experiență politică. Ca urmare, sporesc tendințele de a profita de lacunele sistemului social și de stat pentru a-și croi calea cea mai scurtă spre scopurile propuse prin intermediul terorii și represiunilor. Deci, cauza terorii se regăsește și în incapacitatea statului, inclusiv a comunității internaționale, de a soluționa problemele sociale, naționale, religioase etc.

Printre cauzele terorismului și represiunilor politice din Franța de la sfârșitul sec. al XVIII-lea se evidențiază mai mulți factori. Unul din acești factori constă în nesoluționarea problemelor naționale și religioase, îndeosebi a celor care au o importanță existențială pentru grupul național, religios sau social, acestea fiind legate de autoaprecierea respectivelor grupuri, de moralitatea, valorile fundamentale, tradițiile și obiceiurile lor. Nu se are în vedere o simplă segregare a societății, ci un conflict social acut ce ar exclude compromisele. Prin urmare, dispare moralitatea, fun-

damentele primordiale și sistemul de valori care determina legăturile dintre oameni.

În Franța, caracterul tot mai acut al conflictului nesoluționat dintre elite a făcut ca, între anii 1787 și 1793, acțiunea revoluționară a maselor să influențeze în mod negativ situația elitei și rezultatul conflictului dintre grupările constitutive, astfel încât consecințele pe termen lung ale Revoluției Franceze au fost mult mai însemnate decât cele ale Revoluției Engleze și ale războiului civil ce i-a urmat (ca să nu mai vorbim despre efectele structurale cu totul ne semnificative ale frondelor, oricum eșuate) [3, p. 102].

Există țări sau grupuri sociale mari care se deosebesc de vecinii săi printr-un nivel mai înalt de bunăstare și care, datorită capacităților sale politice, economice sau militare, își dictează voința altor țări sau grupuri sociale. Ca urmare, primii trezesc ură și invidie, atribuindu-lise toate calitățile unui dușman periculos, căruia, în caz că nu poate fi învins într-o luptă deschisă, i se poate cauza diferite prejudicii în cadrul unei lupte clandestine. În asemenea situații conceptele morale nu mai funcționează, deoarece respectivul dușman „nu merită” o apreciere morală sub aspect pozitiv. În acest context, se constată că o astfel de atitudine față de nobilimea franceză a apărut datorită activității iluminiștilor, care au trezit ură față de cei ce conduceau țara la acel moment.

Determinante ale terorismului au fost și continuă să fie cauzele social-economice exprimate printr-o inechitate socială sporită. Această inechitate capătă ulterior un contur politic, ideologic, național, religios sau psihologic, ceea ce consolidează orientarea teroristă a diferitor grupuri și pături sociale. În majoritatea cazurilor terorismul reflectă nu doar confruntarea de idei și opinii, ci poate constitui un antagonism între sărăcie și bogăție.

Ludovic al XVI-lea (1774-1792) a devenit rege al Franței la 20 de ani printr-o conjunctură nefavorabilă. Nepregătit pentru a conduce un regat în plină criză, consecința a politicii precedentului monarh, Ludovic al XV-lea, el a avut o domnie nefastă, fiind nevoit să se bazeze pe specialiști pentru reformarea statului, care până la urmă a dus la declanșarea Revoluției din 1789 și la destrămarea monarhiei [2].

Incapabil să renunțe la tradiția absolutistă, regele a decis să fugă din Franța, dar a fost oprit la Varennes și întors la Tuilleries. Pentru tentativa de a fugi din țară Ludovic a căzut în dizgrația poporului.

Este important de remarcat că, pe lângă cauzele enumerate, acțiunile de teroare mai sunt favorizate și de anumite condiții, printre care locul primordial îi revine slăbirii puterii de stat, a structurilor și organelor ei, precum și incapacității organelor de ocrotire a dreptului de a releva și neutraliza oportun teroriștii. Un asemenea factor a avut loc până la căderea puterii regale. Ulterior însă, puterea de stat fiind acaparată de către teroriști, acest factor nu mai are importanță, ci dimpotrivă, în cadrul statului sunt create organe speciale pentru a realiza acțiuni teroriste.

O altă cauză se exprimă în conflicte militare și războaie, inclusiv civile, în cadrul cărora actele de teroare devin parte ale acțiunilor militare. Mișcările de partizani recurg deseori la acte de terorism, iar armatele de ocupație folosesc acțiuni teroriste pentru a înspăimânta populația.

Intervenția armatei austro-prusace, venită în ajutorul lui Ludovic, a culminat cu bătălia de la Valmy, la 20 septembrie 1792, unde armata franceză a învins,

iar trupele străine s-au retras. Această intervenție a determinat căderea regalității, la 10 august, când palatul Versailles a fost luat cu asalt de mulțime, urmată de procesul regelui [2], pe care îl apreciem ca un început al terorismului de stat.

Urmează de menționat că folosirea modernă a conceptului de teroare a început în timpul Revoluției Franceze din 1789. Teroarea este numele generic dat perioadei ce a urmat preluării puterii de cea mai radicală grupare, a iacobinilor, perioadă în care violența fizică, asociată cu amenințarea prin folosirea violenței, a fost practică în scopul creării bazei unei noi ordini sociale [4, p. 55].

Chiar dacă teroarea a fost folosită și până la Robespierre de unii indivizi sau de diferite grupări, guvernarea „Marelui Teror” a dus la terorizare sistematică și violență susținută de stat prin căi, care au servit mai apoi la crearea concepției contemporane a terorismului [5, p. 8]. Astfel, conform Declarației despre terorism din 1987 de la Geneva [6], în concepția terorismului de stat sunt incluse reținerile ilegale, omorurile, răpirile, tortura și executarea persoanelor fără anchetă și proces judiciar echitabil efectuate prin intermediul angajaților organelor de forță (poliția și alte organe de stat).

Țara care a proclamat „Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului”, luându-și deviza „libertate, egalitate, fraternitate”, a pășit pe calea terorii și in Justiției. Regii au fost înlăturați, iar biserica a fost catalogată ca părtașă a vechiului regim. În locul cultului lui Hristos a fost anunțat „cultul Rațiunii”, care în realitate a devenit cultul nebuniei nesăbuite.

Așadar, terorismul este determinat și de existența unor organizații clandestine, care își atribuie capacități de Mesia, considerând că doar ele elaborează învățătura corectă referitoare la evoluția, progresul societății, îmbunătățirea stării materiale a populației, salvarea sufletului etc. Atunci când învățătura respectivelor organizații nu este acceptată de către toți membrii societății, aceasta le este impusă prin cele mai sângeroase metode. În acest sens, nu contează dacă teroriștii au reușit sau nu să acapareze puterea de stat. Însă, în situația când aceștia au preluat controlul organelor de stat în Franța la sfârșitul sec. al XVIII-lea, posibilitățile lor de a-și impune conceptele prin teroare au devenit cu mult mai mari.

Realizându-și orientările ideologice, extremiștii ignorează realitățile politice și social-economice existente în societate. În opinia acestora, doar idealurile lor determină tot spectrul relațiilor dintre oameni. Aceștia consideră că dezvoltarea pozitivă a societății este posibilă doar în baza concepțiilor impuse de către ei, iar pentru a-și asigura victoria este necesar de a distruge societatea actuală, temelie ei ideologică, națională, religioasă etc.

În aceste condiții, una din țintele revoluționarilor a fost biserica. Franța de după 1789 a fost supusă unui fenomen amplu dezbătut în istoriografia franceză și europeană, anume de creștinarea. Aceasta reprezintă evoluția parcursă de statul francez de la statul profund religios la unul laic și apoi către unul anticlerical și antireligios, având ca rezultat final adoptarea cultelor revoluționare ale Rațiunii, Ființei Supreme și teofilantropia [7].

O rumoare contrarevoluționară cuprinde poporul care se înarmează și marea sacrează mai mult de o mie de regaliști, preoți refractari și deținuți de drept comun din închisorile din Paris și alte orașe de provincie. Astfel, unul dintre factorii care

determină fenomenele teroriste își găsește expresia în posibilitatea de înarmare a societății, precum și în prezența unui număr mare de persoane cu pregătire militară profesională care nu și-au găsit ocupație în timp de pace. În Paris, pe o perioadă de 48 de ore, începând cu ziua de 2 septembrie 1792, în timp ce Adunarea Revoluționară se dizolva în haos, mai mult de 200 de episcopi erau masacrați de mulțimea furioasă. Execuții au mai avut loc la Lyon sau portul Rochefort [7].

După cum am menționat mai sus, au existat numeroase legi date de guvernarea ateistă, care urmărea abolirea religiei creștine și distrugerea simbolurilor acesteia, cât și încurajarea religiei revoluționare, numită și „Religia Virtuții”.

Până și calendarul creștin în octombrie 1793 este înlocuit de un calendar revoluționar. Săptămâna era de 10 zile, fără referințe biblico-religioase, marcând astfel nașterea unei noi ere, cea a Revoluției Franceze, și sfârșitul erei religioase începute la nașterea lui Iisus Hristos. Totodată, sunt eliminate sărbătorile religioase (în calendarul catolic francez existau atunci 183 de sărbători) și înlocuite cu sărbători laice care celebrau natura, rațiunea sau omul. Sunt înlocuite și numele de străzi care purtau denumirea unor sfinți, regi sau aristocrați. Se iau o serie de măsuri și contra obiectelor fizice religioase. Astfel, se interzice folosirea clopotelor, care sunt topite și folosite pentru crearea de tunuri în slujba națiunii [7].

În timp ce religia creștină era persecutată, autoritatea centrală impune noi culte care să o înlocuiască. Primul dintre acestea a fost cultul Rațiunii, proclamat în urma evenimentelor din 17-19 noiembrie 1793. Momentul culminant îl constituie depunerea pe altarul bisericii din Notre Dame a unei prostituate care o reprezenta pe zeița Rațiunii.

Forma de exprimare a cultului era organizarea unor festivaluri marcate de manifestații antireligioase: purtarea în procesiuni a unor elemente religioase, precum statuete sau obiecte liturgice; procesiunea măgarilor care purtau mitre și erau îmbrăcați în vestimentație clericală, arderea efigiilor capețiene; purtarea prizonierilor contra-revoluționari alături de măgarii care purtau mitreși prin bacheluri civice, o formă de redescoperire a comuniunii.

Însă le-a fost puțin să-i înlăture pe regi și să interzică biserica. A trebuit să nimicească chiar memoria despre regi și creștinism. Către începutul revoluției franceze în necropola Saint-Denis se odihneau de veci 46 regi, 32 regine, 63 prinциpi și principese și 10 oameni de stat care nu aparțineau de casa regală.

Nu este surprinzător că acest templu străvechi le-a provocat revoluționarilor o ură deosebită. Astfel, către împlinirea primului an de la declararea Republicii în august 1793, Adunarea constituantă emite un ordin: „Mormintele și mausoleele foștilor regi, înălțate în Basilica Saint-Denis, în biserici și alte locuri pe întreg teritoriul Republicii, vor fi distruse pe data de 10 august”.

Pe lângă motivele ideologice erau înaintate și altele destul de pragmatice: Republica Franceză luptă cu Europa tiranică și resimte o necesitate acută de plumb pentru industria militară.

Nici un fel de plan de lucru constructorii vieții noi nu aveau. Astfel, aceștia s-au apucat să distrugă mormintele. Toți Carlii, Ludovigii, Filipii, Henricii, soțiile și copiii acestora erau aruncați în gropi comune.

Obiectele care prezentau o oarecare valoare arheologică erau expediate la

retopire. Franța nouă nu are nevoie de istorie. Totodată mulțimea nu ezita să-și ia în calitate de „suvenir” o careva parte din rămășițele regilor.

Astfel, mormintele regilor sunt eliberate, corpurile acestora sunt aruncate în gropi comune, rămășițele sunt astupate cu var nestins, apoi cu pământ și bătute cu tăvălugul tras de cai.

Unda de profanare a mormintelor s-a răspândit în întreaga țară. Peste tot unde putea ajunge mâna revoluției erau distruse mormintele principilor și oamenilor de vază. Chiar în Paris, lângă biserica devastată al universității Sorbona, întemeiată de către cardinalul Richelieu, trecătorii puteau urmări îngrozii cum prostimea dezmembra în bucăți trupul unuia dintre cei mai mari oameni de stat ai Franței, iar copiii din Paris băteau cu picioarele ca în minge capul marelui Richelieu [8].

După aceste evenimente mănăstirea Saint-Denis a devenit depozit. Bazilica a devenit o ruină. Martorul ocular al acelor zile, scriitorul, politicianul și diplomatul francez François-René de Chateaubriand scria: „Saint-Denis a devenit un pustiu. Aici se plimbă păsările, pe altarele distruse crește iarba și nu se aude nimic, în afară de căderea picăturilor de apă de pe acoperișul distrus”.

Au trecut anii și totul s-a așezat pe un nou făgaș: noul rege s-a întors din surghiun în Paris, iar regii morți – în necropola Saint-Denis. În anul 1817 mormintele comune au fost exhumate, iar rămășițele găsite au fost adunate și cu grijă au fost depuse în catedrala restaurată. Desigur, nu mai era posibil de a identifica regii și toate rămășițele au fost depuse în cripta bazilicii într-o încăpere specială. Pe perețele acesteia sunt plasate plite pe care sunt înscrise numele celor înmormântați...

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, în timpul terorii iacobine, mii de „inamici ai Revoluției franceze” și-au văzut sfârșitul în tăișul ghilotinei. Unii oameni din public s-au plâns că mecanismul era mult prea rapid și nu se puteau bucura de un „spectacol” mai lung. Oamenii veneau cu sutele în Place de la Concorde, locul revoluției, pentru a urmări spectacolul morbid. Ghilotina devenise o adevărată muză, fiindu-i închinată cântece, poezii și bancuri. Spectatorii puteau cumpăra suveniruri, iar înainte de execuții, în timp ce citeau lista cu numele victimelor, puteau lua o mică gustare la restaurantul din apropiere, „Cabaret de la Guillotine”. Unii oameni veneau zilnic – „Tricoteuses” fiind un grup de femei care stăteau lângă eșafod și în pauzele dintre execuții tricotau. Spectacolul s-a extins și în cazul condamnaților, mulți dintre ei dansând în timp ce urcau scările eșafodului, spunând glume sau oferind mulțimii ultimele cuvinte. Fascinația ghilotinei s-a diminuat la sfârșitul secolului al XIX-lea, dar execuțiile publice au continuat în Franța până în 1939 [9].

Cei mici participau adesea la execuții și mulți dintre ei aveau acasă propriile ghilotine în miniatură. În 1790, o replică de jumătate de metru, realizată din chereștea, era jucăria preferată a micuților francezi. Aceștia efectuau întregul proces, decapitând păpuși sau rozătoare mici.

Pentru copiii familiei regale, din spatele zidurilor de la Tuileries, revoluția părea încă destul de îndepărtată. Până în iunie 1792... În ziua fatidică de 13 august, familiei regale i-a fost adusă la cunoștință și a fost îndeplinită hotărârea de încarcerare. Au fost conduși în celebra închisoare-turn a vechilor templieri. Pe acest am-

plasament al templierilor, datând din secolele XIII-XIV, fuseseră ridicate nu unul, ci două turnuri, de dimensiuni diferite, care au servit, de-a lungul timpului, atât pentru depozitarea diverselor valori, cât și ca închisoare. Cel mai mic a devenit, la sfârșitul verii lui 1792, adăpost al „cetățenilor Capet”, după titulatura revoluționară. Construcție feudală, acest mic turn se ridica pe patru etaje, fiecare primindu-și separat prizonierii: la al doilea au fost „cazate” regina Maria Antoaneta, împreună cu fiica sa Maria Theresa, iar la al treilea, regele, alături, până la 11 decembrie, de fiul său [10, p. 27].

La 26 septembrie, în apropierea iminentă a procesului, Ludovic al XVI-lea a fost mutat sub zăbrelele turnului cel mare, la etajul al doilea. O lună mai târziu, suferea același tratament și restul familiei, încarcerată cu un etaj mai sus. Declarația drepturilor omului, încadrată de cocardele tricolore, trona asupra destinului noilor prizonieri. Era una dintre ultimele amintiri pentru Ludovic al XVI-lea, nevoit, la 21 ianuarie 1793, să părăsească Turnul în drum spre locul execuției [10, p. 27].

Regaliștii refugiați în străinătate l-au proclamat rege pe băiețelul de 7 ani, sub numele de Ludovic al XVII-lea. Fără îndoială că mulți membri ai Adunării Naționale i-ar fi trimis cu dragă inimă la ghilotină pe micul rege și pe sora sa. Totuși, nu puteau subestima importanța copilului pentru negocierile cu țările vecine inamice. Familiile regale din Austria, Prusia și Spania au pornit de mai multe ori lupte la frontiera Franței, pentru a încerca restabilirea monarhiei. De aceea, cei doi prizonieri din închisoarea Temple erau foarte importanți pentru membrii Adunării Naționale [11].

Iacobinii aveau și alte planuri în privința micului deținut, hotărând să-l folosească în propriile scopuri. Ei tindeau să obțină de la micul rege depoziții împotriva propriei mame (lupta cu rudele este specifică tuturor regimurilor revoluționare; astfel, în URSS erau aduse ca exemplu pentru toți pionerii faptele lui Pavlic Morozov).

După moartea regelui, micul Louis Charles a fost smuls de către revoluționari din grija mamei și pus sub supravegherea lui Antoine Simon, un pantofar bețiv, temnicer al închisorii Temple. Acesta era unul din cei mai exaltați iacobini, recomandat pentru această slujbă de către înșiși liderii revoluției, Marat și Robespierre. Misiunea sa era să-l transforme pe micul Capet (nume dat în derădere de către revoluționari familiei regale, care nu purta nume de familie, după acela al primului rege din dinastia omonimă) într-un bun cetățean al noii republici, să-l dezbrace de prejudecățile trecutului regal. Drept urmare, Simon a inițiat reeducarea micului prizonier. Mai întâi l-a privat de somn. Noaptea, după ce Louis Charles adormea, Simon îl trezea, strigându-l. După ce prințul dădea fuga la el, Simon îl trimitea înapoi cu un șut, strigându-i invective. Louis Charles a fost învățat să-și înjure familia, aristocrația și să-L hulească pe Dumnezeu. A fost forțat să bea și, în cele din urmă, s-a deprins cu băutura. Când micul rege „cânta cântece revoluționare” și înjura vechea orânduire, noii „educatori” îi dăruiau jucării. Au fost aduse prostituate și a fost forțat să se culce cu ele, de la care s-a molipsit de boli venerice, inclusiv tuberculoză. Suferea de diaree continuă. Era amenințat constant cu ghilotina, ceea ce-i provoca acestuia frecvente leșinuri. În cele din urmă, a fost pus să semneze o declarație prin care recunoștea că mama sa îl învățase să se masturbeze și că s-a culcat cu ea. A fost pus să repete aceste lucruri în fața mamei și a mătușei sale. Mărturia lui,

în lipsa oricăror altor probe, a fost folosită pentru condamnarea la moarte a mamei sale, în procesul intentat acesteia de către revoluționari. La 16 octombrie 1793, regina Maria Antoaneta a fost ghilotinată [12]. A rămas cât se poate de politicoasă, până în ultima clipă. Călcându-1 din greșeală pe picior pe unul dintre călăi, se pare că i-a spus: „Vă rog foarte mult să mă iertați, Monsieur” [13].

După rechemarea lui Antuan Simon la municipalitate în ianuarie 1794, succesul tronului a fost plasat în aceeași cameră solitară, în care până la execuție s-a aflat și tatăl său. Nu este clar ce pericol prezenta copilul, însă toate geamurile în celula sa au fost blocate, ușa a fost până la jumătate clădită, iar partea de sus a fost închisă cu gratii puternice cu o vizetă mică pentru a-i transmite mâncare. Izolat complet singur într-o celulă secretă micul Ludovic al XVII-lea, cum îl numeau monarhiștii, s-a stins de tuberculoză, într-un mister sordid în iunie 1795, la vârsta de numai 10 ani și 2 luni.

La autopsie, corpul micului Louis Charles arăta subțire și osos de la subnutriție, fiind acoperit de numeroase tumori și râie. Cu această ocazie, inima lui Louis Charles a fost prelevată pe ascuns. Ea este azi păstrată în catedrala Saint-Denis de lângă Paris, alături de rămășițele pământești ale părinților săi și ale tuturor regiilor Franței, profanate și amestecate în gropi comune la Revoluția franceză. Corpul său, îngropat de revoluționari în groapa comună de la cimitirul Sainte-Marguerite din Paris, alături de atâtea altele ale victimelor Revoluției franceze, nu a mai putut fi identificat ulterior [12].

Acesta a fost destinul trist al unui copil care a avut ghinionul de a se naște într-o familie regală importantă a Europei și care a prins și vremurile tulburi ale unei Revoluții care a născut un monstru: socialismul. Unii văd în reeducarea micului Ludovic al XVII-lea prima încercare de reeducare în stil comunist.

Poetesa rusă Marina Țvetaeva a dedicat micului rege al Franței o poezie, în care îl deplânge pe copilul nevinovat descriind suferințele prin care a trecut [14].

Singură, Maria Theresa, a fost eliberată, în urma unui complicat schimb, după trei ani și patru luni de încarcerare, la 17 decembrie 1795. Austriecii dețineau printre prizonieri mai mulți deputați francezi vinovați de trădare, iar aceștia au devenit moneda de schimb ideală.

Pentru aproape toți iluștrii prizonieri ai Revoluției franceze, moartea, mai mult sau mai puțin violentă sau rapidă, a reprezentat calea izbăvirii, iar turnul în care au fost închiși a devenit, de-a lungul timpului, loc de pelerinaj pentru monarhiști. Și tocmai pentru a stopa o asemenea posibilă mitizare, în 1808, Napoleon i-a hotărât demolarea...

Sora lui Ludovic al XVII-lea, principesa Maria-Tereza, până la capătul zilelor sale nu a fost convinsă în faptul că fratele său a murit. Testamentul ei începea cu următoarele cuvinte: „Sufletul meu se va reuni cu sufletele părinților mei și al mătușei mele...” și nici un cuvânt despre frate.

În 1999-2000, inima micuțului decedat la 8 iunie 1795 a fost supusă analizei prin metoda ADN. Sângele reginei Ana de România, care are printre strămoși atât Familia Regală de Bourbon, cât și Familia Regală de Orléans, a fost utilizat la identificarea ADN a inimii lui Ludovic al XVII-lea. Rezultatul a fost că inima examinată era cea a unui copil al Mariei Antoaneta, deci în principiu a lui Ludovic al

XVII-lea. Oficial, s-a dezvăluit această enigmă punând, astfel, capăt speculațiilor celor care cred că Ludovic al XVII-lea ar fi fost eliberat pe ascuns și că descendenții săi sunt pretendenții legitimi la tronul Franței [12] (cel mai cunoscut este Karl-Wilhelm Naundorff, un ceasornicar din Berlin care pretindea că el este Ludovic al XVII-lea [15, 104 p.]). Dar unii au avansat ideea că inima este cea a fratelui lui Ludovic al XVII-lea, decedat în 1789. Inima acestui copil a dispărut sub Restaurație. Un medic legist a afirmat în cursul unei emisiuni televizate în ianuarie 2007 că ar fi bine să se facă diferența între o inimă îmbălsămată (fratele lui Ludovic al XVII-lea) și alta la fel (inima decedatului din 1795) [16].

În contextul celor relatate, considerăm că chiar dacă am admite că micul Ludovic al XVII-lea a fost eliberat pe ascuns și ulterior a dus un mod de viață clandestin, soarta acestuia nu ar fi fost deloc ușoară. Despre aceasta ne sugerează și Victor Hugo, în romanul istoric „Omul care râde”, unde este redată povestea unui copil a cărui față a fost mutilată pentru ca să nu mai poată fi recunoscut. Practica aceasta, frecventă se pare în istoria vechilor monarhii, era folosită de regi prin intermediul unor executanți obscuri în scopul îndepărtării unor rivali periculoși sau temuți. În acest sens este descrisă impresia de deznădejde, de solitudine neajutorată care înconjoară pe copilul abandonat [17, 328 p.].

De menționat că istoria pierzaniei lui Ludovic al XVI-lea, al soției sale Maria-Antoaneta și al fiului și succesorului Ludovic al XVII-lea s-a repetat și în Rusia peste 120 de ani, prin nimicirea familiei țarului Nicolae al II-lea, care a fost un act simbolic al teroarei revoluționare orientată spre înăbușirea celor mai mici încercări de împotrivire din partea „claselor contrarevoluționare”.

Cu referire la revoluția franceză, urmează de menționat că perioada în care teroarea revoluționară s-a manifestat pe deplin nu a fost chiar îndelungată – aproximativ doi ani. Apoi revoluția s-a „domolit”, cei mai aprigi reprezentanți ai ei în scurt timp înșiși au pășit pe eșafod, iar puterea mulțimii și fanaticilor ideologici a fost schimbată de cea a delapidatorilor și corupților. După care a fost Napoleon și un deceniu și jumătate de războaie necontenite.

Concluzii. Respectiva perioadă relativ scurtă, când revoluția și-a arătat fața sa îngrozitoare, a produs Franței niște răni care nu s-au tămăduit nici până în prezent. Acesta este prețul idealurilor „libertății, egalității, fraternității”. Nici un fel de războaie sau cotropitori nu au adus astfel de pagube culturii franceze precum cele pe care le-a adus revoluția, supranumită „Mare”. Însă cel mai important este că rănilile au fost provocate nu doar propriei culturi, ci și sufletelor oamenilor, consecințele acestei dezumanizări putând fi urmărite și în zilele noastre.

În prezent pot fi auzite deseori mesajele unor exponenți ai curențelor radicale care promovează o anumită ideologie sau religie, iar cei care nu le împărtășesc ideile urmează să fie lichidați. Fenomenul respectiv trebuie relevat și apreciat ca un fundament ideologic al terorismului.

Este regretabil și faptul recrutării de către unele grupuri armate, în particular de către Statul Islamic, a unui număr mare de copii pentru a-i face combatanți, kamikaze și scuturi umane, precum și pentru ai impune să presteze servicii sexuale sau alte activități similare. Astfel, înșelarea copiilor și forțarea acestora să comită acte criminale reprezintă unul dintre cele mai oribile aspecte ale violenței teroriste.

Referințe bibliografice

1. Theodorescu Răzvan. Picătura de istorie. București: Editura Fundației Culturale Române, 2002.
2. Popa Andrei. Tumultoasa domnie a lui Ludovic al XVI-lea. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/tumultoasa-domnie-a-lui-ludovic-al-xvi-lea>
3. Foran J. Teoretizarea revoluțiilor. Iași: POLIROM, 2004.
4. Arădăvoaice Gh., Iliescu D., Niță L.D. Terorism, antiterorism, contraterorism. Oradea: ANTET, 1997.
5. Balan O. Beșleaga G. Terorism și antiterorism. Chișinău, 2002.
6. THE GENEVA DECLARATION ON TERRORISM. UN General Assembly Doc. A/42/307, 29 May 1987, Annex. În: <http://i-p-o.org/GDT.HTM>
7. Tufaru Marian, Lupta dintre Revoluția Franceză și Biserică. Fenomenul decreștinării. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/lupta-dintre-revolutia-franceza-si-biserica-fenomenul-decrestinarii>
8. Марченко Дмитрий. Как Французская революция уничтожала историю Франции. În: <http://pravlife.org/content/kak-francuzskaya-revolyu-ciya-unichtozhala-istoriyu-francii>
9. Să i se taie capul! Din culisele ghilotinării. În: <https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/sa-i-se-taie-capul-din-culisele-ghilotinarii>
10. Stănescu-Stanciu T. Ludovic XVII. Tragedia puterii. În: Magazin istoric. Iulie 2006.
11. O mare enigmă istorică: prințul Ludovic al XVII-lea al Franței nu a murit de mic în închisoare și a trăit ca ceasornicar? În: <http://www.lovendal.ro/wp52/o-mare-enigma-istorica-printul-ludovic-al-xvii-lea-al-frantei-nu-a-murit-in-inchisoare-si-a-trait-ca-ceasornicar/>
12. Ludovic al XVII-lea al Franței. În: https://ro.wikipedia.org/wiki/Ludovic_al_XVII-lea_al_Fran%C8%9Bei
13. Schonburg A. Așa au fost executați Regele Ludovic al XVI-lea și regina Maria-Antoaneta (VII). În: <http://www.ziartricolorul.ro/asa-au-fost-executati-regele-ludovic-al-xvi-lea-si-regina-maria-antoaneta-vii-2/>
14. Цветаева М. Людовик XVII. În: <http://www.tsvetayeva.com/poems/ludovik>
15. Серебренников В. Загадочный эпизод Французской революции: Людовик XVII --- Наундорф (Question Louis XVII). Москва: Издательство ЛКИ, 2013.
16. Misterul lui Ludovic al XVII-lea. În: <http://dezvaluiribiz.ro/misterul-lui-ludovic-al-xvii-lea/>
17. Hugo Victor. Omul care râde. București: Editura LARRY, 1993.

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
director al Departamentului Știință, dezvoltare proiecte și cooperare
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Oleg RUSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

PARTICULARITĂȚILE SOCIAL-PSIHOLOGICE ALE PERSONALITĂȚII INFRACȚIONARULUI TERORIST

Rezumat

Lupta cu criminalitatea în general și infracțiunile cu caracter terorist în special nu poate fi eficientă fără o cunoaștere profundă a faptului cine și de ce săvârșesc infracțiuni. Aprecierea stării și dinamicii criminalității, prognozarea tendințelor sale depind de datele generalizate despre personalitatea celor care săvârșesc infracțiuni, caracteristica contingentului respectivelor persoane în funcție de vârstă, starea familială, studii, particularitățile psihologiei etc.

Astfel, potrivit autorului, pentru a contracara amenințarea teroristă este necesar de a cumula eforturile celor mai diverse instituții sociale, este importantă poziția activă a statului. Un rol semnificativ în domeniul contracarării terorismului în condițiile actuale trebuie să-l aibă studierea minuțioasă și sistematică a personalității teroristului precum și a factorilor (inclusiv social-psihologici), care pot duce la creșterea numărului de teroriști. Fără o analiză a personalității teroristului nu este posibil de elaborat măsuri eficiente de luptă cu acest fenomen periculos și distructiv al lumii contemporane.

Cuvinte-cheie: Terorism, contracararea terorismului, grup terorist, personalitatea teroristului, psihologia teroristului, portretul social-psihologic al teroristului.

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL PECULIARITIES OF TERRORIST PERSONALITY

Summary

The fight with overall crime and offences with terrorist character in particular, cannot be effective without a deep knowledge of who and why commits crimes. Assessment of the status and dynamics of the crime and forecasting its trends depend on the generalized data about the personality of those who commit offences, the characteristic features of these persons depending on age, family status, studies, psychological peculiarities etc.

Thus, according to the author, to counter the terrorist threat, it is necessary to combine efforts of various social institutions, an active position of the state is important. A significant role in counteracting terrorism in the present circumstances must be a thorough and systematic study of the terrorist and the factors (including social-psychological ones) that can contribute to increase the number of terrorists. Without an analysis of the terrorist personality is not possible to elaborate effective measures to combat this dangerous and destructive phenomenon of the contemporary world.

Key words: Terrorism, countering terrorism, terrorist group, the personality of the terrorist, terrorist psychology, socio-psychological portrait of the terrorist.

Introducere. Evoluțiile geopolitice, luptele dintre state, războaiele civile interminabile și luptele interne ale unor țări, dar și luptele interioare ale individului, aduc în prim-plan schimbări majore care proiectează viitorul într-un labirint încâlcit și periculos [1, p.18].

Astfel, începutul noului mileniu este caracterizat de trăsături distincte ce afectează sistemul securității internaționale, conflictele etnice și religioase, sărăcia, pretențiile hegemoniste ale unor state reprezentând riscuri majore pentru esca-ladarea atacurilor teroriste în lume, resuscitează actualitatea studiului științific al terorismului.

Terorismul reprezintă produsul forțelor distructive în societate și persoană, reflectă cultul violenței și conduce pe toate dimensiunile la fortificarea și răspândi-rea sa, devalorizând viața umană. Terorismul diminuează semnificativ importanța legilor și posibilitatea compromisurilor, care reprezintă un atribut indispensabil al civilizației aducând în același timp forța brutală în rangul principalului regulator al vieții sociale, inclusiv internaționale.

Rezultate și discuții. Un prim punct de vedere, deosebit de interesant, îi aparține lui Quintilliano Saladana, care, încercând să definească atentatul politic și cel de crimă internațională, ajungea la concluzia conform căreia terorismul reprezintă „...o metodă de a stăpâni masele și a paraliza acțiunea lor, prin mij-locul constrângerii psihologice și al intimidării criminale. Rezultatul său este o stare de violență provocată prin mijloace de izolare, în succesiunea actelor de violență, executate în scopul de a inspira teroare...” [2, p. 29]. Conform definiției date de către Departamentul Apărării al SUA, terorismul presupune „...folosirea calculată a violenței sau a amenințării cu violența pentru a atinge țeluri politice, religioase sau ideologice prin implementarea fricii sau folosirea intimidării sau a coerciției” [3, p. 1-2].

Contracurarea terorismului contemporan ca imperativ al consolidării siste-mului de securitate internațională se desfășoară în condițiile sporirii complexității acestui fenomen, datorat extinderii intereselor geostrategice ale diferitor state, ceea ce duce la globalizarea riscurilor și amenințărilor la adresa stabilității globale.

Astfel, pentru a contracura amenințarea teroristă este necesar de a cumu-la eforturile celor mai diverse instituții sociale, este importantă poziția activă a statului. Un rol semnificativ în domeniul contracurării terorismului în condițiile actuale trebuie să-l aibă studierea minuțioasă și sistematică a personalității teroris-tului precum și a factorilor (inclusiv social-psihologici), care pot duce la creșterea numărului de teroriști. Fără o analiză a personalității teroristului nu este posibil de elaborat măsuri eficiente de luptă cu acest fenomen periculos și distructiv al lumii contemporane.

Analiza personalității teroristului reprezintă un element indispensabil al ca-racteristicii criminologice a terorismului. O semnificație deosebită o are analiza calităților specifice ale personalității teroriștilor în contextul evidențierii motivării comportamentului de tip terorist. În acest sens Iu. Antonean arată că motivarea terorismului poartă un caracter complex, multidimensional și neunivoc, iar moti-vele urmează a fi diferențiate în funcție de personalitatea și tipul concret al actului terorist [4, p. 251].

Un alt cercetător, Lebedev I.V., face legătura dintre motivele comportamentului infracțional și viziunile, interesele, orientările sociale și deprinderile teroristului. Examinând stereotipurile de comportament, el menționează că toate acestea au o legătură directă cu motivarea comportamentului criminal al personalității teroristului [5, p. 97].

Formarea personalității teroristului și a portretului său social-psihologic are loc ca rezultat al convergenței a trei determinante importante ale dezvoltării personalității, și anume: mediul sociocultural (demografia, studiile, religia, apartenența națională etc.), mecanismele neconștientizate ale dezvoltării personalității (psihodinamica comportării și comunicării, reflexele psihologice de autoapărare etc.); formarea orientării teroriste (motivele conștientizate, valorile (inclusiv religioase) etc.) [6, p. 19]. Astfel, premisele social-psihologice ale devenirii tipului terorist de personalitate pot fi convențional divizate în trei grupe și anume: specificul social-psihologic al macromediului; particularitățile individuale ale persoanei; predispunerea persoanei către o activitate teroristă.

Reieșind din cele specificate mai sus, este puțin probabil de a evidenția o cauză universală în baza căreia persoana respinge valorile moral-spirituale ale societății și pășește pe calea terorismului. În baza unor anchetări ale teroriștilor, participanții de rând ai mișcărilor teroriste au pășit pe calea terorismului în baza unor noeme, legate de răzbunarea pentru rudele decedate, prieteni, locuința distrusă, alăturării la tovarășii de idei după principiul patriotismului fals (apărarea patriei, poporului și pământului de „dușmani”) precum și a fricii de o eventuală prigonire din partea puterii locale sau a militanților înarmați în cazul nealăturării la mișcarea de rezistență etc. În afară de aceasta, în mediul terorist este răspândită și înșelarea pe temei religios caracterizat prin interpretarea eronată a islamului [7, p. 46].

Este destul de dificil de a prezenta un portret social-psihologic universal al teroristului, deși în literatura științifică pot fi întâlnite diverse variante ale unei asemenea portret. În opinia noastră, o remarcă destul de exactă o face autorul S. Dikaev menționând că „în rândul teroriștilor pot fi întâlnite persoane de vârstă, sex, religie, apartenență partinică diferită, precum și cu un nivel intelectual, dezvoltare psihică și asigurare materială diferită” [8, p. 87]. Ținând cont de aceasta, deseori este dificil de vorbit, chiar și în linii generale, despre calitățile și particularitățile personalității teroristului. Este important de a avea în vedere că personalitatea teroristului se formează nu doar sub influența diferitor mecanisme ale dezvoltării persoanei, dar și a unui anumit mediu sociocultural care, în mare parte, determină orientările de bază ale personalității.

Desigur, oamenii nu se nasc și nu devin teroriști imediat. Devenirea ca membru al unei organizații teroriste are loc prin socializarea personalității care presupune un proces de includere a individului în mediul social, asimilarea de către el a influențelor sociale, aderarea la sistemul valorilor sociale și de grup. Socializarea personalității presupune un proces de edificare de către ea a unei anumite strategii de activitate, un proces de mobilizare a forțelor și posibilităților subiectului.

Clasificarea teroriștilor în baza unor temeuri reprezintă o sarcină destul de complexă ținând cont de diversitatea cauzelor social-psihologice și a formelor de manifestare a fenomenului terorismului, care depind de tradițiile culturale și naționale ale statelor, structura socială și mulți alți factori [9, p. 4].

În literatura criminologică sunt evidențiate șase grupe de semne care caracterizează personalitatea infractorului, și anume: 1) social-demografice; 2) juridico-penale; 3) caracterul diferitor domenii de activitate și relații sociale; 4) calitățile morale; 5) semnele psihologice; 6) caracteristicile fizico-biologice [10, p. 298; 11, p. 298-302].

Cercetarea semnelor social-demografice ale teroriștilor arată că actele teroriste sunt săvârșite în special de către bărbați. Însă femeile, de asemenea, participă la activitatea teroristă. Femeia, fiind după natura sa mai predispusă decât bărbatul la o percepere rațională a realității, fiind în esență mai emotivă și mai predispusă la fanatism resimte necesitatea de a avea un ideal oarecare, pentru care s-ar putea de luptat până la sfârșit.

La atragerea femeilor în organizațiile religioase teroriste și folosirea lor în activitatea teroristă contribuie următoarele cauze: ele trezesc mai puține bănueli din partea serviciilor speciale; ele pot fi mai ușor pregătite pentru actele teroriste suicidare, deoarece pot fi mai ușor influențate decât bărbații. Actul terorist săvârșit de către o femeie generează un efect propagandistic mare în societate.

În afară de aceasta, femeia transformată în kamikaze nu necesită a fi instruită în arta militară și metodele conspirării. Astfel, ea apare în calitate de armă ieftină de o singură folosință. Totodată, actele teroriste, săvârșite de către femei, sunt capabile să ridice spiritul de luptă al militanților de gen masculin.

De asemenea, este necesar de menționat că în rândul teroriștilor sunt și foarte mulți adolescenți minori care participă activ în terorismul național și religios [4, p. 280]. Anume generația tânără, datorită infantilității intelectuale și morale, cade ușor în cursa naționalismului radical, a ideilor sociale și religioase [12, p. 107].

În activitatea teroristă, de regulă, sunt antrenate persoane sănătoase fizic și mintal, însă care au anumite particularități psihologice (deseori căpătate). Ele țin în primul rând de respingerea celor care gândesc altfel și de orientarea spre lupta cu ideologia și religia străină etc. Considerăm că o astfel de poziție este condiționată de nivelul scăzut al studiilor și al conștiinței juridice al membrilor organizațiilor teroriste. Majoritatea din ei nu au studii sau sunt limitate la 4-5 clase ale școlii primare. Persoane care au studii medii, speciale sau superioare sunt reprezentați în special prin teroriștii anarhiști conducători ai formațiunilor militare ilegale și ideologi ai terorismului [7, p. 47].

Psihiatrul W. Rasch ne atrage atenția asupra faptului că nu s-au găsit date concludente pentru ipoteza conform căreia un număr semnificativ de teroriști ar fi anormali sau ar suferi de tulburări psihice [13, p. 48]. În mod similar, Ferracuti și Bruno subliniază că o explicație psihiatrică generală a terorismului, este imposibilă [14, p. 189]. Dacă am fi putut spune că toți teroriștii sunt bolnavi psihic, ar fi fost probabil cea mai ușoară modalitate de a rezolva această problemă.

Deși există argumente care susțin că terorismul nu este rezultatul tulburărilor de personalitate sau a psihopatologiei, acest lucru nu înseamnă că decizia

politică de a se uni într-o organizație teroristă nu este influențată și în unele cazuri determinată de motive psihologice inconștiente sau latente. Problema constă în dificultatea de a găsi un numitor comun într-un grup divers de persoane.

Unul dintre posibilele motive pentru numărul mic de persoane bolnave patologic din rândul teroriștilor ar putea fi faptul că cele mai multe organizații sunt foarte atente cu privire la persoanele pe care le recrutează, le supun anumitor teste și elimină imediat membrii care ar putea pune în pericol supraviețuirea grupului.

În acest sens, teroristul este o persoană rațională, dar care nu concepe și nu își dă seama de suferința victimelor sale. În schimb, liderul unui astfel de grup terorist are o inteligență peste medie și este capabil să estimeze costurile și mai ales câștigurile unor astfel de acțiuni. Prin personalitatea sa deschisă, fiind o persoană sociabilă, cooptează cu ușurință nenumărați discipoli pe care cu siguranță îi va convinge că scopurile organizației vor fi pe primul plan și vor fi obligați, pentru binele lor și al grupării, să folosească orice metode (violență, sinucidere) pentru a duce planul la bun sfârșit [1, p. 9].

În majoritatea cazurilor, liderul este un individ carismatic, carismă ce îl ajută în a-i convinge pe cei din jurul său de corectitudinea acțiunilor întreprinse și de necesitatea alăturării unui novice ca adept al organizației. Liderii apelează deseori la citate religioase pentru justificarea crimelor și violențelor, pentru a-și duce la bun sfârșit scopurile, fie cele religioase, financiare sau politice. Grupările teroriste asigură membrilor, sentimentul de apartenență, sentimentul de putere și în unele cazuri și nevoia de răzbunare după moartea unui membru al familiei, sau răzbunarea unei întregi societăți, pentru că a fost dur lovită și exploatată. În astfel de organizații discreditarea liderilor, diminuarea puterii acestora pot fi cea mai bună metodă pentru ca acestea să fie dezbinat, iar noile recrutări să fie stopate [1, p. 9].

O influență semnificativă la săvârșirea infracțiunilor o au trăsăturile moral-psihologice ale teroriștilor. Caracterizând calitățile psihofizice social-semnificative ale personalității teroriștilor considerăm că în ea interacționează următoarele calități social-periculoase cum ar fi: sadismul; impertinența; cruzimea; agresivitatea; spiritul răzbnător; cinism; egoism; maximalism; intoleranța extremă față de ideile altora; renunțarea la normele social-juridice general acceptate în societate; lipsa înțelegerii valorii vieții; tendința spre autoafirmare și autoritate; predispunerea spre violență și un comportament riscant; incapacitatea de a compătimi alte persoane; autojustificarea acțiunilor săvârșite; impulsivitate sporită.

În afară de aceasta, pericolul social al personalității teroristului deseori mai este condiționată de:

- 1) credința oarbă în justețea ideologiei sale și respingerea altor opinii;
- 2) fanatism, adică concentrare exclusivă asupra unor idei și principii.

Viziunea teroriștilor asupra lumii reprezintă mai curând o fotografie alb-negru fără nuanțe, fără dialectică, fără împletirea complexă a diferitor nuanțe ale spectrului politic, fără contrariile între diverse forțe, orientări și tendințe. Lumea conștiinței extremiste este o lume maniheică, strict divizată în „binele” absolut și „răul” absolut.

Una din cele mai periculoase trăsături ale personalității teroristului este faptul că pentru el viața persoanei nu are valoare [15, p. 23], respingând dreptul de bază al omului, și anume dreptul la viață [12, p. 195]. Anume prin aceasta se manifestă atitudinea deosebită a teroristului față de moarte: el este atras de moarte, de distrugere și autodistrugere, el nu prețuiește viața (nuci a altora, nici a sa), permanent este cu gândul la moarte, în permanență se află într-o stare extaziată de a muri, iar deseori chiar dorește să moară pentru a-și atinge scopurile. Anume o astfel de stare lăuntrică îl călăuzește pe terorist spre comiterea actelor teroriste prin autolichidare și autosacrificare (teroriștii kamikaze).

Procesul de devenire ca participant a unui grup terorist este unul destul de complex și specific de includere al unui individ concret în mediul social cu un sistem de valori deosebit, care sunt inadmisibile pentru cea mai mare parte a societății sau chiar în general nu sunt percepute ca valori, ci dimpotrivă, sunt condamnabile. Premisele social-psihologice ale formării personalității teroristului pot fi convențional divizate în două grupuri reieșind din orientările nivelului macro și micro: primul grup reprezintă particularitățile social-psihologice ale macromediului; al doilea grup reprezintă particularitățile individuale ale micromediului [16, p. 115-123].

În acest context autorul I.V. Konovalov, cercetând psihologia teroriștilor, menționează următoarele: 1) la completarea rândurilor teroriștilor kamikaze contribuie condițiile social-economice nefavorabile (sărăcia, lipsa perspectivelor, circumstanțe personale dificile); 2) un anumit rol îl joacă proslăvirea și mitizarea „faptelor” lor, precum și recompensa materială acordată rudelor teroriștilor; 3) pentru săvârșirea actelor teroriste sunt alese persoane care nu doar sunt fidele, din punct de vedere ideologic, dar care sunt și total dependente de organizatori, de exemplu, nu și-au onorat angajamentele privind returnarea unor împrumuturi; 4) deseori în calitate de kamikaze sunt utilizați oamenii profund religioși, care au săvârșit o infracțiune și au fost condamnați de către instanțele sharia la pedeapsa capitală, deoarece pe ei îi conving că moartea în procesul îndeplinirii actelor diversionist-teroriste garantează o ispășire totală a vinovăției [17, p. 32-33].

Un aspect care a atras mulți cercetători este predispoziția individuală sau atitudinea față de violență și agresiune, deși apartenența la o organizație teroristă nu implică în mod necesar participarea directă în activitățile violente. Atracția pentru violență nu pare a fi un aspect dominant în personalitatea unui individ care decide să facă parte dintr-o organizație teroristă.

Sunt din ce în ce mai mulți autori care resping concepția monolitică de agresivitate și sugerează că domeniul cuprinde diferite tipuri de comportamente, care se disting unele de celelalte nu numai prin formă, ci mai ales prin natură și motivație.

Violența transcende psihopatologia [18, p. 31]. Nu există nici o scuză sau justificare pentru utilizarea violenței, aceasta nu este nici universală, nici inevitabilă și nici instinctivă.

Oamenii de știință israelieni au efectuat studii biografice post-mortem pe un eșantion de 93 de atentatori sinucigași palestinieni. Aceștia erau bărbați, cu vârste

cuprinse între 17 și 22 de ani, care nu aveau educație, în mare parte erau șomeri și necăsătoriți. Într-adevăr, aceștia erau tineri neinstruiți cărora în momentul în care au intrat în organizație, comandanții grupărilor sinucigașe palestiniene le-au spus: „Aveți o viață fără valoare (statisticile de șomaj în lagăre au fost între 40 și 70 la sută, în special în rândul celor care nu au absolvit liceul), puteți face un lucru de valoare cu viețile voastre, care să vă introducă în rândul martirilor, familiile voastre vor câștiga prestigiu, vor fi mândri de voi și vor obține beneficii financiare”. Din momentul în care intrau în organizație nu mai erau lăsați singuri, cineva dormea în aceeași cameră cu ei cu o noapte înainte de acțiune pentru a se asigura că aceștia nu dau înapoi și erau practic escortați la locul „operațiunii de martiraj”.

Teroriștii fanatici, adesea kamikaze, sunt gata să sacrifice orice pentru îndeplinirea idealului lor național, politic sau religios. Ei sunt recrutați din păturile cele mai sărace și mai necultivate ale societății, dintre indivizii crescuți într-un climat social de disperare și mizerie, favorizant al urii, șovinismului, exclusivismului, obscurantismului religios și al xenofobiei [19, p. 264].

Personalitatea teroristului-fanatic pune accent pe calitățile raționale ale teroristului. Astfel acesta este considerat un individ cu sânge rece, logic, cu satisfacții mai mult ideologice sau politice decât financiare [19, p. 297].

Concluzii. Dacă am generaliza rezultatele unor cercetări în domeniu [20, 21], putem evidenția următoarele particularități caracteristice ale teroriștilor:

1. Calitatea comună pentru mulți teroriști – tendința spre externalizare, căutarea în afară a surselor problemelor personale. Urmează de menționat că externalizarea este caracteristică practic tuturor categoriilor de teroriști: politici, separatiști, etnoreligioși. Explicarea propriilor neajunsuri, insuccese și erori doar prin viclenia și răutatea dușmanilor, probabil este cauza cruzimii deosebite la săvârșirea actelor teroriste și a lipsei de compasiune față de victime.

2. O altă trăsătură psihologică a personalității teroriștilor este preocuparea excesivă de propria persoană și atenția diminuată față de sentimentele altora, uneori chiar ignorarea acestora.

3. Persoanele predispușe la acte de terorism fac parte din categoria persoanelor pentru care este caracteristică prevalarea emoțiilor asupra rațiunii, aprecieri subiective, toleranță scăzută și lipsa autocontrolului necesar.

4. În rândul teroriștilor sunt multe persoane pentru care participarea la acțiunile cu caracter terorist este ca un joc. O astfel de particularitate a personalității teroriștilor este necesar de a fi luată în calcul la desfășurarea operațiunilor antiteroriste, de exemplu în negocierile cu cei care au luat ostatici. Trebuie ținut cont că pentru teroriști viața (atât propria, cât și a altor persoane) poate apărea doar în calitate de plată pentru satisfacția pe care ei o primesc de la participarea la o joacă captivantă.

5. Majorității teroriștilor le este specifică intoleranța totală față de cei care gândesc altfel. Cei care gândesc altfel urmează a fi umiliți și distruși. Particularitățile psiho-psihiatrice ale personalității teroristului, în mare parte, sunt determinate de faptul că el are tangențe cu moartea, fapt care, pe de o parte, influențează asupra psihicului, faptelor și acțiunilor în care el este implicat, iar pe de altă parte, el tinde spre ea.

În concluzie, personalitatea teroristului, în lumina celor mai prestigioase teorii social-cognitive, arată modul în care este structurată aceasta, ea implicând competențe și deprinderi ale teroristului, scopuri dezirabile la care aspiră fiecare terorist în parte, procesele specifice ale sinelui teroristului, care sunt parte integrantă a personalității lui, și procesele implicate, adică învățarea observațională în timpul instructajului la care sunt supuși pe o perioadă determinată (copii, adolescenți și tineri) și autoreglarea.

Referințe bibliografice

1. Coșea R. Terorismul suicidal – amenințare gravă la adresa securității naționale și internaționale Rezumatul tezei de doctorat. București, 2015. 19 p.
2. Apud M., Ferchedău-Munteanu M. (coord.). Terorismul – istorie, forme, combatere. București: Omega, 2001. 225 p.
3. TC 19-16, Coutering Terrorism on US Army on Installation, 25 april 1983. p. 1-2 (Manual al armatei americane). 207 p.
4. Антонян Ю. М. Терроризм. Криминологическое и уголовно-правовое исследование. Москва: Щит-М, 1998. 303 с.
5. Лебедев И. В. Характеристика личности осужденного за терроризм. În: Человек, преступление и наказание. 2005. Nr. 3(51). с. 114-116.
6. Белокуров Г. Мотивационная направленность личности террориста. În: Юридическая психология. 2008, № 2. с. 16-20.
7. Красильников А. Личность террориста: криминологический аспект. În: Законность. 2008 № 5. с. 46-48.
8. Дикаев С. У. Шестаков Д. А. (отв. ред.) Терроризм: явление, причины, противодействие. Частная криминология. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2010. 327 с.
9. Оксюк Т. Совершенствование уголовно-процессуальных мер борьбы с терроризмом. În: Законность. 2008. № 12. с. 3-9.
10. Криминология под редакцией А. Долговой. Москва: Норма, 1999. 816 с.
11. Российская криминологическая энциклопедия: Преступность и борьба с ней в понятиях и комментариях. Под общ. ред. А.И. Долговой. Москва: Норма, 2000. 802 с.
12. Сукиасян С. История болезни цивилизации: диагноз терроризм (попытка психопатологического анализа). Ереван: Асогик, 2005. 266 с.
13. From Rex Hudson, The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why? (Federal Research Division, Library of Congress, 1999. <http://www.stopviolence.com/9-11/terrorism/terrorism-psychosis.htm> (vizitat 24.02.2017)
14. Ferracuti, F., Bruno F.. Psychiatric aspects of terrorism in Italy. In The mad, the bad and the different: Essays in honor of Simon Dinitz, edited by I. L. Barak-Glantz and C. R. Huff. Lexington, MA: Lexington Books. 1981. 308 p.
15. Волобаев С. Типичные свойства личности террориста. În: Следователь, 1998, № 9. с. 21-24

16. Шахов М. Н. Теоретические проблемы современного терроризма. Москва: ИБПИТ, 2003. 280 с.

17. Коновалов И. В. Психология терроризма. În: Юридическая психология. 2007. Nr. 4. с. 30-34.

18. Alonso-Fernandez F. Fanaticos Terroristas. Claves Psicologicas y Sociales del Terrorismo. Barcelona: Salvat, 2002. 243 p.

19. Delcea C. Bădulescu A. Terorismul: Studii și cercetări asupra fenomenului terorist. Cluj-Napoca: Risoprint, 2008. 375 p.

20. Соснин В.А. Психология современного терроризма: учебное пособие. Москва: ФОРУМ, 2010. 160 с.

21. Назаркин М. В. Криминологическая характеристика и предупреждение терроризма. Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 2007. 197 с.

Aliona BIVOL,

doctor în psihologie, conferențiar universitar

al Catedrei „Științe Manageriale și Socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ASPECTE PSIHOCOMPORTAMENTALE ALE SEPARATIȘTILOR

Sumar

Separatismul are ca motivație intrinsecă prin interpretarea subiectivă a realității, care diferă de percepțiile societăților cu care se confruntă separatiștii sau care reprezintă motivul frustrării și angoasei lor. Separatismul are ca substrat psihologic înglobat în psihicul ascuns al omului. Voința de a domina și de a supune o comunitate pentru a simți puterea reprezintă caracteristica fundamentală a separatismului. Psihocomportamentul separatistului denotă o tangență cu cel al psihopatului. Psihologia separatistului, teroristului și psihopatului au foarte multe aspecte comune. Emoțiile separatistului: furie, frustrare, încredere în sine. Psihocomportamentul separatistului: egocentrism, comportament manipulator, comportament dublu.

Cuvinte cheie: separatist, psihopat, egocentrism, dominare, furie, manipulare, propagandă, supunere, critică.

Summary

The separatism has an intrinsic motivation through perceiving subjectively the reality, that differs from society's perception with which the separatist dealt, so that represents the reason of their frustration and anxiety. The separatism has a psychological base that lies within the hidden psyche of a human. The desire to control and rule a whole community, to feel the power, represents the fundamental characteristic of the separatism. Psychological behavior of separatist is the same as that of psychopath. The separatist', terrorist', psychopath' psychology has a lot in common. The separatist feelings are such as: anger, frustration, self-confidence. The psychological behaviour of the separatist is the following: self-centredness, desire to manipulate, personality disorder.

Keywords: separatist, psychopath, self-centredness, dominance, anger, manipulation, propaganda, obedience, criticism.

Personalitatea se formează în cadrul contextului sociocultural, la ale cărui norme și valori va continua să se raporteze pe parcursul întregii sale vieți. Fiind forța unică generatoare și modificatoare de valori, științe, norme, personalitatea prin integritatea ei le respectă și implementează. Această strategie este temelia dezvoltării personalității ca valoare socială. Personalitatea deține valori individuale, importante pentru sine și valori sociale, care le proiectează asupra societății. Din păcate, unele valori sunt modificate la influența psihosocială a unui grup de persoane cu intenții distructive. Dictând unele noi valori, reguli, comportamente comunității se instaurează o nouă orânduire socială, care vine în contradicție cu tradițiile, dorințele, cultura, dreptul de a trăi într-un stat liber și independent.

Sociologul A. Petre menționează că omul este valoarea supremă indiferent de comunitate. Afirmatia este mult mai actuală ca niciodată pentru Republica Moldova, omul devenind o valoare națională. Ideea este confirmată prin impactul migrației cetățenilor peste hotarele țării, scăderii natalității și îmbătrânirii popu-

lației, instaurarea regimului separatist în regiunea transnistreană. Prin comportamentul separatist impus, valoarea Omul se transformă în nonvaloare, deoarece pentru separatiști valori sunt propriile interese, dorințe, necesități, legi.

Scopul studiului. Analiza psihocomportamentului separatiștilor, profilului psihologic și impactul asupra populației.

Metodele de cercetare. A fost aplicat diferențiat raționamentul inductiv și raționamentul deductiv al literaturii din domeniu și compararea aspectelor psihologice ale separatiștilor cu diferite tipuri de personalitate. Raționamentele au pornit de la premisele care reprezentau adevăruri nedemonstrate. În procesul de cercetare științifică au mai fost implementate două metode inseparabile și contradictorii, dar în strânsă intercondiționare: analiza și sinteza. Inducția și deducția au avut o aplicabilitate extrem de largă în construirea investigației științifice.

Analiza și rezultatele cercetării. Acceptarea unor regimuri vine din profilul psihologic al omului român, menționează M. Ralea. Din analiza profilului psihologic al românului ca entitate distinctă și „adaptabilă”, găsim un caracter al românului destul de permisiv, dacă nu chiar impasibil, atunci pașnic, ce acceptă și se adaptează situației. M. Ralea găsește că românul preferă întotdeauna spiritul tranzacțional. Românul e prin excelență bun și într-o măsură tolerant, fiindcă e sceptic. „Românul nostru e chiar mai mult decât atât: e eminent bun și într-o măsură e și tolerant. Aceasta îi permite să se acomodeze la schimbarea împrejurărilor, îi aduce acea suplețe pe care n-o cunosc popoarele meridionale, pline de ură și de invidie.”

Aceste caracteristici psihologice sunt folosite de către separatiști în impunerea propriului regim. În opinia lui I. Rurac [2002] separatismul se folosește de o slăbiciune a statului, de greșelile politice externe și interne prin ignorarea legilor etnopsihologice și istorice ale statului. Separatismul are ca substrat psihologic înglobat în psihicul ascuns al omului. Voința de a domina și de a supune o comunitate pentru a simți puterea reprezintă caracteristica fundamentală a separatismului. Existența separatismului are ca motivație intrinsecă interpretarea subiectivă a realității, care diferă de percepțiile guvernelor și societăților cu care se confruntă separatiștii sau care reprezintă motivul frustrării și angoasei lor. Una din dimensiunile existențiale ale separatiștilor și, implicit, ale teroriștilor, constă în obsesia acestora de a convinge opinia publică vizată, grupul social țintă, să privească lumea așa cum o privesc ei, potrivit propriului standard de legitimare politico-socială.

Mecanismul de dominare este adânc mascat în justificări verbale. Acțiunile de separatism sunt argumentate de către autorități ca fiind situații eminent bun care ar fi de folos unor regiuni deoarece sunt într-un disconfort psihoetic, care generează o situație dramatică. În multe cazuri motivația separatismului este aceeași: impunerea culturii, limbii vorbite, noilor valori pentru a modifica o orânduire deja construită și a domina.

Байрамов И. [2011] scrie că din punct de vedere psihosocial separatismul este o structură minoritară care dorește cu orice preț să-și creeze propriul stat. O altă abordare psihosocială a separatismului este o consecință a luptei radicale pentru controlul etnic pe o anumită parte a teritoriului. Din această perspectivă separatismul este o reacție a unui grup la includerea lui în organizația deja stan-

dardizată, o reacție de frică a pierderii culturii etnice proprii.

Percepția deformată a concepției despre lumea înconjurătoare descrie personalitatea separatistului. Ea se dezvoltă la influența a mai multor factori. Unul din ei este necorespunderea între modelul ideal al lumii și al propriei persoane în realitate și al capacităților de autorealizare. Apare o disonanță cognitivă în mintea separatistului, care este generată de ideile despre sine în raport cu mediul înconjurător. Această discordanță generează o stare de tensiune, care apare ori de câte ori separatistul are în același timp două opinii (că el aplică niște reguli străine acestui teritoriu și convingerea că este benefic pentru comunitate) care nu numai că nu se susțin una pe alta, dar se exclud, ultima dominând. Aceste contradicții se transformă într-o percepție subiectivă personală și o inadecvare socială. Astfel se dezvoltă o atitudine personală „Eu sunt corect”, iar ceilalți nu corespund cerințelor sale, care servește remediul de autoapărare morală lăuntrică, ce permite îndreptățirea oricăror acțiuni distructive, umilitoare. Astfel, separatismul capătă un caracter de autorealizare, cu conotație distructivă. Cu ajutorul negării, ca mecanism psihologic de apărare, se naște o concepție imaginativă de încredere în adevărul promovat.

Prin inducerea unei mentalități postsovietice și a unor fobii asupra poporului, separatistul manipulează în mod deosebit pentru a provoca conflictele de dezmembrare și a asigura funcționalitatea regimului dictatorial. Manipularea maselor prin crearea fobiilor de foame, crizelor sociale, înfricoșarea cu introducerea unor restricții economice și promiterea unui trai luminos, oamenii devenind victime ale separatismului.

Provocarea și menținerea acestor fobii a fost posibilă de către persoane cu scopuri pur individuale, dar și cu un comportament psihopat. Datorită izolării de țara maternă, ei reușesc să-și impună propriile reguli morale, sociale poporului acaparat, situație caracteristică regimurilor totalitare. Izolarea, condiționată de situația politică (sistemul totalitar închis, actele de identitate nerecunoscute în exterior), dar și de cea economică a permis conservarea în regiunile separatiste a unor tradiții sovietice și a mentalității de tip sovietic.

Studierea profundă a psihocomportamentului separatistului denotă o tangență cu cel al psihopatului. În acest sens, psihologia separatistului, teroristului și psihopatului are foarte multe aspecte comune. Există astăzi în lume un separatism de natură criminală.

Psihopatul se caracterizează printr-un comportament orientat către putere, profit sau gratificație materială și, în acest context, „se centrează asupra profesiilor în care poate să își exercite puterea și controlul”, explică psihologul Andreas Hnatiuc. Pe lângă latura negativă a personalității, care înglobează trăsături precum agresivitatea, egocentrismul, impulsivitatea și incapacitatea de a respecta norme și reguli sociale, psihopatul se ascunde sub chipul unei persoane carismatice, care știe să se valorizeze în relație cu ceilalți, impunându-se prin determinare și tenacitate, adaugă Hnatiuc. Aceste comportamente nu sunt străine și separatistului.

Punctul slab al separatiștilor constă în faptul că singurul liant al grupurilor îl constituie dorința de câștig ilicit, îndeosebi a puterii. Psihicul labil cu complexe de inferioritate și tendința de a ieși în evidență, de a fi în centrul atenției reprezintă psihopatul, dar și separatistul. Caracteristica generală a acestui tip uman o con-

stiuție neacceptarea ordinii stabilite, pe care o consideră o presiune deghizată, iar stabilitatea socială ca pe o tiranie mascată. Periculozitatea acțiunilor separatiste de sorginte psihopatică rezidă și din imposibilitatea purtării de tratative în situații de criză, deoarece a invoca normele de drept, a apela la sentimente de compasiune sau de înțelegere reprezintă tentative eșuate din start, psihopații având scări și ierarhii valorice complet diferite de cele general acceptate [2].

Psihopatul separatist se manifestă prin acțiuni subtile, însă directe asupra poporului. Separatistul nu are nici o empatie față de cetățean și, ca urmare, el nu este nici cu adevărat uman, nici nu trăiește cu adevărat emoțiile celorlalți și pe ale sale. Dacă lipsește empatia, atunci lipsește și exprimarea emoțională. Nici un separatist nu poate simți remușcări față de ceea ce face, produce și nici nu poate înțelege că ceea ce face el poate fi dureros pentru alții.

Separatiștii înțeleg atunci când oamenii sunt supărați pe ei pentru comportamentul lor și în ultimă instanță, ca o armă, ei pot pretinde că le pare rău, dar spre deosebire de majoritatea oamenilor ei nu sunt deloc deranjați de sentimente de vinovăție. Separatiștii conștientizează că oamenii nu sunt de acord cu comportamentul lor, impunerile sociale ale lor, însă continuă să le promoveze, fără remușcări. Emoția puternică, remușcarea produc tulburări în cel care o simte, turbulențe care duc de multe ori la comportamente autodestructive sau de auto-învinuire. Psihopatul poate pretinde că are remușcări, dar comportamentul său real nu se schimbă, nu produce autoînvinuire, el merge în continuare cu ideile sale, legile sociale, cu constrângerile sociale asupra populației, el nu are ”probleme de somn noaptea”, comportament specific și separatiștilor.

În ciuda faptului ca sunt superficiali, frivoli, găunoși, psihopații nu au nici un fel de probleme de stimă de sine. Psihopații, precum și separatiștii, trăiesc într-o falsă viziune asupra lumii în care aceștia se consideră la propriu și la figurat Zei. Adesea văzuți ca fiind megalomani, grandomani, ei au în mod egal un sentiment la fel de exagerat de a avea drepturi și beneficii.

Psihopații precum și separatiștii prezintă un autocontrol excelent pentru că ei se zbat să se comporte adecvat. Această caracteristică poate fi înșelătoare. Lipsa de autocontrol intră în joc atunci când megalomania lor îi face să se comporte și să acționeze exact așa cum le place.

Separatiștii trăiesc în detrimentul restului oamenilor. Ei sunt în realitate niște paraziți. Arma lor numărul unu sunt minciunile. Minciunile unesc viziunea lor despre ei, universul lor privat, interior și le hrănesc nevoia de a trăi parazită pe spinarea societății. Fără empatie, fără rușine și fără remușcare ei sunt liberi să mintă oricât de des și în mod scandalos de câte ori le convine. Oamenii normali ar avea muștrări de conștiință, ar transpira sau ar tremura dacă ar îndrăzni să tragă de adevăr într-un mod similar. Dar pentru separatist a minți e la fel de natural ca și respirația.

Lipsa lor de empatie generează vandalism, umilire a poporului, distrugerea mediului, încălcări de coduri, valori, conducere în interes personal, puncte de vedere morale neadecvate [3].

Își găsește satisfacția un separatist doar înșelând, manipulând și controlându-i pe alții. O persoană care poate mima respectul sau politețea, dar care îi

tratează pe ceilalți cu un dispreț profund, ca pe niște obiecte bune doar de folosit temporar pentru plăcerea și satisfacția proprie. O persoană afectată iremediabil de egoism în forma cea mai pură.

Separatistul ca personalitate criminală poate fi descris și printr-un egocentrism pronunțat, semnificând tendința individului de a raporta totul la el însuși, el și numai el se află în centrul tuturor lucrurilor și situațiilor. Atunci când nu-și realizează scopurile propuse, devine invidios și susceptibil, dominator și chiar despot. Egocentricul nu este capabil să vadă dincolo de propriile dorințe, scopuri, interese. Este un individ incapabil să recunoască superioritatea și succesele celorlalți, se crede permanent persecutat, consideră că are întotdeauna și în toate situațiile dreptate. Își minimizează defectele și insuccesele, își maximizează calitățile și succesele, iar atunci când greșește în loc să-și reconsidere poziția, atacă virulent [9].

Scott și Ken Blanchard semnalau că egocentrismul este o combinație fatală între un fals sentiment de mândrie și neîncredere în sine, ambele produse ale unui Ego supradimensionat, care dă o imagine de sine deformată. Indivizii se cred "centrul universului" și încep să pună statutul personal, propria agendă, precum și propria satisfacție mai presus de ale celor pe care îi afectează direct cu gândurile și acțiunile lor.

Ce emoții simte un separatist? Este o întrebare care trebuie studiată mai amănunțit, dar dacă le comparăm cu ale psihopatului, atunci se observă o asemuire.

Separatistul simte exaltare sau bucurie ori de câte ori își realizează planul sau păcălește pe cineva. Bucuria și fericirea lui festivă apar când a reușit să păcălească un popor, un sistem de justiție și mai ales când victimele lui suferă.

Psihopații separatiști au un nivel scăzut de control al impulsurilor și de aceea se înfurie mult mai repede decât oamenii normali. Manifestările de furie ale lor sunt reci, bruște, scurte și fără obiect. În general, nu ai cum să știi ce anume declanșează accesele de furie, deoarece această emoție, șarmul lui, servesc la a-i controla pe cei din jurul lui. Un psihopat poate răbufni pentru un lucru minor dar poate rămâne complet neafectat de chestiuni mult mai serioase. Manifestările de furie reprezintă o altă modalitate prin care separatistul demonstrează că el este cel care face jocurile. Știe că face rău altora și, mai mult, îi face plăcere.

O emoție legată de manifestările lor de furie dar nu neapărat direcționată împotriva cuiva anume, ci împotriva unui obstacol sau a unei situații este frustrarea. Un separatist se poate simți frustrat, de exemplu, când poporul supus încearcă să-și anunțe pasul sau nu se conformează noului regim. Frustrarea poate genera reacții necontrolate care se răsfrâng asupra modului de trai al poporului prin înrăutățirea intenționată a calității vieții. De asemenea, este posibil ca el să creadă că furia lui ar putea să genereze mari nemulțumiri în interiorul societății și ar putea rupe această orânduire prin nesupunere, greve, nerespectarea regulilor instituite, ceea ce îl face să fie uneori generos cu intenții fixe de subjugare completă. În astfel de situații, poate simți frustrare față de situația însăși de obstacole pe care poporul le creează. Separatiștii, în general, experimentează frustrarea ori de câte ori se confruntă cu obstacole impersonale apărute între ei și scopurile sau țintele lor prezente. Dar asta este și ceea ce îi mobilizează cu și mai multă încăpățănare spre un anumit demers.

Așa cum am văzut până acum, separatiștii nu creează legături emoționale cu ceilalți, ci doar raporturi de dominare. Când cei controlați de separatiști critică acțiunile sau rup legătura, uneori e posibil să simtă furie. Dar reacția lor imediată e, cel mai probabil, surprinderea sau consternarea. Separatiștii nu pot accepta ideea că acțiunile lor distructive, pe care le consideră justificate și potrivite, pot determina o ființă umană total subjugată de ei să respingă acest comportament și chiar pe ei. Chiar și atunci când înșală, mint, folosesc, manipulează sau îi izolează pe alții, ei nu consideră că trebuie să suporte consecințele faptelor lor. În plus, psihopații precum și separatiștii apreciază că acțiunile lor nefaste sunt spre binele suprem al victimelor lor [1].

Propaganda, folosită în mod excesiv de liderii separatiști, precum și impunerea forțată a unui mod de trai impropriu poporului, conform normelor și regulilor străine poporului conduce spre ideea de regim totalitar, ceea ce prezintă un pericol mare atunci când servește unor interese personale prin manipularea oamenilor cu un conținut fals. Peroanele separatiste manifestă prin aceasta un comportament criminal cu cult de personalitate fals indus.

Separatiștii implementează câteva mecanisme psihologice, pe lângă propagandă, pentru a se menține la putere. Forța și amenințarea reprezintă modul cel mai primitiv de manifestare a puterii, având o motivație internă (intoleranța și dominarea în fața dorinței altuia) sau externă (pericol).

Prin autoritate și supunere folosesc datoria, interdicția, morala și culpabilizarea ca parteneri obligatorii și se impun prin gratificare și încurajare sau, dimpotrivă, prin inhibare (pedeapsă, sancțiune).

Critica și contestarea poporului conduc la insecurizarea și la slăbirea forței comunității, având ca rezultat „paralizarea” celuilalt, inducerea sentimentului de neputință și, în final, preluarea puterii. Cel ale cărui decizii sau acțiuni sunt contestate (comunitatea, regiunea) devine din ce în ce mai puțin încrezător în capacitățile sale, îndrăznește tot mai puțin, până ajunge să se identifice cu ceea ce i se reproșează, încalcă, și să recunoască puterea dominatorului ca ceva normal. Pot să afirm că în timp poporul devine victimă cu sindromul Stockolm.

Manipulările majore prin care acționează separatiștii stau la baza răspândirii diferitor curente de opinie, formează tradiții și obiceiuri, conturează mentalități, determină curente „la modă” sau chiar ample manifestări.

Revenind la manipulările deja cunoscute și clasificate, în special la cele de mare anvergură, analiza lor, adusă la cunoștința cât mai multor oameni, nu are doar menirea de a avertiza individul asupra presiunilor ce îi determină comportamentul și modul de gândire, dar poate oferi și soluții benefice în cazul unor situații de criză. Este vorba de soluții reale, care să modifice structurile și sistemele sociale astfel, încât să fie favorabile tuturor categoriilor de oameni, nu de acele rezolvări false, în interesul grupului aflat la putere, concretizate în reeducarea, pedepsirea, încarcerarea, discriminarea, excluderea sau execuția celor care nu se comportă în spiritul normelor impuse [6].

Profilul psihologic al separatistului care întrunește unele aspecte de comportament psihopatic, terorist și criminal, putem să-l descriem și prin dublu comportament. Conștient de caracterul socialmente distructiv al actului de dominare,

separatistul lucrează în taină, observă, plănuiește și execută totul ferit de ochii oamenilor, în general și ai autorităților în special. Reprezentând o dominantă puternică a personalității, duplicitatea separatistului este a doua lui natură, care nu se maschează numai în perioada în care acaparează teritoriul și impune propriul regim, valori, cultură, ci tot timpul. El joacă rolul omului corect, cinstit, al omului cu preocupări de o altă natură decât cele ale „specialității” infracționale. Acest „joc” artificial îi denaturează actele și faptele cotidiene, făcându-l ușor depistabil pentru un bun observator. Necesitatea tănuirii adevăratelor intenții ale separatistului prin manipulare, impunere, propagandă îi formează infractorului deprinderi care îl izolează tot mai mult de societate, de aspectul normal al vieții reale.

Referințe bibliografice

1. Claudia Moscovici, Trăirile psihopatului: ce simte el?, <http://www.catchy.ro/trairile-psihopatului-ce-simte-el/75541>
2. Albu Cristina, Arma psihologică între limite și performanțe, București: Editura Ministerului Internelor și Reformei Administrative, 2008.
3. Caracteristici cheie ale Psihopaților <http://sempersuigeneris.blogspot.md/2012/02/caracteristici-cheie-ale-psihopatilor.html>
4. Rurac I., Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova, Chișinău, 2002.
5. Ralea M., Fenomenul românesc, București, 1997.
6. Ficeac B., Tehnici de manipulare, București, 1997.
7. Andreas Hniatiuc, <http://www.lapsiholog.com/profesiile-care-atrag-angajati-cu-profil-de-psihopati.html>
8. Scott și Ken Blanchard <https://www.cariereonline.ro/inspiratie/editorial/egocentrism-mandrie-si-lipsa-increderii-sine#sthash.WCGckEk1.dpuf>
9. Бартол Курт, Психология криминального поведения, Санкт Петербург, 2004.
10. Васильев В.А., Юридическая психология, Москва, 2003
11. Байрамов И.М., Проблема этнического сепаратизма в социальной психологии, Баку, 2011.

Iurie BULAI,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Rodica BULAI,

magistru în tehnologii informaționale, lector universitar

al „Catedrei Activitatea specială de investigații și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FENOMENUL EXTREMISMULUI/SEPARATISMULUI-TERORISMULUI, CAUZELE ȘI CONDIȚIILE DE APARIȚIE, UNELE VIZIUNI DE CONTRACARARE ȘI PREVENIRE A ACESTORA

Adnotare.

În articol sunt abordate cauzele și condițiile de apariție a fenomenelor extremismului/separatismului-terorismului. Autorii oferă unele viziuni de contracarare a acestor fenomene considerând că accentul de bază trebuie de pus în desfășurarea măsurilor de profilaxie și prevenire a extremismului/separatismului-terorismului.

Cuvinte cheie : extremism/separatism-terorism, contracarare, program de stat, măsuri, acțiuni, dialog.

Summary.

The article examines historically factors generating the phenomenon of extremism / separatism-terrorism. The author believes that the main focus should shift towards preventive measures.

Keywords: terrorism, combating terrorism, factors generating, preventing terrorist activities.

În secolul al XX-lea, mai multe procese socio - politice și istorice s-au concentrat în jurul confruntării diferitelor ideologii, credințe și sisteme economice. De obicei, părțile în atingerea obiectivelor de multe ori au recurs la metode/ instrumente de teroare. În aceste condiții, terorismul internațional a devenit un fenomen geopolitic. Cea mai mare intensitate terorismul internațional a atins-o în acele cazuri în care el și-a stabilit sarcina de a acapara puterea sau separatismul într-un stat sau în mai multe. Mișcările, structurile ce au utilizat terorismul ca metodă de luptă politică s-au declarat purtători de adevăr, dreptate și bunătate. [1. p. 6].

Dar scopul lor principal – este să samene teamă și nesiguranță în societate și să slăbească puterea de stat existentă.

Noi credem că condițiile și premisele pentru apariția separatismului-extremismului/ terorismului pot fi distinse în două moduri: 1) individual care se concentrează asupra individului / persoanei; și 2) general-socială care apare la nivelul societății, națiunii, țării, regiunii.

La nivel individual, credem că condițiile care generează la individ tendințe de a deveni terorist au fost prezentate obiectiv de E. Shaw, care a încercat să modeleze procesul de edificare a unui terorist. Recunoscând limitele și dezavantajele

modelului său, E. Shou, cu toate acestea, indică în mod clar patru factori care contribuie ca individul să devină terorist.

Acești factori sunt: 1) socializarea timpurie; 2) tulburările narcisiste; 3) situațiile de conflict, în special confruntarea cu poliția; 4) legături personale cu membrii organizațiilor teroriste. E. Shou vine cu concluzia că teroriști devin originari din așa-numitele-grupuri de risc, care din copilărie au avut probleme cu auto-aprecierea. Identificarea-afilierea cu un grup terorist oferă unor astfel de oameni un rol social, deși unul negativ. [1. p. 19].

A doua premisă așa cum am menționat mai sus, în plan general, - la nivelul societății-națiunii, regiunii-țării / țărilor pot fi divizate în două nivele: interior - în interiorul societății/țării; și exterior în afara țării, care include cercul de elite (externe) cu interese în această țară.

Primul nivel este coraportul dintre elita țării și minoritățile etnice, religioase, din aceasta etc.

Al doilea nivel este prezentat de sfera intereselor elitelor externe atât din țările vecine, cât și interesele țărilor-superputeri din regiune/lume.

Terorismul devine tot mai evident un factor de influență geopolitică a centrelor mondiale de putere pe restul țărilor, respectiv terorismul, în acest caz, poate fi considerat ca fiind unul dintre exemplele practice de control social - ilegal, dar extrem de eficient [2 p. 92-96].

Deci, din motive obiective, până în prezent nu este un secret faptul că serviciile de informații americane au jucat un rol important în dezvoltarea și răspândirea terorismului islamic. În ianuarie 1979 Zbigneu Bzhezinsky într-un articol în ziarul -*Taymes* a spus că arcul de tensiune, Iran - Afganistan - Hindustan este o provocare serioasă pentru Occident, dar în același timp și cea mai bună armă împotriva URSS [1.p.23].

În acest sens, dorim să subliniem faptul că Uniunea Sovietică, China și alte țări/state nu s-au ferit să folosească aceleași tehnici pentru realizarea strategiei lor geopolitice.

Considerăm că este necesar să subliniem că statele ce pot fi obiectul unor astfel de manipulări sunt în drept și trebuie să ia măsuri cu caracter intern și extern, pentru a preveni fenomenul extremismului/ separatismului - terorismului îndreptat împotriva propriului popor și țară.

Suntem de acord cu opinia cercetătorului O.V. Nardina, care consideră că sistemul de măsuri antiteroriste statale ar trebui să cuprindă următoarele componente: măsuri și acțiuni cu caracter politic- managerial, economic-social; judiciar-juridic; polițienești-penitenciare; militare; cultural-educativ; comunicativ-dialog [3, p. 32].

Noi considerăm că măsurile trebuie luate atât la nivel național, cât și la cel regional- internațional. Ele trebuie să includă o serie de măsuri obligatorii, care ar îmbunătățit la momentul actual procesul contracarării acestor fenomene, iar la etapa ulterioară o minimizare a acestora. Considerăm rațional și pragmatic să se întreprindă următorul set de măsuri obligatorii pentru toate statele: adoptarea unui cadru juridic general/comun (semnarea tratatului de către toate statele), in-

troducerea și respectarea în practică a procedurii generale de extrădare obligatorie a teroriștilor etc., pentru toate statele; crearea unei structuri cu reprezentanții tuturor statelor, care ar efectua următoarele acțiuni: măsuri de coordonare a schimbului de informații între țări; intensificarea atenției asupra problemelor de siguranță la frontieră, care să furnizeze date cu privire la membrii grupărilor teroriste/ ekstremiste, care trebuie să fie supravegheați.

Măsurile întreprinse trebuie să fie la nivel local, regional, internațional, pentru a crește nivelul de pregătire autorităților și cetățenilor de rând în vederea prevenirii și respingerii unor posibile atacuri teroriste, iar în cazul în care nu reușesc, să fie capabili să minimalizeze consecințele posibile.

Un aspect extrem de important este întreprinderea măsurilor la nivel de stat, care ar elimina precondițiile de apariție a acestor fenomene, printre care: punerea în aplicare a strategiei de stat, care să țină cont de particularitățile și specificul minorităților; care ar exclude încălcările și restricțiile privind drepturile și libertățile după criteriile religioase, sociale etc.

Politica statului trebuie să elimine factorul lipsei de respect față de limba, cultura persoanelor de altă naționalitate, în special în cazul persoanelor care aparțin minorităților naționale; să identifice și să prevină fobii etnice (naționalismul, rasismul), precum și incitarea liderilor naționali, criminali, posibilitatea implicării serviciilor de informații străine la răspândirea urii etnice, fobiilor interetnice, pentru a submina statul.

În vederea realizării acestor aspecte, considerăm necesară punerea în aplicare a unui program de stat, care ar include, printre altele: punerea în aplicare a negocierilor/dialogului continue/permanente la nivel național, local, cu participarea organizațiilor non-guvernamentale, asociații obștești, reprezentanți ai minorităților; crearea unor grupuri mixte- cu participarea reprezentanților minorităților, reprezentanților administrației locale, centrale, oficiali guvernamentali, poliție etc.

Existența și lansarea programului la nivel național, pentru a aborda și soluționa problemele naționale, economice, religioase, educaționale, politice constituie un remediu eficace pentru prevenirea și minimalizarea cauzelor și condițiilor ce pot duce la apariția și dezvoltarea separatismului-extremismului/ terorismului. Totodată, considerăm important de acordant o atenție deosebită prevenirii radicalizării și recrutării tinerilor de către organizațiile ce propagă extremismul terorismul-separatismul. Eliminarea sau minimizarea suportului informațional al acestor organizații prin intermediul propriilor programe de știri cu includerea reprezentanților minorităților la care sunt îndreptate.

În cazul în care nu s-a reușit prevenirea dezvoltării cauzelor și condițiilor de apariției a acestor fenomene, considerăm că succesul și minimalizarea consecințelor acestor fenomene pot fi realizate prin acțiuni și măsuri sigure din partea autorităților publice centrale. Unul dintre factorii ce duc la dezvoltarea acestor fenomene este indiferența, lipsa de receptivitate, rigiditatea, prezența orgoliului și lipsa de dorință de lansare a dialogului a elitelor față de problemele existente ale minorităților, indiferența față de solicitările lansate. Fapt care duce gradual la

creșterea și lansarea violențelor, ostilităților, preluarea inițiativei de grupările teroriste/separatiste-extremiste și implicarea unei populații care până la acel moment avea o atitudine neutră, de compătimire.

La etapa inițială a conflictului (debutul simptomelor extremismului/ terorismului-separatismului) este posibil de minimalizat și stopat acest fenomen. Acest fapt solicită din partea autorităților centrale și regionale/locale măsuri active, cum ar fi: organizarea imediată a negocierilor la nivel local, de stat, cu implicarea reprezentanților minorităților, mediatizarea intensă pe toate mijloacele tehnice de lansare a informației (tele, audio, internet), care ar reprezenta o dorință și tendință reală a autorităților de a negocia și de a identifica o soluție amiabilă de aplanare a problemei existente.

Principiul este simplu este mai ușor prin dialog de a soluționa problemele existente de cât ulterior de a găsi compromisuri în urma conflictelor violente, militare, a pagubelor materiale și pierderii de vieți omenești de a depăși ura și alți factori care apar după dezvoltarea acestor fenomene.

Acțiunile întreprinse la etapa inițială trebuie să se materializeze în măsuri concrete și realiste. De exemplu: lansarea unui dialog imediat cu reprezentanții minorităților, de comun acord cu aceștia să se adopte un plan concret pe etape de abordare și soluționare a problemelor existente, pentru, întreprinderea măsurilor implementarea a deciziilor acțiunilor, toate acestea trebuie să fie însoțite de mediatizare a acțiunilor întreprinse pentru a familiariza toți cetățenii cu privire la deschiderea autorităților spre dialog, lipsa necesității de recurgere la alte modalități de soluționare, obținere a solicitărilor, doleanțelor. În acest proces, este de dorit să fie atrași oameni de cultură, reprezentanți ai organizațiilor publice, organizațiilor neguvernamentale, reprezentanți ai autorităților locale, centrale, poliția etc.

Toate aceste măsuri ar trebui să fie îndreptate să demonstreze deschiderea, tendința autorităților spre dialog pentru a aborda problemele existente și pentru a preveni interceptarea inițiativei de către reprezentanții organizațiilor separatiste-extremiste/teroriste, serviciile secrete străine etc., care ar pune în aplicare soluționarea acestei probleme prin mijloace violente.

Pentru a neutraliza-reduce la minimum fenomenul extremismului/terorismului separatismului este necesar un complex de măsuri cu multiple aspecte/profiluri – “Solomonice” cu caracter: politic, economic, cultural, educațional, de comunicare/dialog, social, de poliție și penitenciar. În abordarea fenomenului extremismului/terorismului separatismului credem în continuare că cea mai bună metodă este metoda de prevenire, prin eliminarea sau reducerea la minimum a cauzelor și condițiilor de generare.

Concluzii: respectul, dezvoltarea culturii, tradiției, limbii, libertatea religioasă și toleranța -sensibilitatea la problemele de natură economică, educațională și politică pentru toți cetățenii rezidenți permanenți pe teritoriul său, indiferent de naționalitate sau de alte criterii, ar trebui să fie fundamentale pentru fiecare stat, punerea în aplicare a acestor valori universale împiedică apariția cauzelor și condițiilor generatoare de extremism/terrorism- separatism.

Bibliografie

1. Международный опыт профилактики терроризма. Предложения в сфере международного взаимодействия по противодействию распространения идеологии терроризма. /Антонович И.И., Особенков О.М., Панкова Л.Н., Щегорцов В.А.// – М., Университетская книга, 2010. – 132 с.

2. Карданов Р.Р. Роль судебно-криминалистических экспертиз в антитеррористической деятельности // Доклады Адыгейской Черкесской) Международной академии наук. – 2014. Т. 16. – № 1. – С. 92-96.

3. Нардина, О.В. Общегосударственная антитеррористическая стратегия: культурно-мировоззренческие меры противодействия терроризму / О.В. Нардина // Культура: управление, экономика, право. – 2007. – № 1. – С. 32–36.

Oleg CASIADI,*doctor în filosofie, conferențiar universitar**al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI***Ludmila BUCIUȘCAN,***Master în drept, lector-universitar**al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI***LOCUL ȘI ROLUL UE ÎN REGLEMENTAREA DIFERENDULUI TRANSNISTREAN***Rezumat*

Obținerea independenței R. Moldova s-a desfășurat în contextul accentuării tendințelor secesioniste. Pe prim-plan s-a nuanțat separatismul transnistrean ce a survenit în urma a trei factori: activitatea rebelă a separatiștilor transnistreni, implicarea Federației Ruse prin susținerea militară, politică și morală a separatismului, precum și incapacitatea elitei politice din R. Moldova de a soluționa această criză. În vederea soluționării conflictului transnistrean au fost înaintate mai multe proiecte, însă menționăm locul ocupat de UE în contextul procesului de negocieri. Interesul UE față de problema secesionistă din R. Moldova s-a manifestat prin următoarele acțiuni: numirea unui reprezentat special al UE în R. Moldova în martie 2005 sau deschiderea Delegației permanente a Comisiei Europene la Chișinău și lansarea misiunii EUBAM la frontiera moldo-ucraineană, la care adăugăm multiple proiecte de ordin economic subvenționate de UE ce și-au propus ca scop apropierea celor două maluri ale Nistrului.

Cuvinte-cheie: separatism, elită politică, negocieri, frontieră, stabilitate.

Summary

Moldova's independence was held in the context of deepening trends separatists. In the foreground was nuanced Transdnistrian conflict that arose from three factors: Transnistrian separatist rebel activity, involvement of the Russian Federation through military, political and moral support, and the inability of the political elite in Moldova solve this crisis. Were submitted several projects for Transnistrian conflict settlement, and we noticed the EU's place in the context of negotiations. EU's interest in Moldova's problem was manifested through: the appointment of an EU Special Representative in Moldova in March 2005 and the opening of the Permanent Delegation of the European Commission in Chisinau and launch of EUBAM at Moldova-Ukraine border, to which we add multiple economic projects subsidized by the EU that also have proposed bringing closer the two banks of the Dniester.

Keywords: separatism, the political elite, negotiations, frontier, stability.

Prăbușirea URSS a pus în evidență existența mai multor focare de conflict în spațiul ex-sovetic, determinate de reminiscențele organizării administrative de tip totalitar, precum și de reabilitatea mai pronunțată între Federația Rusă și Occident. Cercetătorul O. Serebrian, consideră că reactualizarea unor conflicte este determinată prin trasarea a trei doctrine geopolitice promovate de Rusia în ultimele secole: panslavismul, eurasianismul, internaționalismul. Constatăm prezența acestor ideologii în doctrinele contemporane ale Federației Ruse [1].

În această ordine de idei menționăm specificul conflictului transnistrean, care are rădăcini istorice. Pentru prima dată această „entitate statală” a fost creată

pe 12 octombrie 1924 de către Biroul politic al Partidului Comunist a URSS, ca regiune autonomă denumită Republica Sovietică Socialistă Autonomă Moldovenească. Următoarea etapă a constituit data de 2 august 1940 când a fost creată RSSM, ce cuprindea regiuni din Basarabia istorică și o parte din raioanele RSSAM. Conflictul a generat în contextul mișcării naționale de la sfârșitul anilor 1980 din RSSM, culminând la data de 2 septembrie 1990 când este proclamată Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană [2, p. 326].

Istoriografia contemporană abordează mai multe concepte privind cauzele evenimentelor sus-menționate. Prin urmare, evidențiem următorii factori ai separatismului transnistrean:

1. Activitatea rebelă a separatiștilor bazată pe concepte dogmatice;
2. Suportul politic, militar, moral din partea Federației Ruse;
3. Acțiuni neconsecvente din partea autorităților de la Chișinău față de criza creată.
4. Aspectul cultural-lingvistic și etno-demografic între cele două maluri ale Nistrului;
5. Amenințarea de redistribuire a puterii și a resurselor economice în regiunea transnistreană [3, p. 55].

Reglementarea conflictului transnistrean a devenit o prioritate în politica externă a diplomaților europeni, cu scopul menținerii unei stabilități regionale. Conform lui M. Kuzovlev, în acest răstimp conflictul a parcurs mai multe stadii – de la „etapa fierbinte” (acțiuni militare în anii 1991-1992) până la cel de statu-quo din prezent. Totodată, remarcă autorul, după etapa activă, între părțile în conflict nu a fost semnat un acord de pace definitiv, existând doar Acordul de încetare a focului din 21 iulie 1992 [4, p. 3]. În pofida faptului că acesta nu este un conflict interetnic [5, p. 4], și a faptului că, în opinia mai multor experți occidentali, dintre toate conflictele înghețate din spațiul postsovietic acesta este cel mai simplu sub aspectul reglementării [6], totuși, în prezent, constatăm că nu au fost înregistrate evoluții semnificative în soluționarea lui. După douăzeci și cinci de ani de la izbucnirea și negocierea multiplelor concepte, strategii și planuri de soluționare propuse de diferiți actori, precum OSCE, Federația Rusă, Ucraina, Republica Moldova, devine din ce în ce mai evident că problema nu va fi ușor de soluționat chiar și cu implicarea mai activă a UE și SUA.

Un eveniment important care a oferit un sprijin poziției Republicii Moldova în procesul de negocieri a avut loc în 1991 la Summitul OSCE de la Istanbul, în cadrul căruia Federația Rusă și-a asumat angajamentul în fața întregii comunități internaționale de a-și retrage complet trupele și armamentul de pe teritoriul Republicii Moldova până la finele anului 2002 [7, p. 25], [8, p. 9]. În pofida faptului că până în prezent ea nu și-a respectat complet angajamentele luate [9], rezoluția OSCE a diluat din condiționalitatea impusă anterior de Federația Rusă privind identificarea unei soluții politice a conflictului transnistrean și mai apoi retragerea trupelor și armamentului. De altfel, în Declarația Summitului de la Istanbul din 19 noiembrie 1999, șefii de stat și de guverne ai statelor OSCE au declarat faptul că ei se așteaptă la o retragere rapidă, în ordine corespunzătoare și completă a forțelor armate rusești din Republica Moldova și au salutat anga-

jamentul asumat de către Federația Rusă de a finaliza până la finele anului 2002 retragerea efectivului militar, armamentului, munițiilor și echipamentului de pe teritoriul Republicii Moldova. În sfârșit, ei au reiterat că o misiune internațională de evaluare era gata să porceadă imediat la supravegherea retragerii și distrugerii munițiilor și armamentului rusesc [7, p. 50].

Drept urmare a Summitului de la Istanbul, Misiunea OSCE a fost mandată să asigure transparența în procesul de retragere și distrugere a munițiilor și armamentului rusesc din Republica Moldova, precum și să coordoneze asistența financiară și tehnică, pentru a facilita procesul respectiv [10]. Salutară, în acest sens, este și decizia Parlamentului European de a susține rezoluția OSCE privind aprobarea unui document de poziție în care înaltul for legislativ european sprijină inițiativa OSCE și consemnează faptul că organizația, din componența căreia fac parte 55 de state, este unica instituție paneuropeană care a implementat activități ale diplomației preventive, de promovare a drepturilor omului, a democrației, a statului de drept, a cooperării politice și a controlului armamentelor [11].

Inițiativele de reintegrare a Republicii Moldova prin adoptarea unui model federativ de organizare constituie o etapă importantă în tentativele de a soluționa conflictul transnistrean. Primul și cel mai detaliat plan în privința dată a fost propus sub auspiciul OSCE la 3 iulie 2002 de către Federația Rusă și Ucraina. Documentul, elaborat după modelul constituției federale rusești [12, p. 15], a fost negociat de către părți într-un moment în care relațiile dintre Republica Moldova și Federația Rusă deveneau deosebit de amicale. Documentul format din patruzeci și două de articole stabilește principiile esențiale de guvernare ale Republicii Moldova reunificate, precum și sistemul de garanții și procedurile tranziționale. Articolul 1 al documentului descria Republica Moldova în calitate de stat federal democratic, de drept, cu formă de guvernământ republican [13, p. 16].

Etapile principale ale procesului federalizării propuse erau: (a) semnarea unui acord de principiu între Chișinău și Tiraspol; (b) elaborarea noii Constituții a Republicii Moldova în baza principiilor de federalizare propuse de către OSCE; (c) organizarea unui referendum național pe marginea constituției propuse; (d) organizarea alegerilor pe întregul teritoriu al Republicii Moldova în conformitate cu prevederile noii constituții; (e) conformarea cu noua lege de bază a tuturor actelor normative ale subiectelor federației create. După multiplele runde de negocieri, documentul final nu a fost semnat, părțile neajungând la o înțelegere clară asupra formei de „conviețuire” ulterioară [12, p. 15].

D. Kozak este delegat în calitate de reprezentant special al Președintelui Federației Ruse pentru soluționarea problemei transnistrene [13, p. 27]. În perioada iulie-septembrie 2003, D. Kozak împreună cu grupurile de lucru ale autorităților Republicii Moldova și cele secesioniste elaborează un proiect de memorandum care trebuia să pună baza unui stat federativ asimetric. Produs în condiții netransparente, fără implicarea mediatorilor procesului de reglementare ai OSCE, ai Ucrainei și fără consultarea opiniei publice [13, p. 27], documentul a întâmpinat cele mai negative reacții ale țărilor europene, ale SUA și ale societății civile din Republica Moldova.

Proiectul Memorandumului cu privire la principiile de bază ale structurii statului unificat se baza pe concepția statului comun înaintată anterior de către Federația Rusă: formarea până în 2020 a Republicii Federale Moldova, în cadrul căreia se creau doi subiecți federativi „Republica Moldovenească Nistreană” și „Unitatea teritorial-autonomă Găgăuzia” [14, p. 1]. Documentul scoate în evidență următoarele elemente ale constituirii noului stat: (a) realizarea mecanismelor practice de soluționare a problemei transnistrene care este posibilă doar prin elaborarea, supunerea referendumului și aprobarea comună a Constituției statului reunificat; (b) noul stat va fi unul suveran și neutru, care se angajează să se demilitarizeze complet; (c) până în momentul demilitarizării complete forțele militare nu pot fi folosite pentru asigurarea ordinii și securității publice pe teritoriul federației; (d) părțile se adresează cu propunere către Federația Rusă privind oferirea garanțiilor privind securitatea, condițiilor de reunificare și integrității teritoriale a Republicii Federale Moldova. Aceasta presupune, inclusiv, dislocarea pe teritoriul viitoarei federații a unui contingent militar al forțelor armate ruse denumite „forțe pacificatoare de stabilizare ale Federației Ruse” de aproximativ 2000 de persoane pe perioada procesului de demilitarizare completă a țării, dar care nu vor părăsi teritoriul până în 2020; (e) în domeniul relațiilor internaționale subiecții federației sunt consultați obligatoriu și iau parte la negocierile de semnare a acordurilor internaționale; (f) subiecți ai federației pot deveni ei înșiși membri ai organizațiilor internaționale și regionale în cazul în care aceasta acceptă membri care nu sunt subiecți ai dreptului internațional; (g) subiecții federației pot părăsi unilateral federația doar în cazul în care autoritățile centrale ale Republicii Moldova vor decide de a se uni cu o altă țară și/sau statul își pierde complet suveranitatea; (h) prin repartizarea funcțiilor de control asupra federației subiecții federației primesc împuterniciri vaste și dreptul de blocare a funcțiilor statului la nivel federal [14, p. 1-11].

Proiectul rus a fost ulterior catalogat drept tentativă de „transnistrizare a Republicii Moldova”, de „rusificare forțată”, de „dispariție a Republicii Moldova în calitate de stat suveran”. Considerăm că opoziția masivă a diplomației europene, în speță a OSCE, UE, dar și a SUA [13, p. 31], combinată cu protestele în masă ale societății civile, au determinat în ultimul moment autoritățile constituționale ale Republicii Moldova să anuleze ceremonia de semnare a documentului respectiv. Decizia luată a nemulțumit vădit conducerea Federației Ruse, dar și pe liderii separatiști, care au întreprins contramăsuri pentru a intimida Republica Moldova în încercarea de a găsi soluții alternative pentru aplanarea situației critice. Aceste circumstanțe ostile au provocat o reacție în lanț, reorientarea politicii externe a autorităților constituționale către UE și SUA și lansarea demersului privind implicarea lor în procesul de reglementare transnistreană.

Răspunsul occidental nu s-a lăsat foarte mult așteptat, iar la Summitul ministerial al OSCE de la Maastricht din decembrie 2003 UE, SUA și alți participanți, în pofida opoziției Federației Ruse, abordând situația din Republica Moldova: (a) au reiterat suport pentru suveranitatea și integritatea Republicii Moldova; (b) au evidențiat rolul indispensabil al cooperării și coordonării tuturor mediatorilor pentru obținerea unei soluții politice; (c) au pledat insistent pentru retragerea necondiționată a trupelor ruse din raioanele de est fără amânări ulterioare; (d) au

salutat inițiativa OSCE de examinare a posibilității de organizare a unei misiuni internaționale de menținere a păcii în raioanele de est, inclusiv cu participarea observatorilor civili sub auspiciile OSCE [15, p. 93-109]. În mod particular, UE în Declarația sa și-a manifestat regretul că nu a fost posibilă adoptarea unei poziții consolidate a OSCE pe problema transnistreană. Totodată, UE și-a arătat deschiderea de a se implica în continuare în procesul de soluționare a conflictului, specificând că doar o implicare multilaterală adevărată va oferi o legitimitate internațională procesului. Referitor la opțiunile de menținere a păcii, UE reiterează disponibilitatea de a asista identificarea unei soluții multinaționale la această problemă sub auspiciile OSCE [15, p. 99].

O altă tentativă de soluționare a conflictului din raioanele de est ale Republicii Moldova a avut loc în 2005, într-un context regional favorabil determinat de preluarea puterii de către forțele proeuropene în Ucraina. La Summitul șefilor de stat GUAM, care a avut loc la Chișinău pe 22 aprilie 2005, președintele Ucrainei, Viktor Iușcenko, a lansat șapte principii sub genericul „Spre reglementare prin democratizare”, care urmau să formeze scheletul viitoarei reglementări transnistrene: (1) asumarea de către autoritățile de la Tiraspol a angajamentelor de democratizare a societății, de dezvoltare a societății civile și multipartidismului; (2) organizarea în cel mai scurt timp a unor alegeri libere și corecte în Sovietul Suprem de la Tiraspol, ca organ reprezentativ al regiunii, „în condițiile de drept prevăzute de statutul Transnistriei”; (3) asigurarea monitorizării acestor alegeri de către UE, OSCE, Consiliul Europei, Rusia și SUA, alături de Ucraina; (4) implicarea mai activă a UE și SUA în procesul de reglementare; (5) transformarea actualului format al operațiunii de pacificare într-un mecanism internațional de observatori militari și civili sub egida OSCE, care să presupună prezența unui număr mai mare de militari ucraineni și transnistreni; (6) organizarea unei misiuni internaționale de inspecție a întreprinderilor din complexul militar-industrial din regiune; și (7) desfășurarea unei misiuni OSCE de scurtă durată de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene pe segmentul transnistrean [16, p. 34]. În cadrul runde de negocieri de la Vinița, unde s-au discutat propunerile președintelui ucrainean, reprezentanții Republicii Moldova, ai Transnistriei, ai OSCE și ai Ucrainei au decis să invite UE și SUA pentru a participa la procesul de negocieri cu statut de observatori [16, p. 36].

În data de 16 mai 2005 la Vinița, Ucraina a făcut public planul său de reglementare a conflictului din zona de est a Republicii Moldova. Potrivit acestuia, Republica Moldova era considerată stat suveran, independent, unitar sub aspect teritorial și unicul subiect de drept internațional, pe când regiunea transnistreană era văzută ca o regiune cu statut special în cadrul Republicii Moldova. În conformitate cu planul menționat, reintegrarea Republicii Moldova a prevăzut „crearea spațiului unic juridic, economic, social, vamal, umanitar, de securitate și a altor spații de activitate statală”. Regiunea transnistreană era definită în calitate de „unitate administrativ-teritorială cu statut de republică”, ce ar avea propriile simboluri: drapel, stemă, imn, onorate împreună cu simbolurile Republicii Moldova și trei limbi oficiale [16, p. 37].

Bazat pe principiile enunțate de președintele ucrainean în cadrul Summitului GUAM al șefilor de stat, planul a fost salutat parțial de către autoritățile Re-

publicii Moldova. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la inițiativa Ucrainei în problema reglementării conflictului transnistrean și măsurile pentru democratizarea și demilitarizarea zonei transnistrene salută inițiativa Președintelui Ucrainei V. Iușcenko de a susține aspirațiile de reîntregire ale Republicii Moldova, apreciază înalt oferta Ucrainei, considerând-o drept un pas esențial pe calea consolidării unității teritoriale a statului nostru și eliminării din zona transnistreană, cât mai curând posibil, a unui regim separatist, autoritar și criminal, care constituie o amenințare evidentă la adresa securității regionale. Totodată, Hotărârea stipulează că în inițiativa Ucrainei nu și-au găsit reflectare unele principii ale reglementării, inclusiv cele ce țin de: (1) evacuarea trupelor rusești; (2) demilitarizarea, principiile și condițiile de democratizare a zonei și (3) instituirea unui control transparent și legal asupra segmentului transnistrean al frontierei de stat moldo-ucrainene [17, p. 2].

Un alt argument important este participarea, începând cu 2005, a UE și SUA în formatul negocierilor (5+2) și înaintarea Planului Iușcenko de soluționare a conflictului, ce au adus multe speranțe autorităților Republicii Moldova, însă remarcăm că abordarea acestor actori-cheie în problema conflictului este una particulară. Referitor la rolul UE, notăm că PESC-ul care ar trebui să unească viziunea și acțiunea europeană asupra problemelor de pe arena internațională, de fapt, divizează Uniunea, în special atunci când interesele strategice naționale ale unor state membre sunt puternic lezate. În timp ce UE era conștientă de riscurile legate de conflict și optează pentru soluționarea lui cât mai urgentă, structura europeană nu dorea ca problema transnistreană să afecteze relațiile dintre UE și Rusia. Are dreptate O. Nantoi care consideră că preocuparea majoră în acest caz par a fi livrările masive ale gazului rus în Europa. Totodată, în opinia analistului, conflictul transnistrean poate fi soluționat în triumghiul Uniunea Europeană-Republica Moldova-Ucraina, evitându-se confruntarea cu Rusia și fără a-i provoca ultimei sentimentul de frustrare. Un asemenea scop, consideră O. Nantoi, poate fi atins prin efortul coordonat al UE, al Republicii Moldova și al Ucrainei în direcția democratizării și decriminalizării zonei de est a Republicii Moldova, după care prezența militară a Rusiei va deveni un nonsens, inclusiv pentru administrația de la Kremlin [18, p. 2].

Extinderea UE demonstrează succesul atins în dezvoltarea zonei de stabilitate și prosperitate în Europa, iar conform Politicii Europene de Vecinătate (PEV), pentru ca valorile menționate să fie durabile „ele trebuie, de asemenea, să se extindă și în zona vecinătății UE. Atingerea acestui obiectiv prezintă un interes crucial pentru UE, precum este și un interes crucial și pentru vecinii săi [19, p. 1]”. În alocuțiunea sa, de la Chișinău din 5 decembrie 2003, G. Verheugen, Comisar European pentru extindere și Europa lărgită, a evidențiat că procesele de integrare în UE au făcut ca multe conflicte între vecini, disputele de frontieră și problemele minorităților să fie aplanate. Comisarul European a menționat că UE a contribuit într-un mod hotărâtor la transformarea unei părți mari a continentului european, răvășit anterior de războaie și diviziuni naționaliste devastatoare, într-o zonă a păcii, libertății, integrității și prosperității. Aceste exemple de succes permit UE să fie sigură că extinderea va constitui un succes pentru noii membri, pentru Uniune și, de asemenea, pentru vecinii acesteia [19, p. 2]. Acest punct de vedere ca, de altfel,

și alte opinii ale oficialităților europene preocupate de soluționarea sustenabilă a problemei transnistrene reprezintă încă un motiv în plus pentru Republica Moldova să decidă valorificarea opțiunii de integrare europeană pentru modernizarea țării. Mai mult, ar fi cazul ca structurile europene să adopte o strategie mai activă în soluționarea acestei probleme.

Supozițiile de mai sus sunt susținute și de evenimentele recente în acest subiect, inclusiv de lansarea la începutul anului 2012 a dialogului dintre reprezentanții Republicii Moldova și noul lider de la Tiraspol, E. Șevciuk. Deși dialogul dintre cele două maluri a pornit într-o notă plină de optimism [20], până în acest moment există semnale clare despre continuarea politicii tradiționale a liderilor nerecunoscuți de la Tiraspol în ce privește obstrucționarea procesului de identificare a unei soluții politice durabile de reintegrare a țării. Printre cele mai evidente dintre acestea remarcăm: (a) pozițiile ostile reunificării Republicii Moldova preluate și de noii lideri de la Tiraspol înainte, precum și după negocierile de la Dublin din 28-29 februarie 2012; (b) deschiderea secțiilor de votare în regiunea transnistreană a Republicii Moldova pentru alegerile din 3 martie 2012 a președintelui Federației Ruse în pofida opoziției manifestate de autoritățile constituționale din Republica Moldova; și (c) decizia politică a Moscovei de a-l numi (la 21 martie 2012) și a Tiraspolului de a-l accepta, pe D. Rogozin în calitate de reprezentant special pentru regiunea transnistreană, fără consultarea prealabilă a autorităților constituționale ale Republicii Moldova; (d) lipsa dorinței autorităților nerecunoscute de la Tiraspol de a coopera cu organele constituționale de urmărire penală ale Republicii Moldova în cazul asasinării de către forțele ruse de menținere a păcii a unui cetățean moldovean în data de 1 ianuarie 2012 pe podul de la Vadul lui Vodă; (e) elaborarea așa-zisei „Strategii de dezvoltare social-economice a Republicii Moldovenești Nistrene până în anul 2025”, în calitate de document care reprezintă un plan de dezvoltare durabilă a „statalității transnistrene”; (f) intenția declarată de a se alătura Uniunii Vamale Euro-Asiatice, în pofida priorităților de politică externă a Republicii Moldova, care vizează integrarea în UE etc.

Pozițiile evidențiate mai sus sunt deosebit de importante pentru Republica Moldova, care participă la PEV și la Parteneriatul Estic. Considerăm că prin lansarea PEV, UE dorește să acorde o atenție mai mare conflictelor de la periferiile sale, printr-o implicare politică de prevenire și management al crizelor apărute. Documentul propune și o implicare mai profundă a UE în gestionarea crizelor ca răspuns la amenințările regionale specifice, care ar constitui o demonstrație concretă a dorinței UE de a-și asuma o parte mai mare din povara de soluționare a conflictelor în țările învecinate. Odată ce soluționarea va fi atinsă, capacitățile civile și militare de management al crizei de care dispune UE pot fi implicate în aranjamentele post-conflict pentru fortificarea securității interne. Pentru Republica Moldova, PEV propune „continuarea angajamentului puternic al UE de a susține soluționarea conflictului transnistrean, utilizând instrumentele aflate la dispoziția UE și în strânsă consultare cu OSCE. Totodată, UE este gata să examineze căile de a-și consolida în continuare angajamentul” [21, p. 2].

Decizia politică de a numi, la recomandarea Înalțului Reprezentant al UE pentru PESC, un reprezentant special al UE în Republica Moldova (RSUE) în mar-

tie 2005 relevă dorința UE de a juca un rol politic mai activ în Republica Moldova [19, p. 2]. RSUE promovează politicile și interesele UE în „regiunile și țările problematice” [22], având un rol activ în eforturile care vizează consolidarea păcii, stabilității și statului de drept.

RSUE pentru Republica Moldova are drept obiect prioritar de interes procesul de soluționare a contenciosului transnistrean, precum și sarcini legate de implementarea PAUERM, consolidarea democrației, a statului de drept, respectarea libertăților și drepturilor fundamentale ale cetățenilor Republicii Moldova, promovarea relațiilor bilaterale dintre Moldova și UE, susținerea luptei împotriva traficului de ființe umane etc. [19, p. 2]. Deschiderea Delegației permanente a Comisiei Europene la Chișinău și lansarea Misiunii EUBAM la frontiera moldo-ucraineană oferă un suport real pentru crearea unor condiții propice ce ar amplifica posibilitatea soluționării conflictului din partea de est a Republicii Moldova.

Pentru moment, constată M. Kuzovlev, nici UE, nici Federația Rusă și nici SUA nu au un scenariu clar și chibzuit vizavi de regiunea transnistreană [4, p. 1-3]. Cu atât mai mult, am adăuga noi, că nu au fost deocamdată elaborate scenarii de reglementare post-conflict care ar reflecta asupra beneficiilor și costurilor de atingere a unei situații favorabile pentru toate părțile implicate.

Fiind un conflict geopolitic, cauzele principale care îl mențin în starea actuală sunt în egală măsură geopolitice. Considerăm că la momentul actual contextul internațional determină marile puteri, cum ar fi UE, SUA și Federația Rusă, să nu dezvolte un interes comun în soluționarea cu orice preț a conflictului. În acest context, relațiile delicate dintre UE și Federația Rusă în problematica alimentării cu gaz și dintre SUA și Federația Rusă în subiectul Tratatului Forțelor Convenționale în Europa, elementelor scutului antirachetă american în Europa ș.a. nu permit, de asemenea, abordarea tranșantă a problemei transnistrene în discuțiile bilaterale dintre actorii internaționali și naționali menționați.

După cum remarcam mai sus, credem că neputința actorilor internaționali de a identifica o soluție viabilă pentru conflictul transnistrean este determinată, pe de o parte, de funcția dublă a Federației Ruse în formatul de negocieri, iar pe de altă parte, de rolul limitat al UE și SUA. Din acest considerent, unii cercetători consideră oportună transformarea formatului 5+2 în unul heptagonal, altă variantă fiind 7+1, prin transformarea celor doi observatori în mediatori și, eventual, readucerea României în formatul de negocieri, echilibrându-se astfel raportul de forțe în cadrul negocierilor.

În concluzie, este important să menționăm că guvernele Alianței pentru Integrare Europeană din Republica Moldova au reiterat cu diverse ocazii faptul că strategia de reintegrare a țării trebuie să se axeze pe trei elemente-cheie: (1) definirea statutului juridic al regiunii transnistrene în baza respectului pentru suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova; (2) necesitatea retragerii complete a forțelor militare străine de pe teritoriul Republicii Moldova, în conformitate cu deciziile relevante ale Summitului OSCE de la Istanbul, precum și (3) iminența transformării actualului aranjament de menținere a păcii din regiunea transnistreană cu o misiune multinațională civilă cu mandat internațional [23].

Bibliografie

1. Serebrian Oleg, Rusia la răspântie. Geistorie, geocultură, geopolitică. Chișinău: Cartier, 2014, p. 152.
2. Scurtu Ioan, Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1998, București: Academia Română, 1998, p. 358.
3. Țăranu Anatol, Unele considerente privind istoria conflictului secesionist de la Nistru. În: Akademos, 2012, nr. 2 (25), iunie, p. 55-62.
4. Kuzovlev M., Motivele „înghețării” diferendului transnistrean, Chișinău, 2009, <http://www.e-democracy.md/monitoring/politics/comments/200904152/> (vizitat 10.03.17).
5. Nantoi O., Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA? Chișinău, 2005, <http://www.ipp.md/lib.php?!=ro&idc=162> (vizitat 05.03.17).
6. Iachim A., Războiul din Transnistria, București, 2013, <http://basarabia91.blogspot.md/2009/04/razboiul-din-transnistria.html> (vizitat 04.03.17).
7. Declaration of the OSCE Summit in Istanbul, Istanbul, 1999, <http://www.osce.org/mc/39569> (vizitat 04.03.17).
8. ICG Europe Report. No. 147: Moldova – No Quick Fix. Bruxelles, 2003, http://www.crisisgroup.org/library/documents/report_archive (vizitat 05.03.17).
9. OSCE Mission to Moldova, Arms control and disarmament, Chișinău, 2008, <http://www.osce.org/moldova/104529> (vizitat 10.03.17).
- 10.10. OSCE: Misiunea în Moldova, Controlul armamentelor și dezarmarea, Chișinău, 2003, <http://www.osce.org/ro/moldova/79003> (vizitat 10.03.17).
11. Motion for a resolution further to the Council statement pursuant to Rule 37 (2) of the Rules of Procedure on behalf of the GUE/NGL Group on the OSCE Summit in Istanbul (17-19 November 1999), Istanbul, 1999, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B5-1999-0322&language=EN> (vizitat 05.03.17).
12. Apărețe Gh., Soluționarea conflictului transnistrean: caracteristica succintă a procesului de negocieri, Chișinău, 2009.
13. http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/blacksee/rom/Aparece_ROM.pdf (vizitat 05.03.17).
14. Moldova: regional tensions over Transdnistria. În: Europe Report, No. 157. Chisinau/Brussels, 2004, http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/untc/unpan_017188.pdf (vizitat 10.03.17).
15. Меморандум об основных принципах государственного устройства объединенного государства (2003). Москва, 2003, <https://regnum.ru/news/458547.html> (vizitat 10.03.17).
16. Chairperson`s perception statement and statements by delegations at OSCE Eleventh Meeting of the Ministerial Council. Maastricht, 2003. <http://www.osce.org/mc/40533> (vizitat 12.03.17).
17. Boțan I., Reglementarea transnistreană: o soluție europeană. Chișinău: Tipografia Centrală, 2009 (vizitat 12.03.17).
18. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la inițiativa

Ucrainei în problema reglementării conflictului transnistrean și la măsurile pentru democratizarea și demilitarizarea zonei transnistrene, nr. 117-XVI din 10.06.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.06.2005, nr. 83-85/385.

19. Nantoi O., Conflictul transnistrean – Statu quo și perspective, Chișinău, 2005, <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=162> (vizitat 10.03.17).

20. Europa lărgită – inițiativa cu privire la vecinătatea europeană: o oportunitate de cooperare de-a lungul hotarelor Uniunii. Alocuțiunea dlui Günter Verheugen, Comisar European pentru extindere și Europa lărgită. Chișinău, 2003, <http://www.ipp.md/download.php?file...id=239> (vizitat 10.03.17).

21. Macovei I., Moscova îl trimite pe Smirnov în Europa. Chișinău, 2011, <http://www.timpul.md/ro/articol/moscova-il-trimite-pe-smirnov-in-europa-26916.html> (vizitat 04.03.17).

22. Planul de Acțiuni Republica Moldova-Uniunea Europeană. Hotărârea Guvernului nr. 889 din 03.08.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 29.04.2006, nr. 65-66, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=301325> (vizitat 10.03.17).

23. Mandatul Reprezentantului special al Uniunii Europene, Bruxelles, 2011, <http://www.eusrmoldova.eu/ro/mandate> (vizitat 10.03.17).

24. Leancă Iu., Republica Moldova determinată să dea un nou impuls soluționării conflictului transnistrean, Chișinău, 2009, <http://www.mfa.gov.md/comunicate-presa-md/478464/> (vizitat 10.03.17).

Oleg CASIADI,*doctor în filosofie, conferențiar universitar**al Catedrei „Științe manageriale și socioumane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI***Valeriu HARABARA,***doctorand în istorie, lector-universitar**al Catedrei „Științe manageriale și socio-umane” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

IMPACTUL POLITICII EXTERNE RUSE ASUPRA SECURITĂȚII REGIONALE ÎN S-E EUROPEI

Rezumat

În urma destrămării URSS s-a intensificat politica revizionistă a Federației Ruse. Ea s-a manifestat pe trei doctrine geopolitice: panslavismul, eurosianismul și internaționalismul. Aceste doctrine prevedeau renașterea Imperiului Rus prin politica expansionistă neoimperială. Pentru a atinge acest scop diplomația rusă a utilizat un șir de instrumente de ordin economic, demagogic, militar sau religios. Acțiunile întreprinse de Federația Rusă au încălcat o serie de norme ale dreptului internațional, cum ar fi Acordul de la Helsinki din 1975, Carta pentru Noua Europă, inclusiv mai multe angajamente ce vizau relațiile NATO - Rusia. Actualitatea acestui subiect este determinat de impactul realităților geopolitice asupra Republicii Moldova care la etapa actuală se află la frontiera a două centre de putere: Federația Rusă și UE. Acest fapt creează pericolul reactualizării problemei transnistrene.

Cuvinte-cheie: panslavism, internaționalism, diplomație, geopolitic.

Summary

After dissolving URSS it was intensificat revisionist policy of the Russian Federation. It was shown on three geopolitical doctrine: Pan-Slavism, eurosianism and internationalism. These doctrines predicted the revival of the Russian Empire by neo-imperial expansionist policy. To achieve this goal, russian diplomacy has used a range of economic, demagogic, military or religious instruments. The actions undertaken by the Russian Federation had violated a number of rules of international law, such as the Helsinki Agreement of 1975, Charter New Europe, including several pledges aimed at NATO relations – Russia. Seasonableness of this topic is determined by geopolitical realities impact on Moldova which this stage is on the border of two centers of power: the Russian Federation and the EU. This creates updating danger of the Transnistrian problem.

Keywords: Pan-Slavism, internationalism, diplomacy, geopolitical.

Principalul impediment în calea democrației sunt problemele de ordin geopolitic. Actualmente Europa se află pe un „butoi cu pulbere” determinat de conflictele regionale ce amenință stabilitatea și securitatea locală și internațională. Federația Rusă promovează o politică revanșardă și revizionistă asupra teritoriilor din spațiul ex-sovietic, fapt ce influențează în mod direct politica regională. În acest sens sesizăm reactualizarea într-o formă activă sau moderată a conflictelor înghețate cum ar fi Osetia de Sud și Abhazia în Georgia, Nagorno-Karabah (disputa între Armenia și Azerbaidjan) și nemijlocit conflictele din Donbas (Ucraina), problema Crimeei și Transnistria (Republica Moldova). Realitățile geopolitice europene au servit ca subiect de cercetare în literatura de specialitate

contemporană. Printre investigațiile recente, le menționăm pe cele semnate de Vladimir Baranovscky[1], Stanislav Secrieru[2], Paul Claval[3], Aleksandr G. Dughin[4], Oleg Serebrian[5] etc.

Actualitatea temei propuse este acoperită bogat în literatură, însă modul de abordare este diferit, de exemplu cercetătorul O. Serebrian încearcă să sesizeze esența politicii externe ruse prin continuitatea unor doctrine geopolitice cum ar fi panslavismul, eurasianismul, internaționalismul. Constatăm prezența acestor ideologii în doctrinele contemporane ale Federației Ruse.

Conceptul de panslavism își are originea în mișcările de emancipare a popoarelor slave, aflate sub stăpânirea unor imperii, mizându-se pe edificarea unui stat panslav, idee ce a fost preluată de Imperiul Rus în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În mare măsură, obiectivul fiind însă altul, determinat de extinderea stăpânirii rusești, prin specularea sentimentelor naționale ale popoarelor slave. Nicolae Danilevski în lucrarea „Rusia și Europa” scrisă în secolul al XIX-lea sublinia că scopul Rusiei ar trebui să fie unirea întregului neam slav prin crearea unei uniuni panslave. De asemenea, Danilevski promovează teoria ciocnirii civilizațiilor, evidențiind confruntarea dintre lumea greco-slavă (ortodoxă) și cea romano-germană (catolico-protestantă). Regăsim această nouă abordare în societatea contemporană a Federației Ruse, evidențiindu-se confruntarea între tradițiile conservative ortodoxe în spațiul slav cu cele liberal-protestante în societatea occidentală.

Doctrina eurasianistă poate fi elucidată prin afirmația „*Rusia nu este nici Europa, nici Asia, Rusia este Eurasia*” [6, p. 156], astfel fiind contraccarate reprezentările geopolitice care fac distincție între Rusia europeană și Rusia asiatică. Primele manifestări teoretice ale eurasianismului se conturează la începutul secolului al XX-lea, prin lucrările lui Nicolai Trubețkoi, geograful Piotr Savițki și istoricul Gheorghii Vernadski. În această ordine de idei, menționăm conceptul lui P.N. Savițki, care definea Rusia ca un areal de tranziție de la Europa la Asia, un spațiu de întrepătrundere a civilizației orientale cu cea occidentală. Prin prisma acestei doctrine, se argumentează spiritul determinismului geografic în procesul de expansiune teritorială a Rusiei spre vest, menționându-se că Rusia este determinată de factori istorico-culturali și geografici favorabili edificării unui imperiu eurasiatic[7, p. 204]. Anume acest curent reînvie sub o nouă formă în perioada contemporană. Promotorul neoeurasianismului este cercetătorul A. Dughin, care înaintează concepția neosovietismului. Concepția sa este prezentată în lucrarea „Bazele geopoliticii. Viitorul geopolitic al Rusiei”, unde promovează conceptul renașterii Imperiului Rus, susținând politica expansionistă neoimperială. Aceste tendințe sunt traduse în viață de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin. Ca argument ne servește discursul lui V. Putin din octombrie 2000 la Astana, unde sublinia importanța ideilor eurasiatice și consacra eurasianismul ca o doctrină neoficială a Moscovei. În momentul de față, ideea respectivă se materializează prin încercarea creării Uniunii Eurasiatice. Conform acestui proiect geopolitic, uniunea respectivă ar reuni în mare parte fostele republici sovietice sub protectoratul Moscovei, având la bază noi valori politice și economice. Nucleul proiectului se consideră a fi Uniunea Vamală Rusia - Belarus - Kazahstan.

Proiectul euroasiatic s-a răsfrânt și asupra Republicii Moldova. Cercetătorul Nicu Popescu consideră că un element al acestui proiect îl reprezintă numirea lui D. Rogozin ca reprezentant special al Rusiei „pentru Transnistria”, anume în acest context autoritățile ruse au elaborat noi criterii de diplomatie înaintând o serie de condiții pentru reintegrarea Republicii Moldova. Cea mai importantă condiție reprezintă recunoașterea Federației Ruse drept singura țară care posedă autoritate politică în regiune[8, p. 13-19].

Internaționalismul în literatura de specialitate are mai multe abordări, de multe ori el nu este considerat ca o idee geopolitică. Această doctrină s-a născut și a evoluat în perioada sovietică. Internaționalismul sovietic prezenta, de fapt, o simbioză între șovinismul velicorus și ideologia comunistă. Însă este de menționat că, pe de o parte, doctrina declara egalitatea între popoare, iar pe de altă parte stabilea o ierarhie a popoarelor sovietice, pe prim plan situându-se conceptul velicorus[5, p. 48]. Deși internaționalismul sovietic s-a sfârșit odată cu destrămarea URSS, consecințele acestuia le resimțim până în zilele noastre, lăsându-se amprenta asupra mentalității populației și schimbând structura etnică în mai multe regiuni ale fostei uniuni. Un impact colosal l-au constituit acțiunile agresive din perioada stalinistă, când popoare întregi erau asociate cu adversarul. Ca rezultat, începe politica sovietică de deportări, în urma cărora popoare întregi din URSS, printre care tătarii din Crimeea, calmucii, cecenii, ingușii, au fost deportate pentru a fi asimilați sub aspect etno cultural. Anume aceste realități au determinat constituirea unor factori de tensiuni interetnice, care s-au accentuat îndeosebi după destrămarea URSS prin mai multe conflicte locale, cum este cazul armeano-azer sau osetino-inguşet.

Analizând în ansamblu aceste doctrine, înțelegem de ce Ucraina și Belarus au devenit primordiale în politica externă a Federației Ruse. Pierderea Ucrainei de sub control ar prezenta o pierdere geopolitică. Doar cu Ucraina Federația Rusă ar putea deveni un imperiu eurasiatic, în care Rusia i-ar domina pe nonslavi din sudul și sud-estul spațiului ex-sovietic. Problemele demografice din Federația Rusă determinate de rata natalității în scădere și explozia demografică din Asia Centrală ar determina faptul că orice etnitate eurasiatică bazată doar pe puterea Rusiei fără Ucraina ar deveni inevitabil mai puțin europeană și mai mult asiatică[9].

Din cele expuse mai sus, considerăm că după destrămarea URSS, Rusia se află într-o dilemă: să fie parte a Europei sau o structură eurasiatică. Alegerea pe care a făcut-o o prezintă ca pe un stat ce nu se include cu adevărat nici în Europa și nici în Asia, împotpolită în multiplele sale probleme sociale, economice și politice. Iar pretenția poziției de stat asediat a dus la crearea unor relații ostile cu vecinii săi. În acest context, Rusia își creează o zonă de interes vital, cunoscută sub sintagma „vecinătate apropiată”. Specificul acestei politici a fost trasată de Zbigniew Brzezinski care menționa că Rusia își propune să devină generatorul integrării și consolidării noului sistem regional din spațiul ex-sovietic. Aceste teze se bazează pe unele tradiții istorice sau economice moștenite din URSS ce ar justifica influența Rusiei în acest spațiu. Pilonul acestei dogme se poate rezuma la următoarele idei: Federația Rusă este cel mai bun garant în fosta URSS; Rusia trebuie să-și asume rolul de pacificator în spațiul ex-sovietic; integrarea economică

promovată în cadrul CSI trebuie să aducă beneficii economice Rusiei; Rusia este obligată să protejeze interesele etnicilor ruși ce trăiesc în vecinătatea apropiată, iar în cazul încălcării acestora își impune intervenția [10, p. 121-123].

O altă cale de a înțelege a politicii externe a Federației Ruse constă în analiza noii doctrine militare aprobată în decembrie 2014. Analizând acest document, sesizăm o contradicție conceptuală ce vizează o aparență defensivă a doctrinei, însă în același timp sunt trasate mai multe elemente ale unei politici ofensive. De exemplu, unul din articole vizează amenințările informaționale, din această cauză se recomandă restricționarea accesului la resursele informaționale considerate „antirusești” pe teritoriul Rusiei și promovarea unor acțiuni cu caracter militaropatriotic. Prin urmare, sesizăm că acest concept urmează să fie promovat nu doar în spațiul Federației Ruse, ci și pe teritoriile unde există comunități ale acestei etnii. Reieșind din cele expuse, ideologia lui Putin se caracterizează printr-un naționalism și un excepționalism „civilizațional” rusesc cu scopul transformării Rusiei într-un centru de atracții al întregii Eurasii [11, p. 13]. Conform strategiilor ruși, locul Rusiei în viitoarea construcție euroasiatică îl ocupă spațiul ex-sovietic, în acest sens menționăm articolul 22 ce menționează că Rusia poate legitima intervenția militară prin „răspuns” la adresa unei agresiuni militare pe teritoriul său sau al unei agresiuni împotriva aliaților săi sau a cetățenilor ruși ce locuiesc în afara Federației Ruse. Deși această doctrină a fost adoptată în anul 2014, modalitatea dată o sesizăm încă în anul 2008 prin intervenția Rusiei în Georgia [11, p. 25].

În această ordine de idei ne referim și la situația anexării Crimeii. Strategia anexării Crimeii la Federația Rusă a fost pregătită din timp, fiind utilizat un nou complex de strategii de ordin politico militar ideologic care au căpătat în literatura de specialitate denumirea de „război hibrid”. Termenul respectiv este interpretat în mod diferit. Colonelul american Jack McCuen definește „războiul hibrid” punând accent pe trei zone ale confruntării: față de populația locală din zona de conflict; față de populația internă a statului agresor, precum și față de comunitatea internațională. Această realitate parțial am sesizat-o în conflictul din Crimeea și Donbas ce s-au manifestat prin următoarele elemente definitorii:

- Crearea unei rețele de spionaj în zonele de interes ale Federației Ruse. Funcționarea acestui instrument a fost dată la iveală de investigații jurnalistice ale postului de televiziune ucrainean „Inter” care a demonstrat trădarea de patrie a mai multor oficiali ucraineni, inclusiv ofițeri din armata ucraineană racolați de serviciile secrete ruse.

- Utilizarea mass-mediei de propagandă, pe care o împărțim convențional în două grupe: posturile de televiziune care emit în spațiul ex-sovietic și posturile fondate pentru emiterea în spațiul occidental, de exemplu: „Rusia Today” sau „Sputnik”.

- Încercarea de a crea o susținere politică din partea unor forțe politice marginale din Occident. De exemplu, cooperarea cu extrema dreaptă, Frontul Național (Franța) sau Liga Nordului (Italia).

- Difuzarea informațiilor false, cultivarea unor diverse teorii ale conspirației, distrugerea publică a adversarilor prin materiale compromițătoare, crearea unor false partide de opoziție sau false ONG-uri independente. Aceste acțiuni

duc, în ultimă instanță, la lichidarea absolută a opoziției interne față de politica externă a statului.

– Utilizarea resurselor militare, cum este cazul „omuleților verzi”, care prezintă trupe militare fără însemne distinctive. În acest context, se utilizează pe larg mercenarii. Ca argument ne servesc prizonierii capturați de trupele guvernamentale ucrainene. Aspectul multiethnic al acestor mercenari care provin din spațiul ex-sovietic, inclusiv din Balcani (îndeosebi sârbi), precum și reprezentanți ai unor state europene, poate fi explicat prin propaganda ideologică răspândită în acest spațiu.

Situația din Crimeea o putem prezenta în baza declarației președintelui belarus Aleksandr Lucașenko: „Astăzi Crimeea face parte din Federația Rusă, indiferent dacă recunoaștem acest lucru sau nu, starea de fapt nu se va schimba. Dacă Crimeea va fi recunoscută ca o regiune a Federației Ruse nu prea contează [12]”. De aici tragem concluzia că politica Rusiei în dilema dintre dreptul internațional și politica de putere a utilizat-o pe cea din urmă.

În cadrul acestei politici se încadrează și menținerea ilegală a trupelor sale militare pe teritoriul altui stat, cum ar fi cazul Transnistriei, retragerea trupelor ruse din această regiune fiind tergiversate de autoritățile de la Moscova.

Pentru a domina zona respectivă, sunt utilizate mai multe instrumente de ordin politic, economic, demagogic sau militare. Instrumentul politico-economic presupune utilizarea resurselor energetice, de exemplu, în urma revoluției portocalii ucrainene din anul 2005 au început presiuni politice față de noua guvernare prin majorarea prețului la gazul natural. În această ordine de idei, menționăm și utilizarea embargoului față de anumite produse din statele ce și-au manifestat simpatiile provestice, realități de care a suferit și Republica Moldova. În 2006, se interzic importurile vinurilor moldovenești, aceeași politică o constatăm și în 2014.

Un instrument utilizat de diplomația de la Moscova pentru refacerea influenței sale îl constituie utilizarea structurilor de autonomie administrative ale fostei URSS cu scopul de a provoca conflicte separatiste cum este cazul Abhaziei, Osetiei de Sud sau Karabahului de Munte. Ele au devenit un mecanism de control asupra acestor state. Cercetătorul Mihai Gribincea încadrează în această listă și Transnistria din considerentul că această zonă separatistă influențează deciziile politice luate în Chișinău [13, p. 23-24].

Abordarea demagogică constă în amplificarea artificială a anumitor probleme de ordin religios, cultural, lingvistic în statele din zonele de interes ale Federației Ruse. De exemplu, utilizarea problemei lingvistice pe teritoriul ucrainean, prin anumite acțiuni ce urmau a apăra circulația limbii ruse în această zonă. Fapt ce va diviza societatea ucraineană în cei ce vorbesc rusește și cei ce vorbesc ucraineană. În acest context, ne referim și la manipularea comunităților minoritare ruse din aceste zone, stimulându-le spre o confruntare cu autoritățile centrale sub deviza apărării autonomiei culturale.

Un instrument geopolitic utilizat de Federația Rusă este ortodoxia. Această realitate este abordată de S. Șevcenko în articolul „Ortodoxia rusă ca factor geopolitic”, în care sunt descrise acțiunile bisericii ruse în afara hotarelor

sale[5, p.59]. Este de menționat că implicarea ortodoxiei ruse în politică cunoaște următoarele aspecte:

1. susținerea politicii externe a Federației Ruse. Cel mai elocvent exemplu este atitudinea bisericii ruse față de conflictul din Ucraina. În martie 2014, protoiereul V. Ceaplin cerea ucrainenilor să nu se împotrivescă „misiunii pacificatoare” a militarilor ruși în Crimeea;

2. crearea unui suport politic pentru Federația Rusă din partea populației ortodoxe subordonate patriarhiei ruse. Același fenomen se constată în Ucraina, Belarus și Republica Moldova;

3. susținerea elitei politice ruse. Acest fapt s-a conturat foarte bine în timpul guvernării lui Vladimir Putin. De exemplu, în februarie 2012, în timpul campaniei prezidențiale, patriarhul Kiril a afirmat în public că cei 12 ani ai conducerii lui Putin reprezintă „un dar de la Dumnezeu” [14].

Politica Rusiei în spațiul postsovietic nu a avut întotdeauna un aspect coerent. Tendințele sale de integrare regională s-au intensificat în funcție de doi factori: tendința anumitor state de a se îndepărta de Moscova și de a reduce dependența economică față de ea, prin apropierea de structurile europene; interesul anumitor state sau organizații față de teritoriile respective[15]. Anume în aceste condiții Federația Rusă pune în funcțiune instrumentele sus menționate.

Prin lichidarea identității naționale s-a urmărit atingerea scopurilor mercantile ale Federației Ruse, acțiuni ce s-au răsfrânt și asupra spațiului românesc. În această ordine de idei, menționăm studiile academicianului Eugen Simion față de identitatea românească. Autorul plasează mai mulți piloni pe care stă identitatea românească, printre care latinitatea, creștinismul și eroismul strămoșilor noștri în apărarea demnității naționale. Un pilon esențial îl reprezintă spațiul, evidențiind că patriotismul românilor este determinat de atașamentul față de pământul lor. Acest fapt s-a statornicit în baza convingerilor țaranului de a avea pământ și de al munci[16]. Acest drept asupra pământului este determinată de conștiința unei istorii milenare, fapt nuanțat și de istoricul Nicolae Iorga, care evidențiază corelarea dintre cadrul geografic și istoria politică a românilor. Vorbind despre vechimea poporului român, el menționa că este un popor cu rădăcini milenare, aceasta reprezentând mândria și puterea noastră [17, p. 4]. Încercări de a lichida identitatea națională au fost întreprinse din perioada sovietică, prin fundamentarea științifică a „moldovenismului”. Subiectul acestor tradiții sovietice sunt actuale pentru Republica Moldova din cauza nerezolvării conflictului transnistrean care a conservat aspecte ale ideologiei totalitare care își extinde influența pe tot cuprinsul republicii.

Vom prezenta în continuare declarațiile consilierului prezidențial al lui Traian Băsescu, Iulian Chifu, care a subliniat că noua strategie a politicii externe a Federației Ruse are ca scop reunificarea spațiului postsovietic, iar prin acțiunile sale Federația Rusă a încălcat mai multe norme ale dreptului internațional. Este pus sub semnul întrebării acordul de la Helsinki din 1975, Carta pentru o nouă Europă, inclusiv toate angajamentele semnate în urma relațiilor NATO - Rusia (Roma 1997, Praga 2002). Autorul menționează că au fost încălcate un șir de principii consfințite în documentele amintite, printre care: respectarea suveranității; respectarea integrității teritoriale; respectarea independenței statelor din regiunea

eurasiatică; nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță; soluționarea prin dialog a înțelegerilor etc.[18].

Analizând realitățile geopolitice contemporane, vom emite și anumite aspecte privind impactul acestora asupra Republicii Moldova, ce are hotar direct cu Ucraina. Subiectul respectiv a fost abordat în mai multe articole și studii atât de cercetători din străinătate, cât și din Republica Moldova, printre care putem enumera lucrări semnate de O. Sofransky, V. Juc, O. Serebrian[19], V. Saca, V. Cibotaru etc.[20]. Problema este abordată în mod diferit. De exemplu, O. Sofransky abordează problema situației geopolitice a Moldovei în termeni geo-economici, evidențiind dependența de resursele energetice rusești. Victor Juc menționează că sub aspect geopolitic R. Moldova are o situație complexă, aflându-se la frontiera geopolitică a două centre de putere, anume Federația Rusă și Uniunea Europeană. Ca urmare, R. Moldova urmează să-și exprime poziția prin prisma intereselor sale naționale, cum ar fi integritatea teritorială, stabilitatea internă și dezvoltarea economică. Iar pentru a atinge țelurile respective, singura opțiune este orientarea către UE [21, p. 29].

Politologul V. Saca analizează locul geopolitic al Republicii Moldova prin două viziuni: prin cea a optimiștilor, care văd R. Moldova ca pe o punte de legătură între Est și Vest. Viziunea a doua este cea a pesimiștilor, care tratează R. Moldova ca un stat fără perspectivă, fiind constrânsă de „jocul Marilor Puteri” [22, p. 107].

Generalul I. Costaș, ex-ministru al Apărării din Republica Moldova, în interviul agenției de știri UNIMEDIA, prezenta în plan comparativ evenimentele de azi din Ucraina și cele din Republica Moldova din anul 1992, evidențiind multiple similitudini. Se atrage atenția asupra pericolului reactualizării problemei transnistrene, prin promovarea de autoritățile ruse a proiectului Novorosiei, al cărei hotar urmează să ajungă la Nistru. Din cauza instabilității interne din Republica Moldova, posibilitatea lărgirii hotarului acestui proiect până la Prut devine o realitate[23].

În încheierea acestui articol menționăm că Federația Rusă va întreprinde mai multe acțiuni pentru a-și păstra influența în spațiul ex-sovietic. În acest context, cercetătorul Therry Walton: „Să ne fie frică de Rusia lui Putin? Urmează să nu ne fie frică de politica promovată de V. Putin din cauza că acțiunile respective au ca miză psihologică intimidarea, ca urmare, oprirea acțiunilor Rusiei depinde de consecutivitatea, fermitatea și înțelepciunea liderilor europeni. Pentru a trece de orice provocare urmează să fie trasată o abordare realistă, iar acțiunile întreprinse urmează să se bazeze doar în urma unui dialog constructiv ce va consolida încrederea și securitatea în sud-estul Europei.”

Bibliografie

1. Baranovsky V., Russia: A Part of Europe or Apart from Europe. In International Affairs, 2000, July, vol. 76, p. 443-458.
2. Secrieru S., Iluzia integrării eurasiatice, În: Policy Brief CRPE, 2013.
3. Claval P., Geopolitică și geostrategie. București: Corint, 2001, p. 57.
4. Dughin A., A patra teorie politică: Rusia și ideile politice ale sec. XXI,

Chișinău: Universitatea populară, 2014, p. 320.

5. Serebrian O., Rusia la răspântie. Geoistorie, geocultură, geopolitică, Chișinău: Cartier, 2014, p. 152.

6. Țăcu Viorica, Neo-eurasianismul: între teorie și finalități politice. În: Revista de istorie și politică, 2013, anul VI, nr.1(11), p. 155-170.

7. Țăcu V., Geopolitica rusă: paradigme tradiționale și provocările contemporane. În: Revista de istorie și politică, 2010, anul III, nr.1-2, p. 196-211.

8. Popescu N., Litra L., Transnistria o reintegrare treptată. În: Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale, Chișinău, 2012, p. 13-19.

9. Bordian A., Geopolitica Rusiei de la Est la Vest. În: Revista de politică, cultură și spiritualitate 2010,, Axa”, nr.2. p. 8-10.

10. Zbigniew Brzezinski, Marea tablă de șah: Supremația americană și imperativele sale geostrategice, București: Univers Enciclopedic, 2000, p. 260.

11. Țăbrigan N., Bârsan M., Doctrina militară a Federației Ruse între paradigma defensivă și o politică externă ofensivă. În: Revista, Științe Politice și Relații Internaționale, București, 2015, XII, nr.2-3, p. 11-30.

12. Chifu I., Noua strategie de politică externă a Rusiei este reunificarea spațiului ex-sovietic. [http://jurnalul.ro/stiri/politica/consilierul-prezidential-iulian-chifu.\(vizitat 04.03.17\)](http://jurnalul.ro/stiri/politica/consilierul-prezidential-iulian-chifu.(vizitat%2004.03.17)).

13. Gribincea M., Politica rusă a bazelor militare: Moldova și Georgia. Chișinău: Civitas 1999, p. 208.

14. Arutunian A., Țarul Putin. Din interiorul cultului puterii din Rusia. București, 2012, p. 282.

15. Coadă L., Supraveghind vecinătatea: politica Kremlinului față de Moldova și Georgia. În: Revista de istorie și politică, anul VI, nr.1, anul 2013, p. 145.

16. Simion E., Însemnări rapide despre identitatea românească ([http://www.marianagurza.ro/blog/2013/12/17/acad-eugen-simion-insemnari-rapide-despre-identitatea-romaneasca-fragment/\(vizitat 23.02.2017\)](http://www.marianagurza.ro/blog/2013/12/17/acad-eugen-simion-insemnari-rapide-despre-identitatea-romaneasca-fragment/(vizitat%2023.02.2017))).

17. Iorga N., Originea, firea și destinul neamului românesc. București: Enciclopedia României, 1938, p. 131.

18. Pachiou L., Dudău R., Criza din Ucraina: o analiză din perspectiva regimului de securitate energetic în bazinul Mării Negre 2014, <http://www.pachiou.com/wp-content/uploads/2014/06/Criza-din-Ucraina-O-analiz%C4%83-din-perspectiva-regimului-de-securitate-energetic%C4%83-%C3%AEn-bazinul-Marii-Negre.pdf> (vizitat 04.03.17).

19. Serebrian O., Geopolitica regiunii Mării Negre. O miză pentru Rusia și UE. În: Revista de istorie și politică, Chișinău, 2008, nr.1, p. 235-241.

20. Cibotaru V., Republica Moldova și comunitatea internațională, Chișinău, 2001, p. 122-123.

21. Juc V., Ungureanu V., Republica Moldova în contextul realităților geopolitice contemporane: avantaje și constrângeri. În: Studii internaționale. Viziuni din Moldova, Chișinău, 2008, nr. 2-3(7), p. 28-41.

22. Saca V., Ciobanu V., Republica Moldova între civilizația estică și cea vestică în contextul intereselor geopolitice, În: Moldoscopia, 2007, nr.3. p. 96-110.

23. unimedia.info/.../alb-negru/

Valentin CHIRIȚA,

doctor în drept, conferențiar universitar,

prorector pentru studii și management al calității al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Cornel OSADCII,

doctor în drept, conferențiar universitar,

prodecan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FACTORI CRIMINOGENI AI TERORISMULUI

Rezumat

Problema cauzelor și condițiilor fenomenului criminal este una dintre cele mai importante în criminologie. Cercetarea acestora permite elaborarea și realizarea practică a unor măsuri eficiente pentru prevenirea și combaterea fenomenului criminalității.

La baza apariției și răspândirii terorismului se află un cumul de cauze și condiții care se află într-o continuă amplificare și dezvoltare. Acestea pot fi clasificate în principale și secundare, obiective și subiective, constante și temporare etc.

Cuvinte-cheie: terorism; cauze economice, politice, juridice, organizatorice, culturale.

Summary

The causes and the conditions of the criminal phenomenon are one of the most important issues of criminology. Their study is the basis of the elaboration and implementation of solid measures that would prevent and combat the phenomenon of the criminality.

The appearance and dissemination of terrorism rest upon a plurality of causes and conditions that are in a continuous amplification and evolution. These could be leading and secondary, objective and subjective, invariable and temporary.

Keywords: terrorism; economical, political, legal, organizational, cultural causes.

Introducere. Dicționarul limbii române moderne definește cuvântul „cauză” după cum urmează: 1) fenomen care precedă și, în condiții determinate, provoacă apariția altui fenomen, căruia îi servește ca punct de plecare; pricină, motiv; 2) problemă socială care interesează o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută [2, p. 122].

Cauzalitatea este legătura obiectiv existentă între două sau mai multe fenomene, în care unul din ele (cauza) produce, generează altele (efectele). Deci cauza este fenomenul care precedă și determină sau generează un alt fenomen, numit „efect”. Legătura causală nu este o imaginație, ci o legitate, care există real între toate fenomenele naturale și sociale. Fiind o categorie filosofică, cauzalitatea are un sens universal, deoarece nu există fenomene care nu ar avea cauzele lor. În același timp, nu există fenomene care nu generează unele efecte, consecințe [3, p. 26].

Metode și materiale aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizarea, specificarea), sistematică, comparativă.

Conținutul de bază. Cauzele criminalității sunt niște fenomene și procese sociale, care generează și mențin existența criminalității sau provoacă creșterea ori descreșterea ei [3, p. 26].

Susținând că fenomenul criminalității are la bază o pluralitate de cauze, autorul V.N. Kudreavțev menționează, pe bună dreptate, următoarele: „Deși cauzele criminalității nu sunt identice pentru toate formațiunile social-economice care se dezvoltă în împrejurări istorice diferite, totuși explicarea lor are ceva comun: la baza acestor cauze se află întotdeauna contradicțiile obiective din societate” [12, p. 12].

Pe lângă cauze, există și un șir de împrejurări sau circumstanțe care favorizează comiterea infracțiunilor, acestea fiind denumite condițiile criminalității. Privite independent, aceste condiții nu generează infracțiuni, dar contribuie la realizarea lor.

În criminologie, prin condiții care favorizează comiterea infracțiunilor se subînțeleg acele fapte, evenimente ale realității obiective care nu generează direct infracțiunile, însă existența lor determină persoana să săvârșească infracțiunea. Aceste fenomene se referă la formele concrete de manifestare a criminalității și își pot avea originea în diverse sfere ale relațiilor sociale, precum și în mecanismul de funcționare social și statal [3, p. 38].

Astfel, cauzele și condițiile criminalității cuprind totalitatea fenomenelor negative pentru sistemul social-economic și politic concret, care determină însăși existența criminalității [10, p. 136].

Delimitarea cauzelor și condițiilor criminalității poartă un caracter relativ, deoarece, în diferite situații, același fenomen poate apărea fie în calitate de cauză, fie în calitate de condiție. Prin urmare, în literatura criminologică cauzele criminalității și condițiile care o favorizează sunt denumite deseori printr-un singur termen – factori sau determinante ale criminalității [3, p. 27; 10, p. 137; 6, p. 173].

Având în vedere multitudinea de factori care contribuie la comiterea infracțiunilor, este mai rațională analiza lor pe grupuri decât separat. În acest context, pot fi evidențiate următoarele șapte grupuri principale de factori, și anume: economici, politici, organizatorici, juridici, psihologici, medicali și tehnici.

Fiecare dintre grupurile respective are influență atât asupra criminalității în general, cât și asupra unor tipuri de infracțiuni separat, în special asupra infracțiunilor cu caracter terorist.

Astfel, factorii criminalității pot fi clasificați convențional în următoarele trei niveluri:

- factorii criminalității în general (nivelul general);
- factorii unor tipuri de criminalitate (nivelul de grup);
- factorii infracțiunilor concrete (nivelul nemijlocit).

1) Nivelul general cuprinde următoarele grupuri de factori:

– Economici – dezechilibrul dintre necesitățile economice și posibilitățile societății, ale grupurilor sociale și ale indivizilor; criza economică profundă; polarizarea populației după nivelul veniturilor (săraci și bogați); șomajul; inflația; erorile în strategia și practica realizării reformelor economice; scăderea producerii bunurilor; neachitarea salariilor; limitarea resurselor economice; creșterea nivelului economiei tenebre etc. [14, p. 50].

– Politici – lipsa unei armonii politice în societate; contradicțiile dintre ve-rigile puterii de stat; manifestarea separatismului, extremismului; conflictele inte-retnice; conflictele armate; instabilitatea politicii penale; lipsa unui control eficient din partea societății asupra sistemului de măsuri de combatere a criminalității; lupta pentru putere a partidelor politice sau a organizațiilor obștești care urmă-resc scopuri politice, sau a grupurilor separate, ai căror lideri urmăresc scopuri egoiste; nivelul înalt de birocratism și corupție în organele puterii de stat etc. [7, p. 68]. Un factor criminogen distinct al terorismului este manifestarea separatismului. În regiunile marcate de conflicte, inclusiv armate, de pretenții teritoriale nerezolvate, precum și de nesupunerea față de oficialitățile legitim constituite persistă permanent riscul real de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist.

– Culturali – teama de exterminare culturală, ale cărei atribute sunt: religia, limba vorbită, apartenența etnică, educația etc.

– Religia poate fi considerată cel mai volitiv dintre identificatorii culturali, fiindcă ea atinge valori supreme. Pericolul pentru religie expune riscului nu numai prezentul, ci și trecutul și viitorul cultural al individului. Terorismul în numele credinței este extrem de violent. Teroriștii animați de motive religioase își văd acțiunile ca pe o datorie morală și chiar având aprobare divină. Acțiunile lor ar fi tratate în alte situații ca niște acte extraordinare de disperare, dar ele devin datorie a credinței în concepția acestora [4, p. 76]. Teroriștii religioși au demonstrat o mare ingeniozitate în ceea ce privește tacticile folosite pentru selectarea mijloace-lor, metodelor și momentelor de violență în scopul atingerii efectului maxim. Au utilizat noțiunea de martiriu și autosacrificare prin bombe sinucigașe ca o ultimă metodă pentru dușmanii lor convenționali mai puternici [1, p. 76].

– Juridici – inacțiunea unui șir de legi și altor acte normative; instabilitatea și imperfecțiunea legislației îndreptate în special spre prevenirea și combaterea criminalității; pasivitatea în înaintarea propunerilor legislative; nivelul scăzut de cultură juridică a societății etc.

– Organizatorici – supraîncărcarea sistemului justiției penale; nivelul scă-zut de descoperire a infracțiunilor; deficitul interpretării oficiale a legislației penale; lipsa unui sistem centralizat de expertiză criminologică a legislației; contradicțiile de competență și corelație a organelor responsabile de prevenirea și combaterea criminalității etc. [11, p. 17].

– Psihologici – pierderea de către o parte a populației a unor idealuri uma-ne elementare în domeniul conviețuirii sociale; scăderea nivelului de încredere a societății în organele de drept; solidaritatea joasă a populației în prevenirea și combaterea criminalității; alcoolismul, narcomania, toxicomania; nihilismul ju-ridic etc. [14, p. 56].

– Medicali – bolile psihice; accesibilitatea preparatelor medicale (narcotice, psihotrope) care influențează asupra psihicului persoanei; alcoolismul, narcoma-nia etc.

– Tehnici – insuficiența și imperfecțiunea mijloacelor și tehnologiilor de destinație generală și specială; eficacitatea joasă a mijloacelor tehnice folosite în procesul urmăririi penale; dotarea insuficientă a organelor de drept cu mijloace de transport, de autoapărare, alte mijloace tehnice speciale; armament; compe-

titivitatea tehnică a infractorilor în raport cu organele de drept; nivelul scăzut de automatizare a evidențelor criminale etc. [11, p. 20].

Factori descriși mai sus vorbesc despre existența unor lacune economice, politice, juridice, culturale, tehnice în sistemul măsurilor de combatere a criminalității, precum și în ceea ce privește sănătatea fizică, psihică și morală a societății.

2) Nivelul de grup cuprinde acele fenomene care exercită o influență negativă asupra unui tip de infracțiuni, printre care și infracțiunile cu caracter terorist, adică factori criminogeni proprii tuturor sau majorității infracțiunilor de tipul dat. În viziunea noastră, la acești factori se pot atribui:

– Existența în țară a unei „piețe negre” de arme și accesibilitatea relativă a acestora [5, p. 77].

– Eficacitatea joasă a sistemului de protecție juridico-socială atât a angajaților care participă nemijlocit la combaterea infracțiunilor cu caracter terorist, cât și a persoanelor care le acordă sprijin, de exemplu, a martorilor, a ostaticilor și a familiilor acestora.

– Lipsa unui sistem eficient de stimulare a persoanelor care acordă sprijin organelor de drept în combaterea infracțiunilor cu caracter terorist.

– Concentrarea și ierarhizarea grupărilor criminale [5, p. 77].

– Creșterea numărului de manifestări teroriste în diferite țări ale lumii [5, p. 77].

– Deficiențele sistemului de dotare cu mijloace tehnice speciale și de intervenție a organelor competente în prevenirea și combaterea infracțiunilor cu caracter terorist.

– Sentimentul acut al inechității sociale al unor categorii de persoane [5, p. 77].

– Starea de disperare și creșterea agresiunii sociale, pierderea încrederii în posibilele schimbări pozitive în societate [5, p. 77].

În calitate de factor care, într-o anumită măsură, contribuie la comiterea infracțiunilor cu caracter terorist poate apărea și activitatea negativă (din punctul de vedere al combaterii infracțiunilor) a mass-media, care constă în reflectarea incorectă a faptelor de acest gen. Astfel, unii jurnaliști, încercând să elucideze „obiectiv” cele întâmplate, în fond nu fac altceva decât să dezvinovățească făptuitorii, prezentându-i de parcă ar fi „eroi naționali”. Alții, în goană după senzație, abuzând de dreptul la informație, descifrează procedeele tactice ale activității subdiviziunilor speciale de combatere a infracțiunilor cu caracter terorist. Alții publică ori transmit discursurile teroriștilor, acordându-le acestora posibilitatea atât să-și propage public ideologia teroristă, cât și să-și înainteze cerințele sau instrucțiunile.

Deci la comiterea infracțiunilor cu caracter terorist se îmbină o multitudine de factori, care sunt proprii și altor infracțiuni similare.

3) Nivelul nemijlocit reflectă concretizarea factorilor care contribuie la comiterea infracțiunilor cu caracter terorist. Acesta cuprinde, prin urmare, cauzele și condițiile care conduc la comiterea unei infracțiuni privity individual.

După părerea autorilor A.I. Alecseev și A.B. Saharov, cauza comportamentului criminal individual este interacțiunea trăsăturilor moral-psihologice negative ale persoanei, formate sub influența condițiilor nefavorabile ale constituirii mo-

rale a individului uman cu circumstanțele obiective exterioare (situație concretă), care generează intenția și hotărârea de a comite infracțiunea respectivă sau de a contribui la aceasta [8, p. 4].

Astfel, factorii care contribuie la comiterea unei infracțiuni concrete se caracterizează, în primul rând, prin formarea moral-psihologică a individului și situația concretă în care este comisă fapta infracțională. În fiecare caz separat de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist acești factori sunt diferiți, deși în unele situații ei pot coincide.

Ținând cont de ultima remarcă, trebuie menționat că, în fiecare caz al terorismului, drept factor criminogen nemijlocit apare motivul faptei respective, deoarece comiterea infracțiunilor intenționate este precedată în mod obligatoriu de unele motive antisociale de acțiuni deja formate, prin urmare, motivele date apar în calitate de cauze nemijlocite ale acestora [13, p. 45]. În felul acesta, motivul se prezintă în calitate de determinantă subiectivă de bază a comportamentului criminal (și noncriminal) [9, p. 52].

În fiecare caz concret de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist, ca factori nemijlociți se pot prezenta diferite circumstanțe, spre exemplu:

- situația social-politică defavorabilă într-o anumită regiune;
- posibilitatea dobândirii armamentului și munițiilor;
- interesul material al făptuitorilor;
- cunoașterea victimei (până la comiterea infracțiunii) de către făptuitor;
- convingerea fermă privind evitarea răspunderii penale datorită unui plan bine chibzuit;
- atitudinea extrem de disprețuitoare a făptuitorilor față de drepturile și libertățile fundamentale ale omului etc.

În opinia noastră, o importanță deosebită pentru prevenirea și combaterea infracțiunilor cu caracter terorist o are determinarea factorilor care contribuie la săvârșirea faptelor date, în funcție de locul comiterii acestora.

Astfel, deseori faptele date se comit în aeroporturi sau pe bordul navelor aeriene. În sensul dat putem vorbi despre următorii factori specifici nemijlociți:

- insuficiența controlului asupra pasagerilor și bagajelor acestora;
- prezența unui număr deosebit de mare de persoane (pasageri) într-un spațiu mic (aeroport);
- lipsa unei forțe reale la bordul navei aeriene (pază armată), capabile să contracareze activitatea făptuitorilor;
- capacitățile tehnice ale navei aeriene (posibilitatea parcurgerii distanțelor mari) etc.

Concluzii. Există o multitudine de factori care contribuie la comiterea infracțiunilor cu caracter terorist, aceștia poartă un caracter multilateral și sunt interdependenți, iar datorită noilor relații social-politice, economice și progresului tehnico-științific se află într-o continuă evoluție. Stabilirea și cercetarea minuțioasă a acestora constituie o premisă necesară pentru întreprinderea unor măsuri adecvate de prevenire și combatere a terorismului.

Referințe bibliografice

1. Cojocaru R. Terorismul religios. În: Aplicarea tehnologiilor moderne în procesul de instruire a funcționarilor de poliție și ofițerilor trupelor de carabinieri în instituțiile de învățământ ale MAI privind prevenirea și contracararea terorismului. Materialele Conferinței științifico-practice republicane. Chișinău, 29 martie 2002.
2. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958.
3. Larii Iu. Criminologie, vol. I. Chișinău, 2004.
4. Larii Iu. Factorii criminogeni ai terorismului și unele particularități specifice infractorilor teroriști. În: Tendințe globale și regionale ale terorismului la etapa contemporană. Probleme de cooperare a poliției în contracararea terorismului. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 28 iunie 2007.
5. Ulianovschi X. Delimitarea terorismului internațional de agresiunea armată. Sistemul de măsuri de combatere a terorismului. În: Prevenirea și combaterea fenomenului terorismului: actualități și perspective. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 18 mai 2006.
6. Аванесов Г.А. Криминология и социальная профилактика. Москва: Изд. Академии МВД СССР, 1980.
7. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. Москва: Щит-М., 1998.
8. Алексеев А.И., Сахаров А.Б. Причины преступлений и их устранение органами внутренних дел. Лекция МСШМ МВД СССР. Москва, 1982.
9. Антонян Ю.М., Голубев В.П., Кудряков Ю.Н. Личность корыстного преступника. Томск, 1989.
10. Криминология. Под редакцией Кузнецовой Н.Ф. и Миньковского Г.М. Москва, 1994.
11. Криминология. Учебное пособие. Под общей редакцией Эминова В.Е. Москва: Норма, 1997.
12. Кудрявцев В.Н. Генезис преступления. Опыт криминологического моделирования. Москва: Инфра-М., 1998.
13. Лекарь А.Г. Профилактика преступлений. Москва: Юр. литература, 1972.
14. Четвериков В.С. Криминология. Учеб. пособие. Москва: Инфра-М., 1996.

Radion COJOCARU,*doctor în drept, conferențiar universitar**al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI***Andrei CAZACICOV,***master în drept, asistent universitar**al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

CREAREA SAU CONDUCEREA UNEI ORGANIZAȚII CRIMINALE CU SCOPUL DE A COMITE UNA SAU MAI MULTE INFRAȚIUNI CU CARACTER TERRORIST

Rezumat

Fenomenul terorismului s-a împânzit în toate sferile activității umane, fapt ce condiționează necesitatea unei protecții cât mai eficient posibil, inclusiv la nivel legislativ, de orice formă de manifestare a acestuia. Studiul este orientat spre analiza comparativă a normei stipulate la art. 284, alin. (2) C. pen., prin prisma legislațiilor penale ale statelor vecine (Federația Rusă, Republica Ucraina, România), fapt ce permite evidențierea lacunelor existente, tendințelor generale de incriminare și posibilităților de perfectare a cadrului normativ național.

Cuvinte-cheie: terrorism, grup terorist, organizație teroristă, infracțiune cu caracter terorist, grup criminal organizat, organizație criminală etc.

Summary

The phenomenon of terrorism was studied in all spheres of human activity, which determines the necessity of effective protection, including the legislative level, in any form of its manifestation. This study is dedicated to comparative analysis of the norm provided in art. 284, par. (2) Penal Code, in the light of criminal laws of neighboring states (Russian Federation, Ukraine, Romania), which allows to emphasize gaps, the general trends of incrimination and perfection possibilities of national legal system.

Keywords: terrorism, terrorist group, terrorist organization, terrorist crime, organized criminal group, criminal organization etc.

Introducere. În ultima perioadă de timp, comunitatea internațională se confruntă cu amenințări grave la adresa securității și ordinii mondiale, ce se exprimă prin noi forme de manifestare a criminalității, mai ales sub aspectul său organizat [5] și terorist.

Activitatea teroristă instituie regula¹ conform căreia succesul este garantat de planificarea, cooperarea și organizarea prealabilă a grupului de persoane, indiferent de forma preluată: grup criminal organizat, organizație (asociație) criminală, organizație teroristă etc. Mai mult decât atât, activitatea teroristă poate consta doar din constituirea unei formațiuni armate ilegale, a unei comunități (organizații) cri-

¹ Notă: desigur, de la această regulă se pot desprinde și excepții precum a fost atacul terorist din Norvegia din 22.11.2011, care a fost planificat, organizat și realizat de către o singură persoană, și anume de Anders B. Breivik [6].

minale, a unei grupe organizate în scopul săvârșirii unui act terorist [10], fără atacuri, explozii, incendii, amenințări sau alte manifestări ale acestei activități.

Legătura strânsă dintre infracțiunile cu caracter terorist și formele complexe de organizare a activității criminale se accentuează într-un mod indubitabil.

Scopurile consituirii organizațiilor criminale conturează o tendință pronunțată de separare și subminare a puterii de stat, fapt ce determină o concurență vădită între acești doi rivali. Instrumentariul adversarilor, pe de o parte, constă în norme de drept și organele competente să le aplice, iar pe de altă parte, în acțiuni ce se încadrează perfect în noțiunea generalizată de „terorism”.

În practica judiciară cazurile de grupare a forțelor omenesti la comiterea infracțiunilor semnalizează o tendință accentuată de separare de stat, atât în ceea ce privește sorgintele înclinațiilor criminale, cât și situația *post factum* a infracțiunii. Reamintim aici atacul armat din 30.06.2014 din preajma CC „Metro-2”, la comiterea căruia au fost folosite arme aduse din Transnistria², iar membrii grupării criminale erau persoane cu experiență militară, care intenționau să participe la conflictul din Ucraina, liderul grupării participând deja la conflictele militare din Caucaz și Ucraina³.

Răspunderea penală pentru orișice gen de organizație criminală cu orientare teroristă este prevăzută sub o formă sau alta în legislațiile penale ale tuturor statelor lumii, iar discrepanțele existente între aceste forme stârnesc multiple întrebări, răspunsul la care ar spori eficient gradul de protecție antiteroristă.

Metode și materiale aplicate. În cadrul studiului a fost folosită, în mod prioritar, metoda comparativă de examinare a legislațiilor penale ale altor state. Totodată, a fost aplicată pe scară largă, pe lângă metoda analizei logice și studiului de caz, și metoda prospectivă de studiere a dreptului cu referință la tendințele actuale de evoluție a unor norme juridico-penale.

Conținut de bază. Republica Moldova, asumându-și o serie de responsabilități prin aderarea la actele normative de vocație internațională [8; 9], și-a orientat o parte substanțială din forțe în direcția prevenirii și combaterii fenomenului criminalității organizate, folosind în acest sens toate mijloacele posibile, inclusiv instrumentele de drept penal.

În acord cu legislația penală în vigoare, crearea sau conducerea unei organizații criminale este o faptă infracțională cu un grad de pericol social sporit, fapt pentru care răspunderea pentru comiterea acesteia este prevăzută la art. 284 C. pen. Orientarea teroristă a organizației criminale sau a grupului criminal organizat condiționează agravarea răspunderii penale conform art. 284, alin. (2) C. pen. [2].

Doar scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist atribuie norma de la art. 284, alin. (2) C. pen. la infracțiunile cu caracter terorist, lista exhaustivă a cărora este prevăzută de art. 134¹¹ C. pen. Tot scopul

² Crima de la Metro: Doi dintre suspecți sunt foști încasatori <http://www.jurnal.md/ro/import/2014/7/7/crima-de-la-metro-doi-dintre-suspec-i-sunt-fo-ti-incasatori-1172826/> (accesat la 10.03.2017)

³ Crima de la Metro a fost planificată jumătate de an: Doi foști încasatori ar fi implicați <http://www.timpul.md/articol/crima-de-la-metro-a-fost-planificata-jumatate-de-an-doi-fosti-incasatori-ar-fi-implicati-61038.html> (accesat la 10.03.2017)

circumstanțiază existența unei infracțiuni consumate în cazul creării sau conducerii unui grup criminal organizat. În celelalte cazuri, spre deosebire de organizația criminală a cărei creare și conducere se pedepsește indiferent de scop, existența grupului criminal organizat este susceptibilă de sancționare, la constatarea unor semne suplimentare, doar conform pregătirii de infracțiune pentru realizarea căreia s-au reunit persoanele.

Merită de atenționat faptul că simplul scop de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist nu determină existența obligatorie a unui concurs de infracțiuni dintre art. 284, alin. (2) C. pen. și a uneia sau a mai multor infracțiuni atribuite de legiutor la categoria infracțiunilor cu caracter terorist. În acest caz, pentru existența componentei de infracțiune este suficientă doar constatarea urmării respectivului scop de către făptuitor (făptuitori).

În aceeași ordine de idei, regula dată se păstrează și în cazul formelor neconsumate – pregătire sau tentativă – ale infracțiunilor cu caracter terorist. Spre exemplu, înțelegerea prealabilă de a săvârși o infracțiune cu caracter terorist, dacă aceasta, din cauze independente de voința făptuitorului, nu și-a produs efectul, poate fi încadrată juridic și ca pregătire de infracțiune și, în cazul în care această înțelegere prealabilă preia o formă organizată – grup criminal organizat sau organizație criminală, ca infracțiune consumată prevăzută la art. 284, alin. (2) C. pen. Or, în cazul dat nu pot opera regulile concursului ideal de infracțiuni, căci norma instituită la art. 284, alin. (2) C. pen. dispune de o componentă formal-redusă și se consideră consumată din momentul constituirii sau conducerii grupului. În esență se săvârșește o pregătire de infracțiune, care în acest caz preia forma de infracțiune consumată.

Altă situație se atestă în cazul în care scopul infracțiunii își găsește o realizare efectivă, adică mai întâi se creează grupul criminal organizat sau organizația criminală, iar ulterior se pregătește, se atentează sau se comite o altă infracțiune. În cazul dat ne aflăm în prezența unui concurs real de infracțiuni. În speță, *cet. L.C. a creat o organizație criminală și în cadrul căreia, împreună cu cet. V.M., l-au amenințat pe cet. A.B. cu răfuială fizică întru comiterea omorului cet. N.S. Ulterior, A.B. a refuzat să ducă până la capăt realizarea planului criminal al condamnaților V.M. și L.C., fapt pentru care, la data de 05.11.2010, a fost maltratat de către ultimul. Acțiunile inculpatului L.C. au fost încadrate conform prevederilor art. 284 alin. (1) și art. 26, 42 alin. (4), 145 alin. (2) lit. i), p) C. pen. [4].*

Este remarcabil faptul că în dispoziția normei de la art. 284 alin. (1) C. pen. este oferită o explicație concisă a celor două acțiuni prin care se realizează fapta prejudiciabilă a infracțiunii. Astfel, drept modalități faptice prin care se materializează acțiunile de creare sau conducere a organizației criminale sunt:

1. întemeierea unei astfel de organizații;
2. organizarea activității ei;
3. căutarea și angajarea de membri în organizația criminală,
4. ținerea de adunări ale membrilor ei;
5. crearea de fonduri bănești și de altă natură pentru susținerea lor financiară și a activității criminale a organizației;
6. înzestrarea organizației criminale cu arme și instrumente pentru săvârșirea de infracțiuni;

7. organizarea culegerii de informații despre potențialele victime și despre activitatea organelor de drept;

8. coordonarea planurilor și acțiunilor criminale cu alte organizații și grupuri criminale sau infractori aparte din țară și din străinătate.

Lista acestor modalități de săvârșire a infracțiunii este una exhaustivă și nu poate fi lărgită, fapt ce rezultă din prevederile directe ale principiului legalității dreptului penal stipulate la art. 3, alin. (2) C. pen.: „interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise”. Astfel de acțiuni cum sunt: oferirea spațiilor locative sau încăperilor de serviciu, prestarea serviciilor juridice, medicale și de altă natură membrilor organizației criminale, precum și alte activități ce nu sunt incluse în lista de la art. 284 alin. (1) C. pen. nu sunt suficiente pentru constatarea existenței componente de infracțiune, respectiv, conform principiului *nullum crimen sine lege* nu pot fi sancționate penal.

Lipsa coerenței dintre prevederile alin. (1) și alin. (2) a art. 284 C. pen. se demonstrează și prin imposibilitatea determinării concrete a conținutului faptei de creare sau conducere a unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist. Așadar, art. 284 alin. (2) C. pen. nu oferă nici o explicație cu privire la formele de manifestare a creării sau conducerii organizației criminale și a grupului criminal organizat, fapt ce duce la o interpretare confuză a prevederilor acestuia. Totodată, aplicarea prin analogie a legii penale, cu referire la prevederile de la alin. (1) al aceluiași articol este interzisă. În această situație intervenim cu propunerea de a suplini textul legii, astfel încât art. 284 alin. (2) C. pen. să conțină o referință la prevederile alin. (1), și anume să preia următoarea formă: „*crearea sau conducerea unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat prin modalitățile stipulate la art. 284 alin. (1) cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață*”.

Construcția legislativă specifică a normei juridico-penale de la art. 284 alin. (2) C. pen, exprimată prin lipsa descrierii modalităților normative de realizare a creării sau conducerii organizației criminale sau a grupului criminal organizat, scopul concret de comitere a unei sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist, atribuirea separată a normei la categoria infracțiunilor cu caracter terorist – indică nu doar discrepanța dintre prevederile alin. (1) și alin. (2) ale art. 284 C. pen., ci și esența infracțională distinctă a normelor menționate.

Întru justificarea reunirii acestor două norme atât de diverse în cadrul unui singur articol, găsim rezonabil de a efectua, aleatoriu, analiza comparativă cu legislațiile penale ale altor state, preferențial cu cele vecine.

Astfel, conform C. pen. al Federației Ruse [13], răspunderea penală pentru organizarea unei comunități (organizații) criminale sau participarea la ea este cuprinsă de prevederile art. 210, în cadrul căruia nu se face nici o referință la scopul specific de comitere a unei sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist și nici nu există vreo diferență în regimul sancționator în raport cu acest scop.

În cazul legislației penale a Federației Ruse răspunderea penală pentru organizarea comunității teroriste și participarea la ea se instituie printr-o normă prohibitivă statuată la art. 205.4 C. pen. Conform conținutului acestui articol:

„1. Crearea comunității teroriste, adică a unui grup stabil de persoane, care s-au reunit în prealabil în scopul desfășurării activității teroriste sau pentru pregătirea sau comiterea uneia sau mai multor infracțiuni prevăzute la articolele 205.1, 205.2, 206, 208, 211, 220, 221, 277, 278, 279, 360 și 361 din prezentul cod, sau a altor infracțiuni în scop de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului, precum și conducerea unei astfel de comunități teroriste, a unei părți a acesteia sau a unităților structurale ce intră într-o astfel de comunitate –

se pedepsește cu închisoare pe nu termen de la 15 la 20 de ani, cu (sau fără) amendă de până la un milion de ruble sau în mărimea salariului ori altor venituri pentru o perioadă de până la 5 ani, și cu o limitare a libertății pentru o perioadă de la 1 la 2 ani, sau detențiune pe viață.

2. *Participarea la comunitatea teroristă* –

se pedepsește cu închisoare pe nu termen de la 5 la 10 de ani, cu (sau fără) amendă de până la 500 000 de ruble sau în mărimea salariului ori altor venituri ale condamnatului pentru o perioadă de până la 3 ani.

Notă. 1. Persoana care a încetat benevol participarea la comunitatea teroristă și care a informat despre existența acesteia se liberează de răspundere penală, dacă acțiunile acesteia nu conțin semnele unei alte componente de infracțiune. Nu poate fi considerată încetare benevolă a participării la comunitatea teroristă dacă este făcută în momentul reținerii sau în momentul de după reținere a persoanei ori după începerea urmăririi penale în privința acesteia sau în cazul desfășurării acțiunilor de urmărire penală sau a celor speciale de investigație dacă persoana cunoștea acest fapt.

3. *Prin sprijinirea terorismului [...] se înțelege prestarea de servicii, de ajutor material, financiar sau de altă natură care facilitează activitatea teroristă [13].*”

Cercetarea minuțioasă a normei de la art. 205.4 C. pen. al Federației Ruse permite de a trage următoarele constatări cu valență juridică, raportate la prevederile legislative din C. pen. al Republicii Moldova:

a) pentru organizațiile/ asociațiile/ comunitățile criminale orientate spre comiterea infracțiunilor teroriste se apelează la o nouă formă de participare penală – organizația teroristă. Conform art. 24 al Legii federale nr. 35-FZ din 06.03.2006 cu privire la combaterea terorismului [15], organizația este recunoscută ca teroristă și urmează a fi supusă lichidării în cazul în care în numele sau în interesul acesteia se realizează organizarea, pregătirea și comiterea infracțiunilor prevăzute la art. 205-206, 208, 211, 220, 221, 277-280, 282.1-282.3, 360 și 361 din Codul penal al Federației Ruse, precum și în cazul în care aceste acțiuni sunt efectuate de către persoana care realizează controlul drepturilor și obligațiilor organizației. În legislația R. Moldova termenului de „organizație teroristă” i se atribuie înțelesul de organizație creată în scopul desfășurării activității teroriste sau organizație care admite recurgerea la terorism în activitatea sa. Organizația se consideră teroristă dacă măcar una din subdiviziunile sale structurale desfășoară activitate teroristă [10];

b) norma ce incriminează organizarea unei comunități criminale este distinctă de ceea ce instituie răspundere penală pentru organizarea unei comunități (organizații) criminale, acestea din urmă fiind prevăzute la articole diferite din C. pen.;

c) este supusă răspunderii și pedepsei penale atât organizarea comunității (organizației) criminale sau comunității teroriste, cât și participarea la o asemenea formă de organizare a activității infracționale. Conform legislației penale a R. Moldova, nu se prevede răspundere penală pentru simplul fapt de participare la organizația criminală;

d) participantul la o comunitate (organizație) criminală sau la o organizație teroristă este liberat de răspundere penală doar dacă acțiunile sale nu conțin semnele unei alte componente de infracțiune. Reamintim, în conformitate cu art. 47, alin. (6) C. pen. al Republicii Moldova: „*Membrul organizației criminale poate fi liberat de răspundere penală în cazul în care a declarat benevol despre existența organizației criminale și a ajutat la descoperirea infracțiunilor săvârșite de ea ori a contribuit la demascarea organizatorilor, a conducătorilor sau a membrilor organizației respective*”, respectiv, nu este nici o referință la imposibilitatea liberării depline de răspundere penală în cazul constatării în acțiunile membrului organizației criminale a semnelor altor componente de infracțiune;

e) dacă, pentru legislația penală a R. Moldova, lista infracțiunilor cu caracter terorist este una exhaustivă și scopul de comitere a unei infracțiuni cu caracter terorist implică o limitare vădită la un număr concret de infracțiuni, atunci construcția legislativă a art. 205.4 C. pen. al Federației Ruse nu presupune o limită în ceea ce privește infracțiunile pentru care se constituie comunitatea teroristă. Scopul creării comunității teroriste înglobează nu doar comiterea infracțiunilor cu caracter terorist, ci și a celor de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului. Or, conform art. 63 alin. (1), lit. p) C. pen. al Federației Ruse, comiterea infracțiunii în scop de propagandă, justificare și sprijinire a terorismului este prevăzută drept circumstanță agravantă legală. Respectiv, spre exemplu, crearea unui grup criminal organizat pentru realizarea unui furt în scop de contribuire la activitatea teroristă, conform legislației în vigoare a R. Moldova, urmează a fi calificat strict în conformitate cu art. 26, 186 alin. (3) lit. b) C. pen., fără antrenarea răspunderii penale conform art. 284 alin. (2) C. pen. Aceeași situație se va atesta și în cazul altor infracțiuni neincluse în lista de la art. 134¹¹ C. pen., chiar dacă sunt conexe terorismului (spre exemplu, infracțiunii de finanțare a terorismului nu i se atribuie un caracter terorist).

Este remarcabil și faptul că pentru organizarea activității unei organizații teroriste și participarea la activitatea unei asemenea organizații legiutorul rus a prevăzut răspundere penală separată conform art. 205.5 C. pen. al Federației Ruse. Reiese în mod logic că organizarea comunității teroriste nu absoarbe și organizarea activității unei organizații teroriste. Dacă distincția dintre termenii de comunitate (teroristă) și organizație (teroristă) este de natură sintactică⁴, atunci diferența dintre organizare și organizare a activității este vădită, fapt demonstrat și de regimul sancționator mai sever în cazul participării la activitatea organizației teroriste comparativ cu simpla participare la organizația teroristă.

Codul penal al Ucrainei [14] diferențiază răspunderea penală dintre *Crearea*

⁴ Notă: Nici Codul penal al Federației Ruse [13], nici alte legi de referință [15] și nici Plenul Curții Supreme [12] nu delimitează acești doi termeni.

unei organizații criminale (art. 255 C. pen.) și *Crearea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste* (art. 258-3 C. pen.).

Cu toate că scopul creării unei organizații criminale nu se intersectează cu cel al comiterii infracțiunilor cu caracter terorist, totuși la art. 255 C. pen. al Ucrainei scopul este scos în evidență prin specialitatea sa: răspunderea penală pentru crearea organizației criminale survine doar în cazul prezenței scopului de comitere a unei infracțiuni grave sau deosebit de grave. Merită de atenționat și prezența posibilității tragerii la răspundere penală și pentru activitatea de participare la organizația criminală sau la infracțiunile comise de o astfel de organizație, fapt ce nu este caracteristic legislației penale autohtone.

Conform art. 258-3 C. pen. al Ucrainei:

„1. *Crearea grupului terorist sau a organizației teroriste, conducerea respectivului grup sau a respectivei organizații ori participarea la ele, precum și sprijinul organizațional sau de altă natură în vederea creării sau funcționării grupului terorist sau organizației teroriste* –

Se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 7 la 15 ani cu (sau fără) confiscarea averii.

2. *Se liberează de răspundere penală, pentru faptele prevăzute de alin. (1) a respectivului articol, persoana, cu excepția organizatorului și conducătorului grupului terorist și organizației teroriste, care a informat benevol organul de drept despre activitatea teroristă corespunzătoare, a contribuit la încetarea acestei activități sau descoperirii infracțiunilor, comise în legătură cu crearea sau funcționarea unui asemenea grup sau organizații, dacă în acțiunile acestuia nu sunt semnele altei componente de infracțiune*” [14].

Suprapunerea art. 284, alin. (2) C. pen. al R. Moldova cu art. 258-3 C. pen. al Ucrainei denotă următoarele particularități:

a) legiuitorul din R. Ucraina operează cu sintagmele „grup terorist” și „organizație teroristă”, pe când în cazul R. Moldova – „organizație criminală” și „grup criminal organizat”. Acest fapt evidențiază o dată în plus caracteristicile organizației teroriste în raport cu organizația criminală, care, datorită specificului său, comportă o semantică mai restrânsă;

b) legislația penală a R. Ucraina incriminează fapta de participare la grupul terorist sau organizația teroristă, fapt nereglementat și de legislația penală națională;

c) liberarea de răspundere penală a participanților la grupul terorist și la organizația teroristă, fiind prevăzută nemijlocit în cadrul normei incriminatoare, prevede și cazurile de excepție, când în acțiunile participanților se întrunesc semnele altei/ altor componente de infracțiune.

Legislația României, inclusiv cea penală, este novatorie în domeniul incriminării infracțiunilor și contravențiilor ce abordează fenomenul terorismului. Astfel, spre deosebire de legislațiile penale anterior cercetate (Republica Moldova, Federația Rusă, Republica Ucraina), C. pen. al României nu prevede nici o infracțiune cu caracter terorist.

În același context, art. 367 C. pen. al României [3] instituie răspundere penală pentru comiterea infracțiunii de *Constituire a unui grup infracțional orga-*

nizat, fără ca să facă referință la scopul de comitere a infracțiunilor cu caracter terorist. Scopul este evidențiat doar la definirea propriu-zisă a grupului infracțional organizat, prin care, conform art. 367, alin. (6) C. pen. al României „se înțelege grupul structurat, format din trei sau mai multe persoane, constituit pentru o anumită perioadă de timp și pentru a acționa în mod coordonat în scopul comiterii uneia sau mai multor infracțiuni” (sublinierea ne aparține – n.a.) [3].

În cazul României, cadrul legal de prevenire și combatere a terorismului își găsește reflectare într-o lege specială – Legea privind prevenirea și combaterea terorismului nr. 535 din 25.11.2004 [11], care în Capitolul IV, intitulat „Infracțiuni și contravenții”, incriminează un șir de fapte cu orientare teroristă, prevăzând totodată și sancțiunea pentru comiterea acestora.

Conform art. 35 al Legii sus-indicate:

„(1) *Fapta de a se asocia sau de a iniția constituirea unei asocieri în scopul săvârșirii de acte de terorism ori aderarea sau sprijinirea, sub orice formă, a unei astfel de asocieri* –

se pedepsește cu închisoare de la 5 la 12 ani și cu interzicerea unor drepturi, fără a se putea depăși maximul pedepsei prevăzute de lege pentru infracțiunea ce intră în scopul asocierii.

(2) *Fapta de a conduce o entitate teroristă* –

se pedepsește cu închisoare de la 7 la 15 ani și interzicerea unor drepturi” [11].

Prin „entitate teroristă”, conform art. 4 al aceleiași legi, se are în vedere: „persoana, gruparea, grupul structurat sau organizația care: a) comite sau participă la acte teroriste; b) se pregătește să comită acte teroriste; c) promovează sau încurajează terorismul; d) sprijină, sub orice formă, terorismul.

Binevenite sunt și explicațiile definițiilor de grup structurat, grupare teroristă, organizație teroristă:

Grup structurat – un grup care nu este format aleatoriu pentru săvârșirea imediată a unui act terorist, nu presupune un număr constant de membri și nu necesită stabilirea, în prealabil, a rolului acestora sau a unei structuri ierarhice;

Grupare teroristă – grup structurat mai mare de două persoane, înființat pe o anumită perioadă de timp și care acționează concertat pentru comiterea de acte teroriste;

Organizație teroristă – structură constituită ierarhic, cu ideologie proprie de organizare și acțiune, având reprezentare atât la nivel național, cât și internațional și care, pentru realizarea scopurilor specifice, folosește modalități violente și/sau distructive [11].

Compararea art. 284 C. pen. al R. Moldova cu art. 35 al Legii 535/2004 a României, scoate în evidență următoarele subtilități:

a) crearea sau conducerea entității criminale, prezentând un grad diferențiat de pericol social, sunt sancționate în mod diferit. Acest fapt nu se atestă în nici una din legislațiile penale examinate în prezentul studiu;

b) se supune răspunderii penale și fapta de aderare sau sprijinire a unei asocieri cu scop de comitere a actelor de terorism. O dată în plus se conturează regula de incriminare și sancționare inclusiv a acțiunilor participanților la asocierea

teroristă, fapt exceptat de legea penală actuală a R. Moldova⁵;

c) entitatea teroristă presupune și forme de grupare nestructurate și neorganizate. Prin aceasta se lărgeste considerabil cercul persoanelor ce pot fi supuse răspunderii penale pentru participarea la orice fel de asociere în scopul comiterii actelor de terorism.

Concluzii și recomandări. Particularitățile distinctive ale cadrului incriminator al fiecărei țări în parte, raportat la infracțiunea de creare sau conducere a unei organizații criminale cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist, permit evidențierea tendințelor actuale de evoluție a respectivei norme de drept, dispoziția căreia în cazul Republicii Moldova nu a suportat nici o modificare încă din anul 2008 când a fost introdusă în C. pen. [7].

Protecția juridico-penală reușită contra faptei de creare sau conducere a unei organizații criminale sau a unui grup criminal organizat cu scopul de a comite una sau mai multe infracțiuni cu caracter terorist, impune luarea în seamă a următoarelor legități:

1. consolidarea unui nou concept de organizație/ grup terorist, fapt ce îndepărtează de formele tipice de grup criminal organizat și organizație criminală;

2. incriminarea distinctă a infracțiunii de creare sau conducere a grupului criminal organizat/ organizației criminale și a celei de creare sau conducere a grupului/ organizației teroriste;

3. la răspundere penală se supune nu doar crearea sau conducerea unui astfel de tip de organizații/ grupuri, ci și participarea la ele sau la activitatea lor;

4. esența grupului/ organizației teroriste diferă de cea a grupului criminal organizat/ organizației criminale constituite în scop de comitere a uneia sau a mai multor infracțiuni cu caracter terorist chiar prin însuși aspectul limitativ al infracțiunilor recunoscute ca având caracter terorist.

Situația actuală în lume, tendințele de prevenire și combatere a fenomenului terorismului prin instrumente de drept, precum și întreraga politică penală a statului dictează o necesitate vădită de perfectare și unificare a cadrului legislativ național, fapt pentru care intervenim cu propunerea *de lege ferenda* de a modifica și transpune prevederea de la art. 284, alin. (2) C. pen. la un articol nou, după cum urmează:

„**Articolul 284¹** Crearea sau conducerea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste

(1) *Crearea sau conducerea unui grup terorist sau a unei organizații teroriste prin modalitățile stipulate la art. 284, alin. (1) –*

se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani sau cu detențiune pe viață.

(2) *Aderarea la un grup terorist sau la o organizație teroristă ori participarea la activitatea unui astfel de grup sau organizație –*

se pedepsește cu închisoare de la 5 la 10 ani.

⁵ Notă: Conform art. 74², alin. (2) C. pen. al R. Moldova din 1961 [1], era supusă răspunderii penale apartenența la organizația criminală sau participarea la activitatea acestei organizații. În conformitate cu legislația penală actuală [2], nu se supune răspunderii penale nici apartenența și nici participația la grupul criminal organizat, organizația criminală, chiar dacă acestea sunt constituite în scop terorist.

(3) *Membrul grupului terorist sau organizației teroriste poate fi liberat de răspundere penală în cazul în care a declarat benevol despre existența grupului terorist sau organizației teroriste și a ajutat la descoperirea infracțiunilor săvârșite de acestea ori a contribuit la demascarea organizatorilor, a conducătorilor sau a membrilor grupului sau organizației respective, dacă acțiunile sale nu conțin semnele altei infracțiuni?*

Surse bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova din 24.03.1961. În: *Veștile*, 24.04.1961, nr. 10.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 14.04.2009, nr. 72-74.
3. Codul penal al României nr. 286 din 2009, în vigoare din 01.02.2014. În: *Monitorul Oficial al României, Partea I* nr. 510 din 24.07.2009.
4. Decizia Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova din 07.04.2015. Dosarul nr. 4-1re-74/2015. [csj.md](http://www.csj.md)
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 480 din 30.06.2011 pentru aprobarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a crimei organizate pe anii 2011-2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.07.2011, nr. 110-112.
6. <http://www.bbc.com/news/world-europe-14259356> (accesat la 15.02.2017)
7. Legea Republicii Moldova nr. 136 din 19.06.2008 pentru modificarea și completarea unor acte legislative. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 08.08.2008, nr. 145-151.
8. Legea Republicii Moldova nr. 15 din 17.02.2005 pentru ratificarea Convenției Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 04.03.2005, nr. 36-38.
9. Legea Republicii Moldova nr. 51 din 07.03.2008 pentru ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea terorismului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 28.03.2008, nr. 63-65 etc.
10. Legea Republicii Moldova nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* 06.12.2001, nr. 147-149.
11. Legea României nr. 535 din 25.11.2004 privind prevenirea și combaterea terorismului. <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/57494> (accesat la 18.02.2017)
12. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации „О некоторых вопросах судебной практики по уголовным делам о преступлениях террористической направленности” № 1 от 9 февраля 2012 г.
13. Уголовный кодекс Российской Федерации № 63-ФЗ от 13.06.1996. В: „Собрание законодательства Российской Федерации”, 17.06.1996, № 25.
14. Уголовный кодекс Украины № 2341-III от 05.04.2001. В: «Відомості Верховної Ради України», № 25-26, 2001.
15. Федеральный закон от 06.03.2006 № 35-ФЗ (ред. от 06.07.2016) „О противодействии терроризму”. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_58840/f3a150581ab0bd8135bd5a08ceed1406dc1e4a07/#dst27 (accesat la 17.02.2017)

Liliana CREANGĂ,

doctor în drept, conferențiar universitar,
șef al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

**SECURIZAREA FRONTIERELOR REPUBLICII MOLDOVA CA MĂSURĂ STRATEGICĂ
DE COMBATERE A TERORISMULUI, SEPARATISMULUI ȘI MIGRAȚIEI ILEGALE***Rezumat*

Modul de raportare a statului la o problematică, temă sau situație din mediul de securitate promovat în scopul asigurării prosperității, protecției și securității cetățenilor săi constituie baza pentru dezvoltarea obiectivelor naționale interne și externe care garantează existența și identitatea statului, stabilitatea și continuitatea acestuia și definește misiunea și scopul acesteia. În scopul prevenirii deficienței funcțional sistemice, structurale care poate fi exploatată sau poate contribui la materializarea unei amenințări sau risc, determinând slăbirea capacității statului de a diminua impactul evenimentelor cu potențial de afectare gravă a funcționării normale a instituțiilor sale, a vieții și integrității fizice a cetățenilor și a organizării comunităților umane, precum și a capacității de protejare, apărare și promovare a valorilor, intereselor și obiectivelor naționale de securitate, statul este dator să întreprindă măsuri de securizare a frontierelor.

Cuvinte-cheie: securizarea frontierelor; securitate națională și internațională; conflicte regionale; rețele teroriste.

Summary

Reporting module of the state to a issue, theme or situation in the field of security promoted in order to ensure prosperity, protection and security of its citizens constitutes the basis for development of internal and external national objectives which guarantee the existence, identity, stability and continuity of the state, and defines the mission and its purpose. In order to prevent systemic/structural functional deficiency which can be exploited or may contribute to the materialization of a threat or risk, causing weakening of the state capacity to diminish the impact of events with potential serious impairment to the normal operation of its institutions, citizens life and physical integrity and the organization of human communities, as well as the ability to protect, defend and promote the national values, interests and objectives of security, the state is obliged to take measures to secure the borders.

Keywords: borders security; national and international security; regional conflicts; terrorist networks.

Astăzi mai mult ca oricând creșterea în intensitate a terorismului și a focarelor separatiste a devenit o realitate ce nu poate fi contestată și a cărei abordare impune profesionalism, responsabilitate și cooperare, atât pe plan intern între organele securității statului, cât și în raport cu serviciile aliate sau partenerre.

Modul de raportare a statului la această problematică din mediul de securitate trebuie să aibă drept scop: asigurarea prosperității, protecției și securității cetățenilor Republicii Moldova, aspecte deloc de neglijat, deoarece garantează existența și identitatea statului, stabilitatea și continuitatea acestuia. Pentru garantarea integrității teritoriale, Republica Moldova este datoare să întreprindă măsuri

de securizare a frontierelor, măsuri ce pot contribui la prevenirea materializării unei amenințări, prevenirea unor evenimente ce pot afecta funcționarea normală a instituțiilor de stat, a vieții și integrității fizice a cetățenilor, precum și a capacității de protejare, apărare și promovare a valorilor, intereselor și obiectivelor naționale de securitate.

Politicile Republicii Moldova în domeniul asigurării securității naționale au la bază evoluțiile amenințărilor existente și posibile pentru securitatea țării. În procesul elaborării lor se iau în calcul interesele principalilor actori politici internaționali, deoarece securitatea națională nu poate fi concepută decât în contextul securității internaționale. Uniunea Europeană, NATO, Federația Rusă și SUA astăzi sunt elemente importante în arhitectura continentală de securitate. Republica Moldova este obligată să țină cont de interesele României, Ucrainei, Turciei și ale altor țări cu care cooperează în vederea asigurării securității regionale.

Republica Moldova are frontiere comune cu România și Ucraina, cu ambele state având un trecut istoric comun și cu fiecare menținând relații bilaterale de prietenie și de fortificare a propriilor interese, inclusiv de securitate. Necesitatea securizării frontierelor Republicii Moldova este dictată de doi factori: pe de o parte, din cauza diferendului transnistrean autoritățile de la Chișinău nu controlează o porțiune din hotarul țării cu Ucraina, fapt ce implică riscuri majore asupra securității naționale, gen separatismul, migrația ilegală, traficul de arme, terorismul, iar, pe de altă parte, țara noastră se află în imediata vecinătate cu Uniunea Europeană, ceea ce necesită o continuă securizare a frontierelor conform criteriilor europene [1].

Dacă facem o retrospectivă a evenimentelor care au contribuit la declanșarea celor doi factori responsabili de stabilirea priorităților de securizare a frontierei, ne întoarcem în anul 2003, când noua politică fiscală și vamală a autorităților de la Chișinău a fost coroborată cu îmbunătățirea cooperării transfrontaliere dintre Chișinău și Kiev. S-a reușit, astfel, încheierea unui acord vamal și de control grăniceresc privind porțiunea transnistreană a frontierei moldo-ucrainene, înțelegere promovată și mediată de către comisarul european pentru relații externe Chris Patten, aceasta fiind una din dovezile trecerii UE de la expectativă la implicare în chestiunea conflictului. Baza acordului o reprezenta soluția bună a constituirii de posturi vamale mixte pe teritoriul ucrainean, pentru a evita și anula astfel activitatea vamală *de facto* a separatiștilor transnistreni. Deși un document adițional a fost adoptat în ianuarie 2004, regimul Kucima nu a implementat prevederile acordului. Acest fapt a influențat decisiv asupra eforturilor guvernului de la Chișinău de blocadă comercială a Transnistriei, în urma episodului închiderii forțate a școlilor cu predare în limba română de către liderii secesioniști de la Tiraspol.

Monitorizarea mixtă actuală, cu participarea OSCE, a porțiunii transnistrene a frontierei moldo-ucrainene, nu presupune restabilirea necondiționată a spațiului vamal unic al Republicii Moldova, și nici înlăturarea necondiționată a actualului regim de la Tiraspol. Invocând principiul suveranității Republicii Moldova, autoritățile ucrainene se contrazic faptic, întrucât doar posturile vamale mixte moldo-ucrainene, iar nu cele ilegale, de contrabandă, tiraspoleano-ucrainene, pot asigura restabilirea spațiului vamal unic și stoparea fluxului economic ilegal ce alimentează trăinicia regimului de la Tiraspol.

Tot Ucraina permite survolul avioanelor militare rusești cu aterizarea pe aeroportul militar de la Tiraspol, ignorând faptul că aceste zboruri se efectuează fără permisiunea forurilor abilitate ale Republicii Moldova. În situația în care oficialitățile moldovenești, precum și misiunea OSCE, nu controlează acest aeroport, aceste zboruri pot fi folosite pentru traficul ilegal de persoane, armament, alte bunuri și substanțe ilicite. Or, Ucraina ar putea impune condiția ca aceste zboruri să se efectueze prin aeroportul de la Chișinău, cu asigurarea controlului vamal mixt din partea Republicii Moldova și a misiunii OSCE.

Accederea la asistența financiară internațională și în primul rând din partea UE este un alt motiv pentru securizarea frontierelor conform criteriilor europene.

Capacitatea de asumare și utilizare eficientă a unor astfel de fonduri constituie un criteriu important în deschiderea de noi perspective pozitive cu partenerii occidentali. Un atare test l-a constituit grantul acordat de UE și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova pentru securizarea frontierelor Republicii Moldova în cadrul proiectului de consolidare a managementului controlului la frontieră (2005). Obiectivul major al acestui proiect l-a constituit reducerea migrației ilegale și traficului de droguri, combaterea terorismului și a crimei organizate. Proiectul, în valoare de 1 942 500 euro a fost implementat timp de un an și a avut drept scop înzestrarea cu echipament specializat și cu o infrastructură adecvată a 5 puncte de trecere a frontierei: Criva-Mămăliga, Medveja-Zeliona, Larga-Kelmenți, Briceni-Rosoșeni și Giurgiulești-Reni.

Conform art.11 din Constituție [2], Republica Moldova proclamă neutralitatea sa permanentă, iar prezența trupelor străine pe teritoriul său este interzisă. Din păcate, problematica de securitate a acestui stat nu a fost rezolvată de la sine prin postularea acestui principiu, ci, dimpotrivă, realitățile geopolitice și geostrategice din Republica Moldova sunt decisiv influențate de conflictul transnistrean.

În aceste circumstanțe, reforma sectorului de securitate a fost și rămâne a fi o componentă obligatorie a procesului de democratizare în perspectiva integrării europene și euroatlantice. Conflictul transnistrean constituie deopotrivă necesitatea, dar și oportunitatea realizării unei reforme a sectorului de securitate viabile, întrucât faza confruntărilor militare propriu-zise (sfârșitul anului 1991-iunie 1992, luptele de la Tighina și Dubăsari) coincide cu începutul statalității Republicii Moldova. Înfrângerea forțelor moldovenești de către separatiști și acordul survenit între Chișinău și Moscova (iulie 1992) a legitimat continuarea prezenței trupelor rusești în Transnistria în calitate de forțe de menținere a păcii, o zonă demilitarizată de securitate, sub supravegherea trilaterală rusească, moldovenească și transnistreană, fiind teoretic instituită. Această zonă de securitate s-a dovedit nici pe departe a fi demilitarizată, ci transformată într-o graniță *de facto* prin popularea sa cu trupe, unități de grăniceri și posturi vamale ale regiunii separatist

Astăzi, Republica Moldova se află în perioada de pregătire a unei noi Strategii de Securitate Națională. Este vorba despre un document care va aduce la zi baza legislativă în domeniul securității Republicii Moldova, un document asumat politic și care trebuie să răspundă preocupărilor populației privind amenințările, riscurile și vulnerabilitățile din domeniul securității Republicii Moldova, să-i dea

încrederea că instituțiile statului pot să îndeplinească una dintre principalele atribuții ale unui stat, apărarea securității teritoriului, cetățenilor și instituțiilor Republicii Moldova [3].

Potrivit documentului, Republica Moldova se confruntă cu riscuri și amenințări la adresa securității sale atât de ordin extern, cât și intern. Printre amenințările externe majore figurează instabilitatea regională, conflictul din estul Ucrainei și riscul extinderii acestuia în Republica Moldova, implicarea cetățenilor străini în probleme de politică internă și susținerea regimului separatist de la Tiraspol. Principala amenințare de ordin intern este corupția în organele de stat, conform documentului, precum și instabilitatea din sectorul bancar [4].

La nivel european, riscurile și amenințările ce se regăsesc în Strategia de Securitate a UE se referă la:

- terorismul internațional;
- proliferarea armelor de distrugere în masă;
- conflictele regionale;
- existența unor structuri statale slabe sau eșuate, sau a riscului transformării unor state tinere în asemenea forme statale;
- crima organizată.

Rețelele teroriste internaționale au acces la tehnologia modernă și se pot folosi de transferuri bancare și mijloace de comunicare rapidă, de infrastructura și asistența oferite de organizații extremiste, de suportul criminalității transfrontaliere ori de sprijinul regimurilor corupte sau incapabile să guverneze democratic.

Caracterul deschis al societăților democratice moderne, ca și modul complex și contradictoriu în care se manifestă diferite aspecte ale globalizării, determină ca atât fiecare stat în parte, cât și comunitatea internațională, în ansamblu, să rămână vulnerabile în fața terorismului internațional. Din această cauză, imperativul contracarării acestui flagel și al cooperării forțelor democratice, pentru contracararea lui – inclusiv prin acțiuni comune desfășurate în zonele care generează terorism – constituie o cerință vitală.

Proliferarea armelor de distrugere în masă se referă, în principal, la armele nucleare, chimice, biologice și radiologice și constituie o altă amenințare deosebit de gravă, sub raportul potențialului de distrugere, în condițiile în care accesul la astfel de mijloace devine tot mai ușor din punct de vedere tehnologic, iar tentația dobândirii lor sporește amenințător.

Unele state posesoare dezvoltă noi tipuri de mijloace de luptă, în timp ce se amplifică preocupările pentru perfecționarea mijloacelor de transport la țintă, în primul rând rachetele purtătoare. Posibilitatea folosirii unor astfel de mijloace în cadrul operațiilor militare nu poate fi ignorată. Eficiența controlului unor guverne asupra mijloacelor de luptă existente, componentelor în curs de realizare și tehnologiilor de fabricație scade alarmant. Concomitent, scad garanțiile legate de comportamentul responsabil al autorităților ce intră în posesia lor, îndeosebi în cazul regimurilor animate de ideologii politice sau religioase extremiste.

Riscul de disoluție a autorităților administrației centrale sau de evoluție anarhică a unor state posesoare de arme de distrugere în masă este important, ca și autoritatea redusă exercitată de unele guverne asupra structurilor militare, precum

și existența unor regiuni în afara controlului statal, favorizează dezvoltarea pieței negre pentru astfel de mijloace.

Conflictele regionale și separatiste sunt o permanență în spațiul est-european și postsovietic, în pofida evoluțiilor pozitive din ultimul deceniu și jumătate, evoluții care au făcut din Europa un loc mai sigur și mai prosper. Aceste tipologii de conflicte etnice, religioase sau separatiste au puternice implicații pentru pacea și securitatea regională și europeană.

Produs al dezmembrării, mai mult sau mai puțin violente, a unor state multinaționale din zonă, conflictele interetnice sau religioase au un puternic substrat politic și reprezintă o amenințare gravă la adresa securității regionale, chiar dacă, în urma unor importante eforturi ale comunității internaționale, majoritatea acestora sunt ținute sub control. Totuși nu poate fi ignorată posibilitatea ca aceste conflicte înghețate să poată fi potențate de administratorul sistemului de menținere a păcii și reprezintă o amenințare la adresa integrității teritoriale a statelor noi apărute în Europa.

Mai mult, soluții ale acestor conflicte ce ar compromite independența, ar impune formule de suveranitate limitată sau control al unor prerogative ale statelor precum cele de a-și alege liber și de sine stătător soluțiile de securitate, prosperitate și alianțe, toate acestea rămân amenințări pe termen lung la adresa securității statelor din regiune, ale statelor din întreaga lume.

Prin numărul lor mare, aceste conflicte – alături de alte stări tensionate, tendințe separatiste, dispute teritoriale și situații de instabilitate – generează incertitudine, determină irosirea resurselor și perpetuează sărăcia. Ele alimentează, de asemenea, alte forme de violență și criminalitate și favorizează terorismul.

Criminalitatea transnațională organizată reprezintă o amenințare globală în evoluție, care a dobândit capacitatea de a influența politica statelor și activitatea instituțiilor democratice. Ea constituie atât o expresie a proliferării unor fenomene negative care se amplifică în condițiile globalizării, cât și o consecință directă a gestionării ineficiente a schimbărilor politice, economice și sociale profunde care s-au produs în Europa Centrală, de Est și de Sud-Est în procesul de dispariție a regimurilor comuniste.

Pe fondul unei astfel de situații, rămân amenințări la adresa securității activității criminale precum:

- trafic ilegal de armament, muniții și explozivi;
- trafic de narcotice;
- migrație ilegală și trafic de ființe umane;
- trafic de produse contrafăcute;
- activități de spălare a banilor și alte aspecte ale criminalității economico-financiare.

Prin natura și amploarea lor, activitățile criminalității transfrontaliere sunt favorizate de existența conflictelor locale și acestea, la rândul lor, pot favoriza terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, sau pot să contribuie la perpetuarea regimurilor separatiste.

Existența unor structuri statale slabe nu face decât să potențeze amenințările teroriste – din cauza ușurinței grupărilor de a coabita cu un stat slab și corupt – dar

și a grupărilor criminale – așa cum într-un stat slab, conflictele interne și separatiste sunt potențate sau lesne de creat.

Astăzi, securitatea internațională este vulnerabilă din cauza prezenței următoarelor categorii de amenințări:

1. accesul la arme al populației civile;
2. lipsa regimului de control adecvat al armelor mici pe teritoriul statelor;
3. guvernare ineficientă;
4. calitatea slabă a actului de guvernare;
5. lipsa capacității de gestionare a crizelor;
6. slaba calitate de decizie în criză;
7. amenințări la adresa infrastructurii critice;
8. corupția.

Una din amenințările la adresa securității și integrității Republicii Moldova o constituie separatismul, fiind vorba, de raioanele din stânga Nistrului. Pentru securizarea frontierei de est a Republicii Moldova este necesară soluționarea problemei privind porțiunea necontrolată a frontierei regiunii transnistrene la limita care o desparte de Ucraina. Având în vedere că o mare parte a acestei frontiere se întinde de-a lungul așa-numitei frontiere a autoproclematei republici moldovenești nistrene, este evidentă dificultatea de a preîntâmpina migrația tranfrontalieră, traficul de arme și droguri, crima organizată.

O altă amenințare la adresa securității și integrității Republicii Moldova o reprezintă multiplele tentative de penetrare și legalizare a simpatizanților grupărilor teroriste internaționale: Hezbollah, Hamas, Frații musulmani, Lupii suri și ai aripilor extremiste a Partidului Muncitorilor din Kurdistan. Obiectivele principale ale reprezentanților grupărilor teroriste, care încearcă să se legalizeze în țara noastră, sunt: crearea infrastructurii economice pentru susținerea structurilor lor militare; eschivarea de la urmărirea penală în țările de origine; crearea centrelor de instruire ideologică a noilor membri; pregătirea actelor teroriste ce urmează a fi săvârșite pe teritoriile statelor terțe; obținerea cetățeniei Republicii Moldova ce acordă dreptul deplasării în statele europene [5].

Reieșind din cele expuse mai sus, constatăm că securizarea frontierelor constituie o măsură ce se înscrie și în obiectivele de combatere a terorismului promovate de Republica Moldova, care, situată fiind în zona Europei de Sud-Est, se află în componența așa-numitului „brâu al instabilității”, ce se întinde de la Asia de Sud-Est, prin Orientul Apropiat, Caucaz, până în Balcani, regiune cu prezența activă a grupărilor teroriste și extremiste.

Republica Moldova s-a inclus activ într-o largă cooperare în domeniul securității cu statele sud-est europene, deoarece acestea dispun de numeroase posibilități de diminuare a problemelor de securitate și de o racordare consolidată la sistemele de integrare subregională, ca o componentă a procesului de integrare europeană. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea statului prevede coordonarea cu alte state a eforturilor în vederea descoperirii, prevenirii și contracarării eventualelor amenințări la adresa securității statului [6].

Totuși strategia Republicii Moldova în sistemul european de securitate rămâne a fi incertă.

Pentru securizarea frontierelor Republicii Moldova este necesar de a realiza un șir de măsuri sistemice, printre care consolidarea nivelului de cooperare pe plan bilateral și regional; instituirea unui mecanism viabil privind schimbul de date ce vizează traficul de arme și stupefiante, spălare de bani, în special prin Transnistria; schimbul de informații în regim real privind persoanele implicate în traficul de ființe umane, care acționează pe teritoriul Republicii Moldova; organizarea unei infrastructuri de control al hotarelor estice, promovată prin programul de asistență acordat de UE; securizarea hotarului cu România, spre a reduce numărul de persoane care tranzitează ilegal Republica Moldova pentru a ajunge în Europa [7].

În același context se impun ca necesare: sporirea protecției hotarelor externe pentru a contracara accesul ilegal al teroriștilor cunoscuți sau suspecți de săvârșirea actelor teroriste pe teritoriul statelor UE; perfecționarea continuă a tehnologiilor informaționale de la punctele de trecere a frontierei de stat, în special a celor ce țin de monitorizarea fluxului de persoane care intră/ies în/din țară; completarea sistematică a băncilor centralizate de date ce vizează persoanele date în căutare, suspectate de pregătirea și săvârșirea actelor teroriste.

O contribuție considerabilă la asigurarea securității frontierelor Republicii Moldova au SUA și Uniunea Europeană, exercitată prin intermediul proiectelor implementate în cadrul EUBAM și FRONTEX dar și prin modernizarea poliției de frontieră, reformarea generală a instituțiilor de securitate și apărare.

Poliția de frontieră implementează proiecte de asistență prin intermediul Agenției pentru Frontierele Uniunii Europene (FRONTEX), care are menirea de a furniza informații cu privire la evaluarea riscurilor, parte componentă a efortului de a consolida controalele și supravegherea la frontiera externă a UE. Prin intermediul acestei agenții, Poliția de Frontieră a Republicii Moldova în perioada anilor 2009-2013 a primit investiții financiare din partea UE în mărime de 22 de milioane de euro și datorită acestor investiții sistemul de comunicare și monitorizare la frontieră s-a transformat în unul din cele mai performante.

Un rol important în asigurarea securității frontierelor RM îl joacă și Misiunea EUBAM. Din anul 2005, la hotarul dintre Moldova și Ucraina, în special, la sectorul transnistrean al acestui hotar, își satisfac serviciul zeci de colaboratori ai Misiunii EUBAM, care se subordonează direct Comisiei Europene. Inițiativa constituirii acestei misiuni a fost lansată la adresa Bruxelles-ului de către președinții Moldovei și Ucrainei, care au solicitat Uniunii Europene asistență într-o astfel de problemă delicată, cum ar fi controlul așa-zisului sector verde de frontieră, necontrolat de Chișinău, pentru că acesta, pe de o parte, este administrat de Ucraina, iar pe de altă parte – de autoritățile Transnistriei.

Această misiune a contribuit la dezvoltarea capacităților instituționale ale Poliției de Frontieră, la dezvoltarea managementului integrat al frontierei de stat, la dezvoltarea cooperării interinstituționale și internaționale.

Problema privind securizarea frontierei RM nu se rezumă la linia de demarcare a statului nostru. Atâta timp cât nu sunt adoptate măsuri de securizare a tuturor frontierelor proprii, pericole ca migrația ilegală tranfrontalieră, traficul de arme și droguri, crima organizată vor continua să persiste. Importantă în acest

sens este soluționarea problemei legate de frontiera de est a RM, la limita care o desparte de Ucraina. În acest sens, soluționarea conflictului transnistrean este prioritatea principală de securitate a țării noastre.

Bibliografie

1. Benchechi Marcel, Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională, teza de doctor în drept, Chișinău, 2016, pag.117

2. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994 și intrată în vigoare la 27 august 1994.

3. Iulian Chifu, Securitatea Republicii Moldova: stabilitate politică, corupție și războiul, Chișinău, 8 octombrie 2015, www.google.com

4. Economica.net., noua strategie de securitate națională a RM, aprobată în Consiliul Suprem de Securitate, 21 iunie 2016, Agerpres.

5. Armașu V, Organizațiile și rețelele terorismului internațional în spațiul Europei de Est. Chișinău: Conferința internațională „Perfecționarea cooperării în domeniul securității naționale și regionale”, 2003, p.25-33

6. Legea Republicii Moldova cu privire la securitatea statului, nr.618 din 31.10.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr.10-11

Mihail DAVID,

doctor în drept, Universitatea „Spiru Haret”, Constanța, România

Ion CORCIMARI,

lector-universitar al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”,

UNELE ASPECTE PRIVIND PRINCIPIUL AUTODETERMINĂRII ȘI SEPARATISMUL

Rezumat

Principiul autodeterminării este un principiu fundamental al dreptului internațional public, fiind consacrat într-o serie de documente internaționale și presupune faptul că de dreptul la autodeterminare dispun doar popoarele caracteristicile cărora corespund cu cele ale națiunii, cum ar fi, de exemplu: teritoriul comun, tradiție istorică comună, identitatea etnică, omogenitatea culturală, conștiința și voința de a fi identificat ca popor, și care se află sub dominația străină, pe când separatismul reprezintă minoritățile etnice în cadrul unui stat, dar care nu au acest drept, odată ce exista deja un stat național al etniei respective. Dreptul la autodeterminare, de care dispun minoritățile, presupune doar recunoașterea specificului lor etnic și dreptul la un anumit grad de autonomie culturală și administrativă în cadrul unui stat.

Cuvinte-cheie: principiu; autodeterminare; separatism; decolonizare; declarație.

Summary

The principle of self-determination is a fundamental principle of public international law, as enshrined in several international documents and assumes that the right to self-determination have only peoples whose characteristics correspond to those of the nation such as for example, common territory, common historical tradition, ethnic, cultural homogeneity, consciousness and the will to be identified as people who are under foreign domination, while separatism representing ethnic minorities within a state, but not this right, once is already a national state of ethnicity question. The right to self-determination available to minorities only assume their ethnic recognition and the right to a certain degree of cultural and administrative autonomy within a state.

Keywords: principle; self-determination; separatism; decolonization; Statement.

Dreptul popoarelor de a-și hotărî singure soarta (principiul autodeterminării) a apărut ca rezultat al diverselor forme de oprimare socială care s-au perindat de-a lungul vremii. Începând cu secolul al XIX-lea, frecvența crescândă a luptelor sociale, manifestări ale dorinței popoarelor și națiunilor la o dezvoltare liberă, independent, de sine stătătoare, a accentuat necesitatea consacării acestui principiu. În același timp au apărut și instituții ale dreptului internațional menite să asigure cadrul dezvoltării libere, independente a popoarelor și națiunilor. În acest context, principiul autodeterminării a cunoscut o consacrare și dezvoltare din ce în ce mai accentuată, caracteristica sa de principiu fundamental al dreptului internațional fiind astăzi unanim recunoscută ca expresie a rolului determinant pe care îl au națiunile și popoarele în structura lumii contemporane.

Acest principiu, apărut în Europa în timpul revoluțiilor burgheze din sec. al XIX-lea ca principiu al naționalităților, după terminarea Primului Război Mondial se afirmă ca principiul dreptului popoarelor la autodeterminare. Însă din cauza mari-

lor puteri europene care de la bun început au exclus caracterul universal al aplicării acestuia popoarelor aflate sub dominația lor colonială, abia după cel de-Al Doilea Război Mondial principiul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele este consacrat ca un principiu fundamental de drept internațional. Drept mărturie în acest sens servește Carta ONU, care, deși cuprinde dispoziții destul de explicite, nu este lipsită totodată de anumite ambiguități. Pe de o parte, art. 1 pct. 2 din Cartă anunță că unul din scopurile Națiunilor Unite este de a „dezvolta între națiuni relații prietenești întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și dreptului lor de a dispune de ele însele...”. Principiul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele mai este menționat și în art. 55 din Cartă. Însă, pe de altă parte, capitolele XI, XII și XIII din Cartă stabilesc regimul teritoriilor care nu se autoguvernează și cel al tutelei, consacrand autoritatea puterilor administrate asupra unor teritorii cu un statut încă foarte aproape de cel colonial [1.art.1 pct.2, art.55].

Ulterior principiul a fost reafirmat într-un șir de documente internaționale, printre care cele mai importante sunt: Rezoluția nr. 1514 (XV) a Adunării Generale a ONU intitulată „Declarația asupra acordării independenței țărilor și popoarelor coloniale” din 14 decembrie 1960, Rezoluția nr. 1803 (XVII) intitulată „Suveranitatea permanentă asupra resurselor naturale” din 14 decembrie 1962, cele două Pacte internaționale privind drepturile omului din 1966 și, în sfârșit, Rezoluția nr. 2625 (XXV) „Declarația privind principiile de drept internațional...” din 1970, Carta ONU (preambul, art. 2), Actul final de la Helsinki. Principiul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele a fost subliniat și în practica Curții Internaționale de Justiție.

Conținutul principiului dreptului popoarelor de a dispune de ele însele a fost dezvăluit pentru prima dată în Declarația ONU din 24 octombrie 1970, adoptată anume în perioada în care procesul de decolonizare a atins apogeul, confirmându-se astfel menirea principală a acestui principiu – exercitarea dreptului la decolonizare.

Potrivit Declarației din 1970 privind principiile de drept internațional asupra relațiilor prietenești și de cooperare între state, în conformitate cu Carta Națiunilor Unite, „toate popoarele au dreptul de a-și determina statutul lor politic, în deplină libertate și fără amestec din afară și de a realiza dezvoltarea lor economică, socială și culturală și orice stat are obligația de a respecta acest drept în conformitate cu dispozițiile Cartei”. Mai mult, statele sunt obligate să contribuie, împreună cu alte state sau în mod separat, la realizarea principiului în scopul de a favoriza relațiile de prietenie și de cooperare între state și de a pune capăt cât mai repede colonialismului. Acesta din urmă, ca formă de subjugare, dominație și exploatare a popoarelor, constituie o violare a principiului dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, precum și o negare a drepturilor fundamentale ale omului [2, Rezoluția nr.2625].

Din cele menționate rezultă că principiul este îndreptat mai întâi de toate împotriva colonialismului, atenția principală fiind astfel acordată as-

pectului exterior al principiului examinat – eliberarea de sub dominația străină. Exercițând dreptul lor de a dispune de ele însele, popoarele pot alege unul din următoarele mijloace: crearea unui stat suveran și independent, libera asociere sau integrarea cu un stat independent sau ascensiunea la un oarecare alt statut politic.

Orice stat are obligația de a se abține de la recurgerea la orice măsură de constrângere care ar lipsi popoarele, menționate în formularea acestui principiu, de dreptul lor de a dispune de ele însele. Atunci când ele opun rezistență unor asemenea măsuri de constrângere, aceste popoare sunt în drept să solicite și să primească sprijin în conformitate cu scopurile și principiile enunțate în Carta ONU.

Pentru a înțelege caracterul anticolonial al principiului dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, are relevanță dispoziția Declarației din 1970 potrivit căreia teritoriul coloniei posedă un statut separat și distinct de cel al teritoriului statului administrant. Cu alte cuvinte, nu este vorba despre încălcarea principiului integrității teritoriale a statului, pur și simplu are loc încetarea administrării aceluși teritoriu care are un statut diferit. În Declarația privind principiile de drept internațional din 1970 se mai precizează că „nimic în alineatele precedente nu va putea fi interpretat ca autorizând sau încurajând orice acțiune care ar dezmembra sau ar amenința, în întregime sau în parte, integritatea teritorială sau unitatea națională a oricărui stat suveran și independent, ce acționează în conformitate cu principiul egalității în drepturi și dreptului popoarelor de a dispune de ele însele și dotat astfel de un guvern reprezentând ansamblul poporului ce aparține acestui teritoriu fără distincție de rasă, credință sau culoare” [3. p. 84].

Era și firesc ca, formulând principiul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele, statele să nu fi trecut cu vederea asigurarea unuia din principalele lor drepturi suverane – dreptul la integritatea teritorială. Preocuparea de a-și vedea păstrată integritatea teritorială a devenit unul din principalele obiective, chiar și pentru acele state care au apărut din procesul de decolonizare. Noile state independente foarte curând s-au confruntat cu revendicări secesioniste, venind din partea populațiilor plasate sub noua lor autoritate. Fenomenul nu cuprinde nimic surprinzător în sine, dacă avem în vedere că una din moștenirile cele mai contestabile ale decolonizării constă anume în caracterul arbitrar al frontierelor trasate de fosta putere administrantă. Pentru a evita pericolul exploziei noilor state s-a pus accentul pe principiul *uti possidetis juris* (principiul intangibilității frontierelor moștenite de la fosta metropolă), pe care o Cameră a CIJ l-a desemnat ca „principiu general, legat în mod logic cu fenomenul ascensiunii la independență, oriunde acesta s-ar manifesta”. După cum se precizează în aceeași hotărâre: „scopul său evident este de a evita ca independența și stabilitatea noilor state să nu fie puse în pericol prin luptele fratricide născute din contestarea frontierelor ca urmare a retragerii puterii administrante”.

În ordinea de idei trasată de rezoluția nr. 2625 a Națiunilor Unite, și anume insistarea asupra obligației de respectare a integrității teritoriale, iar pe cale de ex-

tensiune și a inviolabilității frontierelor, se înscrie și rezoluția de la Cairo, adoptată de Conferința șefilor de state și de guverne africane în cadrul OUA la prima sa sesiune din anul 1964. Anume în baza acestui principiu diferitele tentative de secesiune, întreprinse după decolonizare în interiorul noilor state, au fost de cele mai dese ori reprimite cu vehemență din partea celor din urmă [4. p. 87].

Dispoziția de mai sus a Declarației din 1970 cuprinde și o altă idee deosebit de importantă. La rezolvarea problemei privind raportul dintre principiul dreptului popoarelor de a dispune de ele însele și cel al integrității teritoriale, trebuie ținut cont de nivelul de democratizare a statului, în ce măsură în cadrul acestuia se respectă principiul egalității în drepturi și dreptul popoarelor de a dispune de ele însele, în ce măsură sunt asigurate drepturile popoarelor. Dacă statul asigură poporului dreptul de a dispune de el însuși, adică dreptul de a-și determina în mod de sine stătător sistemul său politic, social și economic, sunt asigurate drepturile omului, atunci revendicările de dezmembrare a unui astfel de stat, venite din partea anumitor categorii ale populației acestuia, sunt ilegale. Cele spuse nu reprezintă nimic altceva decât aspectul intern al dreptului popoarelor de a dispune de ele însele.

Din prevederile documentelor internaționale evocate rezultă că subiectele principiului examinat sunt toate popoarele sau națiunile, indiferent dacă sunt constituite în stat sau luptă pentru constituirea într-un stat național propriu. Firește că, în cazul popoarelor constituite în state independente, acest principiu se manifestă, după cum am mai spus, în dreptul lor de a-și stabili sistemul lor politic, social și economic, precum și în drepturile lor suverane de promovare a politicii lor interne și externe, pe când în cazul popoarelor aflate sub dominație străină principiul se concretizează în dreptul lor la dobândirea independenței și constituirea în state naționale [5. p. 342].

Acest principiu are o strânsă legătură cu fenomenul separatismului, însă între aceste două există unele deosebiri.

Separatismul este o tendință de separare de la un întreg. Sub aspect politic se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriu deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Separatismul teritorial, la care ne vom referi în continuare, poate fi văzut ca o mișcare nelegitimă și legitimă concomitent. Ea este întotdeauna nelegitimă în viziunea statului, venind în contradicție cu legislația oficială. Problema constă în legalitatea puterii statului și corespunderea politicii promovate dreptului și moralei. Astfel, separatismul poate să pară legitim din punct de vedere moral, trezind compătimire față de „popoarele slabe dominate de state puternice”, și să se justifice ca fiind o reacție adecvată la acțiunile statului prin realizarea dreptului istoric la autodeterminare [6, p. 342].

Separatismul contemporan se bazează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, pretinzând că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat. În primul rând, de dreptul la autodeterminare dispun doar popoarele caracteristicile cărora corespund celor ale națiunii (teritoriu comun, tradiție istorică comună, identitatea etnică, omogenitatea culturală, conștiința și voința de a fi identificat ca popor) și care se află sub dominația străină. Minoritățile etnice în cadrul unui stat nu au acest drept, odată ce

există deja un stat național al etniei respective. Dreptul la autodeterminare, de care dispun minoritățile, presupune doar recunoașterea specificului lor etnic și dreptul la un anumit grad de autonomie culturală și administrativă în cadrul unui stat. În al doilea rând, în lumea contemporană respectarea drepturilor minorităților etnice este garantată de dreptul internațional, punând la dispoziție diverse mijloace pentru apărarea lor. Mai mult ca atât, procesul de globalizare este însoțit de un schimb al priorităților de la identificarea etnică la cea civilizațională cu accentul pe prosperitatea economică. Cu toate acestea, dreptul internațional acordă prioritate integrității teritoriale sau unității politice a statelor suverane și independente.

Separatismul se manifestă în forma politică, acționând în special prin intermediul propagandei, dar și în forme violente, utilizând forța armată sau mijloace teroriste pentru a diviza statul. Formele extreme de separatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane doresc să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri separatiști doresc să se realizeze în calitate de „lideri de stat” și să întemeieze birocrații noi care să fie plătite de „popoarele autodeterminate” în cazul reușitei mișcării separatiste. Pretendenții la funcțiile de „lideri ai statului” profită de apariția unui pretext pentru a amplifica nemulțumirea populației din regiune față de autoritățile centrale, bazându-se pe realități obiective, cum ar fi specificul istoric al regiunii sau politica statului față de regiune și utilizând diferite metode de manipulare a opiniei publice [7, p. 3].

Asemenea acțiuni, de regulă, sunt realizate cu un suport financiar și moral din exterior, care vine doar pentru realizarea unor interese geopolitice proprii. Astfel, separatismul, reprezentând în esență o problemă internă, nu se manifestă doar în această calitate, regiunea separatistă creând contradicții (directe sau indirecte) dintre două sau mai multe state. Iar violarea dreptului internațional, mai ales în cazul utilizării forței militare sau metodelor teroriste de luptă, implică în procesul reglementării conflictelor, apărute în baza separatismului, comunitatea internațională.

Bibliografie

1. Carta ONU din 26.06.1945, art. 1 pct.2; art. 55.
2. Declarația din 1970 privind principiile de drept internațional asupra relațiilor prietenești și de cooperare între state, adoptată prin rezoluția nr. 2656/1970 a Adunării Generale a ONU
3. Alexandru Buruian, Oleg Balan, Eduard Serbenco, „Drept internațional public”, Chișinău 2005, p. 101.
4. Constantin Andronovici „Drept internațional public”, Ed. Graphix, Iași 1993, pag. 84.
5. Dumitru Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, „Drept Internațional Public”, București 1994. p. 87.
6. Ion Diaconu, „Tratat de drept internațional public”, vol.III, Ed. Lumina-Lex, București 2005, p. 342.
7. Ira Rurac, „Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în RM”, Chișinău 2010, p. 3.

Victor MÎRZAC,

lector universitar

al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Boris GLAVAN,

doctor în drept, conferențiar universitar,

decan al Facultății securitate civilă și ordine publică

a Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

ASPECTE TEORETICO-METODICE PRIVIND INVESTIGAȚIILE SPECIALE LA CONTRACARAREA INFRAȚIUNILOR CU CARACTER TERORIST

Adnotare

În articol este analizat fenomenul terorismului ca o amenințare iminentă pentru securitatea Republicii Moldova, abordat rolul activității speciale de investigații în combaterea acestui gen de infracțiuni și, sub aspect logico-juridic, elucidate unele probleme teoretice ce țin de procedura de realizare a investigațiilor speciale în cazul infracțiunilor cu caracter terorist.

Cuvinte-cheie: terorism, separatism, infracțiune, răspundere penală, teme, proces penal, urmărire penală, activitate specială de investigații, probe.

Summary

The article analyzed the phenomenon of terrorism as an imminent threat to the security of Moldova, addressed the role of work especially investigations in combating this kind of crime and in terms of logical-legal, elucidated some theoretical issues related to the procedure for reaching the investigation in the case terrorist offenses.

Key words: terrorism, separatism, crime, criminal liability, ground, criminal trial, criminal investigation, special investigative activity, evidence.

La categoria celor mai importanți factori care favorizează producerea unor fapte prejudiciabile ce atentează la securitatea țării noastre pot fi atribuite procesele negative socioculturale ce au luat naștere odată cu proclamarea independenței Republicii Moldova și care conduc la distrugerea culturii populației, reduc valoarea principiilor morale și a spiritualității, diminuează importanța cadrului legal, sporesc nihilismul juridic. Criza culturii generale s-a manifestat cel mai mult în domeniul culturii juridice. De-a lungul ultimelor două decenii la o mare parte a populației țării noastre s-au format viziuni negative asupra instituțiilor statului, relațiilor și normelor juridice. Mulți cetățeni, în special tinerii, consideră că astăzi este imposibil să trăiești în Republica Moldova fără să încalci legea, afirmând, totodată, că majoritatea oligarhilor și-au făcut averi prin metode criminale, că organele guvernamentale sunt corupte, iar cetățeanul simplu nu este protejat împotriva dezmățului criminal și al organelor de stat. În noile condiții politice și economice s-a produs o reevaluare internă a principiilor morale, culturale și

juridice. Mulți dintre concetățenii noștri nici nu mai recunosc normele morale ca fiind general obligatorii. În schimb, noile condiții au devenit foarte favorabile pentru extinderea și dezvoltarea viziunilor extremiste și separatiste.

Ca rezultat, pe scena spațiului public s-au evidențiat astfel de fenomene negative precum corupția, naționalismul, separatismul, extremismul politic, terorismul care reprezintă o amenințare reală pentru instituțiile politice și juridice ale societății Republicii Moldova.

Aceste provocări și amenințări se manifestă în formele cele mai periculoase în regiunile de est și de sud ale țării noastre, acolo unde pârghiile democratice sunt complet absente sau sunt insuficient dezvoltate, rata șomajului este extrem de ridicată, corupția și nepotismul înfloresc, drepturile omului sunt real îngrădite. În astfel de circumstanțe, orice conflict este însoțit de o agresiune politică, generând separatism și terorism.

Astfel, separatismul și terorismul sunt fenomene sociale distructive care poartă o amenințare vădită la adresa securității naționale, suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, precum și la însăși posibilitatea existenței unei societăți civile normale și a statului ca subiect independent în relațiile internaționale.

Având în vedere diferitele tipuri și forme de manifestare ale terorismului, precum și prezența unor caracteristici extrem de complicate, putem indica faptul că până în prezent, în acest domeniu, nu s-au realizat suficiente cercetări, și există o nevoie urgentă de a accelera acest proces.

Terorismul folosit de omenire ca o armă ascuțită și eficientă în lupta pentru putere pe parcursul multor mii de ani se află în proces de transformare continuă. Acesta se modifică adaptându-se la realitățile lumii moderne, incorporând cele mai recente progrese în domeniul științei și tehnologiilor, exploatănd în mod activ concepte ideologice religioase obținând o largă răspândire în societate [15].

Terorismul modern se caracterizează prin pericol social excepțional, prin creșterea dimensiunii și mobilității activităților teroriste, prin extinderea geografică, prin creșterea capacității de ucidere a instrumentelor și metodelor folosite de teroriști.

Organizațiile teroriste de astăzi sunt adevărate concerne cu venituri de miliarde, cu structuri ierarhice interne, cu tabere de formare, ateliere, depozite, adăposturi, spitale, laboratoare. Aceste organizații folosesc noi tipuri de arme, mijloace de comunicare și de transport, practicând o varietate largă de metode și tehnici pentru intimidarea oamenilor [14].

Terorismul internațional astăzi devine înfricoșător nu numai pentru cei obișnuiți și axați pe știrile mass-media. Astăzi, teroriștii se pregătesc pentru desfășurarea acțiunilor lor într-o țară, atacă în alta și se ascund în a treia, aceasta fiind pentru ei soluția perfectă [12].

În aceste condiții, devine evident că soluționarea pozitivă a problemelor de luptă cu terorismul prin metode care implică doar forța este imposibilă. Organele de drept trebuie să întreprindă măsuri adecvate de luptă contra terorismului, iar printre acestea se regăsesc măsurile speciale de investigație. Prin urmare, studierea problemelor teoretice și practice privind activitatea specială de investigație este

actuală, importantă și necesară.

Printre cele mai mari probleme de relevare la timp a activităților infracționale cu caracter terorist este faptul că etapa de pregătire a actului terorist poartă un caracter latent. Multe din circumstanțele cauzelor investigate se stabilesc doar după scurgerea unei lungi perioade de timp. Prin urmare, eficacitatea activității organelor de urmărire penală cu privire la relevarea, curmarea și descoperirea infracțiunilor cu caracter terorist este direct proporțională cu nivelul de implicare și calitatea activității serviciilor speciale de investigație [19].

Dăm dreptate cercetătorilor care afirmă că fără utilizarea informației obținute de serviciile speciale de investigație este imposibil să soluționezi favorabil sarcinile procesului penal [18].

Este de menționat faptul că legislația națională de până la 2012 permitea serviciilor speciale să aplice întreg potențialul activității speciale de investigații pentru relevarea, curmarea, descoperirea și cercetarea infracțiunilor, inclusiv a celor cu caracter terorist, necondiționat de momentul pornirii urmăririi penale. Astfel, serviciile speciale până la pornirea urmăririi penale realizau măsuri de investigație fără a intra în contact cu ofițerul de urmărire penală. Din momentul pornirii urmăririi penale, ofițerul de investigație transmitea ofițerului de urmărire penală materialele obținute în urma realizării măsurilor speciale de investigație și astfel se producea așa-numita legalizare sau transformare a informației operative în informație procesuală adaptată la cerințele CPP al RM.

Trebuie să menționăm și faptul că această practică era rezultatul unei experiențe acumulate pe parcursul zecilor de ani și care era răspândită pe întreg spațiul fostei URSS și nu numai, rămânând și astăzi valabilă în multe din acele țări. Trebuie să recunoaștem că această practică (transferul informației operative în procesul probator) a fost în permanență o problemă foarte sensibilă discutată foarte aprins între cele două părți ale procesului penal: acuzarea și apărarea.

Partea apărării permanent a fost motivată și a luptat vehement pentru onorariul său lovind în probele cele mai concludente ce demonstau vinovăția persoanei acuzate, formate, după cum era și firesc, în baza rezultatelor activității speciale de investigație. Reclamațiile apărării nu vizau conținutul probelor, dar erau focalizate pe aspectele lor formale, fiind lovite de nulitate pe motiv că erau acumulate până la pornirea urmăririi penale.

Considerăm că astfel de reclamații din partea apărării erau nefondate și nu corespundeau realității, fiindcă până la pornirea urmăririi penale erau realizate nu acțiuni de urmărire penală, ci măsuri speciale de investigație în cadrul cărora erau aplicate diferite mijloace tehnice de documentare. Respectiv, în urma realizării măsurilor în cauză nu erau obținute probe, ci înregistrări audio, foto, video operative, sau altfel spus în termeni procesuali – date de fapt, care, după pornirea urmăririi penale, erau transmise ofițerului de urmărire penală și numai după examinarea lor conform rigorilor procedurii penale acestea obțineau statutul de probă.

Reformele juridice din 2012 în domeniul activității speciale de investigație dovedesc faptul că legiuitorul a făcut o tentativă de soluționare a respectivei probleme prin includerea în CPP a celor mai eficiente măsuri speciale de investigație în speranța ca rezultatele acumulate pe această cale să fie recunoscute ca probe.

Este plauzibilă dorința legiuitorului de valorificare la nivel de probă a rezultatelor realizării măsurilor speciale de investigație, numai că această soluție a generat o altă problemă nu mai puțin importantă, și anume utilizarea măsurilor în discuție pentru prevenirea infracțiunilor, în special a celor care atentază la securitatea statului, inclusiv infracțiunile cu caracter terorist.

Actualmente, legislația națională permite aplicarea măsurilor speciale de investigație (vorbit despre măsurile prevăzute în CPP) doar pentru realizarea unui singur scop (cercetarea și descoperirea infracțiunilor) și doar în cadrul fazei procesuale de urmărire penală, și doar dacă pe cazul respectiv persoana supravegheată are statutul de bănuț. Realizarea acestor măsuri în celelalte scopuri indicate în Legea nr.59, inclusiv relevarea și prevenirea infracțiunilor, este interzisă. Prin urmare, devine evident că serviciile speciale nu sunt dotate sub aspect juridic la nivelul necesar pentru a interveni la timpul oportun și a împiedica comiterea infracțiunilor cu caracter terorist.

Sunt voci care susțin că urmărirea penală poate începe în faza de pregătire a infracțiunii și în felul acesta este posibilă realizarea măsurilor speciale de investigație. În ce ne privește, avem rezerve cu privire la această viziune, deoarece urmărirea penală poate fi pornită în faza de pregătire a unei infracțiuni doar în cazul în care acțiunile preparatorii au fost sistate independent de voința făptașului. Spre exemplu, persoana care pregătea infracțiunea a fost reținută de organele de poliție. Doar că rostul realizării măsurilor speciale de investigație după acest moment este aproape egal cu zero.

În condițiile în care pledăm pentru un stat de drept în care să domnească legea și să ne conducem strict de litera legii ne întrebăm: este corect oare să începem urmărirea penală în temeiul unei infracțiuni care încă nu s-a comis și care s-ar putea nici să nu aibă loc? Considerăm că răspunsul corect este NU, deoarece CPP prevede la art.275 că urmărirea penală este pornită dacă din actul de sesizare rezultă faptul că **a fost** comisă o infracțiune. Accentuăm aici că nu este vorba despre o infracțiune care se va comite sau nu în viitor, dar vorbit despre o infracțiune care s-a comis deja, deci nu mai există cale de întoarcere. În cazul pregătirii de infracțiune suntem la etapa când făptașul mai are oportunitatea să renunțe de bună voie la comiterea ei, respectiv nu putem vorbi despre o infracțiune care s-ar fi produs și pe această cale nu putem vorbi nici despre pornirea urmăririi penale. Dacă acțiunile preparatorii ale unei infracțiuni vor fi sistate contrar voinței făptașului, fie că a fost reținut de organele de poliție sau a intervenit un alt factor extern care l-au împiedicat pe acesta să comită infracțiunea planificată, atunci acțiunile preparatorii exercitate devin pasibile de pedeapsă penală, fiind considerată infracțiune formală și care poate deja servi temei pentru pornirea urmăririi penale.

Referitor la acest subiect ne-am pronunțat și cu alte ocazii, însă de fiecare dată rămânem neauziți [7,8,9,10]. În urma unor noi investigații am găsit susținători care împărtășesc logica gândirii, susținând că în lipsa infracțiunii nu poate să pornească urmărirea penală.

APADOR-CH (Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki) a menționat într-un comunicat de presă că, în mod logic,

nu este posibilă începerea urmăririi penale cu privire la o faptă inexistentă, nesăvârșită, adică o faptă a cărei executare nici nu a început, ci doar se află într-o fază de pregătire, proiect nesanționată de legea penală [6]. De aceeași părere este și Centrul de Resurse Juridice din România [11].

Așadar, cele relatate mai sus ne permit să tragem concluzia că legislația națională cu privire la activitatea specială de investigație, pilonul de bază pentru combaterea infracțiunilor, în general, și celor cu caracter terorist, în mod special, are mari carențe care diminuează grav potențialul anticriminogen al acesteia. Considerăm necesar, în mod urgent, de efectuat un studiu monografic complex asupra tuturor problemelor care planează asupra măsurilor speciale de investigație ce ar permite înaintarea propunerilor corespunzătoare de lege ferenda care să permită serviciilor speciale să-și facă bine meseria, iar cetățeanul Republicii Moldova să se simtă protejat la el acasă.

Bibliografie

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003.
2. Codul penal al Republicii Moldova nr.985-XV din 18.04.2002 // Monitorul Oficial al R. Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
3. Legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații.
4. Legea nr.66 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al RM // Monitorul Oficial nr.155-159/510 din 27.07.2012.
5. Legea Republicii Moldova nr 50 din 22.03.2012 privind prevenirea și combaterea criminalității organizate.
6. Andriescu M., Prin modificarea codurilor în materie penală Guvernul vrea să pedepsească infracțiunile înainte de a fi comise // <https://www.juridice.ro/307147/prin-modificarea-codurilor-in-materie-penala-guvernul-vrea-sa-pedepseasca-infraciunile-inainte-de-a-fi-comise.html> (Vizitat la data 10.02.2017).
7. Glavan B., Aspecte juridice privind investigațiile speciale în contextul combaterii criminalității politice în Republica Moldova. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 20 februarie 2013 „Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări, consecințe”, Chișinău, 2013. p. 109-113.
8. Glavan B., Aspecte teoretice privind noile tehnici speciale de combatere a criminalității organizate // Conferința științifico-practică internațională „Criminalitatea în spațiul UE și al CSI: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere”, 12-13 iunie 2012, Chișinău. p. 97-100.
9. Glavan B., Gherman M., Rolul ofițerului de investigație în combaterea criminalității politice în RM. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale din 06 ianuarie 2015 „Criminalitatea politică: reflecții istorico-juridice, manifestări, consecințe”, Chișinău, 2015. p. 276-281.
10. Glavan B., Protecția juridică a agenților ce au încălcat prevederile Legii penale în procesul realizării măsurilor investigativ-operative. Conferința științifico-practică internațională: Evaluarea și prevenirea riscurilor la care sunt expuși

colaboratorii organelor afacerilor interne și a altor organe de drept. 26-27 octombrie 2010. Chișinău, 2010.

11. **Iorgulescu Gh.**, Propunerea de modificare a Noului Cod de procedură penală, o restrângere nepermisă a drepturilor și libertăților persoanei // <http://www.crj.ro/propunerea-de-modificare-a-noului-cod-de-procedura-penala-o-restrangere-nepermisa-a-drepturilor-si-libertatilor-persoanei/> (Vizitat la data 10.02.2017).

12. Leca **R.**, Terorismul internațional. Unele efecte și tendințe de evoluție // <http://ultrapsihologie.ro/2015/11/09/terorismul-international/> (Vizitat la data 10.02.2017).

13. M. Udroi, R. Slăvoiu, O. Predescu Tehnici speciale de investigare în justiția penală, Editura C.H. Beck, București, 2009.

14. Mircea **V.**, Tendințe în acțiunile teroriste // <http://www.cadranpolitic.ro/?p=5048> (Vizitat la data 10.02.2017).

15. Neagu A., Despre terorism ca factor destabilizator al societății și sancționarea acestuia // <http://www.arduph.ro/domenii/diu-si-terorismul/despre-terorism-ca-factor-destabilizator-al-societatii-si-sanctionarea-acestuia/> (Vizitat la data 10.02.2017).

16. Noul Cod de procedură penală al României actualizat 2017, Legea nr. 135/2010.

17. Федеральный Закон РФ N 144-ФЗ, 12 августа 1995 года „Об оперативно-розыскной деятельности”.

18. Цивенко И.В., Использование результатов оперативно-розыскной деятельности для возбуждения уголовных дел о преступлениях экстремистской направленности // <http://xn--7sbbaj7auwnffhk.xn--p1ai/article/14982> (Vizitat la data 08.02.2017).

19. Янгол, В.Н., **Оперативно-розыскное противодействие политическому терроризму: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук.** // <http://law.edu.ru/book/book.asp?bookID=1285058> (Vizitat la data 08.02.2017).

Gheorghe GLADCHI,

*doctor habilitat în drept, profesor universitar
al Catedrei „Științe penale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Boris GLAVAN,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății securitate civilă și ordine publică
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al RM*

ACTUL TERORIST: PROBLEME PRIVIND LIBERAREA DE RĂSPUNDERE PENALĂ

REZUMAT

În articol sunt analizate problemele teoretice cu privire la prevederile alin.(6) al art.278 CP cu privire la liberarea de răspundere penală a persoanelor care au participat la pregătirea actului terorist.

Cuvinte-cheie: liberare, infracțiune, răspundere penală, teme, modalități de liberare de răspundere, căință activă, autodenunțare, contribuție la descoperirea infracțiunii.

SUMMARY

The article analyzes the theoretical problems on the provisions of paragraph (6) art.278 CP on the exemption from criminal liability of persons who participated in the preparation of a terrorist act.

Key words: liberation, criminal offense, criminal liability, grounds, ways to release responsibility, active repentance, self-denunciation, contribution to the discovery of the offense.

Una din cele mai importante priorități ale Republicii Moldova în aspirațiile sale de a deveni un adevărat stat de drept este apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acesteia împotriva infracțiunilor, inclusiv a celor cu caracter terorist. Desigur, constrângerea penală are un rol important în asigurarea acestor valori, însă ea nu reprezintă un scop în sine, ci un mijloc de corectare și reeducare a persoanelor ce au comis infracțiuni. Societatea noastră este interesată ca ordinea de drept să fie protejată în condițiile economisirii raționale și eficiente a represivității penale atunci când reeducarea și corectarea persoanei vinovate de săvârșirea infracțiunii pot fi realizate prin alte căi și mijloace legale.

Astfel, legea penală prevede o serie întreagă de circumstanțe prezența cărora face inoportună realizarea răspunderii penale, corectarea și reeducarea vinovatului fiind posibilă și fără a recurge la cea mai severă măsură de constrângere – pedeapsa penală, acest obiectiv strategic fiind reflectat și în prevederile juridico-penale cu privire la liberarea de răspundere penală.

Importanța acestei instituții se dovedește și prin aspectul stimulator al acțiunilor pozitive post criminale ale persoanelor vinovate de săvârșirea infracțiunilor. Măsurile de constrângere se aplică persoanelor care au încălcat legea penală și a căror reeducare necesită aplicarea unei pedepse constând în privarea vinovatului de anumite drepturi și libertăți, în timp ce măsurile de stimulare exprimate prin scutirea persoanei de răspunderea penală sunt utilizate în cazul celor care, deși au

comis infracțiuni, au remușcări, tind să se întoarcă la viața cinstită, să se conformeze legilor și au făcut în acest scop și pași concreți agreeți de societate.

Așadar, liberarea de răspundere penală reprezintă un real mijloc juridic cu un bogat potențial antiinfracțional, exploatarea la maximum, însă a întregului său randament poate fi posibilă doar în prezența unor cunoștințe ample și veridice despre această instituție obținute în urma investigării ei sub diferite aspecte.

Actualul Cod penal, comparativ cu cel precedent, a extins numărul cazurilor de liberare de răspundere penală prevăzute în Partea specială, fapt ce demonstrează, pe de o parte, necesitatea combaterii infracțiunilor deja săvârșite, care, după natura lor, sunt greu de descoperit având un nivel sporit de latență, iar pe de altă parte, tendința prevenirii lor precum și a altor acțiuni criminale conexe acestora adesea mult mai periculoase [6, p. 299]. Anume stimularea comportamentului pozitiv postcriminal al infractorului în scopurile indicate și este motivul pentru care legiuitorul a prevăzut la alin.(6) al art.278 CP oportunitatea liberării de răspundere penală a persoanei care a participat la pregătirea actului terorist.

Interpretarea unitară și corectă a liberării de răspundere penală a persoanei care a participat la pregătirea actului terorist are nu doar o importanță teoretică, ci și una practică. De justețea aprecierii prevederilor în cauză depinde și corectitudinea aplicării lor în practică, iar de aceasta, la rândul său, depinde nivelul de contribuție a acestor prevederi la realizarea scopului general, consolidarea legalității și ordinii de drept, prevenirea și descoperirea actelor de terorism, ocrotirea intereselor societății, a drepturilor și libertăților cetățenilor și educarea acestora în spiritul respectării legilor.

Este foarte important să înțelegem natura juridică a prevederilor alin.(6) al art.278 CP, dat fiind faptul că sub aspect teoretic au apărut discuții care pun în dificultate aplicarea practică a acestora. Mulți autori atribuie prevederile în cauză la instituția căinței active prevăzute la alin.(2) al art.57 CP al RM. Pe de altă parte, raportarea acestor prevederi la alin.(2) al art.57 CP al RM generează un șir de probleme rămase fără atenție din partea susținătorilor acestui concept. Astfel, nu este clar dacă liberarea de răspundere penală prevăzută la alin.(6) al art.278 CP este obligatorie sau are un caracter discreționar. Totodată, nu este clar nici dacă liberarea de răspundere penală impune prezența tuturor circumstanțelor enumerate în alin.(1) al art.57 CP al RM sau este suficientă doar prezența uneia din ele. De asemenea, nu este cert nici modul de soluționare a problemei liberării de răspundere penală în cazul săvârșirii nu pentru prima oară a unei infracțiuni. Totodată, rămâne neclară necesitatea și rolul prevederilor alin.(2) al art.57 CP al RM dacă cazurile de liberare de răspundere penală din Partea specială a CP, inclusiv cel de la alin.(6) al art.278 CP, s-ar aplica independent de aceste prevederi. Încercările de a găsi un răspuns pozitiv la această ultimă întrebare i-a și determinat, probabil, pe mulți autori să atribuie prevederile alin.(6) al art.278 CP la căința activă.

Unii cercetători autohtoni, specialiști în materie de drept penal, consideră că prevederile alin.(2) al art.57 CP al RM își extind acțiunea asupra alin.(6) al art.278 CP, menționând că este vorba despre un tip al căinței active [2, p. 416; 1, p. 122; 4, p. 13]. În viziunea procesualiștilor, aceleași prevederi de liberare de răspundere penală au caracter suveran și acționează independent față de alin.(2) al art.57

CP al RM. Cel puțin așa reiese din comentariile făcute în privința pct.9 al art.275 CPP, fiind enumerate toate cazurile de liberare de răspundere penală prevăzute de Partea specială a CP în calitate de alte circumstanțe prevăzute de lege care condiționează sau, după caz, exclud urmărirea penală [3, p. 548].

Cercetătorul Krepășev A.M. consideră că prevederile de liberare de răspundere penală incluse în alin.(6) al art.278 CP al RM corespund mai degrabă instituției renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii decât căinței active, [9, p. 21] această viziune fiind susținută și de profesorul L.V. Inogamova-Hegai [8, p. 118] precum și de alți penaliști [5, p. 18; 11, p. 420].

Se pare că acești din urmă cercetători au perfectă dreptate, deoarece potrivit art.56 CP al RM prin renunțare de bună voie se înțelege încetarea pregătirii infracțiunii sau încetarea acțiunilor (inacțiunilor) îndreptate nemijlocit spre săvârșirea infracțiunii, dacă persoana era conștientă de posibilitatea consumării infracțiunii. Iar la art.278 CP se spune că persoana care a participat la **pregătirea** actului de terorism se liberează de răspundere penală dacă ea, prin anunțarea la timp a autorităților sau prin alt mijloc, a contribuit la preîntâmpinarea realizării actului terorist.

Astfel, este evident faptul că acțiunile prevăzute la alin.(6) al art.278 CP ca și în cazul celor de la art.56 CP al RM se cer îndeplinite până la consumarea infracțiunii, ceea ce înseamnă că se atribuie la instituția renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii și nu la căința activă.

Deosebirea de bază dintre renunțarea de bună voie și căința activă, după cum relatează și profesorul Pobegailo E.F., constă anume în faptul că renunțarea de bună voie poate avea loc doar până la consumarea infracțiunii, iar căința activă se manifestă doar după consumarea infracțiunii [10, p. 225].

Având în vedere faptul că prevederile de liberare de răspundere penală incluse la art.278 CP corespund instituției renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii, unii autori s-au pronunțat în favoarea excluderii acestor prevederi [7, p. 53], alții însă consideră că ar fi mai rațional ca acestea să fie redactate în corespundere cu instituția căinței active, adică să stimuleze comportamentul pozitiv de după comiterea actului terorist în scopul evitării consecințelor grave prevăzute la articolul indicat [6, p. 319].

În contextul celor propuse este de observat că art.278 CP conține deja în alin. (5) elemente ale căinței active, încurajând persoana care a comis sau a participat la actul terorist să întreprindă măsuri pentru evitarea morții oamenilor, vătămării integrității corporale sau a sănătății, altor urmări grave sau demascarea altor făptuitori, oferindu-i în schimb nu liberarea de răspundere penală, ci posibilitatea aplicării unei pedepse minime.

Așadar, prevederile alin.(6) al art.278 CP în actuala redacție reprezintă o modalitate a renunțării de bună voie la săvârșirea infracțiunii și nu corespund semnelor instituției căinței active, ceea ce înseamnă că între acestea și prevederile art.57 CP nu există nici o legătură.

Concluzia finală este că încălcarea necorespunderii dintre prevederile alin. (6) ale art.278 și prevederile art.57 CP conduc la formarea unei grave analogii, admițându-se aplicarea normelor penale privind liberarea de răspundere penală

în legătură cu căința activă, în timp ce căința activă lipsește. Având în vedere cele relatate mai sus, considerăm că ar fi corect dacă prevederile alin.(6) al art.278 CP vor fi eliminate, deoarece aspectul încurajator al acestor prevederi este deja în vigoare prin acțiunea instituției „Renunțarea de bună voie la săvârșirea infracțiunii”.

Bibliografie

1. Barbăneagră A. și alții. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu. Chișinău: Sarmis, 2009. 859 p.
2. Botnaru S. și alții. Drept penal. Partea generală. Chișinău: Cartier, 2005. 624 p.
3. Dolea I. și alții. Drept procesual penal. Ediția I. Chișinău: Cartier, 2005. 960 p.
4. Lașcu M., Liberarea de răspundere penală în legătură cu căința activă prevăzută în noul Cod penal al Republicii Moldova, „Revista Națională de Drept”, 2003, nr.3, p. 12-14.
5. Владимиров В.А., Ляпунов Ю.И. Обстоятельства, исключают общественную опасность деяния. Учебное пособие. Москва., 1970. 112 с.
6. Ендольцева А. Институт освобождения от уголовной ответственности: теоретические, законодательные и правоприменительные проблемы. Дис. ... док. юрид. наук. Москва, 2005. -389 с.
7. Иванчин А. О специальных видах освобождения от уголовной ответственности” // Актуальные проблемы правоведа: Сборник тезисов научной студенческой конференции юридического факультета ЯрГУ. Ярославль: Изд-во Яросл. ун-та, 2000. Вып.2. с. 52-53.
8. Иногамова-Хегай, Л. В. Конкуренция норм при освобождении от уголовной ответственности //Л. В. Иногамова-Хегай. //Правоведение. -2001. - № 6. - с.116 – 128
9. Крепышев А. Деятельное раскаяние как основание освобождения от уголовной ответственности: Автореф. дисс.канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2000. 26с.
10. Уголовное право России. Учебник для вузов. В 2-х томах. Т.1. Общая часть. Отв. ред. А.Н.Игнатов, Ю. А.Красиков. Москва, НОРМА-ИНФРА. 1999, 639с.
11. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Отв ред. Козаченко, И.Я.; Незнамова, З.А.; Москва, Норма, 1997. 516с.

Veaceslav GRATI,

doctor în drept, conferențiar universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Anatolie CANANĂU,

master în drept, lector universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FACTORI DETERMINANȚI AI TERORISMULUI

Rezumat

Odată cu schimbările din lumea contemporană, caracterizată prin procese de integrare, regionalizare, globalizare, s-a modificat și conținutul conceptului de securitate internațională. Începutul noului mileniu este caracterizat de trăsături distincte ce afectează sistemul securității internaționale, conflictele etnice și religioase, sărăcia, pretențiile hegemoniste ale unor state care reprezintă riscuri majore pentru escaladarea tendințelor de separare teritorială, respectiv a terorismului în lume. Abordarea complexă a obiectivelor strategice și a mecanismelor de combatere a terorismului necesită elaborarea măsurilor practice de blocare a separatismului regional, ce se manifestă sub acoperire etnică, religioasă etc.

Cuvinte-cheie: terorism, globalizare, regionalizare, integrare, separatism, geopolitic, beligerand.

Summary

With the changes in the contemporary world, characterized by processes of integration, regionalization and globalization, has changed the concept of international security. The beginning of the new millennium is characterized by distinct features that affect the international security, ethnic and religious conflicts, poverty, hegemonic pretensions of some countries which present the major risks to the escalating trends of territorial separation or terrorism in the world. Comprehensive approach to strategic objectives and mechanisms for combating terrorism, requires elaboration of practical measures to block regional separatism manifested by ethnic and religious uncovering, etc.

Keywords: terrorism, globalization, regionalization, integration, separatism, geopolitical, beligerand.

În prezent, procesul de evoluție a societății umane este caracterizat de diverse fenomene, implicit de fenomenele **separatismului și terorismului**, fenomene aflate într-o neîntreruptă interacțiune și interdependență. În timp ce prin **separatism**, ca fenomen social-politic complex și multidimensional, se înțelege intenția de separare, de desprindere dintr-un grup social constituit, cea de a doua tendință – **terorismul** – reprezintă calea aleasă (modalitatea) de separare teritorială, recunoaștere politică și crearea a unui nou stat independent.

Marcanți sunt factorii ce alimentează cele două fenomene – **separatismul și terorismul** – și care este rolul jucat de fiecare în parte în acest proces complex. Prezentul comunicat pleacă de la ipoteza generală că există o strânsă legătură între **separatism**, ca activitate umană conștientă și voluntară, concepută, organizată și desfășurată de un grup social formal sau informal constituit în vederea

satisfacerii unor interese și așteptări ale unui segment de populație, legate de obținerea statutului de entitate independentă și autonomă față de statul căruia, acum îi aparține, și **terorism**, ca mijloc violent la care apelează grupul social – partid politic sau un alt tip de asociere fondat pe criterii etnice de atingere a acestui scop. De regulă, separatiștii, dacă aleg folosirea forței pentru atingerea obiectivului strategic propus – obținerea statutului de entitate statală independentă a unei regiuni ce aparține unui stat independent, suveran și subiect activ și recunoscut al comunității internaționale, își creează structuri paramilitare. Acestea iau forma „unei armate de eliberare”, așa cum s-a întâmplat în Kosovo, Transnistria (Republica Moldova), Osetia de Sud (Georgia) sau a unei „aripi militare” cum a fost cazul cu Armata Republicană Irlandeză (IRA), ori cum este cazul organizației ETA (Spania) [1, p. 66]. În calitate de ipoteză de lucru va fi folosită următoarea: separatismul politic și cauzele acestuia constituie factori determinanți ai terorismului.

Înțelegerea corectă a cauzelor separatismului implicit ale terorismului este esențială pentru consolidarea sistemului de securitate internațională, adoptarea unor strategii de combatere a acestui fenomen, precum și pentru reducerea numărului de victime și a efectelor negative sociale, politice sau economice. Ideea potrivit căreia orice dezastru social trebuie prevenit înainte prin eliminarea cauzelor sale este pe deplin justificată, având în vedere că analiza celorlalți factori nu a dat, până acum, rezultatele scontate. Iată de ce mulți autori au încercat să analizeze terorismul pornind de la profilarea cauzelor care îl determină.

Terorismul contemporan se axează îndeosebi pe extremismul religios violent, pe extremismul politic, urmărind efectele de rădăcinării lui. Cauzele proliferării în timp a acestui fenomen continuă să fie extrem de diferite și complexe. Ele își au sorginea în adâncirea **crizelor economice, culturale și sociale, în politica de alienare a tinerilor care locuiesc ca imigranți, în recrudescența criminalității și în expansiunea rețelelor acestuia controlate de lumea interlopă** [2, p. 5].

Politologul american M. Crenshaw a cercetat subiectul terorismului sub aspectele complexe specifice acestuia pe care le-a elucidat în mai multe lucrări. În lucrarea „The causes of terrorism. Comparative politics”, autorul elucidează cu lux de amănunte cauzele care determină apariția terorismului, cum ar fi **etnia, naționalismul, separatismul, sărăcia și dificultățile economice, globalizarea, lipsa democrației, disoluția intelectualității, religia, discriminarea** [3, p. 379]. Analizând separatismul ca o cauză care determină apariția terorismului autorul îl scoate în evidență ca fiind factor determinant al acestuia.

Cercetătoarea V. Antonov a supus investigației terorismul ca fenomen în ansamblu. În lucrarea sa „Implicațiile politice ale terorismului internațional” [4, p. 11], autoarea analizează în mod detaliat cauzele apariției terorismului, esența acestuia, consecințele social-culturale ale fenomenului și, respectiv, impactul terorismului asupra sistemului de relații internaționale. Autoarea susține poziția că analiza unilaterală a terorismului, ca aplicare a violenței este una incorectă, dat fiind că există perspective de abordare multilaterală: **dimensiunile geopolitică și economică, socială, politică și militară sunt suprapuse într-o gamă de abordări conceptuale care determină terorismul.**

Conform opiniei autorului D. Diaconu, printre cauzele și condițiile imediate care generează dezvoltarea contemporană a terorismului internațional pot fi enumerate: *conflictul palestinian-israelian; conflictul dintre sărăcie și bogăție; existența a unei singure super-puteri în lume; conflictul dintre civilizații; conflictul dintre religii* [5, p. 59].

Unii cercetători consideră că, deși numărul și amploarea conflictelor care au la origine dispute teritoriale s-au diminuat, s-au amplificat și diversificat modalitățile de soluționare prin forță a divergențelor de natură etnică și religioasă [6, p. 7], care afectează direct sistemul politic internațional, generând mai multe forme de conflicte violente, inclusiv terorismul.

Românul Ioan V. Maxim consideră „Studiind amănunțit literatura consacrată terorismului (remarca unul dintre autori) putem observa că problema cauzelor care generează acest fenomen este tratată superficial. Atunci când sunt totuși abordate, concluziile la care se ajunge sunt, de cele mai multe ori, impregnate cu o puternică notă de subiectivism conducând în mod ușor spre constatarea că sunt elaborate pentru a servi unui anumit scop” [7, p. 64].

În același timp, analiza și interpretarea complexă a cauzelor separatismului și a terorismului nu trebuie confundate cu încercarea de a justifica tendințele de separare și actele teroriste în acest scop. Nu poate exista nici o îndreptățire morală pentru actele teroriste, indiferent de legitimitatea cauzelor invocate. În acest sens englezul Edward Hyams susține că „a căuta cauzele acestui fenomen nu echivalează cu încercarea de a-i asigura legitimitatea” [8, p. 82]. Totodată, înțelegerea factorilor determinanți ai terorismului nu are nimic în comun cu atitudinea de capitulare și satisfacere necondiționată a obiectivelor grupurilor teroriste.

Majoritatea analiștilor susțin că terorismul are o cauză strict politică. Orice mișcare teroristă ce capătă suficient acces la putere politică pentru a-și promova obiectivele renunță la terorism din proprie inițiativă.

Accentul pus uneori doar pe cauze politice și ideologice este înșelător. Pretinsele revendicări cu caracter politic de schimbare a societății, înfăptuire a revoluției, rezistența patriotică împotriva unui ocupant străin, mișcările de eliberare națională nu pot fi considerate drept elemente fundamentale pentru înțelegerea și explicarea terorismului, după cum nici a pune pe primul plan în cercetarea cauzelor fenomenului terorist dereglările psihologice, mizeria, violența, nedreptățile sociale, problemele rasiste, economice etc. nu poate conduce la concluzii corecte [9, p. 44]. O opinie pertinentă exprima și profesorul de origine sârbă Vajim Dimitreviĉ, care susținea că: „Anumite origini ale terorismului pot fi deplorabile (rasism, colonialism, violarea drepturilor omului) dacă se ține seama de faptul că teroriștii în ansamblu provin din minorități frustrate” [10, p. 20].

Analizând în esență fenomenele separatist și terorist, **se pot scoate în evidență o serie de cauze proprii etapei actuale de dezvoltare a omenirii**, cum sunt: **conflictele sociale**, din diverse state ale lumii, determinate de situații interne de diverse nuanțe (religioase, politice, economice, xenofobe, rasiste, extremiste, naționaliste, separatiste etc.); **conflicte politico-militare** din diferite zone ale lumii, dominate de interese majore, un loc important ocupându-l lupta pentru putere dusă deschis sau în secret de către forțe interne cu sprijin extern, inclusiv de către

organizații de tip criminal, ori terorist; expansiunea continuă și tot mai accentuată a fundamentalismului islamic.

Între cauzele care favorizează apariția și dezvoltarea fenomenului separatist, implicit cel terorist, mai pot fi menționate [11, p. 17]: **vidul de putere** sau insuficienta structurare a instituțiilor ce au atribuții în prevenirea și combaterea fenomenelor infracționale grave; virulența tot mai crescută a unor fenomene infracționale (violența, crima organizată, traficul de droguri și de armament, migrația ilegală etc.) și interferarea tot mai acută a acestora cu activitatea teroristă; lipsa de coordonare la nivel global, zonal și regional a măsurilor antiteroriste necesare combaterii acestui flagel; destructurarea, reducerea sau desființarea unor forțe armate convenționale sau speciale aparținând în principal fostelor state socialiste, ceea ce a făcut ca unii specialiști din cadrul acestora să se pună în serviciul unor organizații și grupări teroriste.

În sfârșit, dar nu pe ultimul loc, se situează cauzele de natură politică: politica de dominație, expansiune și hegemonie, discriminare rasială și de apartheid; amestecul în treburile interne ale altor state, teroarea în masă, exodul forțat al populației; intensificarea activităților organizațiilor fasciste, neofasciste și extremiste; lipsa unor drepturi politice, economice și sociale, sărăcia, foametea, mizeria, frustrările de orice fel; birocrăția, corupția, influența grupurilor mafioate; traficul de droguri și contrabanda cu armament, explozivi și materiale radioactive; rata mare a șomajului din unele țări etc.

Generalizând cele expuse, conchidem că separatismul implicit terorismul privity ca vulnerabilități intensificate în ultimii ani sunt determinate deopotrivă de un ansamblu coerent de factori diferiți ca natură, dar interdependenți ca mod de manifestare. În opinia noastră, ei pot fi grupați, potrivit criteriului ales, în mai multe categorii. Astfel, conform criteriului „origine”, **se disting: cauze externe și cauze interne**. Din prima categorie fac parte: **globalizarea și integrarea regională**. Ambii factori promovează interesele unor mari puteri ale lumii (actori statali) și ale unor companii, bănci transnaționale (actori nonstatali) în dauna intereselor naționale. De aceea, efectele generate de aceste cauze pot fi speculate de către separatiști-teroriști în susținerea obiectivelor lor de creare a unor noi entități statale, care, afirmă ei, ar servi mai bine interesele celor pe care îi reprezintă, ingerința externă, adică cea a statelor care nu au nimic de a face în regiune (SUA, Arabia Saudită în zona Caucaz, de exemplu) [12, p. 75].

Din categoria factorilor interni fac parte: lupta interetnică a micilor state și a micilor etnii care intră în competiție cu marile state. Acest factor este bine cunoscut în zona Caucazului. Astfel, cecenii sunt inamicii rușilor și osetinilor. Georgienii sunt împotriva osetinilor. Armenii sunt împotriva turcilor, azerilor și georgienilor. De aici o serie de conflicte active sau înghețate în zonă. Dacă se păstrează exemplul zonei Caucaz, mișcările separatiste există sub o formă destul de dezvoltată în Kurdistanul turc și iranian, în provincia Hakkîri, în Azerbaidjanul iranian, în Georgia (Abhazia și Osetia de Sud). Mai există și alte regiuni din lume unde mișcările separatiste sunt active, printre care pot fi menționate, în Europa, Spania (Catalonia, Țara Bascilor), Franța (Corsica), Italia (nordul țării față de sud); în Asia, China (Tibetul, de exemplu), Indonezia (Timorul de Est); în Ame-

rica de Nord, Canada (Quebec). În această linie poate fi inclus și cazul Kosovo (care probabil i-a inspirat pe rebelii tibetani), fiind un exemplu elocvent: albanezii din Kosovo și-au obținut independența de a fi liberi de Serbia, dar ei au devenit o colonie a Uniunii Europene, care servește de cea mai mare bază militară și cel mai important terminal petrolier american din lume. Un Tibet independent ar deveni, la rândul său, o bază americană dirijată împotriva Chinei, Indiei și Rusiei [13, p. 2].

Alături de cauzele menționate mai sus pot fi reliefați și **factorii sociali**. Din rândul lor fac parte religia, sistemul ierarhiilor sociale întemeiate pe diverse criterii subiective, limba, cultura, nivelul de dezvoltare economică. Potrivit criteriului natura factorilor, se disting: **factori economici, factori politici, factori lingvistici și religioși**.

Separatismul economic a acționat alimentând mișcări separatist-teroriste și continuă să o facă și în prezent. Acesta s-a văzut în Iugoslavia. Desigur, exista o problemă de coabitare națională între diferitele entități iugoslave. Totuși mișcarea de despărțire a fost dată de sloveni, pentru că ei erau cei mai bogați, pentru că aveau un PIB pe locuitor de două la trei ori superior PIB-ului mediu pe locuitor în federație, pentru că ei și-au zis: „independenți vom fi mai ușor integrabili în UE”. La fel, statele din ex-URSS apelează la separatismul economic [14, p. 9]. Alte exemple în acest sens pot servi: Catalonia în Spania, în Italia nordul, regiunea cea mai bogată are tendințe separatiste. Practic, se asistă la o dezagregare a statului-națiune, cu reunirea regională, pe de o parte, și cu trezirea micilor națiuni, pe de altă parte. Clasele politice naționale sunt concurate de structura europeană și de structurile locale. **Regimul politic democratic** dintr-o serie de state europene, de exemplu, oferă căi adecvate de manifestare a mișcărilor separatiste. Tentațiile naționale sunt foarte puternice în Europa, mai exact din cauza construcției europene: aceasta pentru că Europa dă un acoperiș comun ansamblului de europeni, astfel că flamanzii și valonii nu mai au nevoie de statul belgian. În mod similar, se petrec lucrurile și în Canada, unde provincia Quebec se vrea independentă și autonomă [15, p. 7]. Tot în această categorie de factori se poate include „dreptul popoarelor de a dispune de ele însele”, adică revendicările naționale. Anumite minorități din unele state nu mai vor să trăiască sub dominația unui popor care nu este al lor – exemplele merg de la Kosovo la Cecenia.

Factori lingvistici și religioși. Într-o serie de state există mai multe religii și se vorbesc mai multe limbi. Cea care este dominantă din punct de vedere numeric caută să-și impună ideologia și conduita adepților celorlalte religii, prin toate mijloacele posibile, de la cele pașnice la cele violente. Pentru a ilustra această situație exemplul oferit de Sri Lanka este convingător. Luptele între guvern și separatiștii tamili au aruncat pe drumurile din Sri Lanka zeci de mii de civili terorizați. Treizeci de ani de luptă: atâția ani a lăsat în urma sa mișcarea separatistă a tamililor. Factorul-cheie al istoriei din Sri Lanka este simultan expresia mobilizării spontane a unei minorități autohtone în jurul revendicărilor politice și lingvistice, și fructul unei acțiuni politico-militare de mare anvergură fondate pe o puternică organizație transnațională, Tigrii eliberării Eelam-ului tamil [16, p. 14]. Potrivit separatiștilor, cadrul instituțional democratic actual nu oferă nici o garanție minorităților lingvistice și religioase, și numai crearea unui stat separat poate răspunde aces-

tei așteptări. Ei revendică un teritoriu numit Tamil-Eelam, format din provincia nord-est, cuprinzând portul din Trincomalee și regiuni din sud-est ale insulei în care populația musulmană este mai numeroasă decât alte populații.

După caracterul lor, factorii determinanți ai separatismului-terorismului se pot grupa în două categorii: **factori generali** (globalizarea, conjunctura internă și internațională favorabilă, interesele strategice ale uneia sau alteia dintre marile puteri ale lumii); **factori specifici**, adică proprii fiecărui caz de separatism politic în parte.

Globalizarea conduce la intensificarea schimbului de informații, iar aceasta are ca rezultat integrarea culturilor naționale, care prioritar se realizează prin sacrificarea valorilor identitare și a tradițiilor. Procesul în cauză este privit în mod critic, fiind interpretat în sensul că tradițiile seculare sunt substituite cu unele valori externe, străine, care nu exprimă decât consumatorism vulgar, sexualitate și violență. Numeroase grupări au făcut apel solicitând revenirea la practicile religioase fundamentaliste, precum utilizarea Shariei sau promovarea învățămintelor biblice în școli. Când tentativele lor s-au confruntat cu rezistența din partea maseilor, aceste grupări au recurs la violență, la acțiuni teroriste în atingerea obiectivelor propuse [17, p. 22].

Acțiunea acestor factori generali și specifici generează o serie de efecte. Un prim efect, și poate cel mai dur prin manifestările sale profunde și durabile, este acela că procesul creării unui stat prin secesiune se face prin război și confruntare. De aici pierderi de vieți omenești, distrugerii de bunuri materiale, abuzuri din partea fiecărui beligerant. Un al doilea efect îl reprezintă multiplicarea numărului statelor prin apariția de entități slabe – economic, social, demografic, cultural, politic, militar – care nu se pot impune pe plan internațional. Aceste state creează, din această cauză, zone de fragilitate deschise la procesele de destabilizare care afectează statele vecine și nu numai. Exemplele oferite de unele state constituite prin „spargerea” Iugoslaviei susțin din plin asemenea afirmații prin crearea unor noi state precum Croația, Macedonia, Slovenia, Kosovo.

Bibliografie

1. Dr. Dușu Petre, Globalizare versus separatism politic. Editura Universității Naționale de Apărare «Carol I», București, 2010.
2. Văduvă Gh., Terorismul contemporan – factor de risc la adresa securității și apărării naționale în condițiile statutului României de membru al NATO. Editura „Universității Naționale de Apărare”, București, 2005.
3. Crenshaw M., The causes of terrorism. Comparative politics. The City University of New York, 1981.
4. Antonov V., Implicațiile politice ale terorismului internațional. Teză de doctor în științe politice. Chișinău, 2007.
5. Diaconu D., Terorismul – repere juridice și istorice. Editura „All Beck”, București, 2004.
6. Dinu M., Alexandrescu G., Surse de instabilitate. Editura Universității Naționale de Apărare «Carol I», București, 2004.

7. Ioan V. Maxim, Terorismul, cauze, efecte și măsuri de combatere. Editura „Politică”, București, 1989.
8. Edward Hyams, Terrorist and Terrorism, Dent, London, 1990.
9. Ioan V. Maxim, Terorismul, cauze, efecte și măsuri de combatere. Editura „Politică”, București, 1989.
10. Vajim Dimitrevič, Rescue de politique internationale, nr. 886, Paris, 1987.
11. Cf. Lucian Stăncilă, Ion Burghilea, Participarea Armatei României la combaterea terorismului. Editura „Universității Naționale de Apărare”, București, 2005.
12. Dr. Dușu Petre, Globalizare versus separatism politic. Editura Universității Naționale de Apărare «Carol I», București, 2010.
13. Tibet: Le jeu dangereux des séparatistes, <http://coterue.overblog.com/article-18583883.html>, p. 2.
14. Boniface Pascal, Le mouvement de balkanisation de la planète ne cesse de s'accélérer, <http://www.fsa.ulaval.ca/personnel/vernag/eh/f/cause/lectures/Pascal%20Boniface%20balkanisation.htm>.
15. Jean-Pierre Chabot, Liens entre la notion du séparatisme au Québec et la religion catholique, <http://www.leseditionsjpchabot.com/textes/religionetpolitique.pdf>
16. Cédric Gouverneur, Un Etat «de facto», pour les Tigres tamouls, Le Monde diplomatique, février 2004.
17. Dincu A., Fața nedorită a globalizării: crima organizată și terorismul. <http://www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2004/a28.pdf> (vizitat la 05.03.2017).

Alexei PUNGĂ,

lector universitar al Catedrei „Activitate specială de investigație și securitate informațională”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Alexandru PARENIUC,

doctor în drept, conferențiar universitar,
decan al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL, PERICULOZITATEA ȘI CONSECINȚELE LUI

Rezumat

Separatismul este un fenomen distructiv care a apărut odată cu apariția oamenilor primitivi. Odată cu dezvoltarea omenirii au progresat și acțiunile de separare. Separatismul a căpătat proporții mai mari în perioada secolelor XVI-XXI, atunci când țările înalt dezvoltate economic, politic și militar au început lupta de colonizare ale altor popoare din diferite țări ale lumii. Portugalia, Spania, Anglia, Franța, Germania, Olanda și Rusia sunt principalii ațâțători ai focarelor de separatism. Până astăzi nimeni în lume nu a propus măsuri concrete de lichidare a focarelor de război care ulterior provoacă separatismul.

Cuvinte cheie: separatism, terorism, război hibrid, Transnistria, cotropitori, libertate.

Summary

Separatism is a destructive phenomenon which aroused simultaneously with the appearance of humans. With the development of mankind, separation actions progressed too. Separatism has gained larger proportions during XVI-XXI centuries, when highly developed countries in the area of economy, policy and military actions began the struggle for colonization of other people from all over the world. Portugal, Spain, England, France, Germany, Netherlands and Russia are the main provocateurs of separatism outbreaks. Nobody in the world, until today, had been proposed specific methods for liquidation of war outbreaks, which can provoke separatism.

Keywords: separatism, terrorism, hybrid war, Transnistria, invaders, freedom.

Separatismul, ca și alte fapte sau acțiuni ilicite ale omului, a apărut odată cu proveniența pe Pământ a ființelor omeneste. Acest fenomen distructiv a apărut atunci când oamenii primitivi au început să se unească în triburi și tot atunci au început să se separe în grupuri mai mici, fie din interese de rudenie, de neam sau de îndeletnicire.

Apariția separatismului a avut loc încă în epoca matriarhatului. Femeia, conducătorul „familiei”, deseori chiar și a tribului, se separa cu masculii săi și alte femei din „familia” condusă de ea pentru a duce un trai separat de restul tribului. În cazul dat este vorba despre o formă a separatismului primitiv. Dar trebuie să constatăm că și în zilele noastre, în unele teritorii, păduri imense din America Latină, mai ales pe teritoriul Braziliei, mai conviețuiesc grupuri mari de femei-ama-zoane, care s-au separat de restul populației ce locuiesc pe aceste teritorii (mod de viață specific numai femeilor).

Aceeași separare s-a păstrat și după perioada patriarhatului, atunci când a apărut patriarhatul, formă care astăzi se mai păstrează la unele secte și grupări religioase.

Odată cu dezvoltarea omenirii s-au dezvoltat și acțiunile de separare. Din sursele istorice, care au ajuns până în zilele noastre, trebuie să menționăm că focarele de separatism, care au apărut în acele timpuri și au fost fixate în documente juridice, care funcționau, mai ales pe teritoriul Imperiului Roman, fenomen care a luat amploare odată cu războaiele de cucerire a unor pământuri noi și de subjuga-re a locuitorilor țărilor cucerite. Forma de separare prin cuceriri forțate a persistat și în epoca feudalismului și a capitalismului.

Separatismul, ca faptă ilicită și destul de periculoasă, a început să înflorească la sfârșitul anilor 200-300 d. Hr., odată cu începerea destrămării Imperiului Roman (275 d. Hr.), care a continuat până în anii 500-550 d. Hr.

Un exemplu vădit de separare, înregistrat pe teritoriul Imperiului Roman, a avut loc pe timpul domniei împăratului Aurelian (anii de domnie 270-275). Constituția și legile Imperiului nu permiteau majorarea numărului provinciilor de pe teritoriul Imperiului. Pentru a nu intra în conflict cu prevederile legale, Aurelian, din locuitori băștinași și autorități plecați benevol din Dacia Traiană, a creat formal la sud de Dunăre Dacia sa (așezată în vestul Bulgariei și estul Serbiei de astăzi). Astfel, *de-jure*, imperatorul Aurelian a separat teritorial Dacia Traiană de restul Imperiului Roman, iar *de facto*, aceste teritorii rămâneau în supușenia Imperiului.

Mulți specialiști în domeniu au considerat și mai consideră și astăzi această formă de separatism drept o formă legală și civilizată de separare. Aurelian, nedorind să intre în conflict cu legislația Imperiului Roman, a mers pe această cale de separare legitimă încă în secolul III d. Hr., iar urmașii lui au preluat această formă de separare la începutul anilor 30-50 ai sec. XX. Numai pe teritoriul fostei Uniuni Sovietice, sub conducerea „tatălui popoarelor” Iosif Stalin, au fost deportați (separați forțat) sute de mii de tătari, ceceni, inguși, leșghini, ucraineni, moldoveni, locuitori din Țările Baltice și alți reprezentanți ai multor popoare sovietice, în afară de rușii din Rusia, care au fost ruși de la majoritatea lor și duși și „aranjați” cu traiul pe teritoriile imense, nelocuite până atunci, ale Federației Ruse, Kazahstanului, Turkmenistanului, Uzbekistanului etc. Această formă de separare a fost ilegală, violentă, criminală și a provocat multe tragedii omenești, consecințele cărora se mai resimt și în zilele noastre.

În locul popoarelor deportate, guvernanții Uniunii Sovietice aduceau în Moldova, Ucraina, Estonia, Lituania, Letonia etc. mii de ruși, loiali puterii sovietice, care erau stabiliți cu traiul în locul deportaților. Din păcate, aceste persoane nu erau cei mai de frunte reprezentanți ai poporului rus.

Dacă în rândurile deportaților erau mii de oameni progresiști și intelectuali de vază ai populației autohtone, în locul lor nu erau aduși cei mai buni specialiști, deseori având un grad de calificare redus, mulți dintre ei erau în conflict cu legea, făceau abuz de băuturi spirtoase. La sfârșitul anilor '40 ai sec. XX în Republica Moldova majoritatea conducătorilor uzinelor, fabricilor, întreprinderilor, instituțiilor de învățământ, executivelor, secretarii de partid de la cel mai jos nivel și până la postul de prim-secretar al CC al PCR, membrii Guvernului și alții erau de etnie

rusă, venetici din Rusia și Ucraina.

Acești „conducători” au venit în R. Moldova cu familiile lor, părinții lor, cu amantele, prietenii și colegii de studii. Majoritatea celor veniți ocupau posturi înalte de conducere, primeau apartamente luxoase, foloseau mașini de serviciu, dispuneau de alte facilități.

Alt val de „venetici” și-au găsit adăpost pe teritoriul Republicii Moldova după sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial, care au venit să-i „elibereze” pe moldovenii de frații lor români, însă au rămas aici pentru totdeauna.

Odată cu începutul „dezvoltării” inofensive a industriei și agriculturii din Rusia au început să vină în R. Moldova mii de ruși, „mari specialiști”, pentru „a ne ajuta și a ne învăța” cum să muncim și cum să trăim. Cei veniți trăiau după obiceiurile lor de acasă, vorbeau și mai continuă să vorbească limba lor maternă – limba rusă, ignorând limba poporului băștinaș; au impus istoria, cultura, chiar și religia lor, cu înverșunare nu doreau și nu vor să respecte drepturile moldovenilor la un trai separat fără indicațiile „fratelui mai mare”.

Revenind la istoria dezvoltării separatismului pe globul pământesc, trebuie să menționăm că odată cu începutul epocii feudale a început să se dezvolte un nou tip (model) al separatismului, separatismul violent, militar, de colonizare.

În acele timpuri, secolele XVI-XIX, țările înalt dezvoltate din punct de vedere politic, economic și militar au început lupta de colonizare a unor pământuri noi, a unor noi țări și popoare slab dezvoltate, care nu puteau să opună rezistență forțelor colonizatoare.

În perioada menționată, dar și în epoca capitalismului dezvoltat, țări ca Spania, Portugalia, Olanda, Anglia, Franța, Turcia duceau nenumărate războaie de cotropire pe tot globul pământesc. Deși aceste țări în majoritatea lor nu erau cele cu o populație mare, ele dispuneau de armate puternice, numeroase, bine organizate, dotate cu tehnică militară performantă pentru acele timpuri, aveau o flotă maritimă militară impresionantă.

Războaiele de colonizare au continuat și pe parcursul secolelor XIX și XX, aproape până la sfârșitul anilor '40 ai sec. XX.

În această perioadă a dispărut Imperiul țarist rus, iar ulterior a fost constituit un stat nou – Uniunea Sovietică (30 decembrie 1922).

La începutul anilor '30 ai secolului trecut a apărut o forță nouă, agresivă, economic și militară bine dezvoltată – Germania nazistă în frunte cu Adolf Hitler, care și-a pus drept scop reîmpărțirea lumii, colonizarea popoarelor Europei și Africii de Nord, care a început cel de Al Doilea Război Mondial.

Dar toate războaiele au un început și neapărat au și un sfârșit, iar instigatorii lui – Germania, Italia, România, Austria au fost învinse.

Ca rezultat al acestui război pierdut de Germania, ultima s-a divizat în două state – RFG și RDG – care ulterior, la sfârșitul anilor '80 (1989) ai sec. XX, s-au reunit din nou, iar România, satelit al Germaniei în Războiul Al Doilea Mondial, a pierdut o parte considerabilă din teritoriile Moldovei, Bucovinei, regiunile Odesa și Cernăuți de astăzi.

La începutul anilor '90 ai sec. XX s-a destrămat și bastionul socialismului și comunismului de pe glob – Uniunea Sovietică (26 decembrie 1991), apoi Iugoslava-

via s-a divizat în patru țări independente (anii 1991-2002), Cehoslovacia, care s-a separat în țări de sine stătătoare – Cehia și Slovacia (1993).

Dacă separarea Iugoslaviei și a celor 15 republici ale fostei URSS a avut loc într-un mod violent militar, pe alocuri cu mari vărsări de sânge (Georgia, R. Moldova, Letonia), apariția Cehiei și Slovaciei s-a făcut în mod civilizat, fără a fi aplicată forța, cu respectarea drepturilor și libertăților omului.

Luptele de separare pe teritoriul Europei au continuat pe parcursul ultimilor ani ai sec. XX: regiunea Kosovo s-a desprins de Albania (1991), Transnistria (RMN) (*de facto*) – de Republica Moldova, Abhazia și Osetia de Sud – de Georgia.

În toate cazurile menționate separarea a fost rezultatul luptelor dintre țările-mamă (Albania, Georgia, R. Moldova) și separatiștii proruși, susținuți militar, economic și politic de către conducerea Federației Ruse.

Cel mai groaznic caz de separatism militar a fost înregistrat la începutul anului 2014 pe teritoriul Ucrainei, când Federația Rusă a acaparat forțat peninsula Crimeea, până atunci parte componentă a Ucrainei, iar ulterior, susținând separatiștii proruși din regiunile Donețk și Luhansk, a declanșat un război adevărat împotriva Ucrainei, război fratricid, care continuă și până în zilele noastre, război care a provocat 9940 de morți și 23 455 de răniți din ambele părți (date oficiale ale Statului Major al Armatei ucrainene), totodată distrugând economia Ucrainei, război care a născut sute de mii de refugiați și Raportul ONU despre bilanțul conflictului din estul Ucrainei¹.

Din nefericire, pentru moment pe globul pământesc sunt înregistrate mai mult de 50 de focare de separatism, care cuprind un teritoriu de circa 12,7 mln km² cu o populație de mai bine de 220 mln de locuitori².

Aceste focare mocnesc în unele țări și ard cu pară în altele pe toate continentele globului, cu excepția Antarctidei și Polului Nord (în Antarctica).

Conform părerilor unor specialiști în domeniul separatismului, focarele separatiste de astăzi sunt repartizate în șase tipuri geografice de separatism, și anume:

– „tipul european de Vest, care se desfășoară pe teritoriile a 12 țări europene de Vest (inclusiv Spania, Irlanda de Nord, Marea Britanie, Italia, Macedonia, România, Turcia etc.);

– tipul european de Est, care se desfășoară pe teritoriile a 8 țări europene de Est (inclusiv Moldova – Transnistria, Ucraina – Donețk, Luhansk, Rusia, Georgia, Azerbaidjan, Grecia etc.);

– tipul islamic, care se desfășoară pe teritoriile a 6 țări islamice (inclusiv Iran, Iraq, Pakistan, Turcia etc.);

– tipul asiatic, care se desfășoară pe teritoriile a 14 țări din Asia (inclusiv în China, India, Mongolia, Bangladesh etc.);

– tipul african, care se desfășoară pe teritoriile a 16 țări din Asia (inclusiv Angola, Algeria, Kongo, Egipt, Zambia, Camerun, Mali, Maroc, Namibia, Niger, Nigeria, Rwanda, Somalia, Tanzania, Siria);

– tipul american, care se desfășoară pe teritoriile a 10 țări situate pe conti-

¹ Free Europe-Radio Liberty, 16.03.2017

² <http://ru.wikipedia.org/wiki/сепаратизм>

mentul american de nord și cel de sud (inclusiv Canada, Mexic, SUA, Argentina, Bolivia, Brazilia, Venezuela, Columbia, Peru, Chile)³.

Din toate aceste tipuri de separatism mai periculoase sunt cele care au un caracter militar pronunțat. Ele sunt asemănătoare între ele – au un caracter violent, deseori barbar, de cotropire, de înrolare și implicare a altor popoare, de jaf, de îmbogățire a atacatorilor și sunt sprijinite financiar și militar de țările mari Rusia, SUA, Anglia, Franța, Germania etc. Interesele acestor „susținători” sunt foarte mari, și anume:

- interesele strategice (pentru „a aranja” baze militare pe teritoriile altor țări);
- interesele politice;
- interesele de extindere și acaparare a unor teritorii noi (Rusia – Crimeea);
- interesele economice (pentru a distruge economia țărilor, teritoriilor cucerite pentru a realiza bunurile produse în țările-agresori și comercializarea lor la prețuri exagerate pentru a obține profituri foarte mari);
- interesele sociale și culturale (pentru a impune pe teritoriile separate, mai bine zis ocupate, cultura, limba, obiceiurile și sistemul de învățământ al cotropitorilor);
- interesele militare (pentru a experimenta sistemele noi de armament, pentru a practica noi metode de luptă pe teritoriile ocupate și experimentarea unor tipuri noi de armament etc.).

Din punct de vedere lingvistic, „separatismul este tendința de separare, de desprindere dintr-un grup social, izolare, atitudine singuratică”⁴.

Din punct de vedere juridic, politic și social, separatismul este expus într-un mod mai larg.

Separatismul prevede:

1. Tendința de separare de la ceva mai mare, integru.
2. Politica și tactica acestei separări.
3. Dezmembrarea unei părți de teritoriu din teritoriul unei țări cu scopul creării unui stat nou.
4. Trecerea părții separate a unui stat în componența altuia.
5. Tendința locuitorilor părții separate de a deține o autonomie cât mai largă etc.

Parțial separatismul se sprijină pe principiile și prevederile dreptului internațional, care prevede dreptul popoarelor la autodeterminare. În unele cazuri acest drept la autodeterminare provoacă mișcări de eliberare națională și decolonizarea teritoriilor, iar în altele – provoacă încălcarea altor principii ale dreptului internațional, și anume:

- cel al suveranității;
- unității și integrității teritoriale a unei țări concrete;
- inviolabilității frontierei de stat etc.

Deseori separatismul provoacă, dă naștere și dezvoltă conflicte dure, ciocniri armate atât pe plan național, cât și internațional.

³ Ibidem.

⁴ DEX al limbii române, București, 2013

După părerea unor savanți (Abdulatipov R.G.) în domeniul studiat cauzele principale ale apariției separatismului sunt:

- a) „încălcarea flagrantă a drepturilor și libertăților omului;
- b) încălcarea drepturilor rasiale umane (discriminarea rasială);
- c) încălcarea drepturilor grupurilor și a grupărilor religioase aflate în minoritate etc.”⁵.

Reieșind din lucrările științifice studiate și analiza acțiunilor separatiste care au avut și mai continuă să aibă loc pe globul pământesc, putem trage unele concluzii, care au un efect pozitiv în urma acestor fapte ilicite, care pot provoca:

- decolonizarea unor state, foste colonii;
- dezmembrarea, prăbușirea unor foste imperii (URSS, Iugoslavia, Austro-Ungaria etc.).

Alături de efectele pozitive separatismul continuă să provoace crearea unor probleme de conflict de rang național și internațional:

- „în țările cu un potențial economic, social, politic și militar înalt dezvoltat (Canada, Spania, Anglia, China etc.);
- în țările în curs de dezvoltare (India, Iran, Pakistan, țările de pe continentul african și cele din America Latină)”⁶.

Pe teritoriile unor țări acțiunile separatiștilor au un caracter legal (Spania – Catalonia) și pașnic (Anglia – Scoția), problemele fiind rezolvate pe calea petrecerii unor referendumuri (Scoția) sau pe calea prevederilor constituționale (Spania). Aceste fapte vorbesc despre supremația legilor în Anglia și Spania, țări de o cultură generală, politică și juridică înaltă a acestor popoare.

Din păcate, trebuie să constatăm că lipsa culturii juridice, economice, politice și morale ale altor popoare provoacă ciocniri armate, războaie civile, războaie între două și mai multe țări (R. Moldova, Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina, Iran, Afganistan, Iraq, Egipt, Siria, Nicaragua, Turcia, Siria și altele).

Principalul în acțiunile de separatism înregistrate pe teritoriul țărilor enumerate, este implicarea forțelor politice, economice ale Rusiei, SUA, Angliei, Chinei, Franței, Canadei, Turciei etc.).

Cu toate că separatismul ca fenomen a apărut cu mii de ani în urmă, odată cu apariția omului pe Pământ, până astăzi nu există o definiție unică a fenomenului examinat. Nici într-un cod penal ale celor 230 țări ale lumii, din ele 193, politic independente⁷, nu este stipulată o atârnare serioasă față de separatism, nu este expusă o noțiune concretă a acestui fenomen extraordinar de periculos, care provoacă consecințe deosebit de grave atât unui om, cât și unor popoare întregi.

Opinia autorilor este, că acțiunile separatiștilor și însuși fenomenul separatismului, care este un izvor de fapte, evenimente, acțiuni periculoase, poate:

- „provoca ură, dușmănia între cetățenii unui stat;
- stârni conflicte etnice și interetnice;
- ațâța vrajbă în sânul unei sau mai multor familii;

⁵ Абдулатипов Р.Г., Этнотипология, СПб, Питер, 2004.

⁶ <https://ru.wikipedia.org/wiki/сепаратизм>

⁷ Ibidem.

- genera dezbinarea între oameni de diferite religii;
- produce dezordine în/de masă, inclusiv cu aplicarea violenței, pe teritoriul unui penitenciar, oraș, municipiu, unei localități, regiuni, țări;
- dezlănțui un război civil pe teritoriul unei țări sau numai a unei părți a acestuia;
- duce la declanșarea unor conflicte politice, economice, armate (militare);
- provoacă un război între două sau mai multe state;
- cauza violarea integrității teritoriale a unui stat, separarea unei părți dintr-un tot întreg sau dezintegrarea unui stat;
- instiga și efectua deturnarea (răsturnarea) unui guvern, regim, puteri sau orânduiri într-o societate concretă etc.
- creșterea numărului de migranți și refugiați, siliți să se refugieze (Ucraina, Siria, Libia, Turcia etc.)”⁸.

În încheiere credem că ar fi binevenit să expunem definiția separatismului, cu completările și modificările autorilor studiului:

„Separatismul reprezintă orice faptă ilicită, îndreptată spre violarea integrității teritoriale a unui stat, inclusiv separarea unei părți a teritoriului acestuia, sau dezintegrarea statului produsă pe cale violentă, sau planificarea și desfășurarea unei astfel de acțiuni, complicitatea pentru a înfăptui instigarea comiterii unei asemenea fapte, precum și urmărirea penală conform prevederilor legislației penale pe astfel de cazuri”, definiție parțial expusă la întrunirea țărilor Convenției din orașul Shanghai în 2001, unde au participat delegațiile Rusiei, Chinei, Kazahstanului, Kârgâzstanului, Tagikistanului și Uzbekistanului. La ședințele acestei întruniri a fost adoptată sus-numita convenție care prevede combaterea terorismului, extremismului și separatismului.

Este rezonabil să răspundem la întrebarea – poate fi combătut separatismul?

În opinia autorilor, până a aborda subiectul de bază – problema separatismului actual dorim să aducem unele informații, care credem că sunt mai puțin cunoscute publicului larg și chiar multor specialiști în domeniu.

Oare problema separatismului pe teritoriul Republicii Moldova a apărut la sfârșitul anilor '90 ai sec. XX?

Nu! Problema aceasta a fost permanentă de la apariția strămoșilor noștri – a dacilor și până în 1359, când a fost înființat statul moldovenesc.

Pe parcursul veacurilor XIII-XXI nenumărate seminții au tins să ne cotropească, să ne divizeze, să ne rupă de la țara-mamă. Mongolii, tătarii, leșii, maghiarii, turcii, rușii și alții au dus războaie cu poporul acestui mic dar bogat pământ.

După domnia marelui Ștefan (ultimul leu din R. Moldova), mulți năvălitori au cotropit acest pământ, dar pe toți i-au întrecut turcii din Imperiul Otoman (mai bine de 300 ani), iar apoi rușii din Rusia țaristă (începând de la 1802 înapoi). Trei războaie au fost duse pentru pământurile Moldovei, apoi ale Basarabiei. Moldova a devenit o monedă de schimb între marile puteri – Turcia, Rusia, Franța, Germania, Anglia. În urma acestor războaie crâncene Moldova lui Ștefan cel Mare a fost divizată în 4 părți – Moldova română, Moldova SS, Transnistria (RASSM), reg.

⁸ Ibidem.

Crenăuți cu Bucovina și sudul Basarabiei (Ismailul, Reniul, Chilia și alte localități, care au fost cedate Ucrainei).

Problema românilor, moldovenilor, ucrainenilor și altor minorități naționale ce au locuit și mai locuiesc pe teritoriile celor 4 părți separate și dezbinat ale Moldovei a apărut ieri sau astăzi?

Probabil că nu toți cunosc când a apărut problema transnistreană și cea a românilor care locuiesc în partea stângă a bătrânului Nistru!

„Pentru prima dată această problemă a fost abordată de ilustrul publicist, poet și om de stat Alexie Nour (1877-1940), prietenul lui Alexei Mateevici. Lui îi aparține meritul de a fi încetățenit termenii «Transnistria» și «transnistrean» – încă în anul 1914. Acest Alexie Nour a fondat pe cont propriu ziarele «Basarabia», «Viața românească», publicații ce au contribuit mult la renașterea națională⁹”.

Despre problema Transnistriei ocupate, inclusă forțat în componența guvernământului Herson, regiunea de astăzi a Ucrainei, despre soarta locuitorilor acestui pământ (a transnistrenilor), s-a vorbit pe larg la Congresul ostașilor basarabeni (în anul 1917). Inițiatorul problemei abordate a fost Ștefan Bulat, poet, publicist, originar din satul Doroțcaia de astăzi, deputat al Sfatului Țării din 1918.

Un alt soldat-delegat la acest Congres a fost și Toma Jalbă, care primul a abordat problema românilor „uitați” (calificativul îi aparține dumnealui) din Transnistria și nu numai.

La acest congres a fost abordată problema românilor transnistreni, dar unii delegați-soldați basarabeni au mers mai departe – au cerut să se țină cont de situația tuturor românilor din întreaga Rusie (Congresul a avut loc în 1917), atunci când Rusia cucerise pământurile noastre, sau le-au primit în rezultatul tratatului de pace de la București (tratată încheiat între Rusia și Turcia).

Anume în acele momente a apărut zicala: „Drumul spre iad e pavat cu bune intenții”.

Dacă este să vorbim despre istoria Moldovei trebuie să constatăm că mulți conducători de rang înalt au făcut jocul cotropitorilor ruși, care au separat teritoriul Moldovei dintre râurile Prut și Nistru și pământurile Transnistriei. Și dacă domnitorul Moldovei Dimitrie Cantemir a făcut târg cu Petru I, Țarul Rusiei, unul dintre cei mai săngeroși împărați din istoria Rusiei, care l-a întrecut chiar și pe „tătuca Stalin”, care, fiind osetin-gruzin de origine și conducătorul USSR, a vărsat mult sânge basarabean (vezi deportările din 1940, 1949, foametea din 1946-1947).

Trebuie să constatăm că și în zilele noastre activează unele „cozi de topor” autohtone, care s-au închinat și mai continuă să se închine „fratelui mai mare”, care tinde permanent să ne exploateze, să ne distrugă limba, istoria, cultura și chiar spiritul nostru românesc. Dar nu vrem să le facem publicitate, să le crească coarnele de fudulie și prostie.

Problema examinată poate fi rezolvată pe următoarele căi, și anume:

a) căile pașnice de rezolvare a problemei:

– pentru a alege cea mai optimală decizie, trebuie neapărat efectuată analiza situației concrete unde au apărut primele tendințe de dezvoltare a separatismului;

⁹ Colesnic Iu., Basarabia necunoscută, Chișinău, 1997.

– trebuie concretizat numărul separatiștilor, care sunt cerințele lor, pentru ce provoacă acțiunile de separare;

– important este de aflat care este părerea majorității populației, la ce compromisuri se poate de ajuns în discuțiile și tratativele duse cu separatiștii;

– dacă numărul separatiștilor este mic, iar cerințele lor nu pot fi îndeplinite și ei nu sunt de acord cu compromisul, adică rezolvarea cerințelor lor pe cale pașnică nu poate fi hotărâtă, ei pot fi ignorați, iar orice manifestație antisocială și antilegală să fie persecutată aplicând forțele, mijloacele și metodele legitime ale țării unde ea are loc;

– în alte cazuri dezlegarea, soluționarea conflictului poate fi atinsă numai studiind minuțios problema apărută, audierea și consultarea cu majoritatea populației, petrecerea unor discuții deschise pe cazul apărut, desfășurarea unui referendum (asemănător cu cel organizat în toamna anului 2014 în Spania „despre separarea Cataloniei de la Spania”). Posibil, că în urma desfășurării unor astfel de consultații, discuții, referendumuri majoritatea populației va fi de acord cu efectuarea unor modificări în legislația țării, care ar lichida problema separatismului pe o altă cale, mai ales cea violentă, cu jertfe omenești, cu distrugerea patrimoniului țării etc.

b) căile de agresiune militară de rezolvare a problemei separatismului (război civil, intervenții militare, acte de terorism etc.). Autorii consideră aceste căi ca inacceptabile, cunoscând în detalii consecințele lor (vezi Ucraina, Moldova, Osetia de Nord, Abhazia, Carabahul de Munte, Siria, Iraq și alte multe conflicte armate).

Nu este exclus că nu trebuie modificate legile federale, este de ajuns de rezolvat problema la nivel local, unde conviețuiesc compact separatiștii. Ar fi bine să ne conducem de dictonul: Orice reformă, decât cea a moralei, nu are sens”.

În unele cazuri separatiștilor și celor care susțin cerințele și activitățile întreprinse de aceștia trebuie lămurit care pot fi consecințele acțiunilor de separatism, aducând ca exemple Karabahul de Munte, Kosovo, Abhazia, Osetia, Transnistria, Ucraina etc.

Despre problema apariției, periculozității și consecințele separatismului autorii deja s-au expus, conținutul poate fi citit de orice doritor.

Dar, după părerea noastră, scopul conferinței de astăzi nu este de a constata problema separatismului, ci cum ar putea fi rezolvată această problemă – stârpirea, curmarea și neapariția în viitor a acestui flagel îngrozitor.

1. Deci sunt binevenite întrebările – când, în ce mod și care subiecți ar putea rezolva problema combaterii separatismului în Republica Moldova și nu numai. În opinia autorilor, soluționarea problemei separatismului prevede examinarea ei amănunțită și propunerea unor soluții eficiente, pentru a depăși următoarele impedimente (obstacole), printre care:

a) retragerea trupelor armate ale Federației Ruse de pe teritoriul Transnistriei, împotriva căreia s-au pronunțat și se mai expun: conducerea autoproclamatei Republici Moldovenești Nistrene;

b) un număr considerabil (67%) de locuitori ai Transnistriei;

c) mulți conducători ai Republicii Moldova (inclusiv Președintele, I. Dodon, care nu s-a expus ferm pentru rezolvarea acestei probleme), ai Găgăuziei

(inclusiv bașkanul Găgăuziei, I. Vlah), liderii unor partide politice (PSRM – Z. Grecianăi, Partidul Nostru – R. Usatâi, „Patrioții Moldovei” – M. Garbuz și alții);

d) unii cetățeni simpli din Republica Moldova, care se tem ca de moarte de problema unirii Republicii Moldova cu România (problemă abordată de M. Ghimpu (PL), V. Pavlicenco (PNL), A. Șalaru și alții;

e) conducerea Federației Ruse (V. Putin, Dm. Medvedev, V. Matvienko, S. Lavrov și mulți alții), care în vorbe sunt pentru integritatea Republicii Moldova, iar *de facto* fac jocul conducerii RMN (V. Krasnoselski & Company) – acordând ajutoare economice, financiare, culturale, științifice, pedagogice, militare etc. Principalul este susținerea politică a conducerii segmentului transnistrean și activitățile civice ale serviciilor rusești prin acordarea cetățeniei Federației Ruse oricărui locuitor doritor din Transnistria (confirmare a celor expuse este indicația Președintelui Federației Ruse, V. Putin, dată serviciilor respective pentru a nu crea obstacole în rezolvarea acestei probleme (vezi indicația din 16.02.2017);

(Analogic conducerea Federației Ruse procedează și în cazul cu țara vecină Ucraina.)

– - *de jure* Federația Rusă recunoaște integritatea Ucrainei, iar *de facto* în 2014 a răpit violent, cu ajutorul forțelor armate, peninsula Crimeea de la Ucraina;

– pe data de 18.02.2017 președintele V. Putin a semnat decretul referitor la recunoașterea pe teritoriul Rusiei a pașapoartelor din așa-zisele republici populare (federale) din Luhansk și Donețk;

– acordă la stânga și la dreapta cetățenia Federației Ruse doritorilor care locuiesc pe teritoriul autoproclamatelor republici separatiste;

– recunoaște oficial documentele de absolvire a școlilor medii, colegiilor (școli medii speciale) și instituțiilor de învățământ superior;

– recunoaște certificatele de naștere, de deces, de căsătorie ale cetățenilor locuitori ai acestor regiuni rebele;

– recunoaște legitim numerele de înmatriculare de stat ale unităților de transport înregistrate în Luhansk și Donețk etc.

Ceva analogic a avut loc și în anul 2008 pe teritoriul autoproclamatelor state din Caucaz – Abhazia și Osetia de Sud.

2. destabilizarea situației pe teritoriul Republicii Moldova – Federația Rusă îndreaptă în prealabil reprezentanți ai așa-zisei coloane a cincea, alcătuită din spioni de profesie, mercenari, jurnaliști, politicieni, pseudosavanți, artiști și alte persoane, cu scopul pregătirii antistataliștilor, rebelilor, persoanelor ce ar organiza și participa activ la destabilizarea situației politice, administrative, manifestărilor de/și în mase, încălcarea ordinii publice, prin opunerea rezistenței chiar și cu aplicarea armelor de foc, explozibilelor, cocteilurilor „Molotov”, comiterea unor infracțiuni grave de rezonanță (omoruri, explozii, acte de terorism, violuri, acte de huliganism etc.). Toate aceste acțiuni sunt îndreptate atât împotriva organelor de conducere ale statului, cât și împotriva cetățenilor de rând ai Republicii Moldova, pentru a crea haos în societate și neîncredere în organele de drept, chemate pentru menținerea ordinii publice, prevenirii și combaterii criminalității etc.

Pentru a confirma cele descrise mai sus trebuie să pomenim:

a) despre viceprim-ministrul Federației Ruse Gr. Kozak (care a dorit să

ne federalizeze R. Moldova încă în anul 2003 – „Planul Kozak”), ideea căruia este susținută de Președintele I. Dodon, bașcanul I. Vlah, unii deputați socialiști ai Parlamentului Republicii Moldova;

b) despre rolul jurnalistului Ed. Baghirov în organizarea evenimentelor antilegitime negative din 7.04.2009;

c) despre viceprim-ministrul Dm. Rogozin, care încă în 1992 a participat cu arma în mână la războiul de la Nistru, iar astăzi este reprezentantul special al Președintelui V. Putin pentru rezolvarea conflictului militar din 1992;

d) despre spionii Serviciului de Informații Militare (GRU) al Federației Ruse Vladimir Popov și colegul său Eduard Șirokov, care au făcut o „vizită de lucru” în vara anului 2014 (30.05-5.06.2014) pentru a organiza obstacole în semnarea Acordului de Asociere a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană (acțiune eșuată, fiind stopată la timp de către funcționarii SIS al Republicii Moldova. „Acești doi reprezentanți ai serviciilor secrete ruse au fost depistați și demascați de către serviciile respective ale Muntenegrului, care au demonstrat complicitatea acestora în pregătirea destabilizării situației în această țară și omorârea prim-ministrului Milo Dukanović. În acest scop, pentru efectuarea acestor acțiuni mârșave, Popov și Șirokov au antrenat gruparea serbă „Lupii sârbi” în frunte cu naționalistul Aleksandar Sindelić, cu care au făcut cunoștință încă în estul Ucrainei, unde acesta a luptat de partea separatiștilor proruși¹⁰”.

Deși ministrul de Interne al Federației Ruse S. Lavrov a negat acest fapt, ulterior Secretarul Comitetului de Securitate al Federației Ruse, N. Patrușev, a fost nevoit să-și ceară scuze pentru activitățile lui V. Popov și E. Șirokov, astăzi aflați în căutare internațională pentru activitățile întreprinse în Muntenegru.

Ca rezultat al vizitei lui V. Popov în Republica Moldova în mai-iunie 2014 pe data de 5.06.2014 în orașul Bălți a avut loc reuniunea secretă a lui M. Formuzal (bașcanul ATO Găgăuz Eri), Mihai Garbuz (liderul partidului „Patrioții Moldovei” episcopului de Bălți Marchel și a lui Veaceslav Perju, șeful mai multor organizații moldovenești).

Din păcate, trebuie să constatăm că printre membrii Partidului „Patrioții Moldovei” se regăsesc și unii foști funcționari ai poliției, în trecut foarte buni judicariști.

La începutul anilor '90 ai secolului XX și până în ziua de astăzi agentura forțelor de spionaj a Federației Ruse continuă să activeze fructuos pe teritoriul tuturor fostelor republici sovietice, al țărilor din fostul lagăr socialist – Bulgaria, România, Serbia, Slovenia, Cehia, Macedonia, dar și al unor țări care niciodată nu au fost socialiste sau comuniste – Marea Britanie, Belgia, SUA, Grecia, Finlanda, unele țări din Africa și America Latină.

Concluzionând cele relatate mai sus, suntem de părerea că anume unele țări, în cazul nostru Federația Rusă, prin reprezentanții forțelor secrete, jurnaliștilor, analiștilor politici și economici, unor pseudoscriitori, artiști și a „cozilor de câne” naționale pregătesc și efectuează acțiuni ilegale, care urmăresc un singur scop:

– acapararea puterii într-un stat concret și instaurarea în fotoliile de con-

¹⁰ [http:// Radio Free Europa /Lenta.ru/](http://Radio Free Europa /Lenta.ru/) din 16.03.2017)

ducere a persoanelor docile organizatorilor;

- organizarea și desfășurarea unor conflicte locale, regionale și interregionale, internaționale;
- organizarea unor acțiuni de separare violentă a unei/două regiuni de la țara-mamă;
- acapararea piețelor de desfacere a produselor alimentare, de materie-primă etc.;
- influențarea ideologică a unor surse mass-media naționale;
- organizarea și desfășurarea unui „război ideologic” pentru „a prosti” partea nepregătită și inconștientă a societății etc. de pe un teritoriu anumit;
- crearea și antrenarea unor grupuri de mercenari, rebeli și pseudopatrioți care ar organiza ciocniri cu forțele de ordine pentru destabilizarea situației, încălcarea ordinii publice, comiterea unor infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova, pentru participarea în calitate de mercenari la conflictele armate pe un loc pe teritoriul altor state (Ucraina, Abhazia, Cecenia, Albania, Kosovo etc.).

Exemplu pot servi activitățile lui V. Popov, Ed. Șirokov, M. Formuzal, A. Cara (șeful Direcției Tineret și Sport a Găgăuziei de pe timpul bașcanului M. Formuzal), M. Gorbus și alți pseudopatrioți și pseudostataliști au creat la Comrat câteva detașamente paramilitare, cu scopul declanșării unor acțiuni similare celor din Cecenia, Osetia de Sud, Abhazia, Kosovo, Estul Ucrainei.

Unii membri ai acestor formațiuni au urmat o pregătire specială în calitate de diversioniști în regiunea Rostov-pe-Don (orașul Aksai) din Federația Rusă.

Grupul de „revoluționari” enumerați mai sus au elaborat din timp un plan detaliat pentru destabilizarea situației din nordul și sudul Republicii Moldova, care urma să se materializeze printr-o rebeliune armată contra puterii din stat (R. Moldova) și să culmineze cu proclamarea unei federații moldovenești cu patru subiecți – Chișinău, Bălți, Comrat, Tiraspol (bineînțelese, liderii acestor subiecți se vedeau organizatorii rebeliunii).

Dar intervenția la timp a reprezentanților organelor de drept (SIS și MAI) și Procuraturii Generale a stopat activitățile ilegale ale acestor indivizi.

Ca rezultat, pentru pregătirea acțiunilor subversive pe teritoriul Republicii Moldova, în vara anului 2014 au fost depistate și reținute trei persoane – Vasile Mardari, Dmitrie Kuznețov și Veaceslav Uzum, originari din Comrat. Ulterior, doi din ei au fost condamnați la câte 5 ani de închisoare fiecare.

Din păcate, organizatorii pregătirii loviturii de stat au rămas nepedepsiți.

Tot aici trebuie să menționăm că agenții de recrutare naționali și cei ai altor state încă mai găsesc „proști” (să ne fie iertată insulta) printre noi, care vor să participe la conflictele armate dezlănțuite în Ucraina, Europa, Siria, Israel etc. Trebuie să menționăm că printre aceștia au fost reținuți și moldoveni, originari din Chișinău, Bălți, Cimișlia, Comrat etc., ulterior fiind trași la răspundere penală.

3. Combaterea criminalității și corupției la cel mai înalt nivel.

4. Înlăturarea de la conducere a organelor de stat, poliției, procuraturii, judecătorilor, penitenciarelor etc. a conducătorilor și funcționarilor corupți, lacomi, inconștienți, trădători.

5. Sporirea indicilor economiei naționale, îmbunătățirea condițiilor de trai

ale cetățenilor din dreapta râului Nistru, ce ar face atractivă și dorită unirea fraților de pe ambele maluri ale bătrânului Nistru.

6. Contribuirea instituțiilor de învățământ la pregătirea unor cadre competente pentru a activa fructuos în școlile și instituțiile de învățământ, celor de cercetări științifice din Republica Moldova dar nu din alte state.

7. Pregătirea unor specialiști calificați (medici, profesori, ingineri, agronomi, constructori), care fiind bine plătiți, nu ar lua calea pribegiei pentru a robi și îmbogăți alte popoare, ci ar activa la ei acasă;

8. Sporirea activității surselor mass-media pentru educarea unei generații culte, deștepte, iubitoare de țară, neam, în spiritul valorilor culturale și spirituale aici în Republica Moldova.

9. Organizarea și desfășurarea unor activități culturale (festivaluri, concerte etc.) în Republica Moldova, Transnistria, Găgăuzia și alte țări unde locuiesc permanent sau temporar cetățeni ai Republicii Moldova.

10. Organizarea și desfășurarea competițiilor sportive cu participarea sportivilor de pe ambele maluri ale râului Nistru, României, Rusiei, Ucrainei, Georgiei etc.

11. Organizarea unor conferințe științifice, referendumuri, întâlniri la nivel înalt și cu participarea maselor largi ale populației unde ar fi puse în discuție cele mai stringente și dureroase probleme ale omului simplu.

12. Organizarea unor ajutoare materiale familiilor nevoiașe și persoanelor în etate care duc o viață grea și cu multe lipsuri etc.

Bibliografie selectivă:

1. Pop Ion, Istoria românilor.
2. Абдулатипов Р.Г. Этнополитология, СПб: Питер. 2004.
3. Бодрова Е.В. К вопросу о причинах роста национального сепаратизма на Северном Кавказе в годы Великой Отечественной Войны, Знание, Понимание, Умение, 2005 № 2.
4. Dicționarul explicativ al limbii române, București, 2013.
5. <http://ru.wikipedia.org/wiki/сепаратизм>
6. Colesnic Iurie, Basarabia necunoscută, Chișinău, 1997.
7. [www//Russion.rt.com/lenta.ru](http://www.Russion.rt.com/lenta.ru). din 15.03.2017.
8. [http:// Radio Free Europe](http://Radio Free Europe) / noutăți din 15.03.2015.

Anatol ANDRONACHE,

magistru în drept, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Constantin RUSNAC,

doctor în drept, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

IMPORTANȚA INTERCEPTĂRII ȘI ÎNREGISTRĂRII COMUNICĂRILOR LA PREVENIREA, COMBATERICA ȘI CERCETAREA INFRAȚIUNILOR CU CARACTER TERORIST

Rezumat

Lucrarea științifică este dedicată procedurii probator interceptarea și înregistrarea comunicărilor. În conținutul articolului autorii încearcă să probeze complexitatea și caracterul specific al acestei măsuri speciale de investigație, menționând despre posibilitatea utilizării ei atât din momentul pornirii urmărilor penale, cât și în faza de judecată.

Cuvinte-cheie: interceptare, înregistrare, comunicare, terorist.

Summary

This scientific work is devoted to scientific interception and recording of communications evidentiary process. The content of the article the author tries to prove the complexity and specificity of this special investigative measures and mentioned the possibility of using it as the begins prosecution and follow the criminal trial stage.

Keywords: interception, recording, communication, terrorist.

Introducere. Dat fiind faptul că activitatea organelor de ocrotire a normelor de drept este strict reglementată de Codul de procedură penală și de alte acte normative, orice cetățean trebuie să cunoască prevederile legale care reglementează ordinea de interceptare și înregistrare a comunicărilor și imaginilor și alte norme deloc lipsite de importanță, a căror cunoaștere permițându-i să acționeze în mod sigur, protejându-se astfel în baza drepturilor prevăzute prin lege.

Actualitatea temei cercetate este determinată de faptul lipsei lucrărilor științifice consacrate analizei interceptării și înregistrării comunicărilor ca procedeu probatoriu la cercetarea infracțiunilor.

Scopul și obiectivele studiului constau în analiza problemelor procesual penale ce apar în legătură cu efectuarea procedurii probator: interceptarea și înregistrarea comunicărilor.

Metodele și materialele aplicate. Pentru realizarea scopurilor și obiectivelor trasate, ținând cont de specificul și caracterul complex al temei investigate, în calitate de metode de cercetare au fost folosite metoda logică, sistematică, de comparare. Cercetările întreprinse se bazează pe studierea doctrinei, legislației naționale și internaționale.

Rezultatul discuției. Pentru delimitarea competențelor anumitor organe care desfășoară nemijlocit activitatea de combatere a terorismului și de cercetare a cauzelor penale în cazul infracțiunilor cu caracter terorist, vom face o analiză a actelor normative în vigoare.

Conform art. 7. al legii cu privire la procuratură, procuratura este un sistem unic, care include: Procuratura Generală, procuraturile specializate și procuraturile teritoriale.

Odată cu adoptarea Legii cu privire la procuratură a fost creată Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale [5].

Această procuratură specializată are competență în exercitarea și conducerea urmăririi penale, reprezentarea învinuirii în instanțele de judecată în cauzele vizând infracțiunile de tortură, cele cu caracter terorist, cele săvârșite de organizațiile criminale, precum și în alte cauze date în competența sa prin lege.

Deci, conform art. 270² CPP al RM, urmărirea penală în cazul infracțiunilor cu caracter terorist va fi exercitată de procurorii din cadrul Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale [3]

Însă autoritatea națională care desfășoară nemijlocit activitatea de combatere a terorismului, potrivit alin. (3) art. 6. al Legii nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului este Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova [4].

Art. 9 alin. (6) din Legea cu privire la procuratură stabilește că în cadrul procuraturilor specializate activează constant ofițeri de urmărire penală, ofițeri de investigații și specialiști care se subordonează funcțional procurorului-șef al procuraturii specializate.

În acest sens art. 9 alin. (5) din legea nr. 59 din 29.03.2012 privind activitatea specială de investigații prevede că, „ofițerii de investigații pot fi detașați la procuraturile specializate în condițiile legii”.

Preluarea ofițerilor de investigații în structura procuraturilor specializate este o extensie a atribuțiilor pe zona specifică instituțiilor abilitate de lege în culegerea, prelucrarea și stocarea informațiilor (ex: CNA, SIS, etc.).

Ofițerii de urmărire penală, ofițerii de investigații și specialiștii sunt selectați în mod individual de către procurorul-șef al procuraturii specializate și se detașează de la alte instituții pentru o perioadă de până la 5 ani, care poate fi reînnoită pe o perioadă cu același termen.

Detașarea se face prin ordinul Procurorului General, cu avizul conducătorului instituției în care activează persoana detașată.

Având în vedere că odată cu trecerea timpului modul, timpul, locul comiterii infracțiunilor, îndeosebi infracțiunile cu caracter terorist prevăzute la art. 134¹¹ Cod penal al RM, persoanele care participă la săvârșirea unei infracțiuni (autor, organizator, instigator sau complice) în multe cazuri pune serioase probleme în ceea ce privește posibilitatea probațiunii, activităților infracționale, fapt pentru care a fost necesar ca în materia procedurilor probatorii să se înregistreze modificări în sensul îmbunătățirii posibilităților tehnice de administrare.

Terorismul reprezintă ideologia violenței și practica de a influența prin violență luarea unor decizii de către autoritățile publice sau organizațiile internaționa-

le, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente [4].

Pregătirea sau săvârșirea infracțiunilor cu caracter terorist presupune derularea unor activități care, în multe cazuri, se petrec în clandestin, într-o manieră care să fie ferită de posibilitatea de a ajunge la cunoștința unor eventuali martori și cu atât mai puțin la cunoștința autorităților care desfășoară activități de combatere a terorismului și cele abilitate de lege cu ocrotirea valorilor sociale a căror atingere se dorește a se realiza de către persoanele care desfășoară activități cu caracter terorist.

Între activitățile de pregătire sau săvârșire a infracțiunilor se înscriu și legăturile care se stabilesc între persoane care au luat hotărârea de a comite infracțiunile respective, prin mijloace de comunicare din cele mai diverse: telefon, telegraf, poșta electronică, fax, radiotelecomunicații etc. și prin care își comunică reciproc diferite informații.

Renumitul criminalist rus R. Belkin recunoaște că „înzestrarea tehnică” a criminalității, a comunităților criminale organizate, de la telefoanele mobile pînă la mijloacele cosmice (prin satelit) de comunicație, utilizarea pe scară largă a acestor mijloace pentru săvârșirea diverselor acțiuni – toate acestea, luate împreună, au pus la ordinea zilei problema ca organele de drept să ia măsuri adecvate care se permită prevenirea și descoperirea operativă a infracțiunii. [5].

Prin aceste mijloace de comunicare, persoanele implicate își exteriorizează hotărârea și modalitățile în care intenționează să realizeze hotărârea infracțională, stabilind obiective, sarcini ale activităților.

Chiar și după săvârșirea infracțiunii există posibilitatea ca autorii acesteia să comunice între ei, în legătura cu actele consumate, activitățile postinfracționale determinate de realizarea, ascunderea infracțiunii, acțiunile ce trebuie întreprinse pentru înlăturarea posibilității de a fi descoperiți, în vederea zădărnirii urmăririi penale sau a judecății.

Necesitatea combaterii acestor fapte a impus legiuitorul să înscrie printre mijloacele de probă și procedeele probatorii **interceptarea și înregistrarea comunicărilor** și înregistrările de imagini.

În activitatea practică de cercetare a infracțiunilor s-a constatat că acest procedeu probator nu se limitează numai la interceptarea și înregistrarea liniilor telefonice, deoarece conform **art. 30 din Constituția Republicii Moldova (Secretul corespondenței) prevede** că statul asigură secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare, adică și restul mijloacelor de comunicare care nu folosesc liniile telefonice.

Considerăm că procedeele probatorii discutate pot fi *aplicate* odată cu pornirea urmăririi penale, nefiind însă exclusă utilizarea lor și în faza de judecată, întrucât legea procesual-penală nu face nici o distincție din acest punct de vedere.

Necesitatea primordială a aplicării măsurilor speciale de investigații pentru depistarea și documentarea infracțiunilor cu caracter terorist și celor aferente lor, traficului de stupefiante, arme, spălării banilor, a infracțiunilor contra autorităților publice și a securității statului rezultă din conținutul și caracterul clandestin și al acestor acte.

Codul de procedură penală în vigoare conține la art. 93 alin.(4) o reglementare conform căreia datele obținute prin activitatea specială de investigații pot fi admise ca probe numai în cazurile în care ele au fost administrate și verificate prin intermediul mijloacelor prevăzute la alin.(2), în conformitate cu prevederile legii procesuale, cu respectarea drepturilor și libertăților persoanei sau cu restricția unor drepturi și libertăți autorizate de către instanța de judecată.

Măsurile speciale de investigație cum ar fi: interceptarea și înregistrarea comunicărilor, documentarea cu ajutorul metodelor și mijloacelor tehnice, precum și localizarea sau urmărirea prin sistem de poziționare globală (GPS) ori prin alte mijloace tehnice; colectarea informației de la furnizorii de servicii de comunicații electronice; investigația sub acoperire; supravegherea transfrontalieră; chestionarea; culegerea informației despre persoane și fapte; identificarea persoanei; livrarea controlată; achiziția de control au un caracter permanent de aplicare la depistarea și documentarea infracțiunilor cu caracter terorist.

Reglementarea interceptării și înregistrării comunicărilor telefonice și de altă natură prin norme de procedură penală arată că aceasta este o acțiune procedurală. Acest fapt a fost menționat și de L. Karneeva, A. Davletov, L. Kanevski și alții, care, subliniind că interceptarea convorbirilor telefonice și de altă natură este o nouă măsură procedurală, deoarece este reglementată ca acțiune de anchetă în Codul de procedură penală, au remarcat că poartă un caracter neobișnuit și se efectuează vădit ascuns [7, p. 31-32].

Esența acestei acțiuni de urmărire penală constă în faptul că, în baza hotărârii ofițerului de urmărire penală sau procurorului respectiv, organul tehnic împuternicit interceptează și înregistrează, cu ajutorul mijloacelor tehnice, conținutul comunicărilor telefonice și de altă natură, care apoi sunt prezentate ofițerului de urmărire penală sau procurorului.

Acțiunea de interceptare corespunde tuturor cerințelor prevăzute de lege pentru acțiunile de urmărire penală, numai că se efectuează într-un mod specific. Acest specific constă în aceea că ofițerul de urmărire penală sau procurorul care cercetează cauza nu interceptează nemijlocit convorbirile. El numai organizează acest lucru (face demers, obține acceptul judecătorului de instrucție și însărcinează subdiviziunea tehnică respectivă cu interceptarea anumitor convorbiri). Apoi urmează interceptarea nemijlocită a convorbirilor interesate pentru organele de urmărire penală și înregistrarea lor de către personalul tehnic. Această activitate, într-o măsură oarecare, este asemănătoare cu activitatea specială de investigații.

Interceptarea și înregistrarea comunicărilor, ca de altfel și celelalte acțiuni de urmărire penală, are, în primul rând, un scop cognitiv, pentru că în urma efectuării acesteia pot fi obținute anumite date (probe) despre infracțiunea săvârșită: obiectul atentatului criminal, metodele, procedeele utilizate de infractori pentru atingerea scopului concret, persoanele participante, circumstanțele ce au favorizat săvârșirea infracțiunii etc. În al doilea rând, interceptarea și înregistrarea comunicărilor are și scopul verificării probelor existente pe cauza cercetată.

Caracterul specific al acestei acțiuni de urmărire penală constă și în îmbinarea măsurilor de urmărire vizuală cu acțiunile procedurale.

Din momentul adoptării hotărârii cu privire la interceptarea comunicărilor,

întocmirea demersului respectiv, primirea acceptului judecătorului de instrucție și până la însărcinarea organului tehnic cu sarcina concretă se scurge etapa de pregătire a acestei acțiuni de urmărire penală, apoi urmează nemijlocit interceptarea comunicărilor ca realizare a măsurilor speciale de investigație – etapă de lucru, iar la primirea rezultatelor interceptării și întocmirea în scris a procesului-verbal are loc etapa de documentare a acțiunii respective de urmărire penală.

În această procedură lipsește semnul determinant al acțiunii sus-numite: obținerea nemijlocită de către persoana care investighează cauza a informației probatorii de la purtătorul acesteia. Pentru că în acest caz rolul ofițerului de urmărire penală sau al procurorului se reduce doar la înaintarea demersului (ordonanței) respectiv, la obținerea din instanță a permisiunii pentru interceptare, iar apoi la primirea, ascultarea și examinarea înregistrării (fonogramei), care i s-a prezentat, cu întocmirea unui proces-verbal de consemnare a acestui fapt.

În acest caz, ofițerul de urmărire penală sau procurorul nu trebuie să înregistreze mecanic datele obținute de la organele tehnice respective, dar să le perceapă și să le evalueze în totalitatea lor, confruntându-le cu cealaltă informație (probe) atât din dosarul penal, cât și din cel de urmărire specială, ținând cont de faptul că aceste date pot să servească în calitate de probe în cauza respectivă [6, p. 51].

Legislația țărilor europene reglementează, de asemenea, instituția interceptării și înregistrării comunicărilor.

Cu titlu de exemplu, oferim mai jos prevederile legale din legislația unor state în ceea ce privește interceptarea comunicațiilor.

În Franța, la 10 iulie 1991 a fost adoptată Legea nr. 91-646 relativă la secretul corespondentei, care reglementează ascultările telefonice, conferind o existență legală Grupării Interministeriale de Control (G.I.C.) și interceptărilor.

Legea autorizează două categorii de interceptări, și anume:

1) *interceptările judiciare*, care sunt, după apariția legii sus – menționate, prevăzute și reglementate de la art. 100 la art. 107 în Codul de procedură penală.

Această categorie de interceptări sunt ordonate de judecătorul de instrucție în cadrul unei afaceri criminale ori corecționale când necesitatea culegerii de informații este stringentă și pedeapsa prevăzută de lege pentru fapta respectivă este egală ori superioară la 2 ani de închisoare. Activitatea se efectuează sub autoritatea și controlul judecătorului de instrucție care a ordonat-o.

Decizia judecătorului de instrucție, scrisă și stabilită pentru o durată inițială de maximum 4 luni de zile, poate fi prelungită prin reluarea întregii proceduri, cu aceleași condiții de formă și durată în timp și trebuie să cuprindă toate elementele de identificare a legăturilor de interceptat, infracțiunea care motivează decizia de interceptare și durata activității.

Judecătorul de instrucție sau ofițerul de poliție judiciară însărcinat de acesta poate cere agenților calificați în domeniu să procedeze la instalarea dispozitivului de interceptare. Ei trebuie să întocmească un proces-verbal pentru fiecare operațiune de ascultare și înregistrare (procesul-verbal va menționa data și ora începutului și sfârșitul operațiunii).

Informațiile obținute, dar numai „actele de informare utilă în aflarea adevărului” se transcriu într-un proces-verbal (comunicațiile în limbi străine sunt tran-

scrise în limba franceză cu asistenta unui interpret autorizat).

Înregistrările sunt păstrate sub sigiliu ferm. Ele sunt distruse la dispoziția Parchetului, la expirarea duratei acțiunii publice declanșate de organele judiciare (se întocmește cu acest prilej un proces-verbal de distrugere).

2) *interceptările administrative:*

Interceptările telefonice de securitate, autorizate cu titlu excepțional de către primul ministru, trebuie să aibă ca obiect cercetarea unor informații de natură deosebită, și anume cele privind: „siguranța națională, securitatea potențialului științific și economic al țării, prevenirea terorismului, a criminalității ori delincvenței organizate, prevenirea restabilirii ori a menținerii grupurilor extremiste”.

Raportul întocmit ca urmare a activității de interceptare administrativă constituie un instrument de control pentru Comisia Drepturilor Omului care a fost creată de legea din 1991 și este inspirată din Comisia Națională de Informatică și libertate (CNIL), fiind compusă dintr-un președinte, desemnat de șeful statului, și doi parlamentari, din care unul aparține opoziției.

În Italia. Ministerul Public – un magistrat – trebuie să depună cerere la un judecător pentru anchete preliminare (G.I.P.), atunci când apreciază că ascultările sunt indispensabile pentru ancheta sa: delikte care sunt pedepsite cu închisoarea de peste 5 ani, detenție, delikte legate de contrabanda sau traficul de stupefiante sau de arme, sau când telefonul este utilizat pentru a comite un delict (amenințări prin telefon, apeluri ale unor maniaci sexuali etc.).

Permisul pentru interceptarea comunicațiilor nu poate fi obținut decât pentru 15 zile și poate fi reînnoit.

Rezultatele interceptării sunt înregistrate și apoi retranscrise și trebuie să figureze într-un regim special. Ele pot fi ascultate de către apărătorul inculpatului. În caz de urgență, Ministerul Public se poate dispensa de autorizația G.I.P. pe o perioadă de 24 de ore.

Responsabilii pentru lupta antimafia sau antiteroristă beneficiază de puteri speciale pentru a organiza ascultările, evitând acest proces.

În Belgia, înainte de anul 1994, în sistemul de drept belgian nu a existat o lege specială care să reglementeze interceptarea convorbirilor telefonice, astfel că judecătorul de instrucție nu era autorizat să ordone punerea sub ascultare a telefoanelor.

Începând cu legea din 30 iunie 1994, judecătorului de instrucție îi este permis, pentru anumite infracțiuni grave deja consumate și limitativ enumerate, să asculte, să ia cunoștință și să înregistreze comunicările private. El poate ordona ascultarea pentru o perioadă de maximum o lună, iar prelungirea poate fi făcută cu doar câte o lună, fără a depăși însă șase luni.

În Germania, ascultările telefonice sunt admise cu condiția ca:

1) indiciile să trezească supoziția că un individ a comis personal sau în calitate de complice la infracțiune gravă (asasinat, genocid, viol, trafic de stupefiante, crima organizată etc.);

2) supoziția să fie fondată (o simplă prezumție nu este suficientă);

3) investigațiile să nu poată fi realizate altfel (caracterul subsidiar al ascultărilor).

Ordonarea interceptărilor aparține judecătorului de instrucție sau, în caz de urgență, procurorului, a cărui decizie va trebui confirmată de judecător în 3 zile. Mandatul de autorizare a ascultărilor telefonice conferă, totodată, dreptul de înregistrare pe bandă magnetică. La audiere, tribunalul poate opta fie pentru difuzarea benzii, fie pentru lectura transcrierilor convorbirilor.

În sistemul englez, interceptările și înregistrările telefonice sunt reglementate de Communication Act, 1985. Ele nu pot fi efectuate decât cu mandatul dat de secretarul de stat (Home Secretary), valabil timp de 6 luni, cu posibilitatea de înnoire. Poliția, cu autorizația secretarului de stat, poate proceda la ascultarea convorbirilor telefonice în 3 cazuri:

- 1) dacă securitatea națională este în pericol;
- 2) dacă securitatea economică a țării este în joc;
- 3) pentru a preveni comiterea unei infracțiuni sancționate cu închisoarea peste 3 ani sau care implică folosirea violenței ori pune în joc un interes financiar important sau care este condusă de un număr mare de persoane ce urmăresc același scop.

Judecătorul nu are nici o putere de control asupra interceptărilor. Persoana care descoperă că a fost pusă sub ascultare poate intenta recurs în fața unui tribunal special compus din avocați numiți de guvern. Tribunalul astfel sesizat are obligația de a verifica dacă au fost respectate condițiile legale de punere sub ascultare.

În Spania interceptarea comunicațiilor se face potrivit legii de procedură penală. Conform articolului 579, „judecătorul poate autoriza reținerea corespondenței private, poștale și telegrafice pe care persoana anchetată o trimite sau o primește, precum și deschiderea și verificarea acestora dacă sunt indicii că prin aceste măsuri s-ar descoperi sau s-ar dovedi vreun fapt sau circumstanță importantă pentru ancheta respectivă”.

În caz de urgență, când este vorba de infracțiuni legate de bande armate sau grupări teroriste, măsura interceptării poate fi dispusă și de către Ministerul de Interne sau în lipsa acestuia de către Directorul pentru siguranța statului. Această dispoziție este obligatoriu a fi comunicată judecătorului competent care, în termen de cel mult 72 de ore, poate confirma sau revoca această rezoluție.

În concluzie, putem constata că:

- interceptarea comunicărilor telefonice și de altă natură, prevăzută în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, fiind un mijloc eficient de descoperire a infracțiunilor, este o acțiune de urmărire penală complexă și specifică, care pe bună dreptate, și-a găsit locul în sistemul acțiunilor procesuale;
- măsura specială de investigație: interceptarea și înregistrarea comunicărilor reprezintă un procedeu probatoriu care este supus unor proceduri speciale;
- interceptarea și înregistrarea comunicărilor poate să se efectueze din momentul începerii urmăririi penale, inclusiv în faza de judecată;
- legislația procesual-penală în materia măsurilor speciale de investigație trebuie să fie în concordanță cu cea din statele membre ale Uniunii Europene, având în vedere atât perspectiva aderării, cât și necesitatea respectării drepturilor omului.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29 iulie 1994, în vigoare la 27 august 1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 12.08. 1994, nr.1.
2. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.04.2009. nr. 72-74.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122-XV din 14 martie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.2012, nr. 273-279.
4. Legea privind combaterea terorismului, nr. 539 din 12.10.2001. Publicat: 16.12.2001 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.174-149.
5. Белкин Р.С. Криминалистика. Учебник для вузов. Москва, 2000, с. 675.
6. Legea cu privire la procuratură, nr.3 din 25.02.2016. Publicat: 25.03.2016 în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.69-77.
7. Dinu D. Interceptarea și înregistrarea comunicărilor în sistemul acțiunilor de urmărire penală. În: Legea și viața, nr.11. Chișinău, 2009, 51 p.
8. Карнеева Л.М. Доказательственное значение материалов видео и звукозаписи. Вестник Верховного Суда СССР, № 7, 1991, 31-32 с.

Veaceslav URSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Victor CIORBA,

doctorand al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept

ATACURILE DE TIP „RAIDER” - RISC CARE AMENINȚĂ INVESTIȚIILE ÎN ZONELE CU INSTABILITATE POLITICĂ

Rezumat

Scopul articolului dat constă în analiza unor riscuri care amenință investițiile sau afacerile care sunt la faza începătoare sau care deja sunt funcționale de mai mult timp, dar care se află în zonele cu instabilitate politică și care reprezintă de fapt o sursă principală generatoare de astfel de riscuri.

Instabilitatea politică poate determina potențialii investitori atât interni, cât și externi să renunțe la ideea de a investi într-o afacere legală, riscurile care pot apărea generând crize, inclusiv, de natură economică până la riscul de a fi preluate ilegal prin „atacuri raider”.

Atacul raider este considerat unul dintre cele mai mari riscuri pentru mediul de afaceri și cu atât mai mult în țările în care există instabilitate politică.

Tot în acest articol voi aduce câteva exemple care deja au avut loc în Ucraina, Transnistria și chiar în Republica Moldova, iar la final voi relata care sunt cele mai simple metode de opoziție față de atacurile raider, având în vedere că atacurile de tip raider vizează cel mai des afacerile profitabile și societățile comerciale cu cifre mari de afaceri.

Cuvinte-cheie: atac raider, start-up, raiderii, off-shore, corupție, default, instabilitate politică.

Summary

The purpose of this article is to analyze the risks that threaten investments or businesses, that are at the beginning or are already operational for a long time, but which are in areas with political instability, that are actually the main source generating such risks.

Political instability can provoke potential investors, both internal and external, to abandon the idea of investing in a legitimate business. Occurred risks can generate crises, including economic ones, up to «raider attacks».

The raider attack is considered one of the greatest risks for the business environment, especially in countries where there is political instability.

Also, in this article will be pointed some examples that have already happened in Ukraine, Transnistria and even in the Republic of Moldova. Finally, in this article will be reported the simplest methods of opposition to «raider attacks», given that raider attacks target most often profitable businesses and companies with large business figures.

Key-words: raider attack, start-up, raiders, off-shore, corruption, default, political instability.

Introducere. Termenul „atac raider” a început a fi utilizat în spațiul informațional al Republicii Moldova abia prin anii 2000. Până la acea perioadă noțiunea de „atac raider” era necunoscută atât cetățenilor simpli, cât și juriștilor profesioniști. Aceasta însă nu înseamnă că fenomene care ar nimeri sub incidența noțiunii menționate supra nu existau în realitate.

Fenomenul „atacurilor raider” datează de mai multe secole, cu toate că termenul a fost introdus în limbajul corporativ la hotarul secolelor XIX- XX în țările Occidentului, unde proprietatea privată, economia de piață erau recunoscute oficial și erau promovate, inclusiv protejate prin legislația țărilor respective. Realitățile și regulile economiei de piață, inclusiv concurența în calitate de catalizator al progresului, prezumau o astfel de activitate ca fuziunile benevole ale unor societăți comerciale, dar și preluarea acestora de către concurenți. Paralel cu fuziunile „prietenești” dictate de regulile pieței sau propriile planuri de afaceri ale proprietarilor, de extindere a afacerii, au început a se practica și așa-zisele „preluări neprietenești” sau chiar criminale, care au și fost desemnate prin noțiunea de „atac raider”. Atacurile raider au văzut lumina zilei împreună cu apariția pe piață a acțiunilor, atunci când a apărut posibilitatea fuziunii companiei contra voinței proprietarului acesteia.

În țările post-sovietice, inclusiv în Republica Moldova, repartizarea criminală în masă a proprietății este legată de perioada de restructurare din anii 1987 – 1991, e de menționat că pe atunci această repartizare încă nu purta denumirea de „atac raider”, din motivul că acest termen, după cum am menționat, era necunoscut.

Printre primele țări ex-sovietice, în literatura de specialitate a cărora a început a fi utilizat termenul „atac raider”, prin care să se desemneze preluarea ostilă, criminală a proprietăților, a fost Federația Rusă.

În prezent, acest termen este tot mai des utilizat de către cercetătorii altor țări post-sovietice.

Nu ne vom opri asupra descifrării și interpretării noțiunii de „atac raider”. Scopul articolului constă în a analiza unele riscuri care amenință investițiile sau afacerile în zonele cu *instabilitate politică* și care, de altfel, reprezintă o sursă principală generatoare de astfel de riscuri.

Pentru a lansa o nouă afacere sau a face o investiție într-un proiect promițător¹, dorința și disponibilitatea finanțelor nu este suficientă. Un prim pas care ar trebui să se facă este analiza riscurilor capabile să influențeze demararea, iar mai apoi desfășurarea cu succes a unei afaceri. Riscurile sunt multiple și au diverse origini. Existența unor conflicte militare (chiar și „înghețate” ca în cazul Republicii Moldova), sociale, economice, religioase etc., instabilitatea politică, nefuncționalitatea instituțiilor publice centrale, nivelul înalt al corupției, toți acești factori favorizează activități de tip „raider” – adică acapararea criminală a afacerilor, „fuga” investițiilor străine din țara noastră, lezează semnificativ perspectivele relansării creșterii economice. Influența situației politice interne degradate asupra investitorilor dintr-o țară, în special asupra celor străini, generează lipsa celor două componente fundamentale - stabilitate și predictibilitate.

Republica Moldova, în acest sens, constituie un exemplu dintre cele mai elocvente, situația descrisă fiind perfect valabilă pentru ambele maluri ale Nistrului.

Chiar dacă în literatura de specialitate se vorbește despre trăsătura capitalului de „a fi fricos” și a migra spre zone mai sigure, adevărul este că acest capital

¹ Инвестиции под прицелом рейдеров: можно ли вкладывать деньги в украине (<https://artius.com.ua/novosti/stati/investicii-i-reyderstvo-v-ukraine/>);

este „inteligent”, își realizează evaluările proprii, legat de zone în care dorește să ajungă și să producă în condiții de profitabilitate, în condiții de siguranță rațională și acționează în consecință.

Instabilitatea politică, în general, dar și alte riscuri pe care le-am menționat, în special, pot determina potențialii investitori, atât interni, cât și externi să renunțe la ideea de a investi într-o afacere legală, riscurile menționate generând crize, inclusiv de natură economică.

De obicei, situația economică în țările unde persistă instabilitate politică nu este cea mai bună. Cu toate acestea, în ultimii ani apar un număr mare de proiecte noi de investiții și idei de business. Cele mai multe dintre acestea vizează domeniul de producere a diferitor produse, activități de deservire a populației etc.

O mare parte din proiecte sunt încă la faza de „start-up” (adică, „începutoare”). Într-un sens general, „Start-up” este o afacere care este construită pentru ca ulterior să fie vândută, fiind axată pe căutarea unei investiții terțe. De punerea în aplicare a acestui tip de afacere se ocupă de obicei tinerii cu diferite idei, vizatori, care, având o idee generală de a începe un model de afaceri, încep dezvoltarea acesteia, însă lipsa experienței în domeniu, impedimentele legate de finanțare, creditare, fiscalitate ș.a.m.d. constituie factori care pot genera anumite riscuri. Cel mai mare risc în asemenea situații este posibilitatea preluării afacerii de către așa - zii „raideri”. Un proiect interesant, promițător din punctul de vedere al profitului, care parțial este în curs de desfășurare, asigurat juridic cu actele prevăzute, înregistrat la organele competente prezintă un interes deosebit pentru afaceriștii menționați. Cu ajutorul atacului raider orice afacere proprie profitabilă se poate transforma instantaneu într-o afacere „străină”, chiar și în faza de start-up. Totodată, riscului de a fi preluate ilegal, prin „atacuri raider” sunt supuse nu doar societățile comerciale aflate la faza de start-up ci și companiile cu experiență pe piață și cu cifre de afaceri mult mai mari.

În continuarea articolului vom aduce anumite exemple din practica republicii noastre, dar și din țara vecină Ucraina. Ucraina este o țară mare, comparativ cu Republica Moldova, constituie o bază importantă de resurse: naturale, umane, financiare etc., anumite piețe de desfacere atestă o lipsă de dezvoltare – toate acestea ar constitui un motiv foarte bun pentru investiții, atât interne, cât și externe.

În același timp, drepturile investitorilor în Ucraina au fost puse pe plan secundar în comparație cu interesele statului. Când în 2014 a izbucnit războiul și situația economică s-a înrăutățit brusc, a devenit necesar să se limiteze fluxul de capital din Ucraina. Aceasta ar însemna faliment sau „default”. Prin urmare, puterea și în special Consiliul de administrație al Băncii Naționale a adoptat un ordin prin care a stabilit un moratoriu privind returnarea banilor și a profiturilor investitorilor străini.

Cea mai recentă revizuire a Băncii Naționale din Ucraina este Rezoluția din data de 03 martie 2016 №140² „Cu privire la soluționarea situației pe piețele monetară și valutară din Ucraina”. Acest document a intrat în vigoare la 5 martie

² Постанова про врегулювання ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках України 03.03.2016 № 140 (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0140500-16>)

2016 și a fost valabil până la 08 iunie a aceluiași an. În partea a 3-a punctul 19, este specificat „se interzice achiziționarea, transferul de valută străină, în scopul de a efectua astfel de operațiuni ca returnarea dividendelor investitorilor străini“.

S-a creat situația în care investitorii străini care au investit banii lor în Ucraina, în scopul de a genera venituri, și pe care, pentru al doilea an consecutiv, nu le-au primit, în ciuda faptului că drepturile lor sunt protejate și de alte acte legislative ale Ucrainei. În special, în conformitate cu partea 1 a articolului 19 din Legea Ucrainei³ „Cu privire la activitatea de investiții“, statul garantează protecția investițiilor, indiferent de proprietate, precum și investițiile străine. Investitorilor, inclusiv celor străini, se asigură un regim egal, excluzând aplicarea unor măsuri discriminatorii, care ar putea împiedica gestionarea investițiilor, utilizarea și lichidarea acestora, precum și să prevadă condiții și proceduri pentru exportul valorilor investite și a rezultatelor din investițiile create. Mai mult ca atât, potrivit art. 4 din Legea „Cu privire la protecția investițiilor străine în Ucraina“, investitorilor străini le sunt garantate transferurile în străinătate al veniturilor lor și a altor sume bănești, atât în grivne, cât și în valută străină, cu condiția ca acestea să fi fost obținute în mod legal.

În aceste circumstanțe actele normative subsidiare au fost aplicate mai presus ca actele legislative. Apare întrebarea, „Ce să faci când interesele statului sunt puse în față, devin prioritare în raport cu cele private?“

Deși există încă o opțiune de a ieși din situația creată, investitorii nerezidenți pot primi venituri, inclusiv dividende și în moneda națională. În plus, aceștia au posibilitatea să investească întotdeauna banii câștigați în alte obiecte de investiții din Ucraina, care nu sunt interzise prin lege. Apare o întrebare retorică „De ce totuși investitorii străini refuză să investească?“

Este cunoscut faptul că atunci când un om de afaceri decide unde să investească banii, el vrea să fie sigur că aceștia vor lucra și vom aduce profit. Dar cu acest lucru avem din nou o problemă. Corupția la toate nivelurile de guvernare, implicarea directă a instituțiilor de stat în lupta dintre concurenți favorizează infracțiunea de tip raider. Autoritățile de stat recunosc că acest fenomen există și că acesta reprezintă o amenințare majoră pentru climatul investițional al țării.

În prezent, obiect al preluării ostile poate deveni, practic, orice active. Specificitatea afacerii sau dimensiunea acesteia nu are însemnătate: schimbarea în mod forțat a proprietarilor atât a obiectelor de dimensiuni mari precum clădiri comerciale și birouri, dar și cafenele, magazine mici, ferme etc. Atacurile raider practic pot viza pe oricine. Mai degrabă, diferența poate fi în scopul preluării: revânzare rapidă a proprietății unei întreprinderi sau achiziționarea întregului complex și îndepărtarea foștilor fondatori ai afacerii pentru totdeauna. Consecințele unui atac raider depind numai de pregătirea întreprinderilor de a face față presiunilor externe și de capacitatea proprietarilor de a respinge „atacatorii“.

Cel mai des, atacul „raider“ ia forma unei preluări ostile, care este însoțită de achiziționarea unui bloc mare de acțiuni, schimbarea conducerii companiei, iar în perspectivă absorbția acesteia de către o altă companie și toate acestea în

³ <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>

disonanță cu strategia de dezvoltare și contrar viziunii consiliului de administrație. Cu toate acestea, acțiunile întreprinse de jucătorii de pe piață, în cadrul preluării ostile a unei companii, nu întotdeauna sunt în conformitate cu legea, dar, în linii generale, de obicei nu depășesc cadrul legal.

Cu totul altă situație este în Ucraina unde activitatea „raiderilor” nu se reduce la metode mai mult sau mai puțin civilizate. Cel mai des metodele folosite sunt, în primul rând, de natură penală și practic constituie un instrument de priverare a drepturilor de proprietate asupra proprietății legitime cu folosirea diferitor scheme ilegale. În acest scop sunt folosite metode destul de banale: acapararea fizică a întreprinderii, falsificarea actelor, achiziționarea unui pachet de control de acțiuni, inițierea procedurii de faliment, reînregistrarea companiilor pe persoane desemnate din timp, mituirea diferitor oficiali guvernamentali și judecători. În același timp, „raiderii” au oportunități financiare semnificative, suficiente pentru atragerea resurselor administrative și judiciare. Situația este similară celei din Republica Moldova.

Aparent, în Republica Moldova, în viziunea guvernanților, avem o stabilitate politică, fapt care ar contribui la atragerea investițiilor străine, inclusiv ar constitui un factor determinant pentru investirea în afaceri de către cetățenii proprii. Din păcate, se atestă un reflux al ultimilor din Republică, volumul remitențelor a scăzut în ultimul timp, iar banii care sunt trimiși de către conaționali noștri de peste hotare sunt destinați consumului curent și nu sunt investiți în afaceri.

În Transnistria, în ajunul alegerilor prezidențiale⁴, în „republică” se vehicula activ știrea despre tentativa unui atac raider de capturare a statului de către organizațiile criminale internaționale – după scenariul folosit în Ucraina, Republica Moldova, Kârgâzstan și alte țări din CSI. După cum menționau persoane importante din anturajul președintelui Evgheni Șevciuk, au apărut așa-numiții „voluntari” din mijlocul oligarhiei transnaționale, care în schimbul finanțării campaniei electorale a președintelui „republicii” să poată pune mâna pe cele mai mari active industriale și financiare din regiune.

În anii 1990 Transnistria era atractivă pentru interesele infractorilor din teritoriile învecinate. Față de Transnistria manifestau un interes sporit autoritățile criminale din Odessa, baronii din Republica Moldova, cunoscuți hoți ruși și mulți alții. Regiunea era foarte atractivă pentru doritorii de a o acapara, din perspectiva că statutul de stat nerecunoscut le va permite să o transforme într-o zonă, așa-numita „off-shore negru”. Transnistria era zguduită de războaie criminale și diferite confruntări. Autoritățile transnistrene au întreprins anumite măsuri pentru a nu admite preluarea regiunii de către autoritățile criminale, instituind propriul control asupra teritoriului vizat. Activitatea așa - zișilor lideri transnistreni (în persoana lui I. Smirnov & Co) poate fi încadrată ca fiind nu altceva decât un atac raider la nivel statal. Toate proprietățile care aparțin de drept Republicii Moldova, în hotarele recunoscute de comunitatea internațională, au fost preluate forțat și ilegal de „administrația” de la Tiraspol.

⁴ Над Приднестровьем нависла угроза рейдерского захвата (http://www.ng.ru/cis/2016-10-09/100_pridnestr.html);

În timpul alegerilor „prezidențiale” din anul 2011, favoritul campaniei Evgheni Șevciuk, în trecut milițian, fost membru al holdingului „Sheriff”, promițea să țină cursul dezvoltării pornit de Igor Smirnov și susținerea businessului. Cu toate acestea, foarte curând a început să întreprindă acțiuni diametral opuse. De exemplu, au fost mărite taxele vamale, ceea ce a dus la reducerea venitului în bugetul de stat.

Mai mult ca atât, Șevciuk a ajuns până la faptul ca să vină cu inițiativa ca holdingul „Sheriff” să predea benevol o parte din venitul său în sumă de 250 mln dolari pentru achitarea salariilor, pensiilor și altor plăți.

Criza economică profundă generată, în primul rând, de stoparea finanțării de la Kremlin, l-a determinat pe Șevciuk de a lua decizia să mizeze pe forțele străine grupuri criminale, care ar fi interesați să obțină toate activele din Transnistria. Un rol decisiv, în acest sens, a fost jucat de Talgat Baitaziyev un miliardar din Kazahstan, care deține imobile în Europa, Kazahstan și alte țări ale lumii. Totodată, în ajunul alegerilor parlamentare, forțe politice erau angajate în destabilizarea situației. Prin intermediul internetului au fost lansate mai multe site-uri cu scopul de a lansa propagande și informații false așa ca, „Open Forum PMR» (openpmr.info), «PMR Transnistria și Rusia» (www.pmr-rf.ru) care publicau informații false plătite. Scopul tuturor acestor acțiuni era să destabilizeze situația economică din regiune și, profitând de această situație, să monopolizeze puterea executivă și legislativă pentru a fi transmisă în mâinile „păpușarilor” de la „Sheriff”. În perioada anilor 2012-2014, prin intermediul tranzacțiilor unor clienți ai SA „Agroprom” cu organizații off-shore, au fost scoase din regiune circa 900 de milioane de dolari. Pe banii obținuți în urma acestor tranzacții dubioase au fost cumpărate imobile scumpe în Germania și în alte țări din UE.

După cum putem constata, preluarea unor proprietăți poate fi operată atât prin metode criminale clasice, care pot fi încadrate juridic drept infracțiuni pasibile de pedeapsa penală, cât și prin acțiuni politice. O astfel de situație nu ar fi posibilă într-un stat în care organele statale legale ar deține puterea efectiv.

În Republica Moldova afaceri majore au fost închise sau preluate cu forța. Privatizări⁵ importante au fost anulate, iar companiile respective naționalizate. În domeniile de import-export profitabile s-au creat monopoluri, anihilând competiția unei piețe libere. Toate acestea s-au făcut în detrimentul oamenilor de afaceri și al banului public, antrenând încălcări grave ale drepturilor omului. Beneficiarii abuzurilor asupra mediului de afaceri sunt grupați în jurul familiei prezidențiale, miniștrilor sau parlamentarilor apropiați. Nepotismul și conflictul de interese, oficiali și demnitari – acestea sunt caracteristicile marilor afaceri de la Chișinău. În Republica Moldova s-au investit din exterior milioane de euro în ultimii ani în programe anticorupție. Conform estimărilor unui expert anticorupție: „Raportat la bani, rezultatele sunt foarte slabe. Înainte de alegerile din aprilie situația se îmbunătățea. După alegeri însă, totul s-a distrus. Nu se poate lupta împotriva corupției într-un stat totalitar.” Dacă o afacere devine profitabilă, ea cade rapid în mâna

⁵ Fundația SOROS Romania, „Moldova la răscruce” Autori: Ioana Avădani, Ștefan Căndea, Marian Chiriac, Cristian Ghinea, Sergiu Panainte;

„raiderilor”, adică este preluată cu forța. O mână de oameni se îmbogățeste peste măsură, un aparat represiv este încurajat să se întrețină din corupția mică și medie și o țară întregă sărăcește. „A fost creată o verticală politică directă care conduce tot”. Sunt identificate o serie de „arme ale statului” folosite în acapararea afacerilor altora: anularea privatizărilor și naționalizarea; instituția prezidențială; ordonanțe și directive ale guvernului pentru crearea de situații de monopol; dirijarea ineficientă a banilor publici către firmele proprii.

Situația în care se găsește mediul de afaceri din Republica Moldova este următoarea: din fruntea statului și cu ajutorul organelor statului au fost monopolizate afaceri profitabile, atât cele private, cât și cele care implică bani publici. Încet dar sigur, politicul a acaparat domeniile profitabile ale privatului și a încasat totodată în interes personal ceea ce trebuia să fie cheltuit în interes public. Sistemul după care s-a derulat acapararea afacerilor importante în ultimii ani este următorul⁶: Politicul controlează Executivul, Executivul hărțuiește Privatul, Privatul este forțat să întoarcă mare parte a profitului atât către funcționarii Executivului prin mită, cât și către structuri-fațadă ale Politicului. Afacerile mai mari sunt pur și simplu confiscate de așa - numiții „raideri”. Banii publici sunt deturnați și ei în buzunarele private ale conducătorilor. Vârfurile executivului sunt persoane foarte apropiate unor demnitari de stat de rang înalt, de cele mai multe ori persoane șantajabile sau cu diverse lucrări penale îngropate în sertarele procurorilor. Sistemul format din poliție, procuratură, justiție este cureaua de transmisie prin care sunt controlați oamenii de afaceri. Sistemul implică ordine executate orbește și permis în alb de a încasa mită. Oamenii de afaceri au un nume pentru acest mecanism: Sistemul. În Sistem intră invariabil afacerile medii și mari – cine refuză este preluat până la desființare de organele de control ale statului.

Republica Moldova este o țară săracă, în pragul colapsului. Ajutorul cetățenilor moldoveni care lucrează în străinătate este esențial. Ei trimit peste un miliard de dolari anual către familiile lăsate acasă. Orice inițiativă privată în Republica Moldova este sufocată de un sistem juridic profund corupt și o legislație contradictorie, care generează birocrăție și nesfârșite ocazii de corupție. Transparency International (TI) monitorizează de mai mulți ani corupția în Republica Moldova și realizează sondaje atât în rândul oamenilor de afaceri, cât și în rândul persoanelor fizice. Sondajele TI publică grile cu informații despre domeniile unde există corupție frecventă și sumele care se plătesc pentru diverse servicii. Însă în Republica Moldova s-au investit din exterior peste 50 milioane de euro în ultimii ani în programe anticorupție. Banii au fost investiți în sistemul fiscal, în departamentul vamal și în CNA.

În opinia unor analiști, corupția mică e o problemă importantă, dar rezolvabilă. Marea problemă este însă corupția politică, un drum sigur către dictatură. Metodele prin care este sufocat mediul de afaceri sunt reprezentative pentru starea în care se găsește societatea moldovenească. Cifrele sunt dezolante. Investitori străini aproape nu există, marile investiții au venit înainte de instaurarea regimului comunist și privesc în general utilități (energie, comunicare). Moldovenii plecați

⁶ Interviu avocat Vladislav Gribincea <http://crji.org/?idT=88&idC=88&idRec=4149>.

în străinătate sunt cea mai mare investiție străină directă ⁷ ei trimit anual peste 1 miliard de dolari în țară. 70% din încasările la buget sunt asigurate de către Serviciul Vamal. 70% din firmele care produc un oarecare profit sunt active în Chișinău. Felul discreționar în care se aplică legea în Republica Moldova a dus la prăbușirea exporturilor românești către Republica Moldova și la suspendarea activității a 200 de firme din țara vecină. Valoarea importurilor din România a scăzut brusc la jumătate, văduvind bugetul de stat de o sumă importantă.

Uneltele de lucru ale acestui sistem sunt monopolul, anchetele și dosarele penale, naționalizarea, nepotismul. Dacă o afacere devine profitabilă, ea cade rapid în mâna raiderilor, adică este preluată cu forța. O mână de oameni se îmbogățeste peste măsură, un aparat represiv este încurajat să-și sporească veniturile din corupție și o țară întreagă sărăcește. Ironic, dacă sistemul acesta nu ar fi alimentat de cetățenii moldoveni care lucrează în străinătate, s-ar prăbuși. Baniilor lor se duc pe consum, alimentat masiv din importuri. Din interviurile purtate în Chișinău, rezultă că operațiunile profitabile de import-export au fost acaparate cu ajutorul statului. Pentru a înțelege cât de bănoasă este afacerea de import – export, am consultat raportul de activitate pe anul 2008 al Serviciului Vamal: operațiunile vamale constituie 70% din încasările la bugetul de stat. Preluările forțate nu au ca singur scop profitul. Al doilea motiv major pentru care anumite afaceri au fost închise abuziv sau preluate cu forța a fost pentru a împiedica finanțări importante către partide de opoziție. Adică pentru a împiedica orice tentativă de a schimba sistemul actual.

Oamenii de afaceri intervievați susțin că în acest moment în Republica Moldova funcționează un „sistem” în care ești obligat să cotizezi, sistem păzit și controlat, cu ajutorul organelor statului.

Totuși pot fi identificate anumite metode și mijloace pentru ca afacerea să fie protejată. Practica arată că cele mai eficiente mijloace de protejare față de capturarea întreprinderii este pregătirea completă legală și fizică. Aceasta presupune, construirea un sistem de protecție împotriva oricăror atacuri din exterior. De obicei nu există una și aceeași schemă de acaparare a proprietății străine, de aceea investitorul trebuie să fie pregătit sub orice formă pentru a face față.

Cele mai simple metode de opoziție⁸ față de atacurile raider sunt:

1. protecția juridică a întreprinderii (documentele fondatoare să fie bine structurate, istoria curată a privatizării, lipsa de datorii);
2. concentrarea capitalului social (pachetul de control să fie sub controlul permanent al investitorului);
3. monitorizarea permanentă a modificărilor care au loc în rândul acționarilor (astfel încât să nu permită cumpărarea de acțiuni de către oameni „din afară”);
4. evitarea concentrării proprietăților în cadrul aceleiași întreprinderi (crearea mai multor societăți și distribuirea activelor între ele);
5. îmbunătățirea activității de management precum și cea a personalului

⁷ ECOnomist: Nr. 229/22 iulie 2009, Pag. 5 – Moldovenii care muncesc în străinătate continua sa fie pilonii economiei;

⁸ Рейдеры в действии: Нападение — Защита (<https://artius.com.ua/novosti/stati/reyderiyi-v-deystvii-napadenie-zashhita/>);

(prevenirea conflictelor, concedierea ilegală a angajaților, crearea unei imagini pozitive a companiei);

6. securitate fizică sigură a imobililor (pază profesională, muncă efectivă a serviciilor de securitate);

7. implicarea publicului și mass-media în combaterea atacurilor de tip raider.

CONCLUZIE. În calitate de o primă concluzie care poate fi desprinsă din conținutul articolului este că atacurile de tip raider vizează cele mai profitabile afaceri, în speță, societățile comerciale cu cifre mari de afaceri (spre exemplu, încercarea de a prelua SA „Carmez”⁹ - în acest caz au fost implicați concurenții în persoana SA Basarabia NORD etc.), instituțiile financiare și băncile comerciale (spre exemplu, compania de asigurări „ASITO”, Victoriabank, Universalbank, Banca de Economii¹⁰ etc.), dar și micile afaceri care se află la etapa de start-up.

Dacă în țările dezvoltate preluările afacerilor sunt denumite „neprietenoase”, din motiv că acțiunile săvârșite de către companiile asimilatoare se încadrează în cadrul normativ, în țările post-sovietice, inclusiv, în Ucraina și Republica Moldova, acțiunile raiderilor au o conotație criminală și pot fi încadrate ca infracțiuni pasibile de răspundere și pedeapsă penală. Totodată, raiderii autohtoni încearcă de a oferi o aparență legală acțiunilor lor, prin implicarea factorilor de decizie, a judecătorilor și a reprezentanților organelor de drept.

Pentru țările din fostul imperiu sovetic este specific aspirațiile raiderilor de a prelua nu doar activitățile economice, ci și acapararea puterii politice, scopul fiind de a asigura afacerile capturate. Însuși statul, în persoana organelor legislative, executive, judecătorești, dar și cu ajutorul mass-media, creează premise pentru atacurile de tip raider, prin lobarea și adoptarea legislației corespunzătoare, influențarea deciziilor judecătorești convenabile raiderilor, deținerea controlului asupra activității organelor de drept.

Considerăm că instabilitatea politică a unor regiuni sau țări constituie un factor primordial care generează riscuri enorme pentru dezvoltarea economiei, în general, dar și pentru apariția oportunităților unor atacuri raider, în special. Planarea unor suspiciuni că afacerea poate fi preluată în orice moment, că investițiile nu vor aduce profiturile estimate, logic duce la abținerea unor potențiali investitori de a-și plasa investițiile în țările respective.

Oricât ar fi declarat Ucraina sau oricare altă țară din exemplele enumerate mai sus că sunt deschiși față de investitori, câtă vreme nu există o schimbare reală și implicarea directă a statului în acest sens, orice declarație de această natură va rămâne exclusiv una formală. La urma urmei, în schimbul banilor investiți fiecare își dorește să obțină profit și să fie sigur că afacerea sa va crește și că într-o bună zi aceasta nu o să devină ținta unui alt atac raider, iar statul lucrează în direcția investitorului și nu contra lui. Atâta timp cât în țările sus-menționate, corupția progresează, iar legislația se contrazice singură pe sine, investițiile din străinătate se vor lăsa așteptate.

⁹ Raiderii „Roșii” atacă SA „Carmez” <http://www.curaj.net/?p=18131>;

¹⁰ Moldova – Rider SRL <https://www.zdg.md/editia-print/investigatii/moldova-raider-srl>;

Bibliografie

1. Над Приднестровьем нависла угроза рейдерского захватаhttp://www.ng.ru/cis/2016-10-09/100_pridnestr.html;
2. Всеукраинское юридическое издание «Юридическая газета» № 14 (512) от 05.04.2016 года Рубрика «Аналитика. Инвестиции»;
3. Портал бизнес новостей business.ua 25 апреля 2016 года Рубрика «Колонки»;
4. Портал бизнес новостей business.ua 4 мая 2016 года Рубрика «Колонки»;
5. Инвестиции под прицелом рейдеров: можно ли вкладывать деньги в украине? <https://artius.com.ua/novosti/stati/investicii-i-reyderstvo-v-ukraine/>;
6. Fundația SOROS Romania, „Moldova la răscruce” Autori: Ioana Avădani, Ștefan Căndea, Marian Chiriac, Cristian Ghinea, Sergiu Panainte;
7. ECOnomist: Nr. 229/22 iulie 2009, Pag. 5 – Moldovenii care muncesc în străinătate continua sa fie pilonii economiei;
8. Raiderii „Roșii” atacă SA „Carmez” <http://www.curaj.net/?p=18131>;
9. Moldova – Rider SRL <https://www.zdg.md/editia-print/investigatii/moldova-raider-srl>;
10. http://www.transparency.md/index.php?option=com_content&task=view&id=480&Itemid=49;
11. Interviu avocat Vladislav Gribincea <http://crji.org/?idT=88&idC=88&idRec=4149>;
12. Закон України Про інвестиційну діяльність <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>;
13. Рейдеры в действии: Нападение — Защита (<https://artius.com.ua/novosti/stati/reyderiyi-v-deystvii-napadenie-zashhita/>);

Veaceslav URSU,

*doctor în drept, conferențiar universitar al Catedrei „Științe penale”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Lilia POPA,

procuror în Procuratura pentru combaterea criminalității organizate și cauze speciale

UNELE REFLECȚII PRIVIND NOȚIUNEA DE TERORISM ȘI DE ACT TERORIST ÎN LEGISLAȚIA REPUBLICII MOLDOVA

Rezumat

Articolul este dedicat analizei trăsăturilor principale ale terorismului contemporan, inclusiv a conceptelor de terorism și de act terorist utilizate de către legislatorul Republicii Moldova pentru formularea prevederilor legale în materia prevenirii, combaterii și răspunderii penale pentru comiterea faptelor cu caracter terorist.

Astfel, potrivit autorilor, legislatorul autohton nu este consecvent atunci când formulează anumite dispoziții legale care ar contribui la eficientizarea luptei cu astfel de fenomen social, pentru ca în final să vină cu anumite concluzii, în baza cărora au fost înaintate un șir de propuneri de lege ferenda.

Cuvinte - cheie: terorism, act terorist, activitate teroristă, operație antiteroristă, infracțiuni cu caracter terorist, finanțarea terorismului.

Summary

The article is dedicated to the analysis of the main features of contemporary terrorism, including the concepts of terrorism and the terrorist act used by the Moldovan legislator for formulating the legal provisions on the prevention, combating and accountability for committing acts of terrorism.

Thus, according to the authors, the local legislator is not consistent when formulating certain legal provisions that would contribute to the efficient fight against such a social phenomenon, in order finally to come up with certain conclusions, on the basis of which a number of proposals for law were put forward ferenda.

Keywords: terrorism, terrorist act, terrorist activity, counterterrorism, terrorist offenses, terrorist financing.

Introducere. Terorismul este considerat, după conflictele etnice, una din cele mai mari amenințări la adresa securității și stabilității. Într-adevăr, crima organizată și terorismul au proliferat foarte mult în ultimele decenii, astfel încât, la intrarea în mileniul trei, aproape că nu există stat sau organism internațional care să nu-și pună problema apărării și protecției împotriva acestui flagel.

Terorismul este, deopotrivă, o agresiune și o reacție la agresiune. Ca agresiune, el vizează crearea unei situații instabile, de teamă și teroare, de care să profite anumite cercuri. Această noțiune – „anumite cercuri” – este greu identificabilă și la fel de greu cuantificabilă. Experiența ultimelor decenii a arătat că traficul de droguri, crima organizată și, legat de acestea, terorismul reprezintă un adevărat cancer al societății moderne, care este vulnerabilă la acele subversiuni și diversiuni ce proliferază sub aura democrației, libertății de mișcare și de

organizare și drepturilor omului. Acest flagel a cuprins practic întreaga societate omenească, de la foburgurile sărace la marile centre de civilizație, de la lumea interlopă la marea finanță, de la stradă la rețelele Internet.

Există însăși un alt fel de terorism, cel care se prezintă ca o reacție a celui slab în fața celui puternic. În acest sens, terorismul se prezintă ca expresie a războiului disproporționat, ca reacție la acest tip de război. Dreptul internațional nu-l acceptă, marile puteri îl reprimă, organismele internaționale îl condamnă. Dar el există și se dezvoltă, fără să-i pese de ceea ce gândește lumea despre el. Una din acțiunile de proporții al lui este atacul din 11 septembrie 2001 asupra celor două turnuri din New York și clădirii Pentagonului. Ca urmare a acestui fapt, Statele Unite ale Americii și întreaga lume au declarat un război de lungă durată împotriva terorismului de orice fel, încercând să preia în felul acesta inițiativa strategică și să treacă la o ofensivă complicată și necruțătoare. Un alt exemplu elocvent în acest sens îl constituie activitatea statului islamic (ISIS).

Există mai multe feluri de terorism: cel al lumii interlope împotriva lumii normale; cel declanșat de criminalitatea organizată; cel al traficantilor de droguri; cel informațional (ciberterorismul); cel mediatic; cel politic; terorismul de stat; cel susținut de anumiți centri de putere; cel al statelor sărace împotriva statelor bogate; cel declanșat împotriva mondializării; cel care reprezintă o reacție de răspuns la opresiunile, presiunile și acțiunile marilor puteri, grupărilor de state, alianțelor etc.; cel de tip militar.

Formele de manifestare a terorismului sunt foarte diversificate și, de aceea, terorismul nu are limite. Există un terorism vulgar, brutal și unul care folosește mijloace elevate, un fel de terorism „elegant”, există un terorism psihologic și unul intelectual, unul „civil” și unul „militar”. Terorismul, însumat la scară planetară, reprezintă un adevărat război – războiul mileniului – dus prin toate mijloacele posibile.

Terorismul nu are o definiție unanim acceptată. Dificultatea definirii provine atât din complexitatea sa, cât și dintr-o largă divergență de poziții ale persoanelor, organizațiilor sau statelor implicate în lupta antiteroristă.

Rezultate și discuții. În situația mondială actuală, este foarte dificil de a defini noțiunea de terorism, dată fiind complexitatea acestui fenomen. Fenomenul nu este nou și doar relativ nu demult a căpătat caracterul unei probleme globale, care necesită o atenție deosebit de serioasă din partea comunității internaționale. Situația în cauză este determinată de un șir întreg de factori, printre care:

- aspirațiile politice ale unor cercuri extremiste;
- răspândirea printre populația unor țări a unor idei ultra radicale, extremiste și teroriste, alimentate de motive naționaliste și religioase;
- amplificarea diferențierii social-economice în lume, care contribuie la eliminarea unor țări sau regiuni din procesul istoric, „aruncarea” acestora pe „acostamentul” politic;
- activizarea criminalității organizate.

Procesul de globalizare care a cuprins planeta agravează și mai mult situația. Având numeroase avantaje, el contribuie, în același timp, la transparența frontierelor, la consolidarea fluxurilor migratorii și la dezvoltarea legăturilor infor-

maționale, creează oportunități suplimentare pentru comiterea actelor teroriste, la creșterea amenințării terorismului.

Actualitatea problemei terorismului este conștientizată de către organismele internaționale, despre aceasta se discută intens atât la nivel național, cât și internațional, inclusiv în cadrul ONU, tematica respectivă fiind pe ordinea de zi a sesiunilor Adunării Generale, a diverselor conferințe, simpozioane și seminare. Lista documentelor internaționale, adoptate la diferite nivele, privind combaterea terorismului este în permanentă creștere, inclusiv cele 13 Convenții internaționale și protocoale adiționale care au fost deja adoptate și la care au aderat majoritatea țărilor lumii. În același timp, comunitatea internațională recunoaște că în domeniul respectiv există o lacună conceptuală, și anume, lipsa unei definiții universale a noțiunii de terorism care ar fi acceptată unanim, fără de care este imposibilă o luptă efectivă și, cel mai important, pe principii comune, cu acest flagel.

Nu este secret că diferite țări au o viziune diferită privitoare la fenomenul analizat, de multe ori, racordând perceperea acestuia la interesele și ambițiile proprii.

Este necesar, de asemenea, de raportat terorismul și dreptul popoarelor la lupta pentru independență, drept unanim recunoscut, ce trebuie stimat și contribuit la realizarea acestuia. Totodată, acest drept, în nici un caz nu poate servi în calitate de justificare a metodelor teroriste de luptă, care sunt catalogate drept infracționale.

Terorismul, la etapa actuală, s-a transformat în una dintre cele mai periculoase și imprevizibile fapte criminale. Practica cotidiană a demonstrat că actele teroriste se soldează cu victime umane, cu distrugerea valorilor materiale și spirituale, cultivă neîncrederea, dușmănia și ur între grupurile sociale și naționale. Activizarea activității teroriste este determinată de mai mulți factori interni și externi.

Scopul teroriștilor constă în încălcarea securității publice și în exercitarea influenței asupra luării unor decizii determinate de către organele puterii. Terorismul însoțește comiterea unor infracțiuni periculoase, inclusiv contra statului, care atentează la suveranitatea, integritatea teritorială, securitatea de stat, sistemul economic și politic, deseori este periclitată pacea și conviețuirea pașnică a statelor.

Actualmente, cercetătorii au relevat două particularități ale terorismului contemporan, asupra cărora și-au concentrat atenția. În primul rând, în calitate de obiect al actelor teroriste, de cele mai dese ori, făptuitorii aleg cetățeni simpli, inclusiv, femei și copii, și nu activiști politici sau persoane cu funcții publice. „Eficacitatea” actelor teroriste este legată nu de statutul victimelor, ci de numărul acestora. Respectiv, teroarea nu constituie o formă de luptă cu persoana fizică concretă ca promotor al unor idei sau poziții inacceptabile pentru teroriști, dar ca formă de intimidare și demoralizare a populației. În al doilea rând, situația contemporană este caracterizată de un număr mai mare de complici care contribuie la comiterea actelor teroriste, într-un mod sau altul, dar care nu împărtășesc ideologia terorii. Unul din motivele de bază al complicității la terorism îl constituie motivul cupidant, material. Complicitatea la actele teroriste constituie unul din mijloacele sau un mod de a câștiga bani, adică un mijloc de adaptare socială a individului. Și în acest caz, exemplul este mișcarea ISIS. În calitate de luptători sunt racolați sute și chiar mii de participanți, mulți dintre aceștia nu împărtășesc ideologia liderilor teroriștilor, motivele angajării în activitatea criminală desfășurată de către militanții statului

islamic fiind foarte diversificate, și nu în ultimul rând, motive cupidante, dorința banală de a câștiga surse financiare, luptătorii de rând fiind simpli mercenari.

În ultimul timp poate fi relevată o nouă funcție a actelor teroriste. Terorismul „clasic” constituia o formă de șantaj al autorităților sau societății, cerințele erau înaintate deschis, spre exemplu, de a achita răscumpărare, de a elibera din detenție complicii sau de a înceta acțiunile militare, etc. Actualmente, deseori sunt comise acte teroriste anonime cu scopuri neelucidate. Unul din scopurile acestor acte poate fi ralierea sau extinderea formațiunilor de teroriști, racolarea în rândurile sale a noilor complici.

O tendință de ultimă oră a terorismului este integrarea acestuia cu criminalitatea organizată și cu traficul de droguri. Din cauza unei astfel de integrări sunt soluționate multe chestiuni legate de finanțarea teroriștilor, circulația acestora și evitarea de către aceștia a răspunderii și pedepsei.

Republica Moldova a ratificat majoritatea convențiilor și protocoalelor internaționale privind combaterea terorismului. În anul 2001 a fost adoptată Legea nr.539 cu privire la combaterea terorismului în care au fost definite principalele noțiuni care vizează fenomenul terorismului. Din start vom menționa că majoritatea acestora au fost preluate din conținutul actelor internaționale.

Astfel, prin *terorism se înțelege ideologia violenței și practica de a influența prin violență luarea unor decizii de către autoritățile publice sau organizațiile internaționale, însoțite de intimidarea populației și / sau de alte acțiuni violente ilegale.*

Considerăm că acceptarea în redacția prezentată a noțiunii analizate poate duce la o interpretare ambiguă în procesul de aplicare a dreptului, deoarece este prea largă, respectiv, poate cuprinde diverse manifestări infracționale. Nu ne este clar, ce a avut în vedere legiuitorul când a utilizat expresia „practica de a influența”? În același timp, noțiunea de terorism definită în Lege nu este legată de „actul terorist”, pe care îl definește ulterior. În locul acestei noțiuni legislatorul utilizează expresia „alte acțiuni violente ilegale”. Astfel, prin terorism poate fi înțeleasă orice activitate infracțională, deoarece oricare dintre infracțiunile comise prin violență prevăzute în Codul penal poate intimida populația.

Vom reitera că în aceeași lege este definită noțiunea de „act terorist” prin care vom înțelege *provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave, dacă această faptă este săvârșită în scopul de a intimida populația ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și amenințarea de a săvârși astfel de fapte în aceleași scopuri;*

În context, vom menționa că aceeași formulare a „actului terorist” o regăsim și în Codul Penal al RM la alin.(1) art.278.

Noțiunea prezentată, din punctul de vedere al legislatorului, trebuie să deosebească „actul terorist” de alte fapte infracționale. Analizând conținutul dispoziției examinate, observăm că acțiunile descrise sunt săvârșite cu anumite scopuri, unul dintre care este cel „de a sili... persoana juridică sau fizică să să-

vârșească sau se abțină de la săvârșirea **vreunei acțiuni...**”. Expresia dată poate fi interpretată foarte larg și, în principiu, săvârșirea unei explozii în scopul de a determina / sili persoana fizică, spre exemplu, de a-i transmite bunurile sau dreptul asupra unor bunuri, va putea fi încadrată drept act terorist, în realitate fapta constituie șantaj.

Definind anumite noțiuni în legea sus menționată, legislatorul nu este consecvent în intențiile sale. Astfel, prin *combaterea terorismului* se înțelege activitatea de prevenire, depistare, curmare a activității teroriste și de atenuare a urmărilor acesteia. Este ușor de observat că legislatorul identifică noțiunea de „terorism” cu cea de „activitate teroristă”.

Totodată, *activitatea teroristă* este identificată cu acțiuni care includ:

- planificarea, pregătirea, tentativa de a săvârși și săvârșirea unui act terorist;
- instigarea la un act terorist, la violență împotriva unor persoane fizice și juridice, la distrugerea obiectelor materiale în scopuri teroriste, precum și justificarea publică a terorismului;

- constituirea unei formațiuni armate ilegale, a unei comunități (organizații) criminale, a unei grupe organizate în scopul săvârșirii unui act terorist, precum și participarea la un astfel de act;

- înrolarea, înarmarea, instruirea și folosirea teroriștilor;

- finanțarea pregătirii sau comiterii unui act terorist ori a unei alte infracțiuni cu caracter terorist, finanțarea unei organizații teroriste, a unei grupe teroriste sau a unui terorist, precum și acordarea de sprijin acestora pe alte căi.

În context, vom menționa că fapta de finanțare a terorismului nu este inclusă în lista infracțiunilor prevăzute la art.134¹¹ CP al RM „Infracțiuni cu caracter terorist”

Aceeași situație avem și în cazul definirii noțiunii de „operație antiteroristă” - măsuri speciale îndreptate spre curmarea unui act terorist, spre asigurarea securității persoanelor fizice, spre neutralizarea teroriștilor și spre atenuarea urmărilor acestuia. Dacă este vorba despre o **operație antiteroristă**, măsurile trebuie să fie îndreptate spre curmarea **ideologiei violenței și practicii de a influența prin violență luarea unor decizii de către autoritățile publice sau organizațiile internaționale, însoțite de intimidarea populației și / sau de alte acțiuni violente ilegale**. Iar conform definiției, măsurile speciale sunt îndreptate spre curmarea actului terorist.

Am menționat că legislatorul a preluat noțiunea de act terorist din Legea nr.539 din 12.10.2001 și a formulat dispoziția art.278 CP al RM. Conform alin. (1) art.278 CP al RM, *actul terorist constituie fapta realizată prin provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave, dacă această faptă este săvârșită în scopul de a intimida populația unui stat ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și amenințarea de a săvârși astfel de fapte în aceleași scopuri.*

Considerăm că includerea în dispoziția articolului a sintagmei „daune esențiale proprietății ori alte urmări grave” este inadecvată, deoarece caracteristica principală a terorismului este de a intimida populația sau de a sili organele puterii publice să ia anumite decizii convenabile teroriștilor.

Infrațiunea prevăzută la art.278 CP al RM este atribuită la categoria infracțiunilor grave (alin. (1)) și deosebit de grave (alin.(2)) dacă ne referim la sancțiunea normei juridico-penale analizate. Ni se pare că fapta care creează pericolul de a cauza daune esențiale (care dacă sunt evaluate patrimonial se vor încadra până la 2500 unități convenționale) proprietății sau mediului nu poate fi catalogată drept infracțiune gravă sau chiar deosebit de gravă, decizie a legislatorului pe care o considerăm neîntemeiată.

În ceea ce privește amenințarea de a săvârși faptele prevăzute la alin.(1) al art. 278 CP al RM, în aceleași scopuri, considerăm că ar fi oportun și corect de a le prevedea la articolul 281 care stabilește răspunderea pentru comunicarea minciunosă cu bună știință despre actul de terorism, la alin.(2) al articolului invocat. Nu putem să egalăm fapta de săvârșire a actului terorist cu amenințarea de a săvârși o astfel de faptă, deoarece gradul de prejudiciabilitate este diferit, amenințarea fiind mai puțin periculoasă decât însăși comiterea actului terorist, iar stabilirea aceleiași pedepse penale (închisoare de la 6 la 12 ani) pentru ambele acțiuni nu ar respecta principiul echității.

După cum am menționat, o definiție clară a noțiunii de terorism lipsește, aceasta fiind foarte importantă atât din punct de vedere teoretic, cât și practic. Cu toate că în practica judiciară a RM nu regăsim prea multe cazuri de comitere a infracțiunilor prin utilizarea substanțelor explozive, prin incendiere ș.a.m.d. (care de altfel pot fi calificate în baza altor articole ale CP), totuși practicienii organelor de aplicare a dreptului pot întâmpina dificultăți la încadrarea juridică a unor astfel de fapte. Această situație se poate datora anume lipsei unei noțiuni clare, unanim acceptate a terorismului, identificării acelor trăsături inerente faptei în cauză care ar permite deosebirea ei de alte fapte infracționale. Anume pe baza acestor trăsături trebuie să fie formulate în legea penală faptele cu caracter terorist.

Majoritatea actelor teroriste prevăzute la art.278 CP al RM sunt săvârșite prin provocarea unor explozii, incendieri sau altor fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori daune grave sănătății și integrității corporale ale persoanelor, fie cauzarea de daune proprietății, mediului, etc. Totodată, astfel de fapte sunt de o mare rezonanță socială, în același timp, utilizarea unor astfel de mijloace de comitere a infracțiunii servesc pentru a ascunde urmele infracțiunii.

În acest sens, considerăm nereușită decizia legislatorului de a recunoaște în calitate de circumstanță calificativă agravantă la alin.(2) al art.278 CP al RM săvârșirea actului terorist cu aplicarea armelor de foc, deoarece acest fapt în nici un caz nu sporește gravitatea urmărilor survenite și poate duce la anumite situații paradoxale, când provocarea unei explozii într-un loc public în scop terorist va fi calificată conform alin.(1) al art.278 CP al RM, iar cazul de efectuare a unei împușcături dintr-o armă de foc în acel loc, cu același scop conform alin.(2) al art.278 CP al RM.

Concluzie. În acest fel propunem reformularea dispoziției alin.(1) al art. 278 CP al RM după cum urmează *actul terorist, adică atentarea la securitatea publică prin utilizarea și folosirea de arme de foc sau substanțe explozive, prin provocarea unor explozii, incendieri sau comiterea altor fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, precum și intereselor vitale ale societății, dacă fapta este săvârșită în scopul intimidării populației ori a unei părți a ei, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale făptuitorului sau de a sili un stat, o organizație internațională, o persoană juridică sau fizică să adopte anumite decizii în favoarea făptuitorului”*.

Bibliografie:

1. Convenția europeană privind reprimarea terorismului, adoptată la Strasbourg, din 27.01.1977, (în vigoare pentru RM din 24.12.1999).
2. Convenția internațională privind reprimarea terorismului cu bombe, adoptată la New York, din 12.01.1998 (în vigoare pentru RM din 09.11.2002).
3. Convenția internațională privind suprimarea finanțării terorismului, adoptată la New York, din 09.12.1999 (în vigoare pentru RM din 09.11.2002).
4. Protocolul adițional la Convenția CoE privind prevenirea terorismului din 21.03.2016 (ratificat prin Legea nr.274 din 16.12.2016).
5. Codul penal al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare.
6. Legea cu privire la combaterea terorismului nr. 539-XV din 12.10.2001.
7. Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 190-XVI din 26.07.2007.
8. Strategia Națională de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2013-2017, aprobată prin Legea nr.130 din 06.06.2013.
9. Пикин В.В. Современные аспекты международного терроризма // право и политика 2003 № 6.
10. Салимов К.И. Современные проблемы терроризма. М., 1999.
11. Антонян Ю.М. Терроризм. Криминологическое и уголовно-правовое исследование. М., 1998.

Gheorghe GRAUR,

master în drept, asistent-universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Vasile ZAVATIN,

doctor în drept, conferențiar universitar

al Catedrei „Drept Polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

REGIUNILE SECESIONISTE CA PREMISE DE APARIȚIE A TERORISMULUI CONTEMPORAN

*„...Trăim un paradox juridic: războiul este interzis și totuși în ultimii ani
conflictele au devenit mai frecvente și mai de durată...”*

OLEG BĂLAN

Rezumat:

Procesul de globalizare, luptele și războaiele hibride de influență geopolitică între marile puteri, riscurile de natură militară, precum și o serie de amenințări cu caracter asimetric, influențează în mod direct stabilitatea și securitatea statelor.

Discrepanțele dezvoltării social-economice și competiția interstatală sporesc riscul apariției conflictelor și tensiunilor de diferite naturi. Pericolul declanșării sau izbucnirii conflictelor regionale și locale persistă.

Conchidem că neconcordanțele legislative privind anumite minorități etnice, inegalitatea între clasele sociale, din cauza anumitor criterii au fost mereu factorii primordiali la apariția focarelor separatiste, ca ulterior să apară unele conflicte directe sau indirecte între „caste sociale”.

Prezentul studiu își propune să răspundă la un set de preocupări contemporane, generate de extinderea și amplificarea conflictelor regionale.

Dinamica răspândirii focarelor separatiste generate de regiunile secesioniste a devenit îngrijorătoare în zilele noastre. Istoria a demonstrat cu regularitate că fiecare fenomen separatist pune în pericol cele mai importante valori sociale, generând violență și insecuritate.

Fenomenul separatismului generează stări de tensiune, servește ca forță motrice a apariției terorismului, dat fiind faptul caracteristicilor sale imprevizibile, dificile pentru prevenire și combatere, fapt ce impulsionează cercetarea continuă și mai aprofundată a acestuia.

Cuvinte cheie: Regiune secesionistă, conflict identitar, conflict înghețat, terorism, conflict european, perspective, securitatea regională, relații internaționale etc.

Summary:

The process of globalisation, battles and hybrid wars of geopolitical influence between the great powers, risks of military nature, as well as a series of asymmetric character, influences directly the stability and security of states.

Discrepancies development social-economic and interstate competition increase the risk appearance of conflict and the tensions of different natures. The danger of breaking or the outbreak of regional and local conflicts is persisting.

Conclude that legislative inconsistencies on certain ethnic minorities, inequality between social classes, because of certain criteria was always primary factors to separatist outbreaks, subsequently to appear some direct or indirect conflicts between «social casts»

This study aims to answer at a set of contemporary concerns, generated by expansion and amplifying regional conflicts.

Dynamic spread of separatist outbreaks generated by the secessionist regions became worrisome in nowadays. The history demonstrated with regularity that every separatist phenomenon put in danger the most important social values, generating violence and insecurity.

The separatism phenomenon generates tension, serves as driving force of the occurrence of terrorism, unpredictable given its characteristic, difficult to prevent and combat, which boosts research continues and deeper.

Keywords: secessionist region, identity conflict, frozen conflict, terrorism, European conflict, perspectives, regional security, international relations, ect.

Introducere. Acest studiu tinde să analizeze problema păcii lumii, care are un caracter indivizibil, și este cert faptul că orice conflict izbucnit într-o regiune a globului pământesc va paraliza alte regiuni prin diferite rețele existente conexele ale lumii privite ca un corp omogen, integrat.

Europa este caracterizată printr-un flux de reforme în procesul de adaptare la noile realități internaționale, ea este pe cale să devină un actor politic cu drepturi depline pe scena politicii externe.

Evoluția istorică prezintă mereu semnalmente, indici de alarmă, care ar putea preveni multitudinea fenomenelor negative atât pe plan regional, cât și internațional. Astfel, „Istoria umanității reprezintă un lung șir de conflicte armate.

Din cei peste 3400 ani de istorie notificată a umanității, doar 250 au fost pașnici. De aici rezultă că războiul este o stare normală a relațiilor dintre oameni. Umanitatea a avut nevoie de două războaie mondiale declanșate în prima jumătate a sec. XX, care au nimicit viețile a milioane de oameni, pentru a da prioritate tendințelor pașnice, proclamate solemn în anul 1945 în Carta Organizației Națiunilor Unite. Starea lucrurilor însă rămâne până în prezent a fi deplorabilă” [1, p. 8].

Primul Război Mondial a dus la apariția comunismului, a fascismului și a inversat o tendință spre democrație, veghe de un secol. Al Doilea Război Mondial a provocat Războiul Rece, un război cu adevărat global. Iluzia de armonie de la sfârșitul Războiului Rece a fost spulberată curând de înmulțirea conflictelor etnice și a „epurărilor etnice”, de dezintegrarea ordinii publice, de apariția unor noi modele de alianțe și de conflicte între state, de renașterea mișcărilor neocomuniste și neofasciste, de intensificarea fundamentalismului religios, de sfârșitul „diplomației zâmbetelor” și al „politicii da-ului” în relațiile Rusiei cu Occidentul, de incapacitatea ONU și a SUA de a stinge conflicte locale sângeroase și de ambițiile tot mai mari ale unei Chine în ascensiune. În cei 5 ani care au urmat prăbușirii Zidului Berlinului, cuvântul „genocid” a fost pronunțat mult mai des decât în oricare altă perioadă similară a Războiului Rece [2, p. 35-36].

Conflagrațiile mondiale au dus la criza Berlinului care a marcat consolidarea finală a celor două sfere de influență care, timp de aproape două decenii, s-au împins una pe cealaltă de-a lungul liniei de diviziune ce împărțea continentul european. În prima fază a acestui proces, din 1945 până în 1948, Stalin stabilise sfera de influență sovietică, transformând țările din Europa de Est în state-satelit și, implicit amenințând Europa Occidentală. În cea de-a doua fază, din 1949 până în 1956, democrațiile au reacționat prin formarea NATO, prin consolidarea propriilor zone de ocupație din Republica Federală Germania și prin inițierea procesului

de integrare vest-europeană [3, p. 518-519].

Pe parcursul perioadei de consolidare au existat încercări periodice din partea fiecărei tabere de a disloca sfera celeilalte. Toate aceste scheme au eșuat. Nota de pace a lui Stalin, din 1952, care fusese gândită să atragă Republica Federală Germania în afara taberei occidentale, nu a dus nicăieri în parte din cauza morții lui Stalin.

„După euforia și speranțele generate de semnarea Cartei ONU a venit deșeptarea și revenirea la trista realitate. Cifrele vorbesc de la sine: de la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial au avut loc aproximativ 150 de războaie și conflicte care au distrus circa 20 de milioane de vieți omenești.

Doar în anii 1980 pe glob au avut loc 22 de războaie, 90 procente din victimele acestora constituind-o populația civilă. Conform calculelor efectuate de instituțiile preocupate de istoria militară de la finele celui de-al Doilea Război Mondial, s-au înregistrat doar 26 de zile de pace absolută. Fără îndoială, tratarea unor astfel de date depinde de faptul ce se înțelege prin noțiunea de „zi de război”. Conform altor calcule însă, având criteriile mai puțin dure, s-au constatat câte 3 zile fără război pe an, începând din 1945, ceea ce tot nu prea ne consolează. Astfel, în prezent, din 365 de zile în an, pe parcursul a 362 în careva regiune a globului are loc un conflict armat” [1, p. 8].

Faptul că Europa, în special UE are o ambiție globală de a contribui la rezolvarea conflictelor este clar precizat în strategia sa de securitate și în mai multe documente europene de politică externă „Practica internațională dovedește că în zilele noastre o pace trainică, un sistem de securitate real și eficient, crearea condițiilor celor mai prielnice înfloriri tuturor statelor și națiunilor sânt posibile doar prin conlucrarea lor permanent, asiduă, de la egal la egal, prin stimularea și lărgirea unui circuit neîntrerupt de valori materiale și spirituale între ele. O îndatorire de căpătâi a statelor este în prezent să se abțină de la orice act care ar genera și accentua încordarea, de la constrângeri și presiuni, să acționeze constant și exclusive prin mijloace pașnice, politice, în spirit realist și constructiv” [4, p. 9].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza istorică, analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, generalizarea, sinteza și clasificarea. *Materialele utilizate sunt: strategia națională de securitate, actele legislative și normative internaționale și naționale în domeniul ale Republicii Moldova, doctrina și alte materiale relevante.*

Rezultate obținute și discuții. În literatura de specialitate doctrinarii autohtoni s-au expus destul de modest, laconic la subiectul supus cercetării, dat fiind faptul că lipsesc mecanismele reale de implementare a „teoriilor verbale puse la punct superficial”.

Violările grave, masive și sistematice ale drepturilor omului, comise de unele state la nivel intern, înainte și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, au determinat o poziție comună a statelor în cadrul societății internaționale, în sensul că protecția drepturilor omului nu mai poate fi lăsată exclusiv în competența, cu caracter discreționar, a statelor, ci se impune și o cooperare internațională în materie [5, p. 8].

Menționăm că problemele cele mai stringente care actualmente asaltează Europa și pot evolua de la simple conflicte la masacre serioase ca rezultate ale terorismului contemporan sunt:

1. *Conflictele regionale sau „înghețate” din Europa.*
2. *Slăbirea atenției privind „vectorul european” și noii săi membri ai comunității europene.*
3. *Conflictul armat destructurat sau de identitate.*
4. *Ineficiența cooperării mecanismelor de combatere a terorismului, fapt demonstrat de atentatele de la Paris și din întreaga lume.*

Conflictele regionale: Probleme precum cele din Cașmir, din regiunea Marilor Lacuri și din Peninsula Coreei influențează în mod direct și indirect interesele europene, ca și conflictele mai apropiate de casă, în special conflictul din Orientul Mijlociu. Conflictele violente sau cele înghețate, care se mențin, de asemenea, la frontierele noastre, amenință stabilitatea regională. Acestea distrug vieți omenești și infrastructuri sociale și fizice; amenință minoritățile, libertățile fundamentale și drepturile omului.

Conflictul poate conduce la extremism, la terorism și la (colapsul) eșecul statal; acesta oferă oportunități pentru criminalitatea organizată. Insecuritatea regională poate alimenta cererea de ADM. Modul cel mai practic de abordare a noilor amenințări, deseori dificile, va fi, uneori, acela de abordare a problemelor mai vechi ale conflictului regional.

În unele monografii sunt tratate, așa-numitele „conflicte înghețate” din așa-numitul „spațiu postsovietic” examinând implicarea și neimplicarea sau non intervenția UE în rezolvarea acestora din Republica Moldova (regiunea ei transnistreană), Georgia (Abhazia și Osetia de Sud), Armenia și Azerbaidjan (Karabahul de Munte) au atras o atenție crescândă din partea comunității internaționale.

Nicu Popescu arată că „...reticența UE de a se implica în conflictele post-sovietice provine dintr-o relație dihotomică între instituțiile UE și unele state membre care doresc să evite anumite antagonisme cu actori externi precum Rusia sau care au alte priorități” [6, p.9].

Prezentul studiu are drept obiectiv să examineze aspecte ale securității internaționale, din spațiul în care se află Republica Moldova cu așa-numitul Conflict Transnistrean, definit în diferiți termeni geopolitici (Europa de Est, fost spațiu post sovietic, Regiunea Mării Negre, Balcanii de Nord-Est, Parteneriat Estic etc.), generate atât de actori multinaționali (ca UE, NATO, CE, OSCE, ONU ș.a.m.d.), cât și național-statali (în primul rând, Federația Rusă, Ucraina și România, în funcție de statutul lor în cadrul formatului oficial de soluționare a acestui conflict. Astfel, autorii acestei modeste lucrări au tins să compenseze unele lacune doctrinare și să reitereze importanța regiunilor secesioniste ca factori primordialii de găzduire și amplificare a terorismului contemporan atât la nivel regional, cât și la nivel global.

„Ar fi important în acest context să reținem că aceste patru conflicte au aceeași geneză și au erupt în timpul prăbușirii Uniunii Sovietice și au fost „înghețate” cam în aceeași perioadă, în anii 1992-1994. Cu excepția a unei agende post război rece, aceste conflicte reprezintă niște probleme nesoluționate până în prezent și

pot fi atestate foarte puține și neînsemnate progrese în această vedere. În cealaltă parte a Europei, țările afectate în trecut de liniile de divizare ale Războiului Rece au reușit să obțină succese remarcabile în procesele de integrare europeană, chiar dacă și într-un mod diferit.

În comparație cu aceste procese, țările afectate de conflicte înghețate continuă să se afle în situații dezavantajoase și mai trebuie să facă eforturi considerabile pentru a recupera rămânerea în toți acești ani în urmă. În ultimii câțiva ani țările afectate de aceste conflicte au luat curs spre transformare. Guvernele Georgiei și Moldovei au apelat la asistență internațională pentru soluționarea acestor conflicte. Comunitatea internațională trebuie să ia atitudine în vederea acestor schimbări pozitive în rezolvarea conflictelor” [7].

Acel conflict ce ne vizează nemijlocit este: „Conflictul din jurul Transnistriei, considerată o regiune secesionistă din R. Moldova care sa bucurat de cel mai mare grad de implicare a UE[...]. Printre acțiuni s-au numărat introducerea și suspendarea unor interdicții de călătorie pentru liderii transnistreni [...], cel mai important pas, demararea unei misiuni de Asistență la Frontieră în R. Moldova și Ucraina (EUBAM). UE sa concentrat prin atragerea (prin facilități comerciale) și silirea (prin EUBAM și regimul vamal) a comunității transnistrene de afaceri să opereze în calitate de companii înregistrate în R. Moldova” [6, p. 191].

Ar fi corect de tratat perspectivele pentru viitor prin prisma acțiunilor din trecut, deci analizăm situația politică a Republicii Moldova, raportând-o la situația geopolitică a Europei. Astfel, vom constata că țara noastră se află la intersecția marilor puteri și interesele acestora, în special extinderea lor inclusiv instituțională, cum ar fi: extinderea NATO și Uniunii Europene, creșterea gradului de compatibilitate între statele membre NATO și UE și cele recent intrate, respectiv aspirante imediate, fenomen soldat cu o creștere a discrepanțelor la noua frontieră NATO/UE. Acest ultim efect al transformărilor și reformelor în fostele state satelite ale URSS – în paralel cu noua politică a Moscovei de recâștigare a fostei periferii și statelor independente ce au aparținut fostului imperiu, afirmarea pe plan politic și totodată adaptarea instituțiilor la noile cerințe ce generează inedite tensiuni și noi tipuri de conflicte emergente.

În acest fel ne afectează viitorul în mod tangențial sau direct aceste regiuni, care stau ca pe un „butoi de pulbere datorită labilității politice și stării de insecuritate”. În acest sens putem menționa întrunirea care a avut loc pe data de 17 noiembrie 2010 la Chișinău unde Germania s-a exprimat categoric în privința conflictelor teritoriale europene „...nu va permite importarea conflictelor teritoriale în Uniunea Europeană”. O declarație similară fost făcută de către Christoph Israng, membru al Cancelariei Federale a Germaniei, în cadrul Forumului Konrad Adenauer de politică europeană.

El a ținut să sublinieze că un alt caz similar Ciprului nu va fi permis de către structurile europene și că țările care își doresc să adere la UE vor trebui mai întâi să-și rezolve problemele teritoriale. Tocmai din acest considerent Berlinul sprijină eforturile autorităților RM în procesul de soluționare a conflictului transnistrean.

În acest context, reprezentantul Cancelariei Federale a Germaniei a ținut să sublinieze importanța de a convinge Rusia privind necesitatea identificării unei

soluții pentru acest conflict. „Între statele europene nu există prea multă încredere reciprocă, dar printr-o colaborare mai intensă putem contribui la creșterea nivelului de încredere”.

În acest context putem menționa că „... toate statele participante la activitățile OSCE au același statut și iau decizii bazate pe consens. La Summit-ul OSCE din 1999 de la Istanbul a fost luată decizia ca până la sfârșitul anului 2002 Rusia să-și retragă forțele armate din Transnistria. Rusia la început a acceptat acest lucru. Însă mai târziu a pus condiția că va face acest lucru numai în cazul când Primul summit al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa în mai mult de zece ani, din Astana, Kazahstan, s-a încheiat fără rezultate notabile în ceea ce privește diferendul transnistrean. Chiar dacă liderii prezenți în Astana au recunoscut că OSCE nu a reușit în ultimii ani să-și îndeplinească misiunea de a preveni și rezolva conflictele din Europa și fostele republici sovietice, ei nu au reușit nici de data aceasta să ajungă la un acord asupra unui nou plan de acțiune care să consolideze rolul de securitate al grupului. Astfel, reluarea negocierilor privind rezolvarea conflictului transnistrean a eșuat, mai mulți diplomați declarând că noul plan de acțiune al OSCE a fost amânat din cauza chestiunilor controversate precise inclusiv Transnistria, tensiunile Rusia-Georgia și disputa pe tema Nagorno-Karabah. Asta după ce cancelarul Germaniei, Angela Merkel, și-a exprimat speranța că summitul OSCE va cuprinde în planul de acțiune reluarea negocierilor în format 5 plus 2 asupra Transnistriei” [8, p. 111].

Găsirea unei soluții pentru rezolvarea diferendului dintre Comrat și Chișinău s-a produs abia în 1994, după adoptarea noii Constituții și schimbarea componenței delegației găgăuze la negocieri [9, p. 217].

Legea privind statutul special al UTAG definește prin intermediul art. 1 că: *„Găgăuzia sau (Gagauz-Yeri) drept o unitate teritorială autonomă cu un statut special care, fiind o formă de autodeterminare a găgăuzilor, este parte componentă a Republicii Moldova”* [10, art.1].

Legea definește autonomia în termeni naționali-teritoriali, calificându-i pe găgăuzi drept *„popor puțin numeros” și beneficiar al acestei unități administrativ-teritoriale, administrarea căreia se desfășoară în interesul întregii populații* [9, p. 218].

În ciuda faptului că apariția autonomiei teritoriale găgăuze a fost întâmpinată cu destulă rezistență și neîncredere la Chișinău, în special printre formațiunile politice de dreapta, care calificau noua entitate teritorială drept inacceptabilă din punct de vedere al integrității și indivizibilității teritoriale a Republicii, considerând drept lipsit de temei argumentul privind „drepturile istorice” ale găgăuzilor asupra acestor pământuri. Negocierea înțelegerii din 1994 a condus, în timp, spre o schimbare vizibilă a atitudinilor față de UTAG și comunitatea găgăuză în particular [9, p. 218-219].

O problemă similară este vizualizată și la statele limitrofe în special fluctuațiile conflictului din Ucraina care începe să devină din ce în ce mai puțin răsunător, acum ca Rusia face „zgomot” în altă țară răvășită de un război ce ține de aproape cinci ani, în Siria, acest război este pe cale să devină identic celorlalte conflicte „înghețate”.

1. *Conflictul armat destructurat sau de identitate.*

Caracteristica principală a unui asemenea tip de conflict armat este dizolvarea totală sau parțială a autorității statale pe teritoriul statului unde are loc conflictul.

În realitate, acest tip de conflict armat reprezintă o variantă a conflictului armat intern [11, p. 20].

Nu este nici o îndoială că problema cea mai importantă este cea a minorităților naționale. Apărută după încheierea Primului Război Mondial în condițiile creării noilor state, pe ruinele imperiilor tarist și habsburgic, ale reprojecării granițelor de stat, problema minorităților naționale a căpătat noi dimensiuni după cel de-al Doilea Război Mondial, fiind prezentă îndeosebi în Europa Centrală și de Est. Autodeterminarea, enunțată de președintele american Wilson, nu a putut asigura o deplină echivalență între teritoriu și națiune. Mase întregi și „consângeni” au rămas în afara granițelor de stat [12, p. 5].

Un exemplu caracteristic îl oferă România. Până în 1918, în statul de atunci (Vechiul Regat) românii dețineau 93% din populația țării. Marea Unire a reîntregit teritoriul istoric al României: ea a adus însă și problema minorităților. În perioada interbelică românii dețineau 71,9% din total; persoanele aparținând minorităților naționale, în număr de peste 5 milioane, aveau o pondere de circa 28,1% din populația țării.

Situații similare sunt cunoscute și în alte țări din Europa Centrală și de Est. În Republica Moldova, românii dețin 64,5% din populație. În Ucraina, ucrainenii, în număr de 37419053, reprezintă 72,7%, în timp ce minoritarii, în număr de circa 14 milioane, constituie 27,3% din populația sa [12, p. 5].

La baza apariției minorităților etnice sau naționale fiind principiul autodeterminării care a fost enunțat la 19 noiembrie 1792 de Adunarea Națională Franceză într-o formă indirectă. A evoluat și mai ales a fost promovat în secolul XIX-lea sub forma principiului naționalităților, ducând la formarea unui număr de state independente în Europa.

Principiului naționalităților s-a manifestat prin acțiunea în favoarea independenței națiunilor care făceau parte din imperii, a unificării națiunilor divizate și alipirii anumitor teritorii populate de segmente ale unor asemenea națiuni la state deja constituite. Dacă în Imperiul Habsburgic revendicările și lupta națiunilor asuprite nu au dus decât parțial la rezultate (formarea statului italian, prin unificarea unora din provincii), Imperiul Otoman s-a dezmembrat, formându-se statele naționale din zona Balcanilor [13, p. 187].

2. *Ineficiența cooperării mecanismelor de combatere a terorismului, fapt demonstrat de atentatele de la Paris și din întreaga lume.*

Terorismul reprezintă un risc pentru viață; acesta presupune costuri semnificative; terorismul are drept scop subminarea deschiderii și a toleranței societăților noastre și reprezintă o amenințare strategică crescândă pentru întreaga Europă. Din ce în ce mai mult, mișcările teroriste dispun de resurse importante, sunt conectate prin rețele electronice și sunt gata să recurgă la o violență nelimitată pentru a produce daune masive.

Studiile relevă că întreg procesul de interacțiune socială, amploarea și pro-

funzimea relațiilor născute între indivizi, la nivelul grupurilor și comunității de care aparține, constituie condiția determinantă a dezvoltării sale ca „persoană complexă”. Deși cultul terorismului nu este acceptat „oficial” de lumea musulmană (fiind apreciată o adevărată blasfemie la adresa lui Alah) există o microcultură subînțeleasă și promovată de o parte destul de însemnată a membrilor societății, în care adoptarea terorismului este soluția pentru disperarea cauzată de oprimare, sărăcie și marginalizare [14, p. 106].

În plan extern, lumea parcurge o situație fără precedent, fiind profund marcată de acțiunile iraționale ale unor forțe ce promovează terorismul ca mijloc de divizare a comunității internaționale și de slăbire a stabilității mondiale, în general. Caracterul global al luptei împotriva terorismului a devenit componenta necesară, dar neașteptată și cea mai puțin dorită, a fenomenului globalizării, constituind deja un imperativ de luptă și atitudine al tuturor democrațiilor [15, p. 244].

Activizarea organizațiilor teroriste, prin realizarea unor atentate de rezonanță în regiune, denotă tendințe îngrijorătoare ale acestui fenomen în spațiul european, fapt ce reprezintă o provocare majoră la adresa securității regionale. Instabilitatea și conflictele militare din Orientul Apropiat sporesc riscul terorist pe continentul european.

Contextul regional de securitate, dar și conflictul nesoluționat din regiunea transnistreană, plasează Republica Moldova într-un cadru de risc cu ascendență în aspect extremist terorist.

Relevăm un caz recent de terorism global ca arie de acoperire și este legat de un extremism religios violent. Acesta este rezultatul unor cauze complexe. Acestea includ presiunea modernizării, crizele culturale, sociale și politice, precum și alienarea tinerilor prin intermediul spălării creierelor care trăiesc în societăți străine. Acest fenomen face parte, de asemenea, din propria noastră societate.

Europa este atât o țintă, cât și o bază pentru un asemenea tip de terorism: statele europene sunt ținte și au fost atacate. Baze logistice ale Al Qaeda au fost descoperite în Regatul Unit, Italia, Germania, Spania și Belgia. Este indispensabilă acțiunea concertată la nivel european.

Europa de Nord a nimerit în atenția publicului mondial prin conflictul sângeros din Irlanda de Nord (insula Irlanda), care a intrat în faza activă în anul 1968 și s-a încheiat în 1998 prin semnarea Tratatului de pace denumit „Belfast Agreement” sau „Good Friday Agreement” [16, p. 28].

Cauzele izbucnirii acestui focar sunt diverse: pretențiile teritoriale, divergențele religioase dintre localnicii catolici și cei protestanți, precum și factorul etnic, care a fost unul decisiv pentru începerea violențelor.

Cât privește factorul religios într-un focar separatist, istoria a cunoscut mai multe conflicte de sorginte separatistă în acest sens, care au arătat că componenta religioasă nu lasă mult spațiu de discuții și este ca o extremă pentru fiecare parte din conflict [16, p.29].

În Irlanda de Nord religia a servit drept un catalizator al conflictului. Adepții confesiunii catolice manifestau ură față de protestanți și viceversa. Ura a generat violența, care într-o anumită etapă s-a transformat într-un adevărat masacru.

Cele mai importante mijloace de operare ale secesioniștilor sunt:

- a) dezinformarea în masă a cetățenilor;
- b) referendumul sau pseudoreferendumul;
- c) formațiunile paramilitare care în viziunea noastră constituie punctul culminant, trecerea de la conflicte dintr-o formă lejeră la acțiuni de terorism, deja aspru pedepsibile.

Conchidem, că detonarea bombelor era metoda cea mai des aplicată de către separatiștii din Irlanda de Nord. Armata Republicană Irlandeză a operat cu această metodă de intimidare începând cu primele tensiuni din regiune. Această metodă distructivă și sângeroasă a fost atât de eficientă în realizarea acțiunilor teroriste, încât a fost preluată și de alte structuri paramilitare, ca de exemplu UVF (Ulster Volunteer Force), care în martie-aprilie a detonat o serie de bombe, pentru a curma intențiile unioniste [16, p. 33].

La începutul acestui studiu autorii au enumerat cele mai importante conflicte și probleme cu care se confruntă Europa și întreaga omenire. Astfel, prezentăm un eveniment îngrozitor mediatizat: „Cel puțin 140 de persoane au fost ucise în urma unor atentate teroriste multiple ce au avut loc în Paris. Aproximativ 100 de persoane au fost ucise în urma unei luări de ostatici la sala de spectacole Bataclan, unde avea loc un concert al grupului hard rock Eagles of Death Metal. Cel puțin două explozii, comise aparent de teroriști sinucigași, au avut loc în zona stadionului „Stade de France”, în timpul unui meci de fotbal între reprezentativele Franței și Germaniei.

În paralel, teroriștii au deschis focul cu arme automate la restaurante și terase din zonele Bichat, Charonne și Bataclan, situate în centrul Parisului”. Evident că acest atentat a fost planificat minuțios având loc în doar 33 de minute în ease locuri a Parisului, practic concomitent.

Astfel de atac terorist nu s-a mai înregistrat încă din anul 2004 de la Madrid.

Acest eveniment a fost monitorizat și de înalți demnitari care afirmau: „Este nevoie de acțiuni mai ferme împotriva terorismului după atentatele de vineri seară din Paris”, a declarat preedintele Consiliului European, Donald Tusk, în Antalya, la summitul G20, adăugând că a vorbit cu preedintele francez Francois Hollande și că „Franța aeteaptă fapte...”

Tusk a apreciat că liderii G20 „au o răspundere specială” în ceea ce privește distrugerea sistemelor financiare internaționale prin intermediul cărora sunt finanțate rețelele teroriste. El a cerut totodată „fiecăruia dintre liderii G20” să-și concentreze acțiunile militare împotriva Statului Islamic. „Ei sunt adevăratul dueman al lumii libere, nu opoziția moderată siriană”, a mai spus Tusk, într-o aluzie la Rusia, acuzată că vizează grupările de opoziție la adresa preedintelui sirian Bashar al-Assad.

Concluzii. Drept concluzie putem menționa că prevenirea și lichidarea conflictelor și a stării conflictuale existente astăzi în lume soluționarea prin mijloace politice a tuturor diferendelor dintre state, abordarea problemelor complexe ale lumii contemporane prin negocieri, discuții și contacte reprezintă o cerință majoră, de o deosebită însemnătate pentru destinele păcii și securității internaționale.

O condiție de prim ordin pentru concentrarea eforturilor tuturor națiunilor în direcția prosperității economice și sociale este stingerea tuturor focarelor de

încordare și război care mai dăinuie în lume, evitarea izbucnirii unor noi conflicte armate, soluționarea litigiilor dintre state exclusiv pe cale politică, prin metoda tratatelor, în spiritul receptivității pentru interesele tuturor părților, al stimei și respectului reciproc.

Strategiile abordate de soluționare a conflictelor este evident că nu au efect, nu sunt proporționale, nu coincid realităților conflictelor existente în Europa. Perioada de globalizare paralel cu evoluția atrage numeroase conflicte: religioase, interetnice, interrasiale, conflictele „înghețate” sau secesioniste, conflictele de identitate, conflictele expansioniste sau de migrație, activismul islamic comunitar etc.

Aceste probleme regionale trebuie tratate particulare, abordând sisteme, tehnici de soluționare a conflictelor concrete, de exemplu:

1. Institutul de mediere a conflictelor;
2. Negocierea conflictelor, confruntarea și compromisul, elaborarea unor comisii imparțiale și cu soluții practice ce ar implementa politica evitării, prevenirii conflictelor.

Gestiunea conflictelor în faza lor incipientă ar reprima faza finală a conflictului exteriorizată drept criză sau război.

Referințe bibliografice

1. Balan Oleg,,*Protecția drepturilor omului în conflictele armate*”, Universitatea de Studii Europene. Chișinău,2009 ED.(CEP USM); p. 8.
2. Samuel P. Huntington, „*Ciocnirea Civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*”, /trad.: Liana Stan-București: Litera Internațional, 2012, p. 35-36.
3. Henry Kissinger, „*Diplomația*”, București, Editura „BIC ALL”, 2003; p. 518-519.
4. Ionel Cloșcă,,*Conflictele armate și căile soluționării lor*”, Editura „Militară”, București, 1982 p. 9.
5. Corneliu-Liviu Popescu, „*Protecția internațională a drepturilor omului-surse, instituții, proceduri*”, - (Curs Universitar) / București: Editura, ALL BECK, 2000, p. 8.
6. Nicu Popescu,,*Politica externă a Uniunii Europene și conflictele post-sovietice*”, Editura „Cartier Istoric”. Chișinău, 2013, p. 9.
7. Viorel Cibotaru, art. „*Securitatea regională și procesul de soluționare a conflictelor înghețate*”.
8. Efremov Valeriu, „Construcția Europeană” Îndrumar educativ metodic; Acad. Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”,.-Chișinău.: Pontos, 2011 (Tipogr. „Reclama”S.A.). p.111.
9. Igor Munteanu, „*Dezvoltări regionale în Republica Moldova*”, Chișinău, Editura Cartier, SRL, str. București nr. 68, 2012; Tipărit în Republica Moldova de FEP „Tipografia Centrală”, p. 217.
10. Legea Nr.344 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), din 23.12.1994; Publicat: 14.01.1995, în Monitorul Oficial nr. 3-4; art. nr: 51, art.1.
11. Beatrice Onica Jarka, „*Drept internațional umanitar: note de curs*”, -București: Universul Juridic, 2010, p.20.

12. Eugen Patraș, „*Minoritățile naționale din Ucraina și Republica Moldova. Statutul Juridic*”, Ediția a 2-a, Cernăuți, Editura, „Alexandru cel Bun”, 1999, p. 5.
13. Ion Diaconu, „*Minoritățile: statut, perspective*”, -Institutul Român Pentru Drepturile Omului, București, 1996; p. 187.
14. Veronica Stoica, Mara Ioan, „*Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică*”/ vol-2, Ed. A 2-a, rev. –București: Editura Universitară, 2015. Articolul științific: Viorel Gheorghe, „*Elemente de micro și macro-criminogeneză în cercetarea criminologică a terorismului de factură islamistă*”, p. 106.
15. Veronica Stoica, Mara Ioan, „*Provocări și strategii în ordinea și siguranța publică*”/ vol-2, Ed. A 2-a, rev. –București: Editura Universitară, 2015. Articolul științific: Fofa (Badea) Gabriela, Mihaela Alexe Eva, „*Identitate și diversitate Europeană în contextul globalizării*”, p. 244.
16. Evgheni Cara, „*Fenomenul separatismului: metode și mijloace de operare ale făptuitorilor, cazurile Irlanda de Nord și Republica Moldova*”, Legea și viața, revistă științifico-practică (octombrie 2016), p. 28.

Анна ПОЛИТОВА,

*доцент кафедры уголовно-правовых дисциплин и судебных экспертиз
Донецкого юридического института МВД Украины (г. Кривой Рог, Украина),
кандидат юридических наук*

ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ ТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ И ЕГО АКТУАЛЬНОСТЬ ДЛЯ УКРАИНЫ

В связи с военной агрессией Российской Федерацией Автономной Республике Крым, всесторонней поддержкой агрессором террористических группировок и наемников в Донецкой и Луганской областях, а также осуществление своей подрывную деятельность по всей территории Украины, можно утверждать, что проблема терроризма приобрела для нашего государства особую актуальность.

Согласно Закону Украины от 20.03.2003 «О борьбе с терроризмом», терроризм – общественно опасная деятельность, которая заключается в сознательном, целенаправленном применении насилия путем захвата заложников, поджогов, убийств, пыток, запугивания населения и органов власти или совершения других посягательств на жизнь или здоровье ни в чем не повинных людей или угрозы совершения действий с целью достижения преступных целей [1].

Однако следует отметить, что в Уголовном кодексе (далее – УК) Украины не предусмотрено ответственности за терроризм. Нормы Закона Украины от уголовной ответственности предусматривают ответственность за «Террористический акт» (ст. 258 УК Украины), «Вовлечение в совершение террористического акта» (ст. 258¹ УК Украины), «Публичные призывы к совершению террористического акта» (ст. 258² УК Украины), «Создание террористической группы или террористической организации» (ст. 258³ УК Украины), «Способствование совершению террористического акта» (ст. 258⁴ УК Украины), «Финансирование терроризма» (ст. 258⁵ УК Украины).

Что же касается статистических данных, то по официальным данным в Украине в 2013 году зарегистрировано всего десять террористических преступлений, в 2014 – 2088, а в январе-июле 2015 – 1717 [2]. Следует отметить, что количество преступлений террористической направленности в Украине увеличивается с каждым днем.

При более детальном анализе приведенных выше статистических данных мы отметили, что в 2014 г. зарегистрировано 1515 террористических актов (ст. 258 УК Украины). Однако в течение 2014-2015 гг. за совершение этих преступлений ни один человек не был осужден. При этом мы не учитывали 897 уголовных производств, начатых на протяжении семи

месяцев 2015 г. Это указывает об отсутствие у правоохранительных органов практики применения данных статей УК Украины.

Не осталось в стороне от проблемы противодействия террористической деятельности и мировое сообщество. С целью предотвращения этой общественно опасной деятельности Совет Европы принял Конвенцию о предотвращении терроризма, которая была ратифицирована Верховной Радой Украины 31 апреля 2006 года.

В Конвенции о предотвращении терроризму закреплены основные преступления, которые касаются это «негативного явления»: «Публичное подстрекательство к совершению террористического преступления» (ст. 5); «Привлечение к терроризму» (ст. 6), «Обучение терроризму» (ст. 7). К тому же, как указано в ст. 8 Конвенции, деяние считается преступлением, даже если оно фактически не произошло.

В ст. 9 Конвенции определен перечень сопутствующих терроризму преступлений, к которым относятся:

а) участие как соучастника в совершении одного из преступлений, указанных в статьях 5-7 настоящей Конвенции;

б) организация других лиц или предоставление им инструкций для совершения одного из преступлений, указанных в статьях 5-7 настоящей Конвенции;

с) содействие в совершении одного или более чем одного из преступлений, указанных в статьях 5-7 настоящей Конвенции, группой лиц, действующих с общей целью. Такое содействие должно быть умышленным и:

i) осуществленным с целью содействия преступной деятельности или преступному намерению группы лиц в случаях, когда такая деятельность или цель вызывают совершение одного из преступлений, указанных в статьях 5-7 настоящей Конвенции; или

ii) осуществленным со знанием намерения группы совершить одно из преступлений, указанных в статьях 5-7 настоящей Конвенции [3].

Проведенный нами анализ основных положений Конвенцию о предотвращении терроризма позволяет сформировать вывод о том, что Украина на сегодня, имеет все нормативно-правовые основания для эффективной борьбы с терроризмом.

Вместе с тем, ситуация которая на сегодня сложилась в Украине показывает, что террористы изменили формы и методы противоправной деятельности и все чаще направляют свои усилия на установление контроля над территориями с наиболее прибыльными сферами экономических отношений, привлекают к реализации своих замыслов коррумпированных представителей органов власти, пытаются проникнуть в управленческих структур различных уровней для лоббирования собственных интересов, привлекают политиков для искажения объективной информации в условиях так называемой гибридной войны и др.

Г.Кузнецов в своем докладе «Состояние и тенденции распространения терроризма в Украине и за ее пределами в 2016 году» [4, с. 411-420], ссылаясь на Положение о единой государственной системе предупреждения,

реагирования и прекращения террористических актов и минимизации их последствий, утвержденного Постановлением Кабинета Министров Украины от 18.02.2016 № 92, территорию Украины поделил на уровни террористических угроз. В соответствии с данным Положением, каждая область и Автономная Республика Крым представлены цветами, которые отражают риск террористических угроз. Наиболее опасными являются такие регионы Украины как Автономная Республика Крым, Донецкая и Луганская области (красный – устанавливается в случае совершения террористического акта). К регионам, где возможна такая угроза (отмечаются желтым цветом – устанавливается при наличии достоверной (подтвержденной) информации о подготовке к совершению террористического акта) относятся Сумская, Харьковская, Запорожская, Николаевская, Херсонская, Одесская области. Третья группа – это регионы, где существует потенциальная угроза (имеют синий цвет и устанавливается при наличии информации, которая требует подтверждения, о подготовке к совершению террористического акта), и к таким относятся Закарпатская, Черновицкая, Хмельницкая, Ровенская, Киевская, Черкасская, Днепропетровская области. Серым цветом – возможна угроза – устанавливается при наличии факторов (условий), которые способствуют совершению террористического акта – и относятся Волынская, Львовская, Тернопольская, Ивано-Франковская, Житомирская, Винницкая, Кировоградская и Полтавская области. (Более детально см. Рисунок 1).

Рисунок 1. Уровни террористических угроз в Украине [4, с.414]

Исходя из вышеизложенного, можно отметить, что в Украине есть проблема угроз терроризма, первопричины которой следует искать в политической, экономической, социальной сферах.

Поэтому очевидно, что разработка эффективных мер по предотвращению терроризма в Украине – актуальный вопрос

государственной политики.

Нынешняя антитеррористическая политика Украины предусматривает внедрение механизма, который объединяет совокупность политических, правовых, организационных, информационных, социальных, контрразведывательных, разведывательных, оперативно-розыскных, режимных, финансовых и других мероприятий и отдельную организационную систему, в которой органы государственной власти и управления привлекаются в соответствии с нормативно-правовыми актами, а общественные организации – на условиях поощрения и содействия. Однако этого, на наш взгляд, недостаточно.

В заключение хотелось бы отметить, что сегодня, к сожалению, Украиной не отработана комплексная стратегия действий ни о террористической деятельности как формы преступной деятельности, ни по терроризму как негативного общественно-политического явления. Четкие принципы государственной политики в отношении терроризма также не сформулированы. Действующее законодательство не предусматривает всей совокупности соответствующих форм, методов и тактик, их целей, соотношение и координации. В связи с этим возникает необходимость разработки общегосударственной стратегии в контексте не только криминологической специфики борьбы с такими преступлениями, но и своеобразия комплекса мер противодействия терроризму как одной из основных угроз национальной безопасности Украины.

Литература:

1. Закон України від 20.03.2003 №638-IV «Про боротьбу з тероризмом» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/638-15/print1475307285656492>
2. Дрьомін С. Карати не можна помилувати, або Сучасний стан протидії тероризму в Україні / Дрьомов С., Тимошенко В. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/internal/karati-ne-mozhna-pomiluvati-abo-suchasniy-stan-protidiyi-terorizmu-v-ukrayini-.html>
3. Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 року (ратифікована Україною 31 липня 2006 року) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_712
4. Кузнецов Г. Стан і тенденції поширення тероризму в Україні та за її межами в 2016 році / Г. Кузнецов // Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (30 вересня 2016 року). – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – С.411-420.

САФАРОВ Х.С.

Начальник кафедры государственно-правовых дисциплин факультета № 2

Академии МВД Республики Таджикистан,

кандидат юридических наук, подполковник милиции

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ПОНЯТИЯ ЭКСТРЕМИЗМА В УГОЛОВНОМ ПРАВЕ

Анализ уголовного законодательства не дает достаточных оснований считать в правовом отношении понятие «экстремизм» как отвечающее фундаментальным требованиям теории и международной практики уголовного права¹.

В. Третьяков отмечает, что «..как только экстремизм начинают детально квалифицировать, он сразу же исчезает, превращаясь то в brutальное инакомыслие, то в собственно уголовное преступление - чаще всего либо в терроризм, либо в обычное насилие над личностью, или в такое неопределенное (хоть и содержащееся в Уголовном кодексе) деяние, как «возбуждение национальной, расовой или религиозной вражды»².

Отсутствие конкретного состава экстремизма в уголовных кодексах стран СНГ и наоборот, произвольное появление таких самостоятельных составов преступлений, как «организация экстремистской организации», «участие в экстремистской деятельности» и «публичные призывы к осуществлению экстремистской деятельности» в уголовном законодательстве этих стран, в силу неоднозначности содержания понятия «экстремистская деятельность», по существу, не выполняют своего уголовно-правового предназначения.

Как справедливо отмечает В.В. Лунеев, «даже специалисту очень трудно разобраться в законотворчестве об экстремизме, а ведь законы предназначены для обычных граждан и не очень грамотных сотрудников системы уголовной юстиции»³.

Несмотря на то, что до сих пор не разработано общепринятое определение понятия «экстремизм», его корни как социально-политического явления уходят вглубь человеческой истории.

¹ Лунеев В.В. Проблемы криминализации и противодействия экстремизму // Государство и право, 2009, № 9. - С. 47.

² Третьяков В. Загадка экстремизма // Российская газета. 2002. 15 июня.

³ Лунеев В.В. Указ. работа. - С.58.

Так, этимологически экстремизм - это приверженность к крайним взглядам и мерам (обычно в политике)⁴. Изначально понимался как крайние политические взгляды и формы политической деятельности, направленные на достижение, удержание, укрепление и реализацию власти⁵.

Сегодня экстремизм выступает как комплексное определение по отношению к понятиям «радикализм», «фундаментализм» и «национализм». И неслучайно в отечественной научной литературе обычно выделяют три основные формы проявления экстремизма: политическую, национальную и религиозную⁶. Хотя другие его формы (расовая, местническая, экологическая, экономическая и т.д.) также не являются исключением. Разделение экстремистских проявлений по политическому, национальному и религиозному признакам является условным, поскольку все факторы, влияющие на какое-либо социальное явления, находятся в тесном взаимодействии и влияют друг на друга. Поэтому и выделенные формы экстремизма, как правило, никогда в действительности не выступают в «чистом» виде⁷.

Заостряя внимание на необходимости выработки общего понятия того или иного явления, В. Н. Кудрявцев совершенно справедливо отмечает, что «в ходе исторического развития некоторые общие понятия, категории, а также теории и научные системы стали приобретать относительно самостоятельное значение как элементы общественного сознания и общественного бытия, как продукты духовного и материального производства, в свою очередь влияющие на поведение человека»⁸.

Социологический опрос практических работников органов внутренних дел Республики Таджикистан показывает, что 76% опрошенных полагают, что экстремистская деятельность обязательно связана с пропагандой применения насилия в отношении оппонентов по политическим, религиозным, националистическим или местническим мотивам.

⁴ Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. 4-е изд. доп., -М., 2003. - С. 908; См. также: Современный словарь иностранных слов. 4-е изд., стер. - М.: Рус. яз., 2001. - С.707; Большой Энциклопедический словарь. 2-е изд. перераб. и доп. -М.: Большая Российская энциклопедия, - Спб.: Норинт, 1997. -С.1395; Краткий политический словарь / Отв. и общ.ред. Л.А. О니кова, Н.В. Шилина. 6-е изд., доп. М: Политиздат, 1989. - С. 610.

⁵ См., например: Воронов И.В. Основы политико-правового ограничения социально-политического экстремизма как угрозы национальной безопасности Российской Федерации: Автореф. дис.. канд. полит.наук. - М., 2003. - С.13; Басалай А. Опасность: национальный экстремизм // Диалог. 1999. № 10. - С.78; Афанасьев Н.Н. Идеология терроризма // Социально-гуманитарные знания. 2001. № 6. - С. 211; Умланд А. Правый экстремизм в постсоветской России // Общественные науки и современность. 2001. № 4. - С. 80.

⁶ Мартыненко Б.К. Политический терроризм: понятие, признаки, классификация // Северо-Кавказский юридический вестник. 1999. № 7. - С. 66-74.

⁷ Верховский Л., Папн А., Прибылояский В. Политический экстремизм в России. - М., 1999. - С. 14-21.

⁸ Там же. - С. 37.

Идеология, трансформируясь в мотивы и цели, оказывает непосредственное воздействие на поведение: «Побуждение к действию определенным мотивом обозначается как мотивация. Мотивация определяет целенаправленность действия»⁹. Ориентированный на мотивацию подход помогает понять сущность экстремизма в целом, а также его отдельные формы¹⁰.

И неслучайно законодатель в конструкции части 1 ст. 307² Уголовного кодекса Республики Таджикистан (далее – УК РТ), указывая на экстремистские мотивы, перечисляет некоторые распространенные формы экстремизма: политический, идеологический, расовый, национальный, местнический и религиозный¹¹.

Как справедливо отмечает профессор В.В. Лунеев «экстремизм как та или иная крайность наблюдается в различных сферах деятельности и может в зависимости от ситуации получать в обществе позитивную или негативную оценку. Поэтому придание экстремизму только негативного и особенно политически преступного характера, является глубоко односторонним, ошибочным или, по крайней мере, сомнительным уголовно-правовым и криминологическим решением»¹².

Аналогичную позицию поддерживают и другие авторы¹³, но довольно часто можно встретить мнение, что насилие, как физическое, так и психологическое (угроза применения насилия), выступает одним из главных признаков экстремизма¹⁴.

⁹ Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Под ред. Б.М. Величковского. - М.: Педагогика, 1986. Т. 1. - С. 34

¹⁰ В частности, в отношении терроризма, Ю.М. Антонян отмечает, что психологическое познание феномена терроризма основывается именно на анализе его мотивации (См.: Антонян Ю.М. Терроризм: криминологическое и уголовно-правовое исследование. - М., ЩИТ-М, 1998. - С. 238).

¹¹ Уголовный Кодекс Республики Таджикистан 1998 г. - Душанбе: Изд. Хумо, 2007. - С.514. .

¹² Лунеев В.В. Проблемы криминализации и противодействия экстремизму // Государство и право. 2009. №9. - С.44.

¹³ См.: Аршба О.И. Современный правый экстремизм в Европе // Вестник Московского университета. Сер. Социология и политология. 2002. № 4. - С. 5.

¹⁴ См.: Пиджаков А.Ю. Борьба с политическим экстремизмом и терроризмом: проблемы изучения // Правоведение. 2003. № 3. - С. 239; Сазонов И.А. Политический экстремизм и проблемы его категориального осмысления // Вестник Московского университета. Сер. Политические науки. 2000. № 2. - С. 116; Краснов М. Политический экстремизм - угроза государственности // Российская юстиция. 1999. № 4. - С. 4; Волков В.В. Политический радикализм в исламе и национальная безопасность России: Автореф. дис... канд. полит.наук. - М., 2002. - С. 24; Авдулов Н.С. Составление геополитического атласа Северного Кавказа: методологические проблемы // Философия права. 2002. № 2. - С. 101; Воронов И.В. Основы политико-правового ограничения социально-политического экстремизма как угрозы национальной безопасности Российской Федерации: Автореф. дис... канд. полит. наук. - М., 2003. - С. 16; Иванова В.В. Преступное насилие: Учебное пособие для ВУЗов. - М., 2002. - С. 3; Ковалев В.С. Политический экстремизм и механизм противодействия ему в современной России: Автореф. дис... канд. полит. наук. - М., 2003. - С. 12; Новиков Д.В. Правовые и законодательные средства обеспечения региональной безопасности // Философия права. 2003. № 2. - С. 95.

Таким образом, «крайние» взгляды и меры (в зависимости от субъектов, осуществляющих экстремистскую деятельность) могут быть сопряжены с обоснованием применения насилия по отношению к оппонентам или же без таковых. Данный вывод позволяет условно выделить две формы экстремизма: «экстремизм, сопряженный с применением насилия» и «экстремизм, не сопряженный с применением насилия» (выделено мною - Х.С.).

В связи с этим, криминализации подлежит только насильственная его форма, которая выражается в обосновании и оправдании идеологии и практики применения насилия в отношении оппонентов по политическим, националистическим, религиозным, расовым или местническим мотивам.

Таким образом, представляется возможным предложить рабочее определение экстремизма как самостоятельного состава преступления:

«Тайная или публичная пропаганда другого лица с целью насильственного изменения конституционного строя или применения физического или психологического насилия в отношении определенной социальной группы по политическим, религиозным, националистическим, расовым или местническим мотивам, также оправдание идеологии и практики применения насилия по указанным мотивам».

На наш взгляд, к отягчающим обстоятельствам экстремизма необходимо отнести такие квалифицирующие признаки, как совершение указанного деяния «в отношении двух и более лиц», «группой лиц по предварительному сговору», «преступной организацией» и «посредством массовой информации и интернета».

Такой подход позволит определить уголовно-правовые границы экстремизма как самостоятельного состава преступления и придерживаться критериев бессмертной мудрости: «Закон должен быть краток, чтобы его легко могли запомнить и люди несведущие» (Сенека).

Лидия СУКМАНОВСКАЯ,

старший преподаватель кафедры административного права и административного процесса Львовского государственного университета внутренних дел

ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ОРГАНОВ В НАПРАВЛЕНИИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ТЕРРОРИЗМУ НА ТРАНСПОРТЕ В УКРАИНЕ

С обретением Украиной независимости в стране начались преобразования демократического характера, направленные на формирование гражданского общества, развитие правового государства, в котором согласно Конституции Украины человек, его жизнь и здоровье, честь, достоинство, неприкосновенность и другие права и свободы признаются высшей социальной ценностью [1]. Это, в свою очередь, определяет содержание и направленность деятельности государства и всех его органов по охране этих завоеваний мировой цивилизации, как одной из главных обязанностей.

Целью государственного управления в области транспорта является своевременное, полное и качественное удовлетворение потребностей населения и общественного производства в перевозках и потребностей обороны государства, защита их прав при транспортном обслуживании, безопасное функционирование транспорта, соблюдение необходимых требований и тому подобное.

Увеличение количества террористических актов, совершаемых на транспорте в соседних странах, вызывает необходимость усиления контроля за перевозкой пассажиров и их багажа, в том числе в транспортных средствах международного сообщения, разработка различных форм взаимодействия с другими службами и подразделениями полиции по противодействию проявлениям терроризма на транспорте.

На практике все государственные органы выступают в единстве, все организационно-тактические формы совместной деятельности государственных органов, в том числе органов Национальной полиции и других правоохранительных органов по противодействию проявлениям терроризма на транспорте взаимосвязаны между собой и, соответственно, взаимодополняют друг друга.

Согласно правовому статусу субъектов, можем определить основные формы взаимодействия, к которым относятся:

- обмен информацией о состоянии преступности и общественного порядка, лиц склонных к совершению правонарушений;
- проведение совместных заседаний и совещаний руководящих структур ведомств;
- разработка, принятие и издание совместных приказов, указаний и инструкций по вопросам противодействия терроризму;

- совместное участие в проведении специальных оперативно-профилактических операций («Груз», «Пассажир», «Вокзал» и т.п.);
- составление совместных комплексно-профилактических планов и их реализация;
- проведение совместными усилиями рейдов, проверок финансовой отчетности, документооборота, хранения материальных ценностей, порядка использования бюджетных средств;
- взаимодействие в создании и работе общественных формирований по охране правопорядка;
- совместная информационно-пропагандистская работа по предупреждению и профилактике правонарушений;
- общий анализ причин и условий, способствующих совершению правонарушений и преступлений;
- взаимодействие государственных органов, осуществляющих деятельность на транспорте, по вопросам проведения профилактической работы среди работников;
- проведение занятий с сотрудниками предприятий транспорта по тактике и методике охраны общественного порядка и обеспечения общественной безопасности, профилактики правонарушений [2, с. 98-99].

Изучение тенденций, влияющих на развитие современного терроризма, как негативного социально-политического явления, показывает, что сегодня он превратился в многоплановый и чрезвычайно опасный и длительный фактор. Этот фактор крайне негативно сказывается на развитии мирового сообщества, оказывает на него существенное влияние, дестабилизирующее ситуацию в различных регионах планеты, тормозя элементарные цивилизационные процессы, углубляя социально-экономические кризисы, доводя до стагнационного уровня возможности решения жизненно важных проблем общества, государства и личности.

Если в прошлом под террором понимали действия против отдельных людей или групп, то теперь широкого распространения приобрел террор против целых народов и государств, осуществляемый не только хорошо организованными и технически оснащенными структурами, в частности государственными и международными, но и государствами-агрессорами против других стран. Таким образом, с течением времени изменилось представление о сути, целях, субъектах и объектах террористических действий.

Борьба с терроризмом остается в наше время не только значительной практической проблемой, но и предметом углубленных научных исследований, решение которой во многом будет определять пути дальнейшего развития многих стран мира. При этом обеспечение защиты личности, общества и государства от террористической деятельности - процесс перманентный. Со временем меняются только масштабы, формы деятельности и проявления терроризма, а он, как явление общественно-политической жизни, остается неизменным по своей сути. Это требует постоянного мониторинга ситуации, непрерывного научного осмысления путей борьбы с преступниками в обстановке реально ситуации.

По нашему убеждению, в новых условиях следует пересмотреть многие господствующие в прошлом взгляды на способы и методы обеспечения безопасности, установление и поддержание стабильности на региональном и глобальном уровнях. Как важнейшая задача рассматривается надежное противостояние терроризму. Для того, чтобы такое противодействие было эффективным, необходима консолидация всех здоровых сил и общества.

В результате конституционного развития и реформирования центральных органов исполнительной власти функция взаимодействия государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте становится одной из ведущих [3]. Происходит ее закрепления среди основных частей компетенции органов исполнительной власти. Упорядоченность отношений в указанной сфере рассматривается как результат развития и поступательного отделения административно-правового режима. Взаимодействие государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма является разновидностью диспозитивных равносторонних административно-правовых отношений, неравнозначных понятию «административные процедуры» и «государственное управление». Указанная отрасль правового регулирования формируется институтами административного права.

Взаимодействие государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте, субъектов, представляющих исполнительную власть, осуществляется на основе взаимных интересов, которые можно представить несколькими целями:

- кооперация и взаимопроникновение указанных субъектов;
- наличие обратной связи, упорядоченность отношений, необходимость ограничения (контроля) публичной администрации гражданским обществом. Интересы, выраженные в стремлении к достижению указанных целей, позволяют удовлетворять комплекс взаимных прав и обязанностей субъектов взаимодействия, в результате которого возникают обоюдные правовые последствия для сторон этих отношений [4, с. 100-101].

Административное законодательство о центральных и местных органах исполнительной власти составляет основу правового регулирования взаимоотношений государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте. При этом в основе должны применяться дополнительные критерии, в том числе существенные особенности или специальный режим взаимодействия.

Нормативно-правовое регулирование отношений между органами государственной власти и органами местного самоуправления значительно отстает от потребностей практики. Отставание нормативной правовой базы особенно ощущается при анализе такого вида отношений между органами государственной власти и органами местного самоуправления как их взаимодействие в исследуемой сфере.

Нормативное правовое регулирование взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления в сфере про-

тивоедействия проявлениям терроризма на транспорте носит отрывочный, эклектичный и противоречивый характер. Нет ни одного региона Украины, где нормативное правовое регулирование взаимодействия носило бы системный, полный и достаточно подробный характер. Все это свидетельствует об отсутствии научной концепции нормативно-правового регулирования взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления в контексте борьбы с терроризмом.

В нормативных правовых актах большинства регионов Украины не проводится различий между взаимодействием и влиянием органов государственной власти на органы местного самоуправления в исследуемой сфере. Следует отметить, что в большинстве научных исследований в области взаимодействия также не проводится разграничение между взаимодействием и взаимоотношением (влиянием) органов государственной власти на органы местного самоуправления в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте.

Основной объем отношений по взаимодействию приходится на отношения исполнительных органов государственной власти регионов Украины и органов местного самоуправления. Не случайно, поэтому, основным видом нормативного правового регулирования взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления в субъектах Украины является подзаконные нормативные правовые акты органов исполнительной власти регионов Украины.

Нормативно-правовое регулирование взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления в регионах Украины в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте, по нашему мнению, концептуально должно основываться на положениях Конституции Украины, содержать обязанность органов государственной власти регионов взаимодействовать с органами местного самоуправления с целью обеспечения нормальной жизнедеятельности городских и сельских поселений. Закон Украины «О местном самоуправлении», на основе выделения взаимодействия с общей группы отношений, должен системно и полно закрепить основные сферы, отрасли, направления, формы и методы взаимодействия органов государственной власти регионов Украины и органов местного самоуправления [5].

Отраслевое законодательство и подзаконные нормативно-правовые акты должны содержать положения об обязательном или добровольном взаимодействии органов государственной власти регионов Украины и органов местного самоуправления при решении конкретных вопросов обеспечения жизнедеятельности поселений и других муниципальных образований в сфере противодействия терроризму, в том числе на транспорте. Подзаконные нормативные правовые акты и муниципальные нормативные правовые акты должны закрепить административные и муниципальные регламенты обязательного взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления по противодействию проявлениям терроризма.

Анализ нормативно-правового регулирования взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления в экономической, социальной сфере и сфере безопасности позволяет сделать вывод, что в настоящее время наиболее эффективной формой нормативного правового регулирования взаимодействия являются программы развития регионов Украины по конкретным направлениям.

Анализ практики деятельности органов государственной власти и органов местного самоуправления указывает на закономерный рост нормативного регулирования отношений между двумя уровнями публичной власти в субъектах Украины в сфере противодействия терроризму, в том числе на транспорте. В настоящее время является устойчивая тенденция увеличения объема регионального и муниципального нормативно-правового регулирования взаимодействия органов государственной власти и органов местного самоуправления во всех сферах жизнедеятельности муниципальных образований, что связано с проведением частичной мобилизации и другими факторами военного характера.

Исследование взаимодействия государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте дает возможность сделать следующие выводы:

- организация взаимодействия государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте должна основываться на принципах национальной безопасности Украины, реализуемой с помощью применения наиболее целесообразных организационно-тактических форм, методов, способов и приемов предупреждения правонарушений в определенной сфере;

- нормативно-правовое регулирование взаимодействия государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте можно считать относительно определенным так, как нормами права регулируются качественно неоднородные общественные отношения между субъектами взаимодействия, поскольку законодатель при принятии этих норм не может реально учитывать все особенности и обстоятельства, которые являются основанием для такого регулирования. Для решения этой проблемы целесообразно разработать и издать нормативно-правовой акт, который детально регламентировал бы процессуальный порядок правоприменительной деятельности в определенной сфере общественных отношений;

- взаимодействие государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте является одним из средств улучшения оперативной обстановки на объектах транспортной инфраструктуры. С целью достижения своевременного взаимного обмена информацией целесообразно разработать параметры ее классификации по значимости и определить сроки, формы представления в заинтересованные органы;

- развитие взаимодействия государственных органов в сфере противодействия проявлениям терроризма на транспорте в Украине находится в зависимости от такого фундаментального фактора как правовая

культура. В настоящее время правовая культура общества находится в состоянии трансформации. Наблюдается постепенное вытеснение политических традиций советской эпохи и установление ценностей и представлений, характерных для правовой культуры либерально-демократических государств.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Конституция Украины: Закон Украины от 28.06.1996 № 254к / 96-ВР. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-VR>
2. Ярема А. Г. Административно-правовые основы деятельности органов внутренних дел на железнодорожном транспорте в сфере охраны общественного порядка: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.Г. Ярема. - Львов: Львов. гос. ун-т внутр. дел, 2008. - 226 с.
3. Об оптимизации системы центральных органов исполнительной власти: указ Президента Украины от 09.12.2010 № 1085/2010. [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1085/2010>
4. Гронский С. К вопросу о правовом регулировании взаимодействия Государственной пограничной службы Украины с другими правоохранительными органами / С. В. Гронский // Таможенное дело: научно-практической. журнал. - 2014. - № 2. - част. 2. - кн.2. - С. 97-105.
5. О местном самоуправлении в Украине: Закон Украины от 21.05.1997 № 280/97-ВР // Российская юстиция. - 1997. - № 24. - ст.170.

ЧИСТОКЛЕТОВ Л. Г.

*профессор кафедры административно-правовых дисциплин Львовского государственного университета внутренних дел,
доктор юридических наук, профессор*

ХИТРА А. Л.

*доцент кафедры административного права и административного процесса Львовского государственного университета внутренних дел,
кандидат юридических наук*

ОСОБЕННОСТИ И ПРИЧИНЫ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ТЕРРОРИЗМА В УКРАИНЕ

Терроризм как одно из опасных и трудно прогнозируемых явлений современности, за последние десятилетия по формам и методам совершения, набирает в мире все более угрожающие масштабы. Терроризм превратился в деструктивную силу, которая генерирует политическую, социальную нестабильность в международном масштабе [1].

Среди большинства нормативных актов, которые были приняты международным сообществом с целью противодействия терроризму следует выделить Женевскую Конвенцию по противодействию терроризму 1937 г.; Вашингтонскую Конвенцию о предотвращении и наказании актов терроризма 1971 г.; Европейскую Конвенцию о предотвращении терроризма 1977 г.; Токийскую конвенцию 1963 г., Гаагская конвенция 1970 г., Монреальскую конвенцию 1971 г., направленные на борьбу с преступлениями террористов на воздушном транспорте; Нью-Йоркскую конвенцию 1973 г. о предотвращении преступлений и их наказания против лиц, пользующихся международной защитой; Нью-Йоркскую конвенцию 1979 о борьбе с захватом заложников; Венскую конвенцию 1980 г., Монреальскую конвенцию 1991 г. о маркировке пластических взрывчатых веществ; Конвенцию по борьбе с актами ядерного терроризма, подписанную участниками саммита ООН 14-17 сентября 2005г.

Прибегая к историческому возникновению терроризма, следует отметить, что основоположником идеологии терроризма, задолго до получения своего названия, был Хасан аль-Саббах, который основал тайную секту, чье название до сих пор считается синонимом коварного убийства. Древние террористические формирования существовали и в Китае, и в Индии, и на Дальнем Востоке.

Опираясь на латино-украинский словарь Литвинова В.Д., термин «терроризм» происходит от латинского слова «terror», что в переводе означает «страх», «ужас» [2]. Впервые этот термин был принят во Франции в период правления короля Людовика XVI, употреблялся в политическом лексиконе жирондинцами и якобинцами, которые объединились для подго-

товки восстания и свержения «через запугивание и помилование» кабинета министров. В конце XVIII – начало IX в. понятие «террор» воспринималось в широком смысле безраздельно от его значения (La terreur - ужас), речь шла об открытой насильственной форме диктатуры и практике единовременных политических покушений [3].

В настоящее время Украина переживает сложные времена. События на востоке Украины еще раз ярко продемонстрировала всю ужасную сущность терроризма, который посягает не только на суверенитет и территориальную целостность Украины, которые установлены Конституцией Украины, но и на территориальную неприкосновенность государств Европейского Союза, что может привести к глобальной всемирной катастрофы.

Учитывая заявление Службы безопасности Украины от 21 февраля 2014 и другие сообщения о попытках отдельных политиков, представителей органов местного самоуправления, лидеров объединений граждан, радикально настроенных лиц создать почву для эскалации гражданского конфликта, распространение сепаратистских настроений, что может привести к возникновению угроз территориальной целостности и неприкосновенности государства, Верховной Радой 22 февраля 2014 г. было принято Постановление «О проявлении сепаратизма и другим посягательством на основы национальной безопасности Украины», которая категорически осудило проявление сепаратизма и любых других посягательств на территориальную целостность и неприкосновенность Украины [4].

Одной из особенностей осложнения в противодействии государственному терроризму, политической ситуации и экономического развития в Украине является то, что Российская Федерация (далее - РФ) в борьбе против Украины, через своих террористических послушников - так называемых «ДНР» и «ЛНР» - применила новый вид агрессии - «гибридную войну» и квалифицировать это явление, по мнению С. Г. Денисюка и В. А. Корниенко можно как «террористический сепаратизм» и определяется последний как особую форму «социального мутуализма», которую следует считать также сегодня влиятельную технологию, которая изменяет сознание граждан, агрессивно воздействует на формирование их идентичности и принятия ими важных политических решений [5].

Кроме комплексного применения классических приемов ведения вооруженных действий, особое внимание уделяется «информационной войне», которая приобрела по Украине тотальный характер. В полной мере это нашло выражение в преступных террористических действиях сепаратистских группировок. При этом РФ, прибегая к фашистским методам агрессии, цинично демонстрирует всему демократическому миру свою непричастность к поддержке сепаратистов и ведении за последние три года «гибридной войны». По словам ведущего американского сенатора Джона Маккейна, прозвучавшие на форуме Немецкого Фонда Маршалла, который прошел 25 марта 2017 г. в Брюсселе, было сказано, что «Владимир Путин усилил свою агрессию в Украине. Украинцы погибают», также было призвано предоставить Украине оружие, чтобы «они могли себя защитить» [6].

Мощная антиукраинская атака, аналогичная периоду «оранжевой революции», была начата со стороны РФ в конце 2013 г., когда Евромайдан, Революция Достоинства изображались информационно-пропагандистскими каналами РФ не иначе как «антигосударственный переворот», «хаос», «распад Украины». Уже тогда были созданы условия для успешного применения тезисов о необходимости защиты «русских», «русскоязычных граждан» Украины от «киевской фашистской хунты» [7, 5].

Таким образом как отмечает П. Шевчук «информационная война Российской Федерации против Украины превратилась в полномасштабную пропагандистскую кампанию и стала особенно разрушительной формой невоенной агрессии. Фейковые новости, откровенная ложь, разного рода манипуляции, искажения фактов распространялись для оправдания агрессии, пропаганда нетерпимости и насилия были явлениями того же диапазона, которые подрывали принципы свободы. Наиболее уязвимыми к внешним информационным воздействиям Российской Федерации оказались юго-восточные регионы в противовес населению западных и центральных регионов, которые в силу своих ценностных ориентаций не воспринимали информационные внушения или относились к ним скептически» [8].

И, как было озвучено в американском журнале «The Wall Street Journal», сегодня символом разрыва между Востоком и Западом является не стена, а опасный статус-кво, сложившийся на Украине. Вина за это ложится главным образом на Россию, которая продолжает поддерживать нестабильность в Донбассе, при этом отказываясь брать на себя ответственность. Но с тех пор мы принимаем тот факт, что лучшее, на что мы можем рассчитывать после подписания этих соглашений - это хрупкий замороженный конфликт, который выгоден Москве и никому другому? Пришло время принять новый подход, в рамках которого Америка должна взять на себя роль лидера. Прежде чем заняться выработкой стратегии политического урегулирования, Киев должен увидеть улучшения в ситуации на востоке страны. А это должно включать в себя вывод российских войск и сил посредников, а также восстановление Украиной контроля над своим суверенным рубежом. Все заинтересованы в том, чтобы разминировать бомбу замедленного действия на востоке Украины и найти новую формулу взаимодействия. Киеву это поможет решить проблемы с безопасностью, Москве - избавиться от экономических санкций, а для президента Трампа это станет гамбитом, который наконец усмирит его российских демонов и покажет его как лидера наследующего принципов Рейгана, которым он и хочет быть [9].

В последние годы терроризм стал особенно изворотливым и безжалостным. Проявления его связаны со взрывами, захватом государственных учреждений и убийствами в публичных местах: в аэропортах, вокзалах, поездах, площадях, кафе. Не исключением из этого списка жестоких преступлений есть и Украина. За последнюю только неделю марта 2017 года в Украине было организовано взрыв в Балаклее Харьковской области. По констатации министра обороны Степана Полторака это была диверсия на складе боеприпасов, к которой могут быть причастны военнослужащие России, самопро-

возглашенных «Донецкой и Луганской народных республик». Также «Вести» узнали, что взрыв на военных складах - не первый. СБУ Харьковской области расследует еще одну попытку подорвать арсенал оружия. Тогда уголовное производство было открыто по статье «Террористический акт» [10].

Другим примером совершения террористического акта является убийство экс-депутата Государственной думы РФ Дениса Вороненкова, который был застрелен в Киеве 23 марта 2017 года. Антон Геращенко по этому поводу заявил, что Вороненкова убил российский агент, внедренный в силовые структуры Украины [11].

Таким образом, на современном этапе причинами для распространения терроризма в Украине есть:

- низкий уровень деятельности ООН и других международных правозащитных организаций в решении международных конфликтов, когда наблюдаются обострения как одной из форма борьбы за изменение межгосударственных границ и добрососедских отношений между Украиной и РФ, которая привела к аннексии Автономной Республики Крым и восточных регионов республики;

- противодействие украинской власти террористически экстремистских групп с так называемой «поддержки значительной части населения» на Востоке Украины, с целью защиты доктрины «русского мира» и последующим отделением из состава государства территории Донецкой и Луганской областей;

- низкий уровень ведения информационной пропаганды в оккупированной территории Украины, как известно, общественное мнение на востоке Украины в значительной мере формирует именно средства массовой информации РФ;

- недоверие к украинской власти, связанной с неудовлетворительными социальными условиями жизни населения;

- конфессиональные конфликты по поводу негативного и беспричинного влияния Московского патриархата на национальную религиозную среду;

- отсутствие высокого уровня правовой и политической культур и профессиональных знаний отдельных высоких государственных чиновников и депутатов в принятии важных решений по обеспечению безопасности и противодействия современному терроризму и сепаратизму в Украине.

СПИСОК ИСПОЛЬЗУЕМОЙ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політичний тероризм як загроза стабільності сучасного суспільства [Текст]: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Проноза Інна Іванівна; Держ. закл. "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – О., 2012. – 219 с.

2. Литвинов В.Д. Латинсько-український словник. - К.: Укр. пропілеї, 1998. - С. 644.

3. Токаревський Г. В. Міжнародний тероризм: сучасний стан та перспективи протидії [Текст] / Г. В. Токаревський // Стратегічна панорама. – 2003. – №1. – С.85–92.

4. Про запобігання проявам сепаратизму та іншим посяганням на основи національної безпеки України: Постанова Верховна Рада України від 22.02.2014 № 756-VII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/756-vii>.

5. Денисюка С. Г., Корнієнко В. О. «Терористичний сепаратизм» в сучасній Україні: спроба теоретико-прикладного аналізу / С. Г. Денисюка, В. О. Корнієнко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kornienko.vk.vntu.edu.ua/file/564952c4f241a0d1c521b503844ddace.pdf>

6. Джон Маккейн. Путін посилив свою агресію в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrainian.voanews.com/a/mccain-brussels-ukrayina/3782493.html>

7. Донбас у системі інформаційної безпеки держави: регіональні особливості, зовнішні виклики, інструменти боротьби з антиукраїнською пропагандою / Аналітична доповідь. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2015. – 196 с.

8. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти / П. Шевчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lvivacademy.com/visnik13/fail/Shevchuk.pdf>.

9. Только Трамп может урегулировать кризис в Украине. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/tolko_tramp_mozhet_uregulirovat_krizis_v_ukraine__the_wall_ztreet_journal_n797673

10. Пожежа в Балаклії: все, що відомо на даний момент. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vesti-ukr.com/strana/231007-pod-kharkovom-vzryvajutsja-sklady-boeriprasov-idet-evakuatsija>

11. Антон Геращенко. Вороненкова убил российский агент, внедренный в силовые структуры Украины. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gordonua.com/news/politics/gerashchenko-voronenkova-ubil-rossiyskiy-agent-vnedrennyy-v-silovye-struktury-ukrainy-179884.html>

Anatolie CANANĂU,

doctorand, lector universitar

al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

PREVENIREA INDIVIDUALĂ A INFRAȚIUNILOR DIN DOMENIUL TRANSPORTULUI RUTIER

REZUMAT

În articol sunt reflectate direcțiile de perfecționare a prevenirii individuale a infracțiunilor din domeniul transportului rutier. Potrivit autorului, prevenirea individuală a infracțiunilor este, în primul rând, influența asupra unor persoane concrete predispuse să săvârșească unele fapte ilegale, precum și asupra mediului lor social. Printre metodele prevenirii infracțiunilor sunt evidențiate metodele convingerii și constrângerii. În contextul condițiilor de obținere a permisului de conducere, se propune implementarea sistemului de testare psihologică pentru cetățenii care doresc să obțină dreptul de conducere a automobilului.

Cuvinte-cheie: prevenire individuală, criminalitate în domeniul transportului rutier, circulație rutieră, conducător de vehicul, permis de conducere, testare psihologică etc.

INDIVIDUAL PREVENTION OF ROAD TRAFFIC OFFENCES

SUMMARY

The directions for improvement of individual prevention of road traffic offences are reflected in this article. According to the author, individual prevention of offences is first of all the influence on specific people predisposed to commit illegal actions, as well as on their social environment. Methods of crime prevention also include methods of persuasion and constraint. Under the conditions for obtaining of driving license, a psychological testing system for persons wishing to obtain the right to drive a car has been proposed.

Keywords: individual prevention, road traffic offences, road traffic, vehicle driver, driving license, psychological testing etc.

Introducere. Un loc important în sistemul prevenirii infracțiunilor îl ocupă prevenirea individuală, care constă în aplicarea unor măsuri sociale generale, special-criminologice și de altă natură în privința unor anumite persoane cu scopul preîntâmpinării comiterii infracțiunii [1, p. 113].

Viziunile, motivele, sistemul orientărilor valorice ale personalității pot deveni repere de bază pentru aplicarea influenței preventive asupra persoanei în cazul în care aceste elemente s-au manifestat în comportamentul ei antisocial.

Astfel, prevenirea individuală a infracțiunilor este, în primul rând, influența asupra unor persoane concrete predispuse să săvârșească unele fapte ilegale, precum și asupra mediului lor social [2, p. 451]. Tipul respectiv de activitate preventivă reprezintă o activitate bine orientată și sistematică cu o persoană concretă și anurajul său apropiat. Drept obiect al unei astfel de preveniri îl reprezintă persoanele cu un risc criminal sporit, comportamentul cărora poartă deja un caracter ilegal sau antisocial. În sistemul examinat urmează a fi supuși unei influențări preventive

persoanele care anterior au săvârșit infracțiuni în domeniul transportului rutier sau contravenții administrative în domeniul circulației rutiere.

Rezultate și discuții. Printre metodele prevenirii infracțiunilor sânt evidențiate metodele convingerii și a constrângerii.

Convingerea reprezintă un complex de măsuri explicative realizate în scopul modificării orientării antisociale a personalității. În domeniul examinat formele de bază ale realizării convingerii sânt discuțiile individuale și colective, explicarea cerințelor regulilor circulației rutiere, precum și pericolul pe care îl prezintă nerespectarea cerințelor regulamentare existente în domeniu atât pentru contravenient cât și pentru alte persoane.

Metoda convingerii în profilaxia accidentelor rutiere este utilizată în special de către diferite formațiuni și organizații obștești. Crearea unui parteneriat viabil între toate grupurile-cheie din societate, mediul guvernamental, privat și nonguvernamental, având un anumit interes în îmbunătățirea siguranței rutiere, este o schemă care a fost testată și funcționează în multe țări din UE și extracomunitare. Acest parteneriat devine punctul focal pentru interesul în intervențiile de siguranță rutieră, în cadrul căruia partenerii colaborează în proiecte de siguranță rutieră și acționează în domeniu (legislația, cercetări, îmbunătățirii majore a infrastructurii rutiere, analizelor bazei de date a accidentelor etc.). În Republica Moldova există mai multe formațiuni neguvernamentale și necomerciale scopul cărora este realizarea unor măsuri de prevenire a accidentelor la traseu (de ex. Automobil Club din Moldova).

Metoda constrângerii constă în aplicarea diferitor măsuri juridice de influențare prevăzute de legislația în vigoare. În scopul asigurării securității circulației rutiere, astfel de măsuri de influențare sânt realizate sub formă de pedeapsă penală inclusiv privare de libertate pe un anumit termen pentru o infracțiune în domeniul transportului rutier, privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un anumit termen, precum și răspunderea civilă pentru paguba materială produsă în urma unui accident rutier. Metoda în cauză are rolul de a desfășura prevenirea generală și cea individuală. Prevenirea generală constă, în primul rând, în faptul că însăși prezența măsurilor de pedeapsă pentru încălcarea regulilor de circulație impune participanții la trafic să respecte regulile în cauză. Prevenirea individuală se exprimă prin aplicarea față de un anumit delincvent a unor măsuri coercitive concrete în urma cărora persoana vinovată nu doar poartă răspundere juridică pentru delictul săvârșit, dar mai este diminuată sau înlăturată verosimilitatea încălcării de către acesta a prevederilor legale în domeniul respectiv.

Cel mai înalt efect preventiv îl au astfel de sancțiuni cum ar fi pedeapsa cu închisoare pe un anumit termen pentru o infracțiune în domeniul transportului rutier, iar pentru o contravenție lipsirea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un anumit termen. Prin aceste măsuri este creat în mod obiectiv un obstacol pentru conducerea de mai departe a mijlocului de transport iar prin urmare și pentru încălcarea de către conducătorii de vehicule a regulilor circulației rutiere.

Nu este simplu de a-i determina pe conducătorii de vehicule să nu încalce sau să încalce mai rar regulile de circulație doar prin măsuri de profilaxie. În acest

sens se impune o abordare complexă cu eliminarea sau neutralizarea factorilor determinanți ai comportamentului deviant. În doctrina criminologică sânt descrise mai multe măsuri eficiente realizarea cărora ridică nivelul securității circulației rutiere [3, p. 78].

Un obiect specific al prevenirii criminalității în domeniul transportului rutier este *conducătorul de vehicul*. Specificul său constă în faptul că acesta este persoana comportamentul căreia este mijlocit de către mijlocul de transport, iar în procesul interacțiunii în trafic poate conduce fie la evitarea unei situații periculoase, fie la accident rutier.

Importanța conținutului reacției persoanei, care conduce vehiculul, în situația înainte de accident și cea de accident este recunoscută și de către cercetătorii care, în structura complexului de determinante al infracțiunilor în domeniul transportului rutier, acordă o atenție sporită personalității infractorului.

Astfel, unii autori evidențiază următoarele elemente structurale în evoluția situației rutiere:

- 1) etapa inițială, dezvoltarea accidentului;
- 2) etapa incipientă;
- 3) apariția situației periculoase;
- 4) reacționarea adecvată a sistemului „vehicul – conducător al vehiculului – mediu”;
- 5) situația de accident cu etape dirijabile și nedirijabile de evoluție;
- 6) accidentul rutier propriu-zis;
- 7) urmările accidentului rutier [4, p. 22].

După cum observăm, în structura situației rutiere sunt evidențiate două etape, de care depind evitarea sau survenirea consecințelor și caracterul acestora: numărul 4 și numărul 5. Respectivetele etape se caracterizează printr-un deficit de timp și posibilități limitate ale persoanei de a dirija evenimentele în derulare. Anume la această etapă un rol important de prevenire îl are reacția instinctivă a conducătorului de vehicul, care ar fi una corectă din punct de vedere al securității circulației rutiere.

Modelarea unor reacții instinctive necesare posedă un potențial semnificativ de prevenție, completând studierea regulilor circulației rutiere, interdicțiilor legale, precum și conținutul baremului de apreciere în privința încălcărilor regulilor de securitate a circulației rutiere.

Pentru a dezvolta reacțiile locomotorii necesare în timpul instruirii conducătorilor auto, este necesar de a modela situații extreme tipice, aducând reacțiile locomotorii până la automatism.

Desigur, pe autodrumuri nu pot fi create artificial situații de accident, deoarece apare pericolul real pentru viața și sănătatea oamenilor. Însă o astfel de posibilitate este reală dacă, pentru dezvoltarea reacțiilor locomotorii necesare, vom apela la tehnologiile computerizate.

Astfel, în scopul asigurării securității transportului rutier în Republica Moldova este necesar de a elabora o programă computerizată, care ar imita circulația rutieră, incluzând situațiile cu pericol de accident. Pentru dezvoltarea reacțiilor locomotorii necesare programa trebuie să corespundă anumitor cerințe.

În primul rând ea trebuie să permită imitarea cât mai reală a mijlocului de transport. În caz contrar reacțiile locomotorii nu se vor dezvolta. De aceea claviatura obișnuită sau joystick-ul nu vor fi utile. În procesul instruirii trebuie să fie utilizat volanul, pedalele și cutia de viteze, ar fi de dorit și un scaun de automobil.

În al doilea rând, deoarece diverse caracteristici tehnice ale vehiculului solicită de la conducătorul vehiculului diverse reacții locomotorii (de ex., puterea motorului, tracțiune din față sau spate, volanul amplasat în stânga sau în dreapta etc.), programa trebuie să țină cont de variantele de imitare a caracteristicilor mijlocului de transport, orientându-se după mijlocul de transport pe care îl va conduce persoana instruită.

La elaborarea programei este necesar de utilizat situații tipice din trafic cu includerea factorilor principali și secundari, pe care persoana instruită trebuie să le perceapă la timp, să stabilească prioritățile și să aleagă varianta optimă de comportament în condițiile deficitului de timp, orientându-se la caracteristicile tehnice ale autovehiculului său. Condițiile pot prevedea soluționarea unor sarcini în condițiile imitării diferitor defecțiuni ale autovehiculului, de dorit cu însoțirea efectelor sonore (semnale sonore ale mijloacelor de transport, sunetul telefonului etc.).

În cele din urmă, este necesar de modelat situații extreme, cu potențial sporit de tamponare a pietonului, fie a altui mijloc de transport. De exemplu, încălcarea de către alt participant la trafic a regulilor circulației rutiere cum ar fi ieșirea pe sensul opus de circulație, apariția neașteptată a unui copil pe carosabil, pană de cauciuc, trecerea peste o fâșie de zăpadă într-un flux intens de transport, ghețuș etc.

Programa, fără îndoială, trebuie să fie creată ținând cont de realizările tehnicii informatice, să fie perceptibilă din punct de vedere grafic, imitând la maxim realitatea înconjurătoare fiind totodată creată cu participarea unor consultanți din rândul conducătorilor de vehicule profesioniști precum și a funcționarilor poliției patrule.

Considerăm că această programă nu trebuie să fie în vânzare liberă, deoarece utilizarea ei în afara aparatului necesar fie fără scopul instruirii în vederea unui mod de conducere în siguranță a vehiculului poate dezvolta reacții instinctive incorecte cu toate consecințele negative.

Trecerea cu succes a unui set de situații din această programă trebuie să devină o condiție pentru primirea permisului de conducere. Ca rezultat pozitiv trebuie apreciat supraviețuirea participanților la trafic și cauzarea unei pagube materiale minime. Un astfel de deznodământ trebuie să se manifeste constant în câteva situații similare. Acest fapt va demonstra că persoana a trecut instruirea și a dezvoltat reacțiile locomotorii necesare, de asemenea î-și focusează corect atenția asupra elementelor situației rutiere și prognozează corect evoluția evenimentelor.

Astfel, complexul informațional pentru formarea și dezvoltarea deprinderilor necesare de conducere a vehiculului trebuie să corespundă următoarelor cerințe:

1. să permită imitarea exactă a conducerii vehiculului;
2. să imite caracteristicile tehnice ale diferitor vehicule;
3. să utilizeze situații rutiere tipice și cu pericol sporit;

4. să fie un test obligatoriu în cadrul susținerii examenului de obținere a permisului de conducere sau la schimbarea permiselor cu termenul expirat.

În contextul condițiilor de obținere a permisului de conducere propunem și implementarea sistemului de testare psihologică pentru cetățenii care doresc să obțină permis de conducere.

Astfel, în scopul prevenirii unor infracțiuni în domeniul transportului rutier considerăm că ar fi oportun de a introduce unele completări în *Regulamentul cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier* [5] pentru persoanele care solicită examinarea în vederea obținerii permisului de conducere și anume capitolul IV „Condiții de admitere la examen și documentarea cu permis de conducere” de completat pct. 10 cu lit. f) cu următorul conținut:

f) adeverința privind susținerea testului psihologic în vederea corespunderii calităților unui conducător de vehicul sigur și stabilirea predispoziției la comiterea unor accidente rutiere și certificatul de modelul stabilit privind aptitudinea de a conduce mijloace de transport de o anumită categorie”.

În acest sens este necesar de a include în practică susținerea unui test psihologic special, care ar permite de a determina predispoziția persoanei de a comite accidente rutiere, fie incapacitatea persoanei de a preveni careva accidente rutiere. Prin analogie cu profilul psihologic al persoanelor condamnate în baza art. 264 CP al RM cetățenii, pe lângă cunoștințele teoretice și aptitudinile practice ale regulilor circulației rutiere, vor trebui să confirme și capacitatea de a conduce mijlocul de transport în condiții sigure.

În cazul dacă profilurile psihologice ale categoriilor respective vor coincide, atunci urmează de refuzat eliberarea permiselor de conducere. O atenție sporită necesită a fi acordată persoanelor care, după particularitățile lor social-demografice, se aseamănă cu persoanele condamnate pentru infracțiuni în domeniul transportului rutier, deoarece acesta reprezintă cel mai predispus grup de a încălca regulile circulației rutiere.

Următoarea problemă care necesită soluționare în cadrul acțiunilor de prevenire individuală este comportamentul frivol în traficul rutier, care este constatat de către instanțele de judecată în aproximativ 30% din cazurile săvârșirii infracțiunilor în domeniul transportului rutier [6, p. 47].

În acest sens, considerăm că sânt oportune propunerile privind măsurile de actualizare a urmărilor accidentelor rutiere în conștiința participanților la traficul rutier [7, p. 474-480].

De pe pozițiile teoretice ale dreptului penal precum și ale psihologiei intraspective și filosofiei conștiinței, momentul intelectual este caracterizat ca fiind de fapt negativ, iar cel volitiv – total negativ. Acest fapt presupune că conducătorul de vehicul care are un comportament frivol, nu conștientizează pericolul social al circulației rutiere, deși deseori conștientizează faptul încălcării regulilor de circulație (conștientizarea ilegalității contravenționale). În afară de aceasta conducătorul mijlocului de transport în astfel de situație practic nu prevede parametrii urmărilor verosimile, inclusiv și a caracterului lor social-periculos. Anume această particularitate a activității conștiente și volitive permit individului să-și aprecieze

comportamentul ca fiind admisibil.

Statul și societatea, în condițiile nivelului actual de dezvoltare tehnico-științifică, nu este în stare să influențeze asupra conștiinței conducătorilor de autovehicule în momentul când aceștia intenționează să încalce regulile circulației rutiere sau încep respectivele acțiuni (inacțiuni) conștientizate.

Un rol major în creșterea siguranței rutiere îl are media, care deocamdată, joacă cartea audienței și nu cea educațională. Modul de prezentare a unor știri cu accidente rutiere caută senzaționalul și nu are un rol educativ, de multe ori mesajul nefiind unul constructiv. Cu alte cuvinte, știrile senzaționale care redau accidente grave din trafic nu urmăresc un unghi de prezentare din prisma siguranței rutiere și promovează teribilismul sau opulența.

Prezentarea frecventă, în fiecare buletin de știri, a oricărui accident rutier soldat cu decese face ca impactul mesajului să nu mai fie atât de puternic pe termen lung. În plus, unghiurile de abordare (tineri teribiliști, bolizi puternici etc.) sunt alte cauze care îndepărtează privitorul de mesajul corect: cel al siguranței rutiere.

Din aceste considerente apare necesitatea de a influența conștiința conducătorilor de autovehicule până la momentul când aceștia vor încălca regulile circulației rutiere. Totodată în conștiința conducătorilor de vehicule trebuie să fie implantate relațiile directe între încălcarea regulilor circulației rutiere și consecințele nedorite pentru conducătorul de vehicul.

În context, urmează de vorbit despre necesitatea influențării comune a statului și societății asupra participanților la traficul rutier în scopul formării unor stereotipuri sociale importante ale culturii în transport și al ridicării conștiinței juridice. Situația se agravează din cauza nihilismului juridic general, atitudinii indifferente față de eventuale urmări negative ale accidentelor rutiere, lipsa înțelegerii adecvate de către participanții la traficul rutier a cauzelor apariției accidentelor rutiere, implicării insuficiente a populației în activitatea de prevenire a accidentelor rutiere. În acest sens este necesară o elaborare și implementare în viață a măsurilor de influențare a personalității participanților la traficul rutier. O importanță deosebită urmează a fi acordată formării morale a personalității și a corectării defectelor care contribuie la încălcarea regulilor de securitate cum ar fi încrederea exagerată în sine, supraaprecierea propriilor posibilități, iresponsabilitatea etc.

Așadar, comportamentul ilegal în trafic poate fi diminuat prin prevenirea generală și specială a celor mai criminogene și victimogene grupuri cu ajutorul reclamei sociale, prezentate prin intermediul mass-mediei sau pentru un anumit auditoriu.

Direcțiile de bază ale reclamei sociale trebuie să devină:

1. actualizarea urmărilor accidentelor rutiere prin demonstrarea consecințelor și stabilirea legăturii cauzale între comportamentul ilegal al participanților la trafic și decesul persoanelor cu un grad sporit de realizare a unui astfel de scenariu;
2. în cazul măsurilor privind actualizarea urmărilor accidentelor rutiere nu ar trebui pus accentul pe propria securitate, ci pe punerea în pericol a terțelor persoane, balansând la limita imaginii conducătorului-ucigaș;
3. persoanele care încalcă regulile circulației rutiere urmează să apară într-o imagine ironică, prostească, care ar știrbi din prestigiul unor astfel de modele de

comportament și directive social-psihologice de comportament.

Concluzii. Concluzionând asupra celor relatate mai sus, ținem să menționăm că în pofida vastei diversități a condițiilor care contribuie la săvârșirea infracțiunilor în domeniul transportului rutier, accentul de bază la elaborarea măsurilor de contracarare a tipului respectiv de criminalitate trebuie totuși pus pe înlăturarea cauzelor săvârșirii acestora de către conducătorii de vehicule, având în vedere faptul că rolul determinant în depășirea situațiilor extreme îl joacă caracteristicile psihologice ale conducătorului de vehicul. Este importantă nu doar formarea unei maniere și culturi de conducere a vehiculului permise de lege, dar și inocularea unor deprinderi automatizate ale reacțiilor locomotorii în condițiile unor situații de accident.

Măsurile propuse de către noi, sânt în măsură să înregistreze un rezultat mai bun în condițiile realizării lor în complex și a determinării clare a modului lor de utilizare. Nomenclatorul măsurilor respective nu este exhaustiv și poate fi completat ținând cont de tendințele în schimbare ale politicii actuale a statului.

Realizarea măsurilor propuse, fără îndoială, va necesita anumite investiții financiare din partea statului, însă rezultatele implementării acestora pot diminua numărul accidentelor rutiere în țara noastră. Indicii scăzuți în clasamentul mondial al nivelului traumatismului survenit în urma accidentelor rutiere va permite Republicii Moldova să devină mai atractivă pentru investitori, să dezvolte relații de încredere cu statele partenere, să ridice nivelul demografic, iar cel mai important să salveze viețile a zeci de cetățeni.

Referințe bibliografice

1. Larii Iu. Criminologie. Chișinău: Tipogr. „Elena VI.”, 2004, 150 p.
2. Криминология. Под ред. А.И. Долговой. Москва: Норма 2002, 848 с.
3. Дагель П.С. Неосторожность. Уголовно-правовые и криминологические проблемы. Москва: Юридическая литература, 1977, 144 с.
4. Перлов С.Н. Доказывание при расследовании дел о дорожно-транспортных происшествиях (процессуальные и криминологические аспекты). Диссертация кандидата юридических наук. Москва, 1997, 185 с.
5. Regulamentul cu privire la permisul de conducere, organizarea și desfășurarea examenului pentru obținerea permisului de conducere și condițiile de admitere la traficul rutier. Aprobate prin Hotărârea Guvernului Nr. 1452 din 24.12.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 8-10, din 15.01.2008.
6. Кудрявцев В.Н. Лекции по криминологии. Москва: Юрист, 2005, 188 с.
7. Shikhanov V., Sirokhin A. Structure of Psychic Attitude of a Person to Careless Traffic Violations and Potential Ways of Accident Prevention. În: Журнал Сибирского Федерального университета. Серия «Гуманитарные науки». 2008. Декабрь (том 1, № 4), с. 474-480.

Grigore ARDELEAN,

lector universitar

al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

VULNERABILITATEA CAPACITĂȚII DE APĂRARE JURIDICĂ CONTRA ACTELOR DE POLUARE PROVENITE DIN TERITORIUL TRANSNISTREAN

REZUMAT

Dificultățile exercitării controlului asupra propriului teritoriu de către autoritățile statului suveran, nu rămân niciodată unice și izolate, ci se amplifică, se răspândesc și în consecință afectează grav calitatea vieții cetățenilor săi, inclusiv sub aspectul exercitării dreptului la un mediu sănătos și echilibrat ecologic.

Cuvinte cheie: mediu, poluare, prejudiciu, responsabilitate, acces, autorități.

SUMMARY

The difficulties in exercising control over their own territory by the authorities of the sovereign State, does not remain isolated and never, but these regions are amplified, and is therefore seriously affect the quality of life of its citizens, including under the aspect of the exercise of the right to a healthy and ecologically balanced environment.

Keywords: environment, pollution, damage, responsibility, access, authority.

Introducere. În condițiile în care dezvoltarea economică la nivel global a luat cu asalt toate resursele ce generează materie primă industrială, inclusiv cele naturale, calitatea mediului a început în ritm accelerat să piardă teren în fața intereselor material-existențiale ale omenirii. Drept consecință, au apărut fenomene naturale puțin cunoscute omului, care nu-și pot găsi explicația, nu pot fi gestionate și prognozate chiar nici cu cele mai performante tehnici. Tendința evoluționistă de a spori confortul existențial fără a ține cont de legitățile funcționale ale componentelor de mediu, actualmente capătă amploare și riscă a se ajunge la limita de toleranță, marcată de punctul din care nu se va mai putea întoarce niciodată. Implicarea factorilor de mediu în realizarea diferitor interese, începând cu cele economice, politice, sociale, dar și cele militare uneori, a devenit o obișnuință a zilelor noastre, dar care nu va fi trecută cu vederea de generațiile viitoare atunci când vor realiza că interesele strămoșilor lor au fost mai presus decât cele ale continuității vieții pe pământ. Pe lângă răscolirea acestor sentimente și regrete ce urmează a fi considerate la timpul lor, ne propunem ca în subiectul de față să supunem examinării una din problemele de mediu, ce poate fi calificată drept vulnerabilitate a capacității de apărare juridică contra actelor de poluare provenite din teritoriul transnistrean. Este o problemă a statului Republica Moldova și nu numai, este o problemă a tuturor statelor ex-sovietice afectate de fenomenul separatismului, care în aparență afectează doar relațiile politice,

economice și sociale ale statului, fără a se mai căuta a înțelege că problema dată generează mult mai multe consecințe, inclusiv cele de natură ecologică, de intervenție în gestionarea și reprimarea faptelor reproșabile ce atentează vădit la drepturile omului la un mediu sănătos (drept garantat de art. 37 din Constituție).

Materiale și metode de cercetare aplicate. În scopul realizării studiului amplu asupra compartimentului vizat au fost utilizate și aplicate pe larg metodele de cercetare specifice domeniului cum ar fi: metoda istorică, metoda comparativă, metoda deducției și cea prospectivă.

Rezultate obținute și discuții. Dincolo de problematica cunoscută materiei de drept penal, procesual-penal, investigațiilor speciale ce stă în calea misiunii de apărarea juridică a intereselor cetățenești, problemă ce are ca sursă de alimentare separatismul transnistrean, încercăm a arăta că componentele de mediu, datorită legităților sale de existență și manifestare, pot fi utilizate în orice moment ca mijloace de realizare a diferitor intenții criminale, începând cu acte de poluare, diversiune, terorism care cu ușurință, în orice moment pot intimida autoritățile statului. În contextul descris, urmează să amintim că potrivit unor date, râul Nistru constituie sursa principală de asigurare a necesităților de apă potabilă, în volum de 54% din cantitatea de apă utilizată de populația Republicii Moldova [7, p. 203]. Cele două stații de pompare și prelucrare a apei potabile situate în or. Vadul lui Vodă pot deveni în orice moment ținta unor atacuri la adresa securității naționale, ce ar asigura realizarea scopurilor meschine nu doar a unor cercuri restrânse de subiecți, ci chiar a unor așa-zise autorități separatiste care servesc intereselor Federației Ruse.

Din aceste considerente, faptele penale săvârșite și controlate dintr-un teritoriu „necontrolat”, sau mai bine zis nesubordonat autorităților unui stat, dar aflat în interiorul acestuia, nu reprezintă altceva decât substanța unei „bombe” gata în orice moment să explodeze.

Revenind la titlul subiectului discutat, fără a intra în prea multe detalii asupra conținutului teoretico-juridic a fenomenului poluării, a specificității și complexității manifestărilor dăunătoare în raport cu efectele prejudiciabile, ne referim aici la prejudiciul prin ricoșeu, la prejudiciul cauzat de particulele aeropurtate, vom pune în discuție vulnerabilitatea sistemului juridic, sesizată atunci când se cere apărarea drepturilor cetățenilor din dreapta Nistrului, drepturi vătămate prin actele de poluare ce-și au sursa pe teritoriul transnistrean.

Luând în considerare faptul că orice daună de mediu se poate răsfrânge pe teritorii întinse și că poluarea nu are granițe, iar stabilirea intervalului de timp între comiterea faptei și apariția efectului negativ este destul de dificilă, problemele de dezbinare teritorială a unui stat complică și mai mult procesul de constatare, evaluare, documentare și identificare a responsabilului de cauzarea unui prejudiciu ecologic [6, p. 23]. Anume din aceste cauze, de mult timp, practica raportează dificultăți de intervenție și documentare a infracțiunilor de poluare săvârșite în stânga Nistrului, dar resimțite de cetățenii ce locuiesc și-și au proprietățile pe malul drept.

În acest context, procesul asigurării unei reparări depline a daunei ecologice poate fi pus la îndoială din cauze independente voinței omului (irreversibilitatea prejudiciului), dar și din cauze ce determină imposibilitatea accesului pe teritoriul

unde este amplasată sursa de poluare, acces care este extrem de necesar pentru izolarea acesteia, documentarea și sancționarea responsabililor ce au admis cauzarea unor daune de mediu cu potențiale și ireversibile efecte asupra persoanei și bunurilor sale. Aceasta, de fapt, este o cauză specifică în contextul celorlalte existente, și anume problema de integritate teritorială a Republicii Moldova generată de tendințele de separare teritorială și jurisdicțională manifestate de autoritățile regiunii transnistrene.

Potrivit unor relații ale inspectorilor de mediu din orașul Rezina, există momente în care faptul poluării atmosferice sau a apei Nistrului este vizibil generată de o sursă amplasată în stânga Nistrului, însă din cauza problemelor de acces în această regiune, faptele respective rămân nesancționate.

Așadar, având în vedere faptul că orice activitate economică constituie un risc sporit de poluare, iar regiunea transnistreană găzduiește un număr mare de uzine concentrate în principalele orașe cum ar fi Tiraspol, Rîbnița și Bender, impactul acestora asupra mediului ar deveni devastator în lipsa unui control riguros din partea organelor competente în acest domeniu.

Situația devine mult mai complicată la nivel internațional atunci când Republica Moldova își asumă unele angajamente față de statele vecine ce se referă la întreprinderea măsurilor la nivel național privind neadmiterea poluării transfrontaliere.

Pe lângă toate acestea, în cele ce urmează vom încerca să facem o descriere succintă a situației existente la nivel național în ce privește divergențele aplicării legislației de mediu atunci când sursa de poluare sau subiectul responsabil este localizat în stânga Nistrului.

Deci amintim că activitățile cu impact negativ desfășurate în stânga Nistrului generează în mod sistematic prejudicii la adresa factorilor de mediu, precum și a persoanelor ce locuiesc în vecinătatea surselor de poluare. Ghinionul acestor întâmplări constă în faptul că autorii prejudiciilor vizate pot fi trași la răspundere reparatorie doar de așa-zisele organe de drept ale Transnistriei. Aceasta se întâmplă, deoarece activitățile în discuție sunt supuse supravegherii de către autoritățile separatiste, în timp ce victima poate cere apărarea drepturilor sale de la autoritățile din dreapta Nistrului, iar între acestea două nu există o colaborare, deși există o lege în acest sens. Ne referim aici la Legea nr. 173/2005 [4] având ca obiectiv principal întărirea unității poporului, restabilirea integrității teritoriale a statului, crearea spațiului juridic, economic, de apărare, social, vamal, umanitar și a altor spații unice, precum și al asigurării păcii civice, încrederii, înțelegerii reciproce și concordiei în societate, stabilității, securității și dezvoltării democratice a statului.

Așadar, vorbind în acest sens despre aspectele de competență teritorială, constatăm că potrivit legislației procesual-penale [2], cauza penală se judecă de instanța în raza teritorială a căreia a fost săvârșită infracțiunea, iar conform legislației procesual-civile referitoare la competența teritorială [3], acțiunea se intentează în instanța de la domiciliul pârâtului, respectiv acțiunea împotriva unei persoane juridice se intentează în instanța de la sediul ei. Din acest context observăm că în toate cazurile în care o persoană a fost prejudiciată din punct de vedere ecologic se va depune o petiție la organul sau instanța din raza teritorială unde își are domiciliu pârâtul sau își are sediul persoana juridică ce se face vinovată de poluare, iar în

cazul în care aceștia se află pe teritoriul autoproclamatei Republici Moldovenești Nistrene posibilitatea intentării unei acțiuni în instanțele ce înfăptuiesc justiția în acest teritoriu se reduce la “zero”. Spunem acestea, având în vedere că, *de facto*, așa-zisa putere judecătorească din stânga Nistrului nu se subordonează din punct de vedere organizatoric Ministerului Justiției Republicii Moldova, cu toate că, *de jure*, în mod implicit din prevederile Legii nr. 514/1995 [5] unde se menționează la art. 21 alin. 2 că „*numărul total al posturilor de judecător include și numărul posturilor de judecător pentru instanțele judecătorești amplasate în stânga Nistrului*”, se deduce că instanțele judecătorești din stânga Nistrului se subordonează Ministerului Justiției al Republicii Moldova.

Reieșind din conținutul problematicii relevate în textul de mai sus, ca primă soluție s-ar impune elaborarea normelor încorporate în conținutul unei eventuale legi (legea cu privire la repararea daunei aduse mediului) care să prevadă competențele autorităților de mediu în examinarea sesizărilor din partea persoanei ce se consideră amenințată cu un prejudiciu și impunerea în acest sens a unor măsuri de prevenție și lichidare a consecințelor poluării din contul deținătorilor surselor de poluare. În cazul în care nu va fi identificat responsabilul de realizarea măsurilor de prevenire și reparare a daunei aduse mediului, aceste măsuri urmează a fi realizate din contul autorității de mediu sesizate, iar acestea, la rândul lor, vor recupera cheltuielile de la subiectul responsabil de reparare a prejudiciului ulterior identificării lui. Astfel, problema prevenirii și reparării daunelor aduse mediului de către subiecții din stânga Nistrului va deveni o problemă a autorităților de mediu și nu a persoanelor care riscă să suporte consecințele acestor daune.

Pentru aceasta, înainte de toate, este necesar a fi operate unele modificări în legislația procesuală pentru a admite ca acțiunea în repararea prejudiciului ecologic să fie examinată de instanța în a cărei rază teritorială s-a produs. Cu această ocazie, amintim că art. 39 alin. 9 din CPC, referindu-se la competența la alegere, admite ca acțiunea pentru repararea daunei, dar aici se referă la dauna pur civilă, să fie examinată de instanța de la locul producerii ei. După aceeași formulă, ar fi posibilă și instituirea regulii privitoare la stabilirea competenței teritoriale potrivit căreia cauza cu privire la prejudiciul ecologic să fie examinată de instanța de la locul săvârșirii ei. Actualmente o asemenea posibilitate este prevăzută și de art. 40 al Codului de procedură civilă ce se referă la competența teritorială la examinarea de către instanțele de judecată a litigiilor ce rezultă din cauzarea de daune ecologice. Potrivit normei menționate „*Acțiunea în reparație a prejudiciului cauzat mediului înconjurător se întentează împotriva proprietarilor (posesorilor) de utilaje în instanța de la locul instalării utilajului, cu excepția cazurilor când acesta este instalat în străinătate*”.

De fapt, suntem de acord cu logica și tactica elaborării normei în cauză sub aspect procesual, însă aceasta nu poate fi aplicată în teritoriul din stânga Nistrului, în special partea normei ce stabilește titlul de excepție referitoare la cazurile când sursa de poluare (instalația) este amplasată în străinătate, deoarece autoproclamata Republică Nistreană nu este recunoscută ca stat străin. Rezultă în acest caz că acțiunea avută în discuție nu urmează a fi înaintată la locul daunei, pentru că aceasta se poate face doar când sursa este amplasată într-un stat străin, ceea ce nu este valabil pentru teritoriul transnistrean, urmând ca acțiunea să fie depusă la instanțele

din teritoriul ei. Observăm deci că această normă practic nu are aplicabilitate, însă, dacă ar exista în conținutul art. 39 al CPC norma care să admită înaintarea acțiunii la locul producerii daunei, situația s-ar schimba radical.

Evident, pentru ca norma de la art. 40 al CPC să nu vină în contradicție cu cea de la art. 39, urmează ca și aceasta să fie modificată, altfel spus, prima trebuie să se refere doar la situația în care sursa se află pe un teritoriu străin, aceasta fiind aplicabilă doar față de daunele cauzate în afara hotarelor Republicii Moldova.

O a treia soluție s-ar impune prin introducerea unor taxe agenților economici din regiunea transnistreană care să fie percepute la trecerea peste așa-zisa frontieră a mărfurilor potențial periculoase, mijloacelor de transport și altor bunuri etc. Cu toate acestea nu putem înțelege gestul Guvernului Republicii Moldova care a votat la 20.03.2014 modificări la politica bugetar-fiscală prin care a scutit de achitarea plăților vamale și pentru poluarea mediului agenții economici din regiunea transnistreană. Or, în condițiile în care suntem limitați în exercitarea tuturor procedurilor legale necesare contracarării fenomenului poluării din cauza problemelor de acces pe teritoriul în care se identifică sursa poluării, impunerea unor taxe de poluare la trecerea așa-zisei frontiere constituie unica și ultima pârghie de reprimare, o șansă în plus ce ar oferi posibilitatea suplinirii fondului ecologic de stat cu surse financiare indispensabile activităților de prevenire și regenerare a factorilor de mediu prejudiciați.

Drept concluzie la cele relatate, am avea de adăugat că atâta timp cât va exista problema transnistreană vor mai persista și alte dificultăți în asigurarea exercitării dreptului la repararea prejudiciului ecologic cauzat de subiecții localizați în stânga Nistrului, prin urmare, astăzi această temă mai rămâne deschisă pentru discuție și abordare.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul de procedură penală nr. 122 din 14.03.2003 Monitorul Oficial nr. 104-110 din 07.06.2003.
3. Codul de procedură civilă nr. 225 din 30.05.2003 Monitorul Oficial nr. 111-115 din 12.06.2003.
4. Legea nr. 173 din 22.07.2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria) Monitorul Oficial nr. 101-103 din 29.07.2005
5. Legea nr. 514 din 06.07.1995 privind organizarea judecătorească, Monitorul Oficial nr. 58 din 19.10.1995.
6. G. Ardelean. Problema responsabilizării subiectului vinovat de cauzarea prejudiciului ecologic în cazul în care acesta este subordonat jurisdicției transnistrene. Revista „Legea și viața” nr. 10 (286)/2015.
7. I. Trofimov, G. Ardelean, A. Crețu. Dreptul mediului. Chișinău, Bons Offices, 2015.

Marcel BOȘCANEANU,

master în drept, doctorand,

specialist superior al Facultății de drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CARACTERISTICA JURIDICO-PENALĂ ȘI CRIMINOLOGICĂ A ORGANIZATORULUI ȘI CONDUCĂTORULUI ACTULUI TERORIST

Rezumat

Actul terorist, ca metodă de acțiune, înseamnă foarte elocvent practicarea teroarei. El desemnează acte de natură să provoace, într-un anumit mediu, un sentiment de teamă intensă, prevestitoare a unui rău inevitabil, cu alte cuvinte, acte intimidante sub toate raporturile. Privite în ansamblu, infracțiuni cu caracter terorist sunt acelea care, într-o situație concretă, reprezintă amenințări grave, cu tendința de a se repeta.

Cuvinte-cheie: organizator, conducător, act terrorist, grupare teroristă.

Summary

Terrorist act, method of action, means very eloquently practicing terror. It designates acts likely to provoke, in a given environment, a sense of intense fear of an inevitable evil siblings, in other words, the bullying acts in all our dealings. Looked at as a whole, offences with terrorist character are those which, in a concrete situation, represent serious threats, with a tendency to repeat.

Keywords: organizer, manager, act as terrorist, terrorist group.

Din toate timpurile se observă tendința oamenilor de a-și reuni eforturile în activitatea lor [7, p. 121]. În acest sens, Declarația Universală a Drepturilor Oumului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, în art.20 confirmă această aspirație, aducând-o la rang de principiu: orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și asociere pașnică [5]. Însă viața de zi cu zi ne demonstrează că tendința firească a omului spre asociere se manifestă nu doar în cazurile activităților utile societății, dar și în cazul activităților criminal-teroriste.

Gânditorul și geniul militar chinez Sun Tzu, autor al artei războiului, spune: „omoară unul – terorizează o mie”. Deși produce victime individuale, terorismul este un act îndreptat împotriva unei colectivități, în spatele unei acțiuni teroriste există întotdeauna o strategie. Indiferent de forma atacului, bombe, mașini capcane, focuri de armă, luare de ostatici, asasinat etc., terorismul nu este deloc accidental sau spontan [15].

Terorismul este un fenomen specific doar mediului uman (doar ființa umană are plăcerea sadică de a teroriza) trebuie investigat și analizat așa cum este, de pe poziții cât se poate de obiective, pentru a-i decela sensurile și mecanismele, pentru a-i afla izvoarele și, în consecință, pentru a-i anihila cauzele, a-i distruge structurile, a-i limita efectele și a-i tăia rădăcinile [12, p. 38].

Asistăm în prezent la o uimitoare diversitate de războaie separatiste, violențe etnice și religioase, dispute asupra frontierelor, frământări civile și atacuri

teroriste, împingând valuri de imigranți chinuți de sărăcie și alungați de războaie peste hotarele naționale. În economia globală tot mai strâns integrată, aceste mici conflicte declanșează efecte secundare în țările înconjurătoare (chiar și în cele mai îndepărtate). Astfel un scenariu cu multe războaie mici îi determină pe planificatorii militari ai multor armate să privească din nou spre ceea ce ei numesc „operațiuni speciale“ sau „forțe speciale“, războinicii de nișă ai zilei de mâine [11, p. 112].

Conflictele specifice mediului de securitate contemporan sunt generate de o multitudine de riscuri de natură militară la adresa securității naționale a statelor, a securității și stabilității regionale și globale. Actualizarea antagonismelor interne și internaționale, nesoluționarea diferendelor și problemelor litigioase prin metode politice și, după caz, diplomatice pot duce la operaționalizarea amenințărilor și transformarea acestora în conflicte deschise.

În condiții favorizante ale mediului actual de securitate și a vulnerabilităților instituțiilor cu responsabilități în combaterea acestora, terorismul prin efectele și consecințele sale pune în pericol însăși existența valorilor umane universale. Explozia fără precedent a actelor teroriste a impus reacția comunității internaționale care, mai solidară și mai unită ca niciodată, a declanșat lupta cu organizatorii și vectorii terorismului.

Procesul transformărilor social-culturale, care au început în țara noastră după destrămarea URSS, continuă și la etapa actuală. Transformarea sistemelor social-politice și social economice sunt însoțite de instabilitate în diferite sfere ale vieții societății, care determină nivelul ridicat de infracționalitate.

Terorismul nu a afectat, până acum, în mod direct Republica Moldova, deși țara noastră se află la intersecția uneia din cele mai mari interese geopolitice și în apropierea unor zone generatoare de conflict și terorism (separatismul transnistrean, regiunile Donețk și Luhansk ale Ucrainei etc.). Deseori conflictele regionale, separatiste apelează de cele mai multe ori la metode și procedee teroriste. Schimbarea configurației economice, politice și sociale din ultima perioadă constituie premise ale unor posibile viitoare atacuri teroriste și asupra Republicii Moldova.

Referindu-ne la subiectul investigației ales specificăm că actul terorist este o amenințare dură și foarte gravă asupra securității și apărării naționale. Tematica terorismului a fost și este una din cele mai abordate în ultima perioadă. Tratarea acestui subiect este dictată de complexitatea fenomenului terorist și de necesitatea cercetării structurii interne a acestuia. Indiferent de nivelul la care se desfășoară terorismul, acesta se bazează pe o structură sau mai multe structuri bine încheiate conduse de un organizator, conducător sau mai mulți organizatori, conducători.

Necesitatea studierii problemei privind organizatorul și conducătorul actului terorist se impune prin faptul că actul terorist are un impact mai mare asupra societății atunci când este condus, dirijat, este un act etapizat, astfel încât apar dificultăți la dirijarea rolurilor fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii.

Conform actualului CP RM art.41, cooperarea cu intenție a două sau mai multe persoane la săvârșirea unei infracțiuni intenționate se consideră participatie. După cum observăm, pentru existența participației în calitate de condiții se impune cooperarea cu intenție, unitatea de infracțiuni intenționate, pluralitatea de persoane (două sau mai multe), precum și producerea unui rezultat infracțional

unic. Mai mult, pluralitatea evidențiază caracterul indivizibil al contribuției tuturor făptuitorilor la violarea (încălcarea) legii penale [6, p. 685-686].

Legea penală consacră articole unde indică tipurile de participanți la infracțiune și stabilește formele participației. Mai mult, prin consacarea în partea generală a legii penale a circumstanței agravante „săvârșirea infracțiunii prin orice formă de participație” lit.c) alin.(1) art.77 CP RM și în partea specială a legii penale în componentele de infracțiuni calificate ale variantelor agravante săvârșirea infracțiunii de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală, legiuitorul scoate în evidență pericolozitatea sporită a comiterii infracțiunii prin asocierea eforturilor mai multor persoane. Toate acestea sunt valabile și la infracțiunile cu caracter terorist.

Potrivit alin.(3) art.42 CP RM, se consideră organizator persoana care a organizat săvârșirea unei infracțiuni sau a dirijat realizarea ei, precum și persoana care a creat un grup criminal organizat sau o organizație criminală ori a dirijat activitatea acestora [3]. Un rol important în realizarea actului terorist îl joacă organizatorul, conducătorul, care acționează în calitate de forță motrice, creatorul și curatorul acestui fenomen criminal. Organizatorul unește permanent în jurul său elemente criminale, le țintește astfel încât obiectivele alese să atingă un efect maxim de cauzare a unui pericol relațiilor sociale cu privire la securitatea publică și a ordinii publice. În ultima perioadă organizatorii, conducătorii organizațiilor teroriste promovează reproducerea mijloacelor criminale, profilează continuu activitatea acestora, perfecționându-și în permanență atât metodele utilizate pentru realizarea scopurilor propuse, cât și mijloacele tehnice folosite. Totodată, ei iau măsuri pentru a educa generația tânără în creștere într-un spirit de valoare criminală și implică tinerii într-o subcultură criminală.

Chiar și legea cu privire la combaterea terorismului specifică în art.(2) că una din acțiuni ce constituie activitate teroristă este constituirea unei formațiuni armate ilegale, a unei comunități (organizații) criminale, a unei grupe organizate în scopul săvârșirii unui act terorist, precum și participarea la un astfel de act [9]. După cum observăm, această lege condamnă chiar și participarea la un astfel de act terorist, ceea ce nu o face Codul penal. Analizând art.278 CP RM, „Actul terorist” observăm că legiuitorul nu prevede pedeapsă pentru participarea la un act terorist, ceea ce după părerea noastră ar trebui s-o facă expres prin modificarea acestui articol.

Curmarea acțiunilor teroriste, analiza informațiilor ce au un conținut cu caracter terorist, deconspirarea organizatorilor acestor acțiuni teroriste a fost o problemă examinată și discutată la nivel de stat care s-a soldat cu adoptarea mai multor acte normative printre care și aprobarea unui regulament-tip al grupului operativ pentru dirijarea operației antiteroriste [8]. În pct.10 lit.b) al acestui regulament se stipulează clar că una din sarcinile de bază ale grupului operativ pentru dirijarea operației antiteroriste este culegerea și analiza informațiilor privind situația operativă și evoluțiile ei, *organizatorii* și executorii actului terorist, în scopul stabilirii caracterului, proporțiilor și consecințelor lui. După cum observăm, una din sarcinile de bază este culegerea de informații pentru a stabili organizatorii, fiind participanții cei mai periculoși ai actului terorist.

Sensul filosofiei terorismului este dat de manifestările violente, precis orientate și foarte bine organizate, care oferă o imagine apocaliptică și tind să creeze o psihoză paralizantă a terorii chiar și în timp de pace, cu diversificări multiple în situații de criză sau în caz de război [1, p. 8].

În ciuda diversității de interese, a convingerilor politice și religioase, dar și a forței și tăriei pe care se bazează, organizațiile teroriste au, de regulă, o structură de bază care constă în următoarele elemente: condiții fundamentale, mediul internațional, state, organizare internă și conducere [13, p. 5].

Se poate aprecia ca terorismul nu este, așa cum se spune adesea, „violența stupidă”, ci, indiferent de cât de anormal și în afara legii ar fi sau ar părea, el nu este irațional sau lipsit de scop. Dimpotrivă, îmbrățișează o anumită cauză, de regulă politică, are o anumită organizare și structurare și o anumită specializare profesională a celor care participă la acțiuni cu un asemenea caracter [1, p. 9].

Structura organizatorică tipică unei grupări teroriste este asemănătoare unei piramide. În vârf se află liderul sau conducătorul nucleului grupării teroriste. Acesta definește politica și stabilește direcțiile de acțiune. La următorul nivel se găsesc cadrele active și executanții. Din rândurile lor fac parte bărbați și femei, care execută atacurile teroriste și îi antrenează pe alții, mulți fiind devotați cauzei pentru care luptă. Sunt și profesioniști care fac parte din cadrele active fără să aibă o motivație ideologică. La un nivel mai jos se află susținătorii activi, cei care nu se consideră membri ai grupărilor teroriste, dar care sprijină cu bani și alte resurse acțiunile acestora, dar pot avea și unele roluri minore pe timpul desfășurării acțiunilor. La ultimul nivel se găsesc susținătorii pasivi. Aceștia sunt indivizi care au rol de complici, întrucât, chiar dacă au cunoștințe de activitatea unei grupări teroriste sau de existența unui membru al acestei grupări, se fac că nu văd (nu știu) nimic. Grupările teroriste pot număra de la câțiva membri până la 50, iar unele pot fi alcătuite chiar din peste 100 de membri. La aceste grupări mari, structura este similară organizațiilor militare, sarcinile fiind stabilite și executate respectându-se funcțiile și ierarhia.

Comunicarea dintre conducători și adepți, dintre conducător și cadrele active executanți, între grupare și organizație înseamnă circulația informației atât pe verticală, cât și pe orizontală, dar pot exista și excepții, în care doar organizatorul, liderul principal să cunoască informația secretă, informație pe care adepții sau cel care urmează a acționa nu o va afla decât cu scurt timp înainte, astfel evitând breșele de securitate din organizație. Un lider bine informat este capabil să evalueze realist și să stabilească regulile subgrupării sau grupării pe care o comandă, astfel că o bună comunicare, o comunicare de calitate îi permite liderului acesteia să reducă incertitudinea ce poate plana asupra deciziilor sale, să ia hotărâri care se pretează situației în care se află și să optimizeze cooperarea cu adepții săi.

Vârful structurii, organizatorii, conducerea organizației stabilesc strategia generală și direcțiile de acțiune ce leagă toate elementele enumerate mai sus. Conducerea are o importanță capitală, ea fiind inima organizației. Pierderea conducerii poate cauza intrarea în colaps a organizației. Unele grupări sunt mai conciliante și promovează imediat o nouă conducere, dacă cea existentă a căzut

sau a eșuat. Alte organizații au adoptat o mai mare descentralizare cu o rețea largă de celule autonome [2, p. 60].

Conducătorii/liderii grupărilor teroriste sunt foarte diferiți ca și organizațiile pe care le conduc. Deși reprezentarea lor în mass-media este asemănătoare alienațiilor mintali, majoritatea acestora sunt în general motivați politic, bine educați, sunt carismatici, au cunoștințe serioase și o bună pregătire în tacticile militare și de planificare [14].

În cadrul grupului rolul căpeteniei (șefului) este de a dirija toate acțiunile și de a introduce constant doze de narcisism (Frattasio, 2006) necesare celor lipsiți adesea de iubirea și recunoștința celor din jur [1, p. 35].

Organizatorul, conducătorul actului terorist este o persoană rațională, care conține și își dă seama de suferința victimelor sale. Organizatorul unui grup terorist, unei asociații criminale teroriste are o inteligență peste medie și este capabil să estimeze costurile și mai ales câștigurile unor astfel de acțiuni. Prin personalitatea sa deschisă, fiind o persoană sociabilă, el cooptează cu ușurință nenumărați discipoli pe care, cu siguranță îi va convinge că scopurile organizației vor fi pe primul plan și vor fi obligați, pentru binele lor și al grupării, să folosească orice metode (violență, sinucidere) pentru a duce planul la bun sfârșit.

În majoritatea cazurilor, conducătorul este un individ carismatic, carismă ce îl ajută în a-i convinge pe cei din jurul său de corectitudinea acțiunilor întreprinse și de necesitatea alăturării unui novice ca adept al organizației. Liderii apelează deseori la citate religioase pentru justificarea crimelor și violențelor, pentru a-și duce la bun sfârșit scopurile, fie ele religioase, financiare sau politice [4, p. 9].

În interiorul actului terorist, individul, grupul și organizația sunt interdependenți, astfel consolidându-se reciproc. Pentru realizarea obiectivelor, organizația se bazează pe ceea ce indivizii din cadrul grupului întreprind, organizație care lucrează subtil cu psihologia individului. Funcționarea optimă a unei organizații teroriste presupune disponibilitatea adeptului să contribuie și să se implice în acțiunile gândite și implementate de către conducătorii (liderii) grupării sau organizației.

În cazul grupărilor sau organizațiilor teroriste, aceste entități sunt de multe ori considerate adevărate societăți închise, în care liderii atrag persoane cu personalități extrem de diferite, de la oameni cu calități intelectuale de invidiat, specialiști în domeniul în care au activat, cercetători științifici etc. până la oameni al căror unic scop în viață este răzbunarea cuiva din familie sau apropiat.

Grupările și conducătorii (liderii) acestuia se bazează pe impactul puternic pe care astfel de atacuri sângeroase îl au asupra publicului și propagarea prin mass-media a sentimentului de teroare, de panică, de existență a unui pericol real în rândul societății [4, p. 12].

Organizatorul (organizatorii) și conducătorul (conducătorii) grupărilor teroriste în majoritatea cazurilor planifică acțiuni teroriste cu un caracter extrem de violent, combină mai multe metode de acțiuni criminale pentru același act terorist, urmărind un impact cât mai mare asupra societății, a publicului. Odată cu planificarea acțiunilor teroriste, conducătorii elaborează planul atacului, unde se repartizează rolurile fiecărui participant, se stabilește conducerea, pregătirea și desfășura-

rea unor acțiuni teroriste concrete. Planul va fi detaliat pe etape, direcții, metode, cine, sub comanda cui va executa atacul, cu ce mijloace, ce restricții se impun, cum se vor asigura legăturile. Secretul acțiunii constituie o condiție „sine qua non”.

În cadrul structurii organizatorice interne, relațiile de funcționare între membrii ei și resursele de care dispun determină capacitățile grupării și obiectivele sale. În anumite cazuri, unele organizații teroriste recrutează, temporar, în structurile lor membri din țările unde operează. În asemenea cazuri sunt folosite mecanisme legale pentru a ascunde motivul real al angajării acestora, astfel încât teroriștii să pară a fi mercenari străini. În cea mai mare parte, structura organizațiilor teroriste este una transnațională. Grupuri de teroriști cu obiective precise dintr-o țară pot sprijini activ, direct sau indirect, alte grupuri de la mii de kilometri distanță [2, p. 59].

Cu certitudine, persoanele din conducerea oricărei grupări teroriste își pun întrebări și găsesc răspunsuri ce pot fi sintetizate în cadrul unor adevărate studii care să aibă ca obiect:

- stabilirea scopurilor pe termen scurt care să facă necesară producerea unui atentat asupra unui anumit obiectiv;

- analiza obiectivului ales sub aspectul vulnerabilității și potențialului de a genera teroare, de a influența opinia publică, de a fi apt pentru a satisface scopurile propuse;

- analiza resurselor umane sub aspectul disponibilității, calităților și pregătirii necesare pentru a putea face față dificultăților ce trebuie depășite pentru desfășurarea unui atentat;

- moduri de operare ce pot fi folosite – transportul logisticii și al personalului, pătrunderea în obiectiv, disimularea activității și a dotării, producerea atentatului, prima reacție, riposta în caz de eșec sau de conflict cu funcționarii de securitate, modul în care poate fi părăsită zona, locul de ascundere, măsurile luate pentru a limita pierderile de vieți omenești, asigurarea unui impact rezonabil în rândul publicului considerat relevant pentru cauză etc.;

- gestionarea situației post-atentat prin măsuri de natură a exploata percepția unui public declarat ca țintă și de a cărui percepție depinde însăși rațiunea existenței organizației teroriste și posibilitățile de acțiune pe viitor [10, p. 16].

În mod tradițional, organizatorul(ii) și conducătorii actului terorist planifică acțiunile din timp, acțiunile se compun din câteva faze distincte: culeg informațiile, aleg ținta (obiectivul), planifică amănuntele actului terorist, stabilesc gradul de risc al acțiunii, retorsiunile și contraloviturile la care se expun din partea autorităților statului, asigurarea logistică, stabilirea sarcinilor și asimilarea rolului de către fiecare participant, modul de retragere după atentat etc. De aici reiese că prin natura lor actele teroriste nu sunt acțiuni infracționale spontane, acestea necesită o pregătire în cele mai mici detalii. O organizație teroristă trebuie să fie bine organizată și caracterizată printr-un nivel înalt de coeziune, are nevoie de secretizare, compartimentare și camuflaj operațional, pentru a beneficia la maximum de avantajele oferite de acțiunile sau operațiunile surpriză.

După cum observăm, un segment important în activitatea organizatorului organizației criminale teroriste, indiferent de evoluția situației „operative”, îl con-

stituirea *culegerea de informații*. Organizatorii actului terorist au nevoie de informații, în primul rând, în vederea întocmirii planului de acțiune și pregătirii atentatelor. Culegerea de informații este vitală pentru organizatorul sau conducătorul organizației. Așa cum totul este camuflat, cât mai ascuns pentru toți cei interesați a evalua natura și scopurile activităților, informațiile sunt de natură a condiționa totul – de la formarea organizației, recrutarea și verificarea membrilor, securitatea locurilor de întâlnire, a căilor de comunicații, a locurilor unde sunt depozitate elementele de logistică, legăturile cu publicul-țintă și până la adeziunea, sprijinul simpatizanților, percepția mediului social intern și internațional, posibilele legături cu alte organizații teroriste.

În funcție de importanța și natura actului terorist, de condițiile concrete existente, conducătorul (conducerea) organizației criminale teroriste stabilește necesarul de resurse umane care să fie implicate în operațiune. Organizatorul sau conducătorul organizației criminale teroriste stabilește, la rândul său, un șef al grupului de atentatori care să poată dirija, opta pentru o variantă sau alta a planului de acțiune.

Făcând o generalizare, putem menționa că teroriștii care fac parte dintr-un regim criminal cu structuri bine determinate și o conducere stabilă sunt cei mai periculoși, au îndemănare, precizie, profesionalism, neavând regrete sentimentale, morale sau umane. Ei acționează profesionist, la comanda conducătorului, în cadrul unui program de acțiune bine stabilit și organizat, care urmărește materializarea acțiunii de commando în siguranță,

Analiza actelor teroriste comise în ultimii ani scoate în evidență apariția unui terorism modern, puternic diversificat în ceea ce privește motivațiile, sponsorizarea și consecințele pentru care le are pentru securitate, global ca întindere și de fiecare dată provoacă moartea. În majoritatea cazurilor formele de organizare integrată a activității criminale se constituie din celule independente cu o ierarhie de comandă unică, la care finanțarea lor este tot mai subtilă și greu de identificat.

În concluzie, caracterul activității criminale, strategiile, tacticile și metodele de operare utilizate de organizatorii și conducătorii organizației criminale teroriste au ridicat și ridică în continuare o multitudine de probleme organelor de drept abilitate să prevină, să constate ori să cerceteze activitățile teroriste.

Bibliografie

1. Andreescu Anghel, Radu Nicolae, *Organizațiile teroriste. Conceptualizarea terorii vs securitatea europeană*. București, 2008. - 200 p.
2. Atanasiu Mirela, Stăncilă Lucian, *Terorismul - răul din umbră al începutului de secol*, București, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2014. p. 170.
3. Codul penal al RM, nr.285 din 18.04.2002.
4. Coșea Raluca, *Terorismul suicidal, amenințare gravă la adresa securității naționale și internaționale*. Rezumatul tezei de doctorat. București, 2015. -9 p.
5. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată și proclamată la New York la 10.12.1948.

6. Dongoroz Vintilă, Kahane Siegfried, Oancea Ion, Fodor Iosim ș.a., *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială, vol.IV*. București: Editura Academiei Române, 1972. 1035 p.
7. Gurev Dorina, *Răpirea unei persoane săvârșită prin participație*, Revista științifică a Universității de Stat „Studia Universitatis”, 2013, nr.8(68), - p.121-131.
8. Hotărârea Guvernului nr.778 din 14.06.2002 privind aprobarea Regulamentului-tip al grupului operativ pentru dirijarea operației antiteroriste.
9. Legea cu privire la combaterea terorismului, nr.539 din 12.10.2001.
10. Olteanu Gabriel, Iacob Adrian, Gorunescu Mirela ș.a., *Metodologie criminalistică-structurile infracționale și activitățile ilicite desfășurate de către acestea*, București, Editura AIT Laboratories S.R.L, 2008, 366 p.
11. Toffler Alvin, Toffler Heidi, *Război și anti-război. Supraviețuirea în zorii secolului XXI*. București, Editura Antet, 1995, - 200 p.
12. Văduva Gheorghe, Chețe Emil, Moștoflei Constantin, Popa Vasile ș.a., *Terorismul - Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului*, București, Centrul de Studii Strategice de Securitate al Academiei de Înalte Studii Militare, 2002. 77 p.
13. The National Strategy for Combating Terrorism of U.S.A. Washington, february 2003, 32 p.
14. <http://www.rasfoiesc.com/legal/administratie/stiinte-politice/LUPTA-ANTITERORISTA-Terorismul99.php>
15. <http://www.qreferat.com/referate/stiinte-politice/TERORISMUL-DEFINITIE CLASIFICA553.php>

Recenzent: Valentin CHIRIȚA, doctor în drept, conferențiar universitar

Alin BULBAȘ,

master în drept, lector universitar

al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Nicolae HARITON,

master în drept, asistent universitar

al Catedrei „Pregătire militară și intervenții profesionale” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL – O AMENINȚARE ASUPRA SECURITĂȚII OMENIRII

Rezumat

Societatea contemporană este grav afectată de așa fenomene precum terorismul și separatismul. Focare ale separatismului sunt răspândite în multe colțuri ale lumii, căpătând proporții tot mai mari. Acest articol conține o descriere a situației din unele regiuni afectate de separatism și posibilitatea evoluției acestui fenomen spre terorism, elucidarea cauzelor generatoare, forțelor implicate și posibilitățile de restabilire a ordinii și securității în aceste regiuni. Este descrisă mai detaliat situația din Transnistria și influențele exercitate din partea forțelor externe în evoluția războiului în raioanele de est ale Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: terorism, separatism, conflicte armate, comunitate internațională, forțe separatiste, victime, război.

Summary

The separatist conflicts are a serious threatening for human security. It is proved that separatists forces often are geared to committing acts of terrorism. This article contains a short analysis of regions that are affected by separatism. Also the work carries out detailed analysis of the separatist conflicts in Transnistria, identifying the premises and development of these conflicts and their effects on the international community as a whole. Among the main objectives of the article are listed detecting the scientific approaches and concepts of the separatist phenomenon, identification of historical premises and causes of conflicts in Moldova, determining the role of international actors in the conflict settlement.

Keywords: terrorism, separatism, conflicts, arms, international community, separatist forces, victims, war

Introducere. Existența unui mediu de securitate internațional presupune garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, progresul societății și conviețuirea pașnică a popoarelor. Dintotdeauna, omul a simțit nevoia de a fi liber, de a trăi după propriile convingeri și aspirații, de a se dezvolta într-un mediu sigur, de a fi protejat împotriva oricăror agresiuni. În acest context, în cadrul relațiilor internaționale au fost statuate anumite principii care să guverneze relațiile dintre state și prin care să se ofere cetățenilor lor, dar și omenirii în ansamblu, o garanție a unui trai pașnic. Art. 3 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, în vigoare pentru Republica Moldova din 28.07.1990, prevede: „Orice ființă umană are dreptul la viață, la libertate și securitatea persoanei sale” [1, p. 2]. De altfel, din art. 5 al Convenției Europene pentru Protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la 04.11.1950, în vigoare

pentru Republica Moldova din 01.02.1998, reiese și garanția persoanelor de a trăi în securitate, astfel încât oricărei persoane îi este garantat dreptul la libertate și la siguranță. Se observă, totuși că deși pe plan teoretic există o multitudine de garanții ale persoanelor, în mod practic este dificil de a le implementa și a asigura realizarea lor corespunzătoare. Fenomenul de globalizare caracteristic societății contemporane a devenit și un factor de destabilizare a relațiilor dintre popoare și chiar a relațiilor din interiorul statelor, astfel încât astăzi ne confruntăm tot mai des cu fenomene ca separatismul și terorismul care iau o amploare tot mai mare. Pe fundalul unei creșteri a gradului de complexitate, dar și de impredictibilitate a amenințărilor internaționale, se impune o îmbunătățire a mediului de securitate internațional, astfel încât măsurile interne de management al crizelor să fie mai bine coordonate, totodată nu mai puțin important este ca schimbul de informații strategice dintre state să se facă într-un timp real.

Metode și materiale aplicate. În scopul realizării sarcinilor propuse, am folosit în acest articol variate metode, printre care analiza, sinteza, raționamentul inductiv și deductiv, metoda comparației, metoda legăturii teoriei cu practica, descrierea, metoda argumentării logice, algoritmizarea, studiul de caz, feed-backul, exemplul etc.

Conținutul de bază. În vederea coordonării relațiilor dintre state, dar și pentru implementarea mecanismelor de reglementare a relațiilor în interiorul statelor, au fost create diverse mecanisme internaționale, a căror necesitate a fost dictată de stabilizarea situației în lume în contextul conflagrațiilor mondiale, dar și ținând cont de organizarea postbelică a statelor și preîntâmpinarea unor noi ciocniri cu consecințe asupra întregii omeniri. Cu toate aceste măsuri, nu putem vorbi astăzi despre lichidarea pericolului unui „al treilea război mondial”, dar, dimpotrivă, suntem martori ai înrăutățirii situației în ceea ce privește starea de pace și securitate între state, dar și în interiorul acestora. Fenomene ca „separatism” și „terorism” constituie o gravă amenințare la adresa securității omenirii, fiind un factor care poate genera „prăbușirea omenirii”. Toate statele lumii, inclusiv Republica Moldova se confruntă cu astfel de amenințări și nu a fost creat încă un mecanism sigur și eficient de înlăturare a unor astfel de pericole, deși atât la nivel național, cât și internațional au fost implementate strategii de luptă cu terorismul și alte infracțiuni cu caracter terorist. Ținem să aducem drept exemplu în acest sens rolul pe care și-l asumă Organizația Națiunilor Unite în vederea apărării păcii pe glob și preîntâmpinării urgiilor conflictelor armate pentru generațiile viitoare. Articolul 1 al Cartei ONU stabilește scopurile acestei organizații, printre care enumerăm: „1) să mențină pacea și securitatea internațională și în acest scop să ia măsuri colective eficiente pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor împotriva păcii și pentru reprimarea oricăror acte de agresiune sau a altor încălcări ale păcii și să înfăptuiască, prin mijloace pașnice și în conformitate cu principiile justiției și ale dreptului internațional, aplanarea sau rezolvarea diferendelor sau situațiilor cu caracter internațional care ar putea duce la o încălcare a păcii; 2) să dezvolte relații prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi a popoarelor și a dreptului lor de a dispune de ele însele, și să ia oricare alte măsuri potrivite pentru consolidarea păcii mondiale...” [2, p. 1]. Există regi-

uni în lume unde drepturile omului sunt grav încălcate. Acest fapt este generat de prezența în aceste regiuni a forțelor separatiste. Tendința de a domina, de a deține monopolul a fost și rămâne o caracteristică specifică rasei umane, astfel încât sub pretextul ocrotirii și realizării unor interese naționale, se urmăresc de fapt unele scopuri politice, acaparatoare, de dominare și de obținere a influenței asupra întregii lumi. Deosebit de tragic este atunci când acțiunile forțelor separatiste evoluează spre săvârșirea actelor de terorism, astfel încât prin acțiunile separatiste se organizează terenul pentru pregătirea și „alimentarea” terorismului.

Descriem în continuare situația unor state afectate de separatism, având la bază datele acumulate în baza rapoartelor din mass-media. Aproximativ 12% din populația totală a lumii se află în stare de conflict. În Siria se desfășoară cel mai mare și letal dintre războaiele care se poartă în prezent în lume, cu un număr de morți care a urcat la aproximativ 200 000. În 2014, luptele s-au răspândit în Iraq, unde insurgenții sunniți controlează teritorii considerabile și unde cei mai radicali militanți au declarat un stat islamic în teritoriile pe care le controlează în Siria și Iraq. Războiul sirian este considerat cel mai sângeros război în prezent. Conflictul a început în 2011, când protestele la nivel național împotriva regimului Bashar al-Assad au fost întâmpinate de o ofensivă violentă din partea forțelor guvernamentale. Părțile implicate sunt progubernamentalii constituiți din armata și rezistența siriană (Armata pentru Apărare Națională) și rebelii care includ foarte multe uniuni și grupări care s-au format de-a lungul conflictului (Armata Siriană Liberă, Frontul Revoluționarilor Sirieni etc.). În conflict sunt implicate și părți externe. Iranul sprijină armata siriană cu ajutoare logistice și operative. Rusia trimite armament și efective militare armatei siriene. Statele Unite, Turcia, Qatar, Arabia Saudită și țări europene oferă rebelilor sirieni ajutor logistic și operativ.

În Libia conflictele separatiste au început în 2011, odată cu sfârșitul războiului civil care a dus la înlăturarea de la putere a lui Muammar Gaddafi. Conflictele violente dintre diverse grupări ale miliției și forțe de securitate ale statului au escaladat în conflictul care are loc din 2014 în acest stat. Luptele care se desfășoară în prezent în Libia sunt cele mai violente de la căderea regimului Gaddafi și au izbucnit în urma unui atac comis de o grupare armată alcătuită din combatanți islamiști și foști rebeli din orașul Misrata (la 200 kilometri est de Tripoli).

În prezent, cu asemenea amenințări se confruntă și Afganistanul, unde soarta guvernului este nesigură, în timp ce comunitatea internațională retrage din forțe, iar cele talibane persistă. **În Nigeria** o grupare islamistă violentă a instigat în nord la violențe repetate, bombardamente și atacuri guvernamentale ca reacție. În 2011 teroriștii islamiști au aruncat în aer sediul ONU, iar în prezentucid femeile care vaccinează locuitorii împotriva poliomielitei. Luptele se extind uneori și în statul vecin Camerun. Situație tensionată este și în Republica Democrată Congo, unde grupele de menținere a păcii au suprimat o grupare armată în estul țării, iar în 2014 au încercat să dezarmeze o altă grupare. Lupte sporadice dar violente continuă în zone din est. În Sudanul de Sud, după un lung război între nord și sud, sudul a votat pentru independență, dobândită în 2011. Sudanul de Sud a intrat apoi într-un război civil sângeros cu nuanțe etnice care, potrivit rapoartelor, a dus la moartea a zeci de mii de oameni. Un armistițiu destul de șubred este în vigoare

din mai 2014. În Republica Centrafricană au loc lupte grave între musulmani și creștini, cu potențial de genocid. Confruntările nu sunt continue, dar ating niveluri mari de violență. Un armistițiu a intrat în vigoare la 30 iulie 2014. În Yemen, guvernul post-Saleh a înregistrat câteva succese împotriva militanților islamiști, care au preluat controlul asupra unor orașe din sud, dar lupte pe baze etnice au izbucnit în nord [8].

Nu mai puțin ne interesează a descrie situația ce caracterizează țara noastră în ceea ce privește separatismul transnistrean. Constituția proclamă statul nostru ca fiind unul independent, astfel încât conform prevederilor articolului 1 „Republica Moldova este un stat suveran și independent, unitar și indivizibil” [3, p. 4]. Având aceste atribute, statul nostru și-a asumat angajamentul să respecte și să garanteze drepturile și libertățile fundamentale ale omului, fără discriminări pe motive de naționalitate, limbă, rasă etc. Deși avem un fundament constituțional al drepturilor care derivă din principiile statului de drept, statul nostru se confruntă cu o problemă care rămâne nesoluționată de mult timp – separatismul transnistrean. Conflictul transnistrean este diferit de celelalte conflicte care au apărut după colapsul sovietic, pentru că la baza lui nu se află un conflict etnic sau religios. Circa douăzeci și cinci de ani în urmă, principalele cauze ale apariției conflictului între forțele separatiste ale regiunii transnistrene și autoritățile legale ale Republicii Moldova erau tendința centrului unional de a păstra URSS-ul, iar după destrămarea acestuia – a Federației Ruse de a influența noile autorități moldovenești. Motivul formal al conflictului era acela că Moldova a adoptat legislația privind limba de stat, ceea ce a condus la o polarizare politică accentuată a societății și la creșterea rezistenței față de inovații a unei părți a nomenclaturii locale de subordonare unională, în primul rând, de către directorii întreprinderilor complexului militar-industrial din partea stângă a Nistrului. Anume în încercarea de a opune rezistență luptei pentru autodeterminare națională a poporului moldovenesc, această parte a aparatului administrativ a început mobilizarea forțelor și resurselor pentru dezmembrarea teritorială a fostei RSSM și crearea în raionale estice ale republicii a unui cap de pod pentru a influența din exterior Republica Moldova, care era pe cale să devină stat independent. În scopul de a-i atribui acestui conflict sociopolitic un caracter etnic, liderii conspirației separatiste antimoldovenești au inventat conceptul de „popor transnistrean”, urmat de speculații destul de primitive cu privire la „dreptul națiunilor la autodeterminare”. E necesar să subliniem că din punctul de vedere al componenței etnice populația din Transnistria nu diferă mult de cea de pe malul drept al Republicii Moldova – în ambele cazuri, majoritatea o constituie etnicia moldoveni. Scopul final al inițiatorilor conflictului politico-teritorial sunt resursele, precum puterea de stat, poziția instituțiilor guvernamentale, statutul politic al marilor grupuri sociale, teritoriilor, regiunilor, valorile și simbolurile care stau la baza puterii politice în structura socială [9]. Teritoriul din stânga Nistrului este un punct vulnerabil, o amenințare atât la securitatea statului Republica Moldova, cât și la securitatea la nivel internațional. Pe teritoriul Transnistriei este organizată pregătirea grupelor speciale de mercenari, care ulterior se îndreaptă în zonele de conflict. Aici predomină circuite financiare necontrolate, transferate de sistemul bancar ilegal al Transnistriei prin intermediul băncilor comerciale din

statele CSI și zonele off-shore, care favorizează infracțiunile de spălare a banilor și favorizează criminalitatea organizată și finanțarea terorismului. Această parte a republicii este un spațiu de dezvoltare a infraționalității, mai ales în ceea ce privește traficul de arme și muniții. Pe lângă faptul că aici se produce o cantitate impunătoare de arme și muniții, acestea sunt comercializate liber pe piața neagră, astfel încât Transnistria a fost denumită „cel mai mare bazar de arme din lume”. Partea cea mai mare a acestei mase de armament este transportată pe căi maritime și aeriene în „punctele fierbinți” ale CSI și în Europa. Un exemplu este folosirea acestui armament în conflictul armat din Iugoslavia și Cecenia. Este îngrijorător faptul că formațiunile militare ilegale ale Transnistriei au un număr impunător de oameni, au în dotare tehnică blindată grea, elicoptere, tunuri, sisteme antiaeriene, armament antitanc. Situația militară din regiune permite pregătirea și declanșarea acțiunilor cu caracter terorist nu numai pe teritoriul Republicii Moldova, dar și pe teritoriul statelor străine, în spațiul CSI. Deși actele de terorism își găsesc incriminare în capitolul XIII al Codului penal al Republicii Moldova, intitulat „Infracțiuni contra securității și ordinii publice” [4, p.127], pericolul unor astfel de infracțiuni a existat dintotdeauna, iar relevarea lor oportună și combaterea creează mari dificultăți, întrucât metodele și modalitățile de săvârșire a acestor fapte se diversifică și se perfecționează. Putem vorbi despre o terorizare directă a populației din stânga Nistrului de către forțele ruse, astfel încât în această regiune, chiar de la vârstă fragedă, populația este lipsită de drepturi fundamentale și este nevoită să se supună unor condiții inumane, dezastruoase. Copiii nu pot fi instruiți la un nivel corespunzător, țăranii sunt deposedați în mod ilegal de pământuri, organele de drept nu pot să-și exercite atribuțiile, fiind împiedicați în activitatea lor ori chiar răniți sau uciși atunci când intervin. Toate acestea constituie nu altceva decât o favorizare și susținere a politicii Federației Ruse în vederea întăririi poziției sale strategice în acest teritoriu.

Prin analogie, descriem tendințele separatiste din statul vecin Ucraina. Războiul din estul Ucrainei este un conflict armat în desfășurare în regiunea Donbas a Ucrainei (Donețk și Luhansk). După revoluția din februarie 2014 și mișcarea „Euromaidan”, care s-au încheiat cu înlăturarea de la putere a președintelui Viktor Ianukovici, și după anexarea Crimeei de către Rusia, prorușii și grupările antiguvernamentale au început demonstrații în estul țării. Demonstrațiile au escaladat într-un conflict armat între forțele separatiste ale autoproclamatelor republici populare Donețk și Luhansk și guvernul ucrainean. Situația tensionată din Ucraina se datorează în mare măsură implicării aceluiași protagonist – Federația Rusă. Intervenția armatei ruse în Ucraina a început la 24 februarie 2014, ca urmare a revoluției ucrainene proeuropene soldate cu o lovitură de stat, când trupe speciale rusești fără însemne au preluat controlul asupra celei mai mari părți a peninsulei Crimeea din Ucraina situată pe coasta de nord a Mării Negre, inclusiv clădiri civile, aeroporturi și baze militare. În aceeași zi, legiuitorul rus a aprobat prezența militarilor ruși în Crimeea și estul Ucrainei. Totodată, oficialii ruși au continuat să susțină că prezența forțelor militare ruse în Crimeea nu încalcă niciun acord existent între Rusia și Ucraina. Sursele de informare în masă arată că luptele se tot intensifică în estul Ucrainei și rebelii, ajutați de Moscova, controlează acum un teritoriu mai

mare decât cel convenit de către separatiști și Kiev în baza acordului de încetare a focului din septembrie 2014. Constatăm astfel grave încălcări ale drepturilor omului și săvârșirea în repetate rânduri a actelor de terorism – grave amenințări la adresa securității mondiale [11]. Se impune o necesitate stringentă de elucidare a unor măsuri care ar contribui la înlăturarea în timp apropiat a problemelor ce afectează securitatea la nivel național, dar și internațional. În plan teoretic, sunt elaborate și completate permanent un șir de strategii, dar care nu întotdeauna își găsesc o aplicabilitate eficientă. În Republica Moldova a fost creat un cadru juridic care să susțină toate măsurile în vederea combaterii actelor de terorism, astfel obiectivele activității de combatere a terorismului sunt „protecția persoanei, societății și statului împotriva terorismului, prevenirea, depistarea, curmarea activității teroriste și atenuarea urmărilor acesteia, depistarea și eliminarea cauzelor și condițiilor de desfășurare a activității teroriste” [5].

În lucrarea sa „Terorismul – crimă internațională”, teoreticianul Oleg Balan propune o serie de măsuri, printre care importanță manifestă și cele de natură organizatorică, și anume „crearea unei comisii guvernamentale care să includă experți pe segmentul respectiv”, iar „în lupta împotriva terorismului, autoritățile statului trebuie să păstreze calmul politic, fără a supradimensiona riposta, acționând coerent în vederea maximalizării riscului de pedeapsă imediată și drastică pentru orice act terorist și asigurarea scăderii vulnerabilității tuturor potențialelor ținte ale activității teroriste” [7, p. 139].

Concluzie: Conflictul din Transnistria are un caracter multidimensional complicat. Momentul nemijlocit al apariției conflictului este perioada de timp reprezentată prin tranziția fostelor republici unionale sovietice la independență. Anume valorile de renaștere națională au trezit nemulțumirile minorităților etnice, fapt de care s-au folosit elitele politice regionale, manevrând cu aceste nemulțumiri în scopul obținerii unor pârghii politice. Odată cu terminarea fazei armate a conflictului, acesta trece într-o stare înghețată caracterizată de discontinuitate politică în procesul de negociere. Reglementarea conflictelor separatiste din Transnistria este puternic influențată de actorii internaționali, în special de Federația Rusă, care are un interes deosebit în aceste regiuni. La momentul actual a crescut și rolul partenerilor vestici, în special UE și SUA, care însă mențin o poziție semi-pasivă în privința contrabalansării Rusiei. Acest fapt indică delicatetea relațiilor geopolitice create în această regiune și respectiv nu putem aștepta modificări considerabile a statu-quo-ului existent. Luând în considerare situația complicată la momentul actual, elaborarea unor soluții definitive ale conflictului nu vor da rezultate pozitive pentru Moldova. Este necesară înainte de toate o creștere a investițiilor strategice, financiare, profesionale și umanitare pentru a facilita constituirea unei structuri responsabile pentru reunificarea țării. Este esențial de a aduce mai aproape comunitățile separatiste cu scopul de a se asigura sprijinul populației. În acest sens trebuie stabilit un canal eficient de comunicare, create valori și simboluri comune și liminat la maximum sursele de tensiune internă și, după posibilitate, externe. Se impune și a adopta o abordare proactivă pentru a apăra drepturile locuitorilor din Transnistria, făcând eforturi pentru a lărgi prezența organismelor europene de monitorizare a drepturilor omului, creșterea transparenței acțiunilor și politicilor

naționale față de regiunile separatiste, informarea corespunzătoare a cetățenilor și atragerea societății în reglementarea conflictelor. Prin elaborarea unui plan detaliat, tenace și consecvent de management al conflictului din Transnistria este posibilă depășirea impasului politic creat și îndreptarea spre o soluționare definitivă a diferendului și reintegrare a regiunilor separatiste, fapt ce va constitui o prevenire a terorismului și o garanție a securității statale, dar și la nivel internațional.

Referințe bibliografice.

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10.12.1948, publicată **în ediția oficială „Tratate internaționale”**, 1998, volumul 1, p. 11.
2. Carta Organizației Națiunilor Unite în vigoare la 26.06.1945, publicată **în ediția oficială „Tratate internaționale”, 2001, volumul 26, p. 5.**
3. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994, publicată: 12.08.1994 în Monitorul Oficial nr.1, intrată în vigoare la 27.08.1994.
4. Codul penal al Republicii Moldova publicat: 14.04.2009 în Monitorul Oficial nr.72-74 art nr.195.
5. Legea nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului, publicată: 06.12.2001 în Monitorul Oficial nr. 147-149/1163.
6. Papuc Gh. „Terorismul–armă a separatismului”, Chișinău, 2005.
7. Balan O. „Terorismul–crimă internațională”, Chișinău, 1998.
8. <http://www.mediafax.ro/externe/pericolele-care-ameninta-lumea-ce-zone-de-pe-glob-se-afla-in-prezent-in-conflict-foto-13195751>.
9. <http://www.moldovenii.md/md/section/565>.
10. https://ro.wikipedia.org/wiki/Interven%C8%9Bia_armat%C4%83_rus%C4%83_%C3%AEn_Ucraina_din_2014-2016.
11. [http://www.timpul.md/articol/\(razboi-in-ucraina-video\)-pe-teritoriul-ucrainei-au-intrat-160-de-tancuri-i-circa-200-de-camioane-cu-militari-rii-liderul-separatistilor-prorusi-respinge-orice-armistitiu-68789.html](http://www.timpul.md/articol/(razboi-in-ucraina-video)-pe-teritoriul-ucrainei-au-intrat-160-de-tancuri-i-circa-200-de-camioane-cu-militari-rii-liderul-separatistilor-prorusi-respinge-orice-armistitiu-68789.html)

Olesea CREȚU,

magistru în drept, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

MECANISME TEORETICO-PRACTICE PRIVIND RECEPȚIONAREA ȘI EXAMINAREA SEZIZĂRILOR ACTELOR DE TERORISM

Rezumat

Noi nu avem dreptul să rămânem indiferenți de flagelul terorist, sperând că acesta ne va trece cu vederea, or, ignorarea pericolului sau neparticiparea la politica națională antiteroristă înseamnă tolerarea acestui fenomen.

Actualmente, nici o țară din lume nu poate fi asigurată împotriva unor manifestări cu tentă teroristă. Activizarea entităților teroriste, manifestată prin comiterea unor atentate de rezonanță în diverse regiuni ale lumii, intensificarea acțiunilor de recrutare a noilor membri și propagare prin intermediul rețelei Internet a ideologiilor radicale, amenințarea cu noi atentate de amploare din partea grupărilor teroriste internaționale denotă tendințe îngrijorătoare ale acestui fenomen, inclusiv în spațiul european, fapt ce reprezintă o provocare majoră la adresa securității regionale.

Cuvinte-cheie: acte de terorism, securitate națională, sesizare, ilegal, examinare.

Summary

We don't have the right to stay unconcerned about the phenomenon of terrorism hoping that it will just pass by. Ignoring the danger or not taking part to the antiterrorism national politics means to tolerate it.

Nowadays, there is no country in the world that can be assured against some terrorist attacks. The intense activity of the terrorist organizations manifested through commission of bombings throughout the world, the intensification of the recruitment actions of new members spreading throughout the internet extreme ideologies, threatening major bombings from the terrorist organizations indicates concerning issues of this phenomenon, inclusively in the European territory, fact which represents a major challenge addressing to the regional security.

Keywords: act of terrorism, national security, intimation, illegal, examination.

Introducere. Actele de *terrorism* reprezintă diferite acțiuni de violență, prin care persoane sau grupuri de persoane atentează la viața și la integritatea corporală sau la bunurile unor demnitari, personalități politice, ale membrilor de familie ai acestora; săvârșesc asemenea acte împotriva unor grupări politice, organizații sociale, instituții, grupuri de persoane reunite, în mod organizat sau aflate, în mod întâmplător, în locuri sau localuri publice sau private. Dacă asemenea acte sunt îndreptate contra ordinii internaționale, atunci ele pun în pericol relațiile internaționale, constituie o amenințare directă împotriva păcii, pot crea tensiuni și înrăutăți relațiile dintre state, produc instabilitate într-o anumită zonă geografică ori situații de confruntări și în orice caz, prejudiciază climatul internațional.

Conform Legii cu privire la combaterea terorismului, prin *act terrorist* se înțelege provocarea unei explozii, a unui incendiu sau săvârșirea altei fapte care creează pericolul de a cauza moartea ori vătămarea integrității corporale sau a sănătății, daune esențiale proprietății sau mediului ori alte urmări grave, dacă această faptă este săvârșită în scopul de a intimida populația ori o parte din ea, de a atrage atenția societății asupra ideilor politice, religioase ori de altă natură ale

făptuitorului sau de a sili statul, organizația internațională, persoana juridică sau fizică să săvârșească sau să se abțină de la săvârșirea vreunei acțiuni, precum și amenințarea de a săvârși astfel de fapte în aceleași scopuri[1].

Infracțiunile contra securității naționale sunt susceptibile de a fi constatate în flagrant, împrejurare prin care se realizează una din modalitățile de sesizare a organelor judiciare, prevăzute de lege, alături de sesizarea din oficiu a organelor de urmărire penală[6].

Infracțiunea flagrantă este definită ca fiind acea infracțiune descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire sau acea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de victimă, de martori oculari sau de alte persoane ori este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte care ar da temei de a-l presupune participant la infracțiune[2].

În cazul infracțiunii flagrante, orice persoană are dreptul să îl prindă pe făptuitor, iar dacă făptuitorul a fost prins în aceste condiții, persoana care l-a reținut trebuie să îl predea de îndată, împreună cu corpurile delictive, precum și cu obiectele și înscrisurile ridicate, organelor de urmărire penală, care întocmesc un proces-verbal.

În funcție de modul de comitere, infracțiunile contra securității naționale și actele de terorism pot fi surprinse în flagrant, fie spontan, fie prin organizarea, de către organele de stat din domeniul securității naționale și/sau cele de urmărire penală, activității de surprindere în flagrant, ori în faza actelor pregătitoare, ori în faza de tentativă sau a consumării infracțiunii.

În aceeași măsură surprinderea în flagrant are menirea de a asigura tragerea la răspundere penală a făptuitorilor amenințării la adresa securității naționale la un moment mult mai apropiat de cel al săvârșirii acțiunilor ce constituie elementul material al infracțiunilor contra securității naționale și de terorism, constituindu-se într-un factor important de natură preventivă[4].

Această modalitate de sesizare creează organelor judiciare anumite avantaje:

- iau la cunoștință, în timpul sau imediat după comiterea amenințării la adresa securității naționale, de actul ilicit care urmează să se producă, se află în plină derulare sau imediat după producerea rezultatului socialmente periculos;

- au posibilitatea de a întreprinde imediat măsurile speciale de întreruperea acțiunii infracționale, de evitare sau diminuare a rezultatului vătămător, de reținere a făptuitorului și de prindere a celorlalți participanți;

- pot să-și orienteze și direcționeze activitățile de urmărire penală pentru documentarea tuturor manifestărilor infracționale, de administrare operativă a probatoriului, de extindere a cercetărilor asupra tuturor participanților și în legătură cu faptele aflate în conexiune cu acțiunea finală, respectiv cea care a fost surprinsă în flagrant;

- este surprins actul exterior de conduită care se înscrie în latura obiectivă a infracțiunii contra securității naționale sau acte de terorism;

- făptuitorul, fiind surprins în timpul executării acțiunii sale, posibilitățile de tăgăduire devin excluse, iar ascultarea sa nu mai presupune dificultăți din acest punct de vedere[5];

- sunt relevante metodele și mijloacele utilizate de făptuitor;

- oferă posibilitatea organelor judiciare să declanșeze măsuri operative, să își

orienteze și organizeze acțiunile ulterioare în vederea documentării întregii activități infracționale, a stabilirii și identificării celorlalți participanți, a administrării celorlalte probe utile și concludente cauzei penale (constatări tehnico-științifice, expertize, percheziții, confruntări), a extinderii urmăririi penale. Primele informații obținute cu ocazia surprinderii în flagrant sunt de natură să orienteze organele de urmărire penală pentru extinderea cercetării locului faptei și în alte locuri, respectiv acolo unde s-a desfășurat activitatea infracțională în totul sau în parte;

– sunt relevate date de natură criminologică: cauzele, condițiile și împrejurările care au generat și favorizat comiterea infracțiunii contra securității naționale, luarea pentru viitor de măsuri preventive [6].

Organele judiciare sesizate într-o astfel de modalitate – indiferent de împrejurarea că sunt cele competente de instrumentarea cauzelor penale privind infracțiuni contra securității naționale ori acte de terorism sau nu – vor lua măsurile necesare pentru a împiedica eschivarea făptuitorului, vor efectua imediat percheziția amănunțită corporală, a obiectelor de îmbrăcăminte, a obiectelor aflate asupra făptuitorului, a autovehiculului, identificarea armelor, munițiilor, explozibililor etc., toate aceste aspecte trebuind să fie consemnate detaliat în procesul-verbal, potrivit regulilor procedurale. Se vor conserva corpurile delictive, atunci când este cazul, apelându-se la specialiști, experți în domeniu[6].

După cum este cunoscut, unele din infracțiunile contra securității naționale ori actele de terorism au o derulare în timp, de la momentul inițial al exteriorizării hotărârii infracționale, când se produc sau procură mijloace ori instrumente ori se iau măsuri în vederea comiterii infracțiunii, de la faza de tentativă până la momentul consumării ori epuizării activității infracționale.

Observarea de către orice persoană a unor fapte, împrejurări, situații prin care se aduce atingere valorilor fundamentale ale statului, menținerii ordinii de drept, a climatului de exercitare neîngrădită a drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor, elemente care sintetizează ceea ce se înțelege prin securitatea națională, este de natură a sensibiliza pe observator și a-l conduce la adoptarea unei atitudini civice, dar și obligații legale, de a stopa acțiunile ilicite și de a-l reține pe făptuitor predându-l organelor abilitate.

Astfel, surprinderea unui grup de persoane care instalează un pachet suspect, ce poate fi un dispozitiv explozibil improvizat, lângă gardul reședinței președintelui statului sau observarea de către un taximetrist a faptului că pasagerii pe care îi transportă la comandă spre un aeroport internațional au asupra lor arme militare ori observarea că din grupul de vizitatori ai unui edificiu de importanță strategică, două persoane se desprind de grup și fotografiază în zone interzise semnalizate în acest sens sau perceperea auditivă a unei conversații de la un telefon public din care rezultă că persoana auzită amenință cu explozarea iminentă a unei bombe, reprezintă împrejurări care sunt de natură a-i determina pe cei care remarcă astfel de acțiuni să aibă manifestarea ofensivă de a reacționa fie prin prinderea și imobilizarea făptuitorilor, fie prin atenționarea celei mai apropiate autorități, fie prin alertarea și solicitarea sprijinului unei alte persoane în vederea întreruperii acțiunilor ilicite.

În astfel de situații, organele judiciare sesizate, vor întocmi proces-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, declanșând cercetările care se impun.

Actul de constatare care a surprins în flagrant un făptuitor constituie act de sesizare a organului de urmărire penală și va trebui să cuprindă, pe lângă datele prevăzute de codul de procedură penală, tot ceea ce s-a constatat cu privire la fapta săvârșită: datele despre persoana surprinsă în flagrant, domiciliul; locul și timpul (data, ora) surprinderii în flagrant; activitățile surprinse, descrise detaliat; obiectele, instrumentele, armele, înscrisurile care se află asupra persoanei (persoanelor) respective; explicațiile persoanei (persoanelor) în cauză în legătură cu activitățile desfășurate în momentul surprinderii în flagrant; martorii oculari cu datele de stare civilă și domiciliul; declarațiile acestora; măsurile luate de organul constator; orice alte date de natură să lămurească împrejurările comiterii faptei.

Actul de constatare va fi însoțit de fotografii, înregistrări audio-video care au fost realizate cu ocazia reținerii în flagrant și va fi transmis împreună cu făptuitorul imediat, dar nu mai târziu de 3 ore, organului de urmărire penală competent.

Procesul-verbal de constatare a infracțiunii flagrante, pe lângă faptul că este o formă de sesizare a organului de urmărire penală, este și un mijloc de probă.

O altă formă de sesizare a actelor de terrorism, ar putea fi identificată "denunțul" - înștiințarea făcută de o persoană fizică sau juridică despre săvârșirea unei infracțiuni (art.263 alin.2 C.P.P.). În acest sens ar fi situația în care unii dintre făptuitori se prezintă în fața organelor judiciare și denunță pe ceilalți făptuitori și faptele comise până în acel moment. Astfel dând posibilitatea organelor competente, pe lângă denunțul recepționat, să realizeze și alte măsuri speciale de investigație pentru organizarea și surprinderea în flagrant a teroriștilor.

În concluzie putem menționa faptul că, la ziua de azi, flagelul terorismului cunoaște o creștere fără precedent, profitând de noile tehnologii și situația internațională, teroriștii recurg tot mai des la noi strategii și tactici, încercând să obțină acces la arme biologice, chimice, nucleare și să recruteze noi membri. Potrivit statisticilor, în prezent în lume acționează peste 500 de organizații și grupări teroriste de diferite orientări.

Globalizarea terorismului a devenit o realitate ce nu poate fi contestată, a cărei abordare impune profesionalism și cooperare de la organele de drept, prudență și responsabilitate da la întreaga societate civilă.

Activitatea teroristă aduce prejudicii grave unei țări sau unei organizații internaționale. Dincolo de bunuri mobile și imobile ea distruge vieți, provoacă consecințe negative în societate.

Referințe bibliografice

1. Legea, nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului. Publicat : 06.12.2001 în Monitorul Oficial nr. 147-149.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr. 122 din 14.03.2003.
3. Grigore Geamanu, Drept internațional public, vol I, 1981.
4. C. Aionițoaie, V. Bercheșan, I.E. Sandu, Constatarea infracțiunii flagrante, în Tratat de tactică criminalistică, Ed. Carpați, Craiova, 1992.
5. I. Mircea, Criminalistica, Ed. Lumina Lex, București, 1998.
6. <https://www.juridice.ro/>

Olga DOBĂ,

master în drept, doctorandă, lector universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ROLUL ASOCIAȚIEI „PROMO-LEX” ÎN RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ A REPUBLICII MOLDOVA

Rezumat

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului, demnitatea umană, valori sau principii democratice sunt noțiuni cunoscute de fiecare persoană, indiferent de sex, vârstă, religie, poziție socială, apartenență politică, naționalitate etc.

Însă în zonele de conflict sau în teritoriile aflate sub controlul unor administrații, drepturile omului, de facto, nu sunt suficient de cunoscute, promovate sau apărate.

Oamenii care locuiesc în aceste teritorii sunt de cele mai multe ori lipsiți de posibilitatea de a-și apăra drepturile și libertățile fundamentale. Populația din regiunea transnistreană nu se poate bucura de drepturile și libertățile pe care le au cetățenii din dreapta Nistrului. Ei atenționează asupra numeroaselor încălcări privind drepturile omului precum: libertatea de întrunire, libertatea opiniei, libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil, dreptul la învățătură, dreptul la proprietate ș.a.

Cuvinte – cheie: regiunea transnistreană, drepturi și încălcări, legi, Asociația Promo-LEX, organizații neguvernamentale.

Summary

Rights and fundamental freedoms, human honour, democratic values or principles are concepts known to every person regardless of sex, age, religion, social status, political affiliation, nationality etc. But in zones of conflict or in areas that are under control of other governments, in fact human rights are not sufficiently known, promoted or defended.

People who living in these areas are often deprived of the opportunity to defend their fundamental rights and freedoms. Population of „transnistria” can not enjoy the rights and freedoms as citizens from Republic of Moldova. They warn about the numerous violations of human rights such as freedom of assembly, freedom of opinion, freedom and security, right to a fair trial, the right to education, property rights, etc.

Keywords: transnistrian population, rights violations, laws, Association Promo-LEX, NGOs.

Conform prevederilor Legii cu privire la asociațiile obștești, prin noțiunea de „asociație obștească” se înțelege o organizație necomercială, independentă de autoritățile publice, constituită benevol de cel puțin trei persoane fizice și/sau juridice (asociații obștești), asociate prin comunitate de interese în vederea realizării, în condițiile legii, a unor drepturi legitime.

Astfel, asociații obștești se consideră asociațiile pacifiste, de apărare și de promovare a drepturilor omului, asociațiile de femei, de veterani, ale persoanelor cu dizabilități, de tineret și de copii, societățile științifice, tehnice, ecologiste, cultural-educative, sportive, uniunile de creație, comunitățile național-culturale, alte asociații ale persoanelor fizice și/sau juridice (asociații obștești) legal constituite.

Însă trebuie menționat că sub incidența prezentei legi nu cad partidele și alte organizații social-politice, sindicatele, asociațiile de patronat, organizațiile religioase și persoanele juridice create de acestea, organizațiile create de autoritățile publice, organizațiile cooperatiste și alte organizații, modul de constituire și funcționare a cărora este prevăzut de legi speciale. Întrucât asociațiile obștești constituie și își desfășoară activitatea în scopul realizării și apărării drepturilor civile, economice, sociale, culturale, a altor drepturi și libertăți legitime [1].

În ultimul sfert de secol, drepturile omului în zonele de conflict înghețat sau în teritoriile aflate sub controlul unor administrații nu au fost suficient de cunoscute, promovate sau apărate. Oamenii care locuiesc în aceste teritorii sunt de cele mai multe ori lipsiți de posibilitatea de a-și apăra drepturile și libertățile fundamentale. Toate acestea se întâmplă din cel puțin două motive: în primul rând, pentru că situația privind respectarea drepturilor omului nu este monitorizată în aceste teritorii și în al doilea rând pentru că nu există mecanisme eficiente de apărare a drepturilor omului, respectiv nimeni din cei ce încalcă drepturile nu poartă vreo responsabilitate, lucru greu de imaginat în sec. XXI. Din păcate, acest lucru este valabil cel puțin pentru regiunea transnistreană a Republicii Moldova.

Organizațiile neguvernamentale ale Transnistriei reprezintă un obiect de studiu interesant. Sectorul non - guvernamental, ca unul din subiectele de bază ale societății civile din Transnistria, se deosebește prin structura sa neomogenă și lipsa unui vector unic al dezvoltării proceselor interne. Cele mai dezvoltate orașe ale Transnistriei, în care la momentul dat este concentrată și activează cea mai mare parte a ONG-urilor, sunt Tiraspol, Bender și Dubăsari.

În momentul de față, sectorul non - guvernamental al Transnistriei se confruntă cu probleme precum:

- situația politică în regiune;
- probleme financiare, deficit de resurse;
- activismul scăzut al populației;
- neconștientizarea menirii ONG-urilor de către populație;
- lipsa specialiștilor în domeniu etc. [2].

Un rol important de cercetare a domeniului respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova îl are **Asociația „Promo-LEX”**, fiind o organizație neguvernamentală, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și apărarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile.

De la înființarea organizației din 2002, „Promo-LEX” s-a implicat în diverse activități ce țin de domeniul drepturilor omului în regiunea transnistreană, oferind asistență juridică apărătorilor drepturilor omului din regiune, ajutând locuitorii Transnistriei – cetățeni moldoveni, ruși și ucraineni – să-și facă dreptate, și consolidând capacitatea organizațiilor neguvernamentale locale din regiunea transnistreană în promovarea și apărarea drepturilor omului.

Scopul de bază al programului este promovarea și implementarea în Republica Moldova a standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului prin intermediul activităților de advocacy.

În cadrul acestui Program, „Promo-LEX” asigură protecția legală a drepturilor omului în R. Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană. Programul își propune să contribuie la:

- Conștientizare mai mare a respectării drepturilor omului printr-o mai bună documentare a încălcărilor și transmitere a informației;
- Creșterea responsabilității din partea actorilor statului cu privire la obligațiile lor de a promova și a proteja drepturile omului prin intermediul soluționării litigiilor, dezbaterilor publice și al dialogului dintre societatea civilă și instituțiile statului cu privire la drepturile omului;
- Promovarea standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului și aplicarea efectivă a legislației naționale și a politicilor care ar garanta respectarea drepturilor omului prin diverse mijloace de advocacy;
- Domeniile prioritare de cercetare ale programului și litigiilor se concentrează pe: accesul la justiție și remedii efective pentru locuitorii din regiunea transnistreană, lupta împotriva torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, promovarea libertății și securității persoanei și combaterea violenței împotriva femeilor.

Scopul general al programului este de a dezvolta și a consolida capacitățile sectorului neguvernamental din regiunea transnistreană pentru a promova drepturile omului și valorile democratice.

În acest scop, Programul Societate Civilă al Asociației „Promo-LEX” se angajează în următoarele activități:

- Instruire pentru ONG-uri. Instruirea prevede următoarele domenii: dezvoltarea organizațională, planificare strategică, managementul în ONG, managementul proiectelor, management financiar pentru ONG-uri, cereri de solicitare a granturilor, colectare de fonduri, advocacy și lobby, altele;
- asistență individualizată pentru ONG-uri și grupurile de inițiativă;
- forumuri pentru ONG-urile din regiunea transnistreană, târguri, conferințe, mese rotunde, platforme;
- program de mini-granturi pentru ONG-urile din regiunea transnistreană și grupurile de inițiativă [3].

Pe lângă aceste scopuri, „Promo-LEX” readuce în atenția opiniei publice situația drepturilor omului din Transnistria, dar și eforturile minime pe care le fac autoritățile de la Chișinău pentru a reabilita victimele supuse torturii și relexor tratamente în regiune.

În pofida tuturor dificultăților și problemelor, ONG-urile Transnistriei se bucură de dreptul său la existență și au succes în rezolvarea problemelor sociale din regiune, sporind nivelul de activism și participare al populației.

Asociația „Promo-LEX” susține că în regiunea transnistreană a Republicii Moldova se atestă cele mai multe încălcări în domeniul drepturilor omului, experții organizației „Promo-LEX” care monitorizează cazurile de încălcare a drepturilor omului în regiunea transnistreană susțin însă că acțiunile autorităților constituționale în regiunea transnistreană sunt invizibile și descurajante pentru cei care ar îndrăzni să adopte o altă poziție în public față de regimul ilegal [4, p. 4].

Aprilie 2015 va rămâne a fi o lună memorabilă pentru membrii Asociației „Promo-LEX”, deoarece le-a fost interzis accesul în regiunea transnistreană după ce Comitetul securității (în continuare KGB) a acuzat organizația de „destabilizarea situației din regiune”. Chiar și așa, deși cu unele obstacole suplimentare, „Promo-LEX” a continuat să monitorizeze situația privind drepturile omului în acest spațiu de la distanță, prin elaborarea unui raport de monitorizare.

Astfel, a fost realizat un raport în cadrul proiectului: „Consolidarea respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, implementat de Asociația „Promo-LEX”, cu suportul financiar al National Endowment for Democracy (NED).

Acest raport reprezintă o analiză obiectivă privind situația drepturilor omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, pentru a înțelege și explica anumite fenomene și tendințe, autorii au utilizat informații și date din diverse perioade anterioare. Publicația încearcă să scoată în evidență cele mai grave fenomene de încălcare a drepturilor omului din regiunea transnistreană, dar care totodată constituie și domeniile prioritare ale Asociației „Promo-LEX”.

Scopul acestui document este de a încerca determinarea actorilor relevanți să caute și să identifice soluții pentru apărarea drepturilor omului în regiunea transnistreană.

Așadar, vom arăta câteva exemple reale de încălcare a unor drepturi în regiunea transnistreană a Republicii Moldova:

Rele tratamente în locurile de detenție. Condițiile în locurile de detenție din regiunea transnistreană rămân aspre și nu au fost îmbunătățite, în pofida recomandărilor Expertului ONU Th. Hammarberg. Administrația regiunii a invocat lipsa mijloacelor financiare. În raportul său publicat în 2015, ombudsmanul local, Vassily Kalko, susținea că a primit plângeri de la 92 de deținuți, care reclamau: durata excesivă a arestului, dezacordul cu sentința aplicată, neacordarea asistenței medicale, condiții rele de detenție. Tot el s-a arătat îngrijorat de starea sănătății deținuților, raportând anumite cifre: 59 persoane au fost infectate cu tuberculoză deschisă și alte 141 bolnave cu HIV. În același timp, ombudsmanul local atenționează asupra numărului mic al medicilor calificați în închisori, dar și asupra cantității reduse a medicamentelor. În izolatoarele aflate în custodia miliției locale nu sunt WC-uri și albituri. Persoanele aflate în arest sunt nevoite să stea și să doarmă pe podele din beton sau paturi din scândură, fiind astfel, supuse la tratamente degradante. Deținuții din închisoarea nr.3 de la Tiraspol s-au plâns de condițiile grele de muncă, salariile mici și insuficiența asistenței medicale.

Totodată, în plângerile lor, beneficiarii Asociației „Promo-LEX” au mai menționat că au fost deținuți în condiții inumane (spații mici, încăperi reci din beton, lipsa ventilației și aerisirii, a toaletelor, insuficiența luminii, supraaglomerare, alimentație proastă, umezeală și mucegai, lipsa medicamentelor și a îngrijirii medicale neadecvate etc.). Tot ei au comunicat că au fost impuși de administrația închisorii să repare camerele de detenție cu surse financiare proprii, acest lucru fiind o obligație nescrisă și considerat „ajutor umanitar”. Extras din explicația lui N.G. (închisoarea nr.1). „Am apelat la administrație de multe ori, în vederea reparării acoperișului. Pe timp de ploaie, eram inundați în celulă. Administrația a

menționat lipsa resurselor, însă ne-a permis ca rudele să ne transmită materiale de construcție sub formă de donație, după care, noi singuri, am reparat acoperișul”. O altă problemă, la fel de veche, ține de suprapopularea izolatoarelor de detenție preventivă. Potrivit șefului departamentului de executare a pedepselor din regiunea transnistreană, N. Zubreiciuk, aceasta ar putea fi înlăturată dacă instanțele ar aplica măsuri alternative arestului.

Tot el s-a arătat îngrijorat de starea precară a mijloacelor de transport, care asigură transportarea deținuților. Potrivit lui, 80% din parcul auto a ieșit din uz, iar transportarea deținuților este periculoasă pentru viața și siguranța lor.

Răpiri de persoane. Asociația „Promo-LEX” a adus în atenția opiniei publice problema răpirii de persoane de către reprezentanții organelor de forță locale din afara regiunii transnistrene. Potrivit cercetărilor, victimele sunt sechestrare din stradă și de la domiciliul lor. Ulterior, acestea sunt transportate cu forța în teritoriul controlat de administrația regiunii, fiind acuzate de fapte penale, condamnate și încarcerate. În opinia juriștilor „Promo-LEX” faptele respective contravin prevederilor art.5 al Convenției Europene, deoarece victimele sunt lipsite în mod arbitrar de libertate. Un exemplu ar fi: noaptea de 08 aprilie 2015 când doi locuitori din satul Vertiujeni, raionul Florești au fost răpiți din propria locuință, maltratați și transportați forțat peste râul Nistru de către reprezentanții miliției din Camenca. În secția de miliție, respectivii au fost supuși relexelor tratamente și deținuți în condiții inumane timp de 5 zile, pentru o presupusă faptă de furt, ulterior fiind eliberați.

Libertatea de exprimare. Libertatea de exprimare, precum și alte libertăți civile, sunt subiecte incomode în regiunea transnistreană. Acest fapt îl recunoștea și președinta comisiei ordine de drept din cadrul sovietului suprem, într-o postare pe o rețea de socializare, dna G. Antiufeeva. Potrivit ei, în regiune nu există libertatea de exprimare, platforme publice de discuții, dezbateri, iar libertatea presei este subminată: astfel, în 2015 decretul privind combaterea activităților extremiste începe să producă efectele sale negative. KGB-ul, procurorii, dar și serviciul de stat al telecomunicațiilor obțin prerogative de a combate orice inițiative care, în opinia acestora, subminează securitatea regiunii transnistrene.

Un prim pas a fost supravegherea activității internauților „extremiști” și blocajul site-urilor suspecte, fapt ce a limitat libertatea de exprimare în public a opiniilor. La fel, au fost înregistrate situații de presiune asupra persoanelor care au o altă opinie decât cea promovată prin politicile și propaganda administrației regiunii. Un exemplu în acest sens: activista Irina Vasilache, care a denunțat acte de corupere din regiune pe rețele de socializare, a fost nevoită să părăsească regiunea din cauza amenințărilor cu internarea într-o instituție psihiatrică și persecuțiilor din partea KGB.

Libertatea presei. Presă liberă, practic, nu mai există. Singura revistă ce reflecta pe paginile sale despre situația drepturilor omului „Celovek i ego prava” și-a încetat activitatea din cauza presiunilor, dar și a lipsei de fonduri. Administrația regiunii a preluat controlul asupra presei publice (Pervâi Pridnestrovskii [Первый Приднестровский] Radio-PMR) și a inițiat un șir de site-uri ale structurilor guvernamentale, care au misiunea să proclame politicile acesteia. Treptat, jurnaliștii

sunt impuși să comunice doar informații pozitive despre administrația regiunii. Orice reportaj despre activitatea instituțiilor locale, în special despre instituțiile care au fost renovate grație suportului financiar extern urmează a fi coordonat cu departamentul de externe.

În lipsa avizului acestui departament, activitatea jurnalistică a fost limitată.

Au fost înregistrate cazuri prin care funcționarii au fost concediați de la locul de muncă pentru că și-au permis să dea interviuri fără acordul departamentului de externe.

Forumurile online au fost închise, fără nici un fel de explicații. Pe o rețea de socializare, E. Șevciuk a calificat spațiul media online drept o „gunoște anonimă”, insistând asupra obligativității înregistrării lor ca instituții media, monitorizării și sancționării jurnaliștilor pentru critici.

Libertatea de întrunire. În 2015, potrivit raportului anual al serviciului local de cultură, au avut loc peste șase mii de evenimente cu caracter patriotic și cultural organizate de administrația regiunii sau organizațiile afiliate. Toate aceste întruniri au fost favorizate de administrația regiunii. În schimb, întrunirile spontane ale populației sau organizațiilor neguvernamentale au fost limitate. La 28 februarie 2015 în Tiraspol a avut loc, probabil cel mai de amploare protest din regiunea transnistreană. Participanții au scandat lozinci împotriva eșecurilor administrației regiunii în asigurarea drepturilor lor sociale (muncă, pensii, salarii). Manifestația a adunat cca 400 de persoane. Administrația regiunii a negat acest protest, considerându-l unul de provocare și destabilizare. Mai mult, organele de forță (KGB, miliția) au fost implicate în intimidarea participanților după protestul respectiv. Practic, toți protestatarii activi au fost identificați, citați la sediul KGB sau în stradă, precum și la locul de muncă. Unii dintre aceștia, precum Allen Bartoș și Serghei Ilcenco, chiar au fost și încarcerați.

Libertatea de circulație. În 2015, administrația de la Tiraspol a continuat practica de a limita accesul diverselor categorii de persoane în regiune. Numărul interdicțiilor impuse în mod abuziv, inexplicabil și arbitrar este în creștere. Această măsură de reprimare a fost aplicată pe parcursul anilor, fără avize sau explicații, angajaților poliției din zona de securitate, funcționarilor și demnitarilor publici.

Mai nou, în listele persoanelor nedorite au fost incluși unii apărători ai drepturilor omului, reprezentanți ai ONG-urilor, precum și jurnaliști. Persoanele nu sunt admise în regiune, riscând pedepse administrative. În aprilie 2015 membrii „Promo-LEX” au fost informați despre aplicarea interdicțiilor de acces în regiune, în lipsa unor acuzații justificate. Restricțiile impuse au fost aplicate cu scopul împiedicării Asociației „Promo-LEX” de a desfășura liber activitățile de promovare a respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană. La fel, un exemplu este și preotul din Corjova, Oleg Cernat, care a aflat că este persoană nedorită și că nu mai are acces în regiune, acolo, de fapt, unde își are familia și domiciliul. Reprezentanții KGB-ului de la postul de control Coșnița-Dubăsari l-au informat că interdicția i-a fost aplicată de șeful KGB-ului, la care ar trebui să se adreseze. La solicitarea dlui Cernat de a-i fi permisă deplasarea la Tiraspol, pentru clarificarea situației respective, angajații KGB-ului i-au refuzat deplasarea.

Slujitorul bisericii a protestat de câteva ori în fața postului de control, a somat autoritățile, însă toate aceste tentative au fost zadarnice. O altă interdicție interesantă a avut loc în luna iunie a anului 2015, când jurnalista Natalia Morari din Chișinău urma să participe la o activitate în Tiraspol, însă a aflat că este persoană nedorită în regiune, fiindu-i interzis accesul.

Dreptul la educație. Situația privind respectarea dreptului la educație în regiune nu a suferit schimbări pozitive nici în ultimii ani. Problema școlilor cu predare în grafie latină, aflate în subordinea autorităților constituționale, nu a fost soluționată. Presiunile nu au avut un caracter deschis, însă potrivit profesorilor din instituțiile lor de învățământ, prin majorarea discriminatorie, considerabilă și nejustificată a plăților pentru chirie, servicii și taxe de întreținere se urmărește lichidarea acestor instituții, deoarece costurile devin extrem de exagerate pentru un număr tot mai mic de elevi. O inițiativă de închidere a școlilor a avut-o șefa externelor de la Tiraspol, N. Ștanski, care a expediat o prescripție autorităților constituționale și organizațiilor internaționale prin care amenința cu închiderea școlilor respective în cazul neîncetării, în opinia acesteia, a presiunilor economice asupra regiunii. Acest mesaj relevă că Tiraspolul utilizează subiectul școlilor ca monedă de schimb în soluționarea intereselor acestuia. Profesorii și părinții califică astfel de gesturi drept metodă de șantaj, pe care administrația regiunii o aplică de fiecare dată în raport cu autoritățile constituționale pentru a obține ceva în schimb, lucru inadmisibil în condițiile în care drepturile lor sunt declarate și considerate inalienabile [5].

Oricum, acest raport nu tinde a fi un adevăr absolut, dar pretinde a fi un punct de vedere neutru asupra situației din regiune. Raportul se axează pe problemele majore, și pe progresele obținute în respectarea drepturilor fundamentale garantate de convențiile internaționale, dar și de actele normative naționale și, după caz, regionale, încercând să scoată în evidență cele mai grave fenomene de încălcare a drepturilor omului din regiunea transnistreană.

Fiecare alineat descrie și analizează situația unor drepturi și libertăți fundamentale ale omului în regiunea transnistreană, incluzând și concluzii cu privire la situația drepturilor fundamentale ale omului din regiune.

La elaborarea raportului, Asociația „Promo-LEX” s-a condus, în mare parte, de informațiile disponibile publicului larg de pe sursele media din regiunea transnistreană, precum și de informații oficiale obținute de la organele constituționale. Raportul include și cazuri particulare de încălcare a drepturilor omului care au ajuns în atenția autorilor în cadrul activității de acordare a asistenței juridice gratuite în regiunea transnistreană.

Deși regiunea transnistreană a R. Moldova este un teritoriu foarte mic, este controlat eficient de structurile serviciilor secrete locale, care încearcă de mulți ani să combată orice opinie contrară politicii promovate de regimul separatist.

Din păcate, în momentul de față aspectele care țin de drepturile omului în raport cu regiunea transnistreană sunt ignorate și nici nu sunt respectate drepturile și libertățile persoanelor care locuiesc sau tranzitează zona, locuitorii regiunii fiind nevoiți să trăiască uneori după normele legislației locale, care au rămas în mare parte de tip sovietic și nu sunt în conformitate cu standardele internaționale.

Însă totodată ne dăm bine seama că nu există nicio instituție internațională care ar da prioritate aspectelor drepturilor omului în această regiune și drept urmare, putem observa că există numeroase obstacole, iar din aceste motive unele ONG-uri din regiune nu întotdeauna reușesc să implimenteze proiectele lor.

Referințe

1. Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837 din 17.05.1996 (republicată în temeiul art. IV al Legii nr.178-XVI din 20 iulie 2007, cu renumerotarea elementelor și corespunzător modificarea referințelor). Publicat: 02.10.2007 în Monitorul Oficial nr. 153-156 BIS
2. <http://www.cntm.md/ro/publication/ong-urile-transnistriei>
3. <http://www.civic.md/ong/83-promolex.html>
4. Drepturile omului în regiunea transnistreana a Moldovei (opinia jur-nalistului), 2014 - 49 p.
5. https://promolex.md/wp-content/uploads/2016/04/doc_1456848315.pdf

Olga DOBĂ,

master în drept, doctorandă, lector universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

MECANISME JURIDICE PRIVIND TERORISMUL INTERNAȚIONAL

Rezumat

Terorismul tinde să fie considerat un fenomen global la etapa actuală, întrucâtacest factor a devenit una dintre amenințările cele mai grave, atât la adresa stabilității și ordinii politice interne a statelor, cât și la adresa păcii și ordinii internaționale.

Omenirea contemporană este îngrozită și adesea înspăimântată de actele de terorism care amenință valorile materiale, spirituale și care elimină viața a sute de oameni adesea fără nici o vină. Constituind o amenințare majoră la adresa societății umane a statelor lumii a democrației, terorismul internațional continuă să reprezinte un pericol deosebit de grav atât pentru structura și coeziunea socială, cât și pentru securitatea statelor.

În momentul de față actele teroriste sunt de cele mai multe ori rezultatul unor planuri amănunțit organizate și premeditat pregătite ale căror consecințe sunt spectaculoase, dar totodată extrem de grave.

În mod clar, prin aceste acte teroriste sunt grav afectate drepturile omului.

Cuvinte-cheie: terorism, terorist, acte teroriste, teroare, amenințări, fenomen global, convenții, național și internațional.

Summary

Terrorism tends to be considered a global phenomenon at this stage, as this factor has become one of the most serious threats, both regarding to internal stability and political order of states, and to peace and international order.

Contemporary mankind is often terrified and frightened to acts of terrorism that threaten material and spiritual values, and eliminates the lives of hundreds of people often without any fault. Being a major threat to human society of states of the world democracy, international terrorism continues to pose a particularly serious threat for both structure and social cohesion and security states. Currently terrorist acts are often the result of organized and premeditated prepared detailed plans whose consequences are spectacular, yet intensely serious.

Clearly, by these terrorist acts are severely affected human rights.

Keywords: Terrorism, terrorist, terrorist acts, terror, threats, global phenomenon, convention, national, international.

11 septembrie 2001 rămâne cea mai teribilă zi din istoria modernă a Statelor Unite: atacurile de la Turnurile Gemene și Pentagon și prăbușirea zborului 93, astfel, pe lângă groaza resimțită pe atunci, s-a instalat un climat de nesiguranță în întreaga lume, după care au și apărut multe întrebări fără răspuns.

De la acest moment tulburător de tragic cuvântul „terorism” a intrat în limbajul cotidian al oamenilor și al omenirii, cu toții cunoscând că terorismul este totalitatea actelor intenționate de violență comise de un grup sau de o organizație pentru a provoca o teamă generalizată și pentru atingerea unor scopuri politice sau religioase.

Așadar, terorismul este un fenomen care, în manifestarea sa criminală, provoacă teroare, țintele sale favorite fiind oamenii politici, instituții sau edificii importante pentru un stat, locuri publice etc., fiind și un fenomen negativ, o acțiune inumană premeditată, deseori sinucigașă, ce contribuie întotdeauna la amplificarea neliniștii și durerii comunităților.

De altfel, terorismul, fie el intern sau internațional, ca fenomen, are rădăcini adânci în timp și în istorie.

Desigur, este greu să definești terorismul, și anume să-l poți cuprinde într-un concept, însă poate fi identificat ca formă de manifestare prin caracteristici definitorii ce pot fi grupate în patru mari categorii, cum ar fi:

– *Obiective*. Obiectivul urmărit în activitățile teroriste cel mai adesea fiind cel politic și religios.

– *Strategii*. Folosirea panicii care este însă în strânsă legătură cu publicitatea, deoarece cu cât publicitatea este mai mare, cu atât mai mult este apreciată de teroriști reușita acțiunii lor.

– *Operațiuni*. Cea mai importantă caracteristică operațională este folosirea premeditată a amenințării cu violența.

– *Organizare*. Din acest punct de vedere, trebuie menționat că terorismul se practică cel mai adesea în grup, fiind plănuit absolut totul, începând cu costul pregătirii operațiunilor teroriste și terminând cu echiparea forțelor date [1, p. 7-8].

Pe lângă aceste caracteristici ale terorismului, teroriștii sunt inspirați de diferite *motive*, pe care cercetătorii le clasifică în 3 categorii: *raționale, psihologice și culturale*.

• *Teroristul rațional* chibzuiește cu atenție lucrurile, proiectele și opțiunile, făcând o analiză a beneficiului, pentru a-și asuma riscul, el cântărește capacitățile defensive ale țintei împotriva capacităților sale de atac.

• *Motivația psihologică* a terorismului derivă din nemulțumirea personală de viața sa.

• *Religia* poate fi cea mai volitivă din identificatorii *culturali*, fiindcă ea atinge valori supreme care pot fi extrem de violente, ceea ce ar fi altfel acte extraordinare de disperare, devenind o datoriereligioasăînconcepțiaacestorteroriști cu motivațiereligioasă [2, p. 43-45].

Însă, indiferent de motivație, forme sau manifestări, actele de terorism sunt considerate ca fiind de natură criminală și mai mult decât atât, teroriștii sunt etichetați în societate drept criminali în serie.

Acest fenomen extremist - terrorist continuă să se extindă în lume, având drept cauze:

- situația politică în contradicție cu concepțiile grupărilor teroriste;
- situația economică și socială;
- naționalismul etnic și ideologiile respective;
- fanatismul religios;
- conflictele regionale;
- cauze personale;
- cauze psihologice – dereglare psihică, fanatism sau instabilitate emoțională.

Prima acțiune de elaborare și adoptare a unei convenții internaționale asupra terorismului internațional s-a făcut sub egida Societății Națiunilor.

Astfel, momentul hotărâtor în luarea deciziei de a oferi un cadru legal luptei împotriva terorismului, la nivel internațional, l-a constituit asasinarea regelui Alexandru al Iugoslaviei și a ministrului francez de Externe, Louis Bartou, la Marsilia, în anul 1934. Atentatul a fost urmat de decizia Consiliului, exprimată prin Rezoluția din 10 decembrie 1934 de a se crea un comitet pentru reprimarea internațională a terorismului, sarcina acestui comitet era aceea de a elabora un studiu în vederea încheierii unei convenții internaționale pentru pedepsirea terorismului politic.

În cele din urmă, în anul 1937 s-a căzut de acord asupra unui proiect de convenții pentru reprimarea terorismului, fiind vorba mai întâi de adoptarea Convenției pentru prevenirea și combaterea terorismului și a Convenției privind crearea unei Curți Penale Internaționale, obiectivele urmărite de statele părți ale acestora sunt de a eficientiza lupta împotriva terorismului, atât la nivelul prevenirii, cât și la cel al pedepsirii terorismului, însă obiectivul activității Curții este judecarea persoanelor acuzate de o infracțiune prevăzută de Convenție pentru prevenirea și combaterea terorismului.[3, p. 27].

Necesar este de menționat faptul că în lipsa unei definiții explicite, cu valoare juridică consacrată printr-un tratat internațional, a consensului statelor în ceea ce privește natura juridică specială a terorismului și a unei reacții unitare de condamnare, motivate prin caracterul politic incontestabil al acestui fenomen, există totuși câteva convenții internaționale privind combaterea terorismului, ca infracțiune internațională în dreptul public internațional.

Chiar dacă aceste convenții necesită revizuirii și actualizării în acord cu evoluțiile rapide din societatea contemporană, convențiile internaționale antiterorism adoptate sub egida ONU constituie o bază juridică importantă.

Drept urmare, dezvoltarea reglementărilor privind cooperarea internațională în domeniul combaterii terorismului a cunoscut o evoluție constantă după cel de Al Doilea Război Mondial, mai ales, în urma creșterii numărului cazurilor de piraterie aeriană, astfel, ONU a inclus terorismul printre crimele internaționale, elaborând instrumente juridice (convenții, rezoluții etc.) care au condus la adoptarea unor măsuri practice privind cooperarea statelor pentru reprimarea terorismului internațional.

În urma unor eforturi sporite ale unor state, s-a reușit încheierea mai multor convenții internaționale care abordează și unele dintre aspectele terorismului internațional cum ar fi (câteva din ele):

– Convenția asupra infracțiunilor și altor acte comise la bordul aeronavelor, Tokio, 14 septembrie 1963;

– Convenția Organizației Statelor Americane privind prevenirea și reprimarea actelor de terorism, ce reprezintă infracțiuni contra persoanei, precum și a actelor de forță, conexe acestor delictive, a extorcării și a altor acte, dacă acestea au repercusiuni internaționale semnată la 2 februarie 1971 la Washington și intrată în vigoare în 1973;

– Rezoluția nr. 34/145 a Adunării Generale a ONU – adoptată la 17 decembrie 1979, condamnă fără echivoc toate actele de terorism internațional care pun

în pericol sau suprimă vieți umane ori ating libertăți fundamentale;

- Convenția împotriva luării de ostatici, New York, 17 decembrie 1979;
- Rezoluția nr. 3034 din 18 decembrie 1972 – adoptată de Adunarea Generală a ONU;
- Rezoluția nr. 39/ 159 – adoptată în 1984 de Adunarea Generală a ONU, se referă la „inadmisibilitatea politicii terorismului de stat și a oricăror acțiuni de stat vizând subminarea sistemului social politic înalte state suverane”;
- Rezoluția nr. 40/ 161 – adoptată în decembrie 1985 de Adunarea Generală a ONU, după o serie de acte teroriste, condamnă ca infracțiuni toate actele, metodele și practicile teroriste;
- Rezoluția privind combaterea terorismului – adoptată la reuniunea de la Tokio, din 4 – 6 mai 1986, precizează măsurile ce trebuie aplicate atât în cadrul legislației internaționale, cât și în planul normelor interne, „împotriva oricărui stat implicat în mod evident în sprijinirea terorismului internațional” ș.a. [4, p. 171].

Reglementarea juridică internațională a luptei contra terorismului s-a făcut atât la nivel mondial, și anume prin intermediul Organizației Națiunilor Unite, cât și la nivel regional prin intermediul Consiliului Europei, al statelor americane și al statelor arabe.

Un mecanism juridic de combatere a terorismului foarte important este Convenția europeană pentru reprimarea terorismului care a fost deschisă semnării statelor membre ale Consiliului Europei la Strasbourg, la 27 ianuarie 1977 și a intrat în vigoare la 4 august 1978.

Astfel, această Convenție își propune să faciliteze extrădarea autorilor actelor de terorism, și în acest scop, Convenția enumeră infracțiunile pe care Părțile se angajează să nu le considere ca infracțiune politică, ca infracțiune conexă a unei infracțiuni politice sau ca infracțiune inspirată de motive politice, și anume acte de gravitate deosebită, cum ar fi deturnarea avioanelor, răpirea, luarea de ostatici și utilizarea de bombe, grenade, rachete și arme de foc, scrisori sau pachete-căpcană care prezintă pericol pentru indivizi. În plus, Convenția permite Părților să nu includă în categoria infracțiunilor politice act grav de violență care este dirijat împotriva vieții, integrității corporale sau libertății persoanelor.

O altă convenție de bază este Convenția europeană privind prevenirea terorismului care a fost deschisă spre semnarea statelor membre ale Consiliului Europei și statelor nemembre care au contribuit la elaborarea ei, la Varșovia, începând cu 16 mai 2005. Ulterior, aceasta a intrat în vigoare la 1 iunie 2007, Consiliul Europei adoptând această convenție în scopul creșterii eficienței textelor internaționale existente privind lupta împotriva terorismului. Aceasta are ca scop consolidarea eforturilor statelor membre în ce privește prevenirea terorismului în două moduri diferite:

- prin stabilirea drept infracțiuni penale a anumitor acte care ar putea duce la comiterea infracțiunilor de terorism, și anume: instigarea publică, recrutarea și training-ul;
- prin consolidarea cooperării cu privire la prevenirea atât pe plan intern (politici de prevenire la nivel național), cât și pe plan internațional (modificarea extrădării existente și înțelegeri de asistență reciprocă și mijloace suplimentare) [5].

În ceea ce privește măsurile naționale de combatere a terorismului, acestea pot fi încadrate în modelul justiției penale, în cazul în care se consideră că este vorba de crime cu premeditare, în modelul militar atunci când terorismul este considerat act de război revoluționar sau în modelul diminuării până la zero a sprijinului pentru grupările cu potențial terorist. În această ultimă situație, se recurge la satisfacerea unor cereri atunci când există o susținere din partea populației.

Întrucât terorismul este un pericol de necontestat care cuprinde toate laturile vieții sociale, este absolut necesar ca forțele abilitate din toate structurile unui stat democratic să își concentreze atenția și efortul pentru a diminua, stopa și lichida acest flagel.

Pericolul social pe care îl reprezintă acesta subminează însăși ființa statului și a instituțiilor sale democratice, motiv pentru care numai prin acțiuni comune, unitare, bine organizate și coordonate poate fi împiedicat acest flagel a cărei existență destabilizează state și națiuni.

Efectele pe termen lung ale actelor teroriste sunt, așadar, imprevizibile și cu consecințe dramatice. Ele lasă urme adânci în viețile oamenilor, punându-și amprenta în mod dramatic asupra comportamentului individului trecut printr-o astfel de experiență, uneori cu efecte ireversibile.

După prezentarea acestui articol, putem concluziona că strategiile de combatere a terorismului trebuie direcționate în principal în domeniul prevenirii oricărui gen de violență prin creșterea condițiilor de siguranță publică, implementarea unor programe educaționale și rezolvarea pașnică a crizelor și conflictelor.

Terorismul poate fi descris în mod corect drept o formă clandestină de luptă, având caracteristici de imoralitate și lipsă de sens. Teroriștii luptă după propriile lor legi, nu după legile inamicului. Legile ambelor părți rezultă din capacitatea pe care o au și din necesitățile fiecăruia și se schimbă din motive pragmatice. Însă indiferent de motivație sau scopuri, sunt drepturi care niciodată nu pot fi încălcate: dreptul la viață, dreptul la libertatea de gândire, dreptul de a nu fi supus torturii sau pedepselor crude și inumane etc. [6, p. 7].

Deci cetățeanul trebuie să se simtă întotdeauna apărât de instituțiile statului, care sunt obligate să intervină în situația încălcării drepturilor sale, la fel și organele abilitate la rândul lor ar trebui să prevadă măsuri practice de securitate și apărare împotriva atentatelor teroriste în vederea atingerii acestui scop comun și anume prin cooperarea OAI atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Pentru ca acest lucru să se concretizeze, cetățeanul trebuie să fie informat cu privire la mijloacele pe care le are la dispoziție pentru înlăturarea cauzelor și efectelor nerespectării dispozițiilor legale.

Un exemplu ar fi statele care cooperează la nivel regional și în cadru bilateral, pentru combaterea terorismului printr-o serie de acorduri, aranjamente, la fel și între statele care au stabilit un mod de colaborare între organele lor de specialitate, pentru a preveni și reprima actele de terorism.

Deoarece în perioada modernă fenomenul terorist a suportat o creștere constantă, nu este exclus ca și în statele din vecinătatea noastră să aibă loc acest fenomen terorist, de aceea trebuie luate în considerare măsurile de combatere și prevenire a terorismului și informarea corectă a cetățenilor privind drepturile omului.

Deși este greu de acceptat de către lumea civilizată, fenomenul terorist a devenit o realitate cu implicații globale greu de prevenit și de gestionat, din păcate acest impact s-a consacrat ca o acțiune îndreptată împotriva ordinii de drept, deosebit de violentă, desfășurată în afara și împotriva normelor internaționale.

Referințe

1. Diaconu Dumitru Virgil, Terorismul. Repere juridice și istorice, București: Editura All Beck, 2004. – 283 p.
2. Balan Oleg, Terorismul – crimă internațională, Chișinău 1998.– 144 p.
3. Jura Cristian, Terorismul internațional, București: Editura All Beck, 2004. – 396 p.
4. Gladchi Gheorghe, Sili Vitalie, Terorismul: Studiu criminologic și juridico-penal, Chișinău 2004. – 282 p.
5. <http://www.coe.int>.
6. Papuc Gheorghe, Terorismul–armă a separatismului, Chișinău 2005.– 355 p.

Ghennadi EPURE,

master în drept, asistent-universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Igor SOROCEANU,

student al anului III, Facultatea de drept

Academia „Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL TRANSNISTREAN CA FORMĂ DE SUBMINARE A IDENTITĂȚII CULTURALE

REZUMAT

Identitatea culturală este un element primordial întru existența unei societăți democratice. Or, aceasta ar include unele drepturi și libertăți fundamentale ale omului, cum ar fi: dreptul la instruire, educație, religie, libertatea de gândire și conștiință etc. Încălcarea sistematică și flagrantă a acestor valori supreme este unul din principalele focare ale separatismului contemporan. Pentru a distruge acest flagel periculos al societății noastre este necesară identificarea cauzelor care mențin acest focar aprins.

Cuvinte-cheie: dreptul la instruire, propagandă, război psihologic, democrație, separatism etc.

SUMMARY

Cultural identity is a primary factor in the existence of a democratic society. However, this would include some fundamental rights and freedoms of the individual, such as: the right to training, education, religion, freedom of thought and conscience etc. The systematic violation and flagrant of these supreme values is one of the main focus of separatism contemporary. To destroy this scourge of our society it is necessary to identify the causes that maintain this focus on.

Keywords: right to education, propaganda, psychological warfare, democracy, separatism, etc.

Desființarea Imperiului Sovietic la sfârșitul anului 1991 a avut ca consecință formarea unei „găuri negre” pe continentul eurasiatic. De fapt, căderea Iugoslaviei lui Iosip Broz Tito și nesupunerea Chinei lui Mao Zedong, erau semnale clare despre nesiguranța lagărului comunist în fața ideilor naționaliste. Pentru Imperiul Rus aceasta a fost o lovitură inopinată prin care a conștientizat că nu mai sunt stăpâni a unui imperiu transcontinental, iar hotarul Federației Ruse a revenit la acel din sec. al XIII-lea.

Trauma suferită de ruși era cauzată și de faptul că s-au desprins de țări ca Ucraina, Georgia, Republica Moldova etc., care pe lângă faptul că erau geopolitic comode, pe teritoriul lor se mai aflau încă 20 de milioane de oameni vorbitori de limba rusă.

La aceste nenorociri pe care le-a suferit poporul rus putem evocași câteva evenimente din secolul trecut, soldate cu pierderea a mii și milioane de vieți ome-nești: războiul ruso-japonez din anul 1904-1905, în care Rusia a suferit înfrângere; războiul ruso-polonez din 1919-1920, terminat cu înfrângerea Rusiei; formarea

sistemului GULAG-urilor, ce a avut ca scop lichidarea elitei și emigrarea acesteia peste hotarele țării; Al Doilea Război Mondial 1941-1945, care s-a soldat cu moartea a milioane de oameni și prăbușirea economiei; războiul din Afganistan 1979-1989, ce a zguduit puternic potențialul țării etc.

Prin urmare, șocul produs în urma acestor evenimente a influențat liderii politici să ia decizii prompte pentru a ieși din această criză. Una din concepțiile care s-au conturat în psihologia post-sovietică a fost formarea la 21 decembrie 1991 a Comunității Statelor Independente, care este constituită din următoarele state: Republica Moldova, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Federația Rusă, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan și Georgia, care s-a retras în 2008, iar Ucraina, ca urmare a anexării a Crimeii, s-a retras în 2014.

Scopul blocului CSI a fost unul clar de la bun început și anticipat de unii politologi de talie mondială, cum ar fi: Hans Joachim Morgenthau, Zbigniew Kazimierz Brzeziński, Henry Kissinger, Samuel Phillips Huntington etc.

Așadar, în accepțiunea elitelor politice, CSI este de fapt o pseudo-comunitate, activitatea de bază a căreia este războiul psihologic sau propaganda. Însă „Propaganda contemporană este diferită din punct de vedere cantitativ și calitativ de cea a altor vremuri. Datorită psihologiei moderne, extinderea și eficiența sa au crescut colosal după Al Doilea Război Mondial. Propaganda a devenit un instrument distinct al politicii externe, stând alături de instrumente tradiționale reprezentate de diplomatie și forță militară” [1, p. 356].

În susținerea acestor afirmații, una din primele acțiuni propagandiste ce au dus la dezbinarea identității culturale în Republica Moldova a fost lansată de către Boris Elțin, care în septembrie 1995 a semnat actul oficial în privința politicii Federației Ruse cu țările CSI, prin care și-a propus unele scopuri, cum ar fi: „în țările vecine trebuie să se garanteze distribuția programelor rusești televizate și radio, trebuie acordată susținerea distribuirii publicațiilor rusești în regiune și Rusia trebuie să pregătească cadre naționale pentru țările CSI.

O atenție specială trebuie oferită restabilirii poziției Federației Ruse în calitate de centru principală învățământului în spațiul post-sovietic, având în vedere necesitatea educării tinerei generații în țările CSI în spiritul relațiilor de prietenie cu Rusia” [2, p. 133].

În această ordine de idei, politica externă a Rusiei s-a îndreptat spre Transnistria, Crimeea, Osetia etc., cu un set de programe cultural-educative în rândul cetățenilor pentru a provoca conflicte psihologice în regiune. Drept urmare, s-au pus bazele unui război hibrid, având ca scop subminarea identității culturale a națiunilor.

Republica Moldova se află la momentul actual într-o situație critică ce se poate transforma într-un nou conflict armat, similar celui din 1992, reieșind din problema dreptului la educație și instruire pe teritoriul Transnistriei.

Propaganda înscrisă în actele normative a autoproclamatei Republici Moldovenești Nistriene este considerată un focar al separatismului. În acest sens, articolul 12 din „Constituția” „RMN” prevede că limbile oficiale ale „RMN” sunt „moldoveneasca”, rusa și ucraineana. În conformitate cu articolul 6 din „Legea

privind limbile RMN” (adoptată la 8 septembrie 1992), „moldoveneasca” trebuie, în toate cazurile, să fie scrisă cu alfabetul chirilic. Această „lege” prevede că utilizarea alfabetului latin ar putea constitui o contravenție prevăzută de art. 200-3 din „Codul cu privire la contravențiile administrative ale RMN”.

Rolul acestor acte normative cu izșovinist este de a distruge identitatea culturală a Republicii Moldova, generând conflicte în regiune. Astfel, în vara anului 2004, autoritățile transnistrene au închis cu forța cele șase școli din stânga Nistrului în care se folosea limba română scrisă cu alfabet latin, o măsură care a afectat cei 3,400 de elevi care învățau în aceste școli”[3]. Mai mulți profesori și părinți, care s-au opus închiderii, au fost arestați.

În legătură cu aceste încălcări grave ale drepturilor, părinții și elevii prejudiciați au înaintat o cerere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin care s-au plâns în baza articolul 2 al Protocolului nr. 1, ce consacră dreptul la instruire. Potrivit acestuia, „Nimănui nu i se poate refuza dreptul la instruire. Statul, în exercitarea funcțiilor pe care și le va asuma în domeniul educației și învățământului, va respecta dreptul părinților de a asigura această educație și acest învățământ conform convingerilor lor religioase și filosofice”[4].

La data de 19 octombrie 2012, Marea Cameră a Curții Europene a pronunțat decizia în privința acestui caz, statuând: „...la 22 august 2002, poliția «RMN» a expulzat cu forța elevii și profesorii din instituția școlară «Ștefan cel Mare» din Grigoriopol. Școlii nu i-a fost permis să se redeschidă în aceeași clădire și a fost ulterior transferată la douăzeci de km distanță, pe teritoriul controlat de Republica Moldova. În iulie 2004, elevii și personalul școlii «Evricea» din Rîbnița au fost expulzați din instituție. În aceeași lună, școala «Alexandru cel Bun» din Tighina a fost amenințată cu închiderea și a fost debransată de la apă și energie electrică. La începutul anului școlar următor, ambele școli au trebuit să se stabilească în localuri mai puțin potrivite și mai puțin echipate situate în orașele lor de origine”[5].

Evenimentele descrise s-au desfășurat, desigur, sub auspiciile politicii rusești, care pentru a nu-și murdări mâinile, a dictat comportamentul forțelor de ordine transnitiene din culise. Acum ne dăm bine seama că refuzul autorităților „RMN” de a menține instruirea în limba dominantă și oficială a statului constituie unul din punctele forte ale politicii externe rusești de expansiune și care afectează în mod evident substanța dreptului la educație.

Logica Curții Europene a scos la iveală vina Republicii Moldova în acest caz, deoarece, fiind stat membru al Convenției, are obligația pozitivă de a lua toate măsurile rezonabile și corespunzătoare, care sunt necesare pentru a menține și pentru a păstra educația în limba română pe întreg teritoriul său. În ceea ce privește respectarea de către Republica Moldova a acestei obligații pozitive, soarta școlilor care utilizează alfabetul latin nu a fost inclusă printre condițiile de soluționare a conflictului în cadrul negocierilor multilaterale, și nu pare să fi fost o parte din doleanțele adresate autorităților „RMN” și guvernului rus. În plus, oficialii din „RMN” ar putea traversa liber Republica Moldova, în timp ce UE a interzis accesul pe teritoriul său pentru înalții funcționari ai puterii „RMN”. În același timp, Guvernul Republicii Moldova nu a făcut suficiente eforturi pentru

a permite copiilor să găsească localuri adecvate școlare și pentru a-i proteja împotriva hărțuirii.

O problemă subsecventă constă în descreșterea numărului de elevi care studiază în aceste școli din regiunea transnistriană. Faptul este datorat acțiunilor persistente de hărțuire și intimidare a acestor copii care și-au pierdut sentimentul național. Pentru a-i feri de aceste discriminări, părinții îi trimit la școli cu predare în limbă rusă sau la școli din dreapta Nistrului.

O întrebare care se iscă în acest sens este: care sunt factorii ce au condiționat această impasibilitate? Ca răspuns la aceste inacțiuni manifestate de către Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova, pot fi identificate următoarele cauze:

1. supunerea oarbă a unor lideri politici față de forțele rusești, cauzată de amenințări și dependență financiară;
2. controlul politic, economic și cultural deținut de către Federația Rusă prin servicii secrete implantate în organele principale ale statului;
3. sensibilitatea morală a liderilor politici în fața provocărilor externe;
4. incompetența liderilor de a pătrunde în chintesența problemelor sociale cu care se confruntă Republica Moldova;
5. ca rezultat al primelor 4 puncte, degradarea culturală în masă a populației Republicii Moldova.

În virtutea acestui comportament docil al liderilor politici față de ideologiile rusești de expansiune și incapacitatea de a lua decizii, în cauza Catan și alții contra Moldovei și Rusiei, Curtea a constatat încălcarea art. 2al Protocolului 1 al CEDO, dreptului la instruire. Guvernul Republicii Moldova este obligat prin această hotărâre să achite 1 070 000 euro pentru prejudiciu moral și material reclamanților.

Tensiunea psihologică instaurată de către Federația Rusă în zona transnistriană a provocat războiul cultural, care este o armă diplomatică de control regional în țările post-sovietice.

În pofida faptului că prin hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova [6], s-a statuat că limba română este limba oficială a statului, unii lideri politici declară cert că limba vorbită de ei și care ar trebuie să fie predată în școlile din țară este limba moldovenească, așa cum se întâmplă la moment în școlile din regiunea Transnistriană.

Actul de blasfemie comis de către un lider politic, ridică semne de întrebare în privința unui iminent focar de separatism în inima mecanismului statal. Suntem de părerea că aceste acțiuni periculoase ale liderilor politici sunt și ele ordine ale forțelor oculte ale Federației Ruse pentru a menține ura și vrajba în rândul cetățenilor din Republica Moldova.

Republica Moldova a trecut odată prin sângerosul an 1992, pentru care a plătit cu sute de vieți omenеști. Unii nu au învățat lecția de pe urma acestui război, însă cei care aspiră spre o identitatea culturală a neamului nostru, în fiecare zi trebuie să contribuie în măsura posibilităților la făurirea acestei identități.

Bibliografie:

1. Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Iași, Editura Polirom, 2007;
2. Збигнев Бжезинский, *Великая шахматная доска*, Москва, Издательство АСТ, 2015;
3. [Declarația Ministrului Educației al RMN, E. Bomeșko, cu privire la asigurarea dreptului la educație;](#)
4. Convenția Europeană a Drepturilor Omului, adoptată la 4 noiembrie 1950, intrată în vigoare la 3 septembrie 1953;
5. Cauza Catan și alții contra Moldovei și Federația Rusă, din 19 octombrie 2012;
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova.

RECENZENT: Alexandru PARENIUC, doctor în drept, conferențiar universitar, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al RM

Eugenia GUGULAN,

doctorandă, lector-universitar

al Catedrei „Drept privat” a Academiei ”Ștefan cel Mare” a MAI

ANALIZA CONCEPTUAL-APLICATIVĂ A FENOMENULUI SEPARATISMULUI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Rezumat

Acest articol expune în mod succint analiza conceptual-aplicativă a separatismului în regiunea transnistreană. Este clar de la sine că nu poate fi vorba despre un stat independent și suveran atunci când pe teritoriul acestuia există focare separatiste transformate în conflicte de lungă durată. În acest context sunt tratate felurile separatismului, cauzele care condiționează acest fenomen precum și căile de soluționare a acestuia.

Cuvinte-cheie: separatism, secesiune, suveranitate, statalitate, autodeterminarea poporului.

Summary

This article briefly exposes conceptual analysis applied separatism in the transnistrian region. The author analyzes contemporary issues of secession and self-determination and the international agreements in this regard. It goes without saying that no one can talk about an independent and sovereign state when its territory separatist outbreaks are converted into long-term conflicts. In the present article is taken a new attempting to give a scientific explanation of the contemporary phenomenon of the separatism. In this context the author treated kinds of separatism, which condition causes this phenomenon and ways to solve it.

Keywords: separatism, secession, sovereignty, statehood, principle of self-determination of the people.

Fenomenul separatismului nu reprezintă deja pentru cei mai mulți dintre noi o noutate politică. Realitatea de după 1990 oferă suficiente exemple de astfel de produse ale mișcărilor separatiste. Această ruptură teritorială din sânul statului-nucleu ia forme diverse: de la tratative diplomatice, negocieri, concesiile pe bază de interese, până la uz de forță așa cum s-a întâmplat în Kosovo, Transnistria (Republica Moldova), Osetia de Sud (Georgia).

Prin **separatism sau secesiune** se înțelege intenția unor locuitori ai unui teritoriu de a se separa, de a se desprinde de la un mare grup etnic, social, religios, sau de la statul căruia aparține; totodată, poate fi definită și ca mișcare, curent care susține separarea politică, autonomia față de un stat unitar¹.

Vorbind despre separatism nu putem trece cu vederea faptul că acesta perturbază în mod evident statalitatea și suveranitatea unui stat atât din punct de vedere geopolitic, cât și economic.

Statalitatea constituie calitatea unei entități politice, care posedă toate caracteristicile unui stat. Statul, la rândul său, poate fi definit ca o instituție su-

¹ Cușnir V., Berliba V., „Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită pentru societatea contemporană”, Chișinău, Editura Știința, 2010, 5 p.

prastructurală, care reglementează, pe plan național și internațional, organizarea politică și administrativă a unui teritoriu bine definit; modul de organizare social-politică și administrativă a unei comunități².

La rândul său, **suveranitatea** se caracterizează ca fiind o putere absolută, putere a unui stat de a conduce și de a constrânge sau, și mai larg, ca supremația puterii de stat pe plan intern și independența statului, pe plan extern, față de orice altă putere. Pe plan intern, suveranitatea înseamnă dreptul exclusiv și legitim al statului de a reglementa viața societății în ansamblu, prin emiterea legilor și altor reguli juridice, și de a aplica sancțiuni în numele interesului general. Pe plan extern, suveranitatea presupune capacitatea de a intra în relații cu alte state pe baze legitime, conform dreptului internațional.

Ca urmare, putem constata incapacitatea guvernării de a lua decizii independente de ordin social, politic sau economic atunci când există astfel de teritorii convențional separate de teritoriul unui stat, ce creează instabilitatea atât pe plan intern, cât și internațional.

Separatismul fiind caracterizat prin tendința de separare de la un întreg, se prezintă sub următoarele forme:

1) Separatism teritorial – constituie o separare din teritoriul unui stat a unei porțiuni din acesta, fiind deseori mușamalizat de către adepții săi prin principiul autodeterminării unui grup de persoane (de regulă, de aceeași etnie, religie, cultură). Examinând corelația dintre autodeterminare a poporului și integritatea teritorială a statului, este important să se delimiteze corect autodeterminarea poporului de separatism.

Separatismul teritorial poate fi văzut ca o mișcare neligitimă și legitimă concomitent. Ea este întotdeauna neligitimă în viziunea statului, venind în contradicție cu legislația oficială. Problema constă în legalitatea puterii statului și corespunderea politicii promovate dreptului și moralei. Astfel, separatismul poate să pară legitim din punct de vedere moral, trezind compătimire față de „popoarele slabe dominate de state puternice” și să se justifice ca fiind o reacție adecvată la acțiunile statului prin realizarea dreptului istoric la autodeterminare.

Autodeterminarea poporului este un fenomen progresist prin semnificația sa politică, ce asigură popoarelor cele mai optime condiții de dezvoltare reușită. Separatismul comportă un sens negativ, deoarece scopul separatismului este de a deteriora unitatea politică, economică, constituțională, de a dezmembra statul unic, unitar. Autodeterminarea nu afectează unitatea organică istoric-teritorială. Este firesc că teritoriile limitrofe se mențin din timpuri vechi datorită relațiilor economice, culturale, politice³.

În cazul separatismului are loc suprimarea relațiilor politice, culturale în limitele unui singur teritoriu național. În cazul autodeterminării procesul se derulează în conformitate cu un ansamblu de acte și tratate internaționale de drept, recunoscute pe arena politică. Totodată, practica internațională a evaluat dreptul la

² Dicționar enciclopedic ilustrativ, Chișinău, 1999.

³ C.J. Daniela Lameș, „Aspecte comparative privind suveranitatea teritorială”, Logos Universality Mentality Education Novelty, Section Law, Iași, 2011, Editura Lumen, p. 202.

autodeterminare în așa manieră, încât nu permite retrasarea frontierelor. Inamovibilitatea frontierelor este un principiu general al dreptului internațional și în sprijinul acestuia vin mai multe norme internaționale, precum Actul Final de la Helsinki; Convenția de la Viena cu privire la Dreptul Tratatelor, din 1978; Convenția de la Viena cu privire la Succesiunea Statelor în vederea Tratatelor din 1969.

Generalizând opinia mai multor specialiști în domeniu dreptului internațional, putem conchide că în procesul de revendicare a dreptului la secesiune secesiunii urmează să demonstreze că:

- a) secesiunii constituie „un popor”;
- b) statul din care actualmente fac parte le încalcă brutal drepturile;
- c) nu există soluții de alternativă, atât în dreptul intern, cât și în cel extern, de rezolvare a conflictului.

2) Separatismul politic – este o mișcare politică ce urmărește să despartă o regiune, o provincie sau un stat de țara sau de un ansamblul mai vast căruia aceasta aparține, acționând în special prin mijloace pașnice sau violente; uneori este posibilă folosirea concomitentă a metodelor sus-menționate.

Separatismul se manifestă în formă politică, acționând în special prin intermediul propagandei, dar și în forme violente, utilizând forța armată sau mijloace teroriste pentru a diviza statul. Formele extreme de separatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane dorește să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri separatiști doresc să se realizeze în calitate de „lideri de stat” și să întemeieze birocrății noi care să fie plătite de „popoarele autodeterminate” în cazul reușitei mișcării separatiste. Pretendenții la funcțiile de „lideri ai statului” profită de apariția unui pretext pentru a amplifica nemulțumirea populației din regiune față de autoritățile centrale, bazându-se pe realități obiective, cum ar fi specificul istoric al regiunii sau politica statului față de regiune și utilizând diferite metode de manipulare a opiniei publice.

Transpunerea în practică a acestei dorințe sau așteptări înseamnă mai mult decât obținerea ei, pe o cale sau alta, și anume ruperea totală de statul căruia aparține și recunoașterea noii entități statale de către comunitatea internațională ca având statut de stat suveran, independent și autonom. Aceste vaste obiective deseori se traduc în viață doar prin constituirea unor structuri paramilitare. Tendințele separatismului politic, ca și cele ale altor forme de separatism, de regulă, sunt în criză de timp – dacă de la începerea primelor mișcări separatiste și până la îndeplinirea obiectivelor sale finale s-a scurs prea mult timp, ele trec în faza înghețată.

3) Separatismul etnic – diferendele etnice reprezintă, la ora actuală, amenințarea majoră la adresa păcii și securității naționale, deoarece acestea, de regulă, duc în mod inevitabil la conflicte și dezordini în masă, care sunt organizate și manipulate de către un grup de persoane, fiind finanțate din exterior. Obiectivul unora dintre ele este separarea de statele respective și crearea unor ținuturi autonome sau chiar a unor state noi.

Expresia „purificare etnică” a servit deseori drept un mijloc de alimentare a separatismului etnic. În viziunea separatiștilor etnici, cadrul purificării etnice este

statul național care încearcă să-și omogenizeze populația⁴ în jurul unui model de limbă și cultură, totodată încălcându-le drepturile reprezentanților altor etnii, care la fel fac parte din acest stat.

Anterior, s-a menționat că fenomenul secesiunii poate fi justificat doar prin prisma următoarelor condiții:

a) demonstrarea faptului că secesioniștii se încadrează în noțiunea de „popor”. De regulă, termenul „popor” presupune un grup etnic sau o „națiune” în sensul clasic al acestuia. Actualmente însă se constată că pe teritoriul transnistrean este format un grup cu scopuri și norme comune, care nu reflectă interesele de „facto” ale populației. Cu atât mai mult, conform datelor ultimului recensământ realizat în 1992, s-a arătat că 40% din populație sunt moldoveni, 28% – ucraineni și doar 25% – ruși.

b) statul din care actualmente fac parte le încalcă brutal drepturile.

E de menționat, că locuitorii din stânga Nistrului beneficiază de un ansamblu extins de privilegii de care de fapt nu beneficiază ceilalți cetățeni ai Republicii Moldova cum ar fi:

- abolirea taxei pentru polița de asigurare medicală;
- abolirea taxelor pentru perfectarea actelor de identitate națională;
- oferirea bursei de studii la instituțiile de învățământ superior;
- scutirea agenților economici de taxele de import și cele ecologice;
- scutirea pentru taxe de livrare a gazelor naturale (acestea fiind recunoscute ca datorie a RM față de furnizorii externi).

Așa - numita Republica Moldovenească Nistreană încalcă grav dreptul la libera circulație, stabilind în mod voluntar punctele de control, are loc încălcarea dreptului la învățământ, încălcarea abuzivă a dreptului de proprietate (nu este instituit dreptul de proprietate privată asupra terenurilor cu destinație agricolă, aceasta constituind proprietatea publică) etc.

c) nu există soluții de alternativă atât în dreptul intern, cât și în cel extern de rezolvare a conflictului.

Separatismul din Republica Moldova a fost moștenit odată cu destrămarea Imperiului Sovietic și, la fel ca și alte focare separatiste, s-a soldat cu un conflict armat.

De nenumărate ori au fost întreprinse tentative de a soluționa conflictul cu implicarea altor state și organisme internaționale ale comunității europene, însă până la urmă nu s-a ajuns la un numitor comun.

Necesitatea soluționării conflictului transnistrean este condiționată de faptul că conflictul transnistrean s-a agravat pe parcursul existenței sale, transformându-se într-un conflict „înghețat”, că regimul secesionist se prezintă sub formă de „Republica Moldovenească Nistreană”, dotată cu toate elementele caracteristice statului (cu excepția recunoașterii internaționale oficiale), că interesul și doleanțele cetățenilor Republicii Moldova pentru o posibilă reunire a statului sunt în continuă descreștere.

Totodată, analizând situația existentă, putem concluziona că soluționarea

⁴ Rurac Ira, „Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova”, Institutul de Politici Publice, 2002, 43 p.

definitivă a conflictului este posibilă doar în cazul reintegrării Republicii Moldova, fără ca regiunea din stânga Nistrului să obțină un statut special de autonomie. Realizarea acestui obiectiv necesită o voință politică fermă din partea autorităților ambelor maluri ale Nistrului, fiind susținute și de comunitatea europeană și de alte state vecine.

Enclava din stânga Nistrului nu se bucură nici până în prezent de un control efectiv din partea autorităților de la Chișinău. Liderii de la Tiraspol în repetate rânduri fac referire la dreptul fundamental al popoarelor la autodeterminare, însă tendințele de separare de la un stat deja existent și formarea unui stat aparte nu pot fi calificate decât ca niște tendințe secesioniste nejustificate.

Bibliografie

1. Buruian A., Balan O., Șerbenco E., „Drept internațional public”, Chișinău, 2005.
2. Cușnir V., Berliba V., „Terorismul și separatismul: fenomene de pericolitate sporită pentru societatea contemporană”, Chișinău, Editura Știința, 2010.
3. Dușu Petre, „Conflictul transnistrean – permanentă sursă de instabilitate în zonă”, în volumul Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România, Sesiune anuală de comunicări științifice, București, 25 XI. 2004, București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004.
4. Dușu Petre, „Conflictul transnistrean și securitatea Mării Negre”, în volumul Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre, a V-a sesiune științifică internațională, 21-22 noiembrie, București, 2005, București, Editura UNAp; 2005.
5. Dușu Petre, „Globalizare versus separatism politic”, București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2010.
6. Rurac I., „Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova”, 2002.
7. „Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei”, studiu realizat de Promo-Lex, Chișinău, 2014.
8. <https://promolex.md/1867-incalcari-ale-dreptului-de-proprietate-in-regiunea-transnistreana-in-attentia-ctedo/>
9. <https://promolex.md/1976-incalcarea-dreptului-de-proprietate-in-regiunea-transnistreana-vizata-intr-un-dosar-la-ctedo/>
10. <http://epochtimes-romania.com/news/cum-sunt-incalcate-drepturile-omului-in-regiunea-transnistreana-confiscarea-terenurilor-agricole-interviu---253143>
11. www.civic.md/stiri-ong/27107-moldova-si-rusia-ar-putea-raspunde-pentru-incalcarea-dreptului-la-proprietate-in-regiunea-transnistreana.html
12. https://ro.wikipedia.org/wiki/Republica_Moldoveneasc%C4%83_Nistrean%C4%83
13. <https://ro.wikipedia.org/wiki/Transnistria>

RECENZENT: Igor TROFIMOV, doctor în drept, conferențiar universitar, șef Catedra „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare”

Aliona GUMENCO,

*master în drept, doctorand, lector universitar
al Catedrei "Drept public și securitate a frontierei"
a Academiei "Ștefan cel Mare" a MAI*

ASIGURAREA SECURITĂȚII PERSOANEI ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

REZUMAT

Drepturile fundamentale ale omului, în conformitate cu rigorile standardelor internaționale, urmează a fi respectate mereu și oriunde, inclusive în regiunile de conflict. Cu referire la spațiile aflate sub controlul unor administrații lipsite de legitimitate, trebuie menționat faptul că nu sunt autorități recunoscute, acestea totuși poartă răspundere pentru situația și starea drepturilor omului în teritoriile aflate sub administrarea lor. Pe de altă parte, această situație nu eliberează deplin autoritățile constituționale de responsabilitate. Acestora le revine obligația de a întreprinde măsuri concentrate, logice, eficiente și constante în vederea apărării drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanelor aflate periodic, temporar sau permanent în acea zonă.

Cuvinte-cheie: drepturi, libertăți, siguranța persoanei, apărate, regiunea transnistreană,

SUMMARY

Fundamental human rights, according to the international standards, should be respected always and everywhere, including in the conflict region. Referring to the areas that are under the control of illegal administration, should be mentioned that they are not recognized authorities, but they still bear responsibility for the situation of human rights in the territories that are under their control. On the other hand this situation does not fully release the constitutional authorities of their responsibility. They are obligated to take logical and efficient measures to defend the fundamental rights and freedoms of people that are staying permanently or temporarily in the area of conflict.

Keywords: rights, freedoms, security of person, defended, transnistria region.

Unul din drepturile fundamentale ale omului stipulat în Convenția Europeană a Drepturilor Omului este dreptul la libertate și siguranță.

Potrivit numeroaselor convenții, declarații și documente internaționale sau Constituției și legislației naționale, libertatea și siguranța persoanei sunt inviolabile.

Conform art. 5 din Convenție, „Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

- dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;
- dacă a făcut obiectul unei arestări sau dețineri legale pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;
- dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănui că a săvâr-

șit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

– dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente;

– dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

– dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare”.

În alineatul 2 se menționează că ”Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în cel mai scurt termen și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa” [1].

Republica Moldova, din momentul în care a obținut independența și a devenit membru al comunității internaționale, a pierdut controlul asupra unei părți din teritoriul său și se confruntă cu o serie de grave probleme. Pe de o parte, autorităților constituționale centrale le revine obligația de a lua măsuri în vederea promovării și asigurării drepturilor și libertăților tuturor persoanelor aflate pe teritoriul său, însă nu dețin controlul asupra acestui teritoriu. Totodată, autoritățile Federației Ruse care au creat și susțin în continuare un regim ilegal pe teritoriul RM evită să se implice în procesul de garantare a drepturilor civile, politice, economice și culturale. Pe de altă parte, administrația separatistă a admis numeroase încălcări grave ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în acest spațiu [2].

Responsabilitatea pentru încălcarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei în regiunea de est a Republicii Moldova îi revine în primul rând administrației regionale. O responsabilitate sporită revine însă și autorităților constituționale ale RM, care prin definiție sunt obligate pozitiv să depună eforturi constante și eficiente în vederea apărării și garantării acestor drepturi inclusiv în regiunea transnistreană. La rândul său, din cauza prezenței și sprijinului generos oferit administrației regiunii transnistrene de către Federația Rusă, precum și a unor decizii CEDO, Rusia este la fel obligată să contribuie la respectarea și garantarea drepturilor în acest teritoriu al RM [3].

Însă odată cu pierderea controlului efectiv în acest teritoriu, autoritățile RM nu au fost în stare să înregistreze eforturi în vederea realizării și apărării drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei. Din anul 1991 siguranța persoanei a devenit o problemă extrem de serioasă pentru regiunea transnistreană. Structurile ilegale de la Tiraspol nu au încetat practic să exercite presiuni fizice și psihice asupra persoanelor cu alte opinii.

După preluarea controlului de către regimul ilegal, drepturile fundamentale și garanțiile persoanelor rămase în regiune au fost lipsite de orice sens. Administrația separatistă a creat un mediu informațional agresiv susținut de un sistem militarizat [4].

În condițiile în care autoritățile constituționale ale RM nu dețin controlul asupra acestui teritoriu, în lipsa unei presei independente și a organizațiilor locale ca-

pabile să monitorizeze și să promoveze drepturile omului, în lipsa accesului liber al reprezentanților comunității internaționale și ai societății civile din Republica Moldova, situația drepturilor omului din partea de est rămâne una îngrijorătoare [4].

Chiar dacă regiunea transnistreană se consideră stat independent, Republica Moldova este responsabilă pentru respectarea drepturilor omului pe acel teritoriu.

În regiunea transnistreană a Republicii Moldova este aplicată „legislația” locală, care corespunde după conținut cu cea sovietică aplicată până în perioada respectivă. Legislația regională în materia dreptului la libertatea și siguranța persoanei este formată din „constituția” locală (art. 16 Dreptul la libertatea individuală), codul local de procedură penală, codul local administrativ, codul local penal, legea locală cu privire la detenția persoanelor bănuite sau învinuite de săvârșirea infracțiunii. Astfel, conform procedurii penale locale, termenul de urmărire penală nu poate depăși 18 luni, iar cel de judecare a cauzei penale nu poate dura mai mult de 6 luni. Cu toate acestea acest termen nu este respectat de presupusele organe de anchetă și instanțe. Astfel, mandatul de arest poate fi prelungit ori de câte ori este solicitat pentru un termen de la 2-6 luni de zile. Iar instanța de fond poate examina o cauză penală într-un termen nedeterminat.

Astfel, în lipsa unui mecanism legal, credibil și eficient, situația din regiune permite deținerea ilegală a numeroase persoane, acestea fiind condamnate de către un tribunal incompetent și ilegal creat, lipsit de orice control internațional și responsabilitate pentru faptele săvârșite. Abuzurile în procesele de „arestare, investigare, judiciare sau detenție” sunt numeroase și evidente, fiind însoțite de fenomenul impunității. Spre exemplu, persoanele nu sunt aduse de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și nu îi este garantat dreptul de a fi judecat într-un termen rezonabil sau eliberat în timpul procedurii etc. [5].

Persoanelor lipsite de libertate nu le este garantat dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală, mai mult ca atât, persoanelor care au fost victime ale unor arestări sau ale unor dețineri ilegale nu le este garantat dreptul la o reparație echitabilă [5].

În legătură cu libertatea și siguranța persoanei, gravitatea problemei constă în faptul că lipsirea de libertate a persoanelor este efectuată de către structuri care și-au asumat atribuții ale organelor de drept și justiție. În astfel de condiții nu există nici o posibilitate reală și eficientă de a influența „deciziile” administrației regionale și ale structurilor lor, din punctul de vedere al dreptului internațional și cel național. În același timp, aceste „decizii” produc efecte în estul Republicii Moldova, persoanele fiind „reținute, judecate, condamnate, torturate și deținute” în condiții inumane și degradante. Totodată, nu există nici un mecanism național de reabilitare a victimelor regimului de la Tiraspol. Înseși rudele victimelor care denunță faptele acestor structuri ilegale organelor de drept constituționale sunt deseori intimidat, amenințate, urmărite de către aceste structuri regionale. Autoritățile constituționale nu sunt capabile să asigure garantarea dreptului la libertatea și siguranța persoanei și nici nu înregistrează eforturi în vederea aplicării legislației

naționale împotriva persoanelor care în acest teritoriu și-au asumat ilegal atribuții de anchetator, procuror și judecător (marea lor majoritate sunt cetățeni ai RM) și care încalcă flagrant și conștient drepturile omului, circumstanțe care nu se mai întâlnesc în alte zone de conflict înghețat [4].

Dreptul la libertatea și siguranța persoanei este încălcat numeroaselor categorii de oameni. Procesul de „reținere”, „anchetare” și „judecare” a persoanelor nu reprezintă altceva decât o modalitate profitabilă, din punct de vedere financiar, pentru cei care servesc regimul ilegal. Marea majoritate a victimelor au declarat ca au plătit sume enorme de bani sau le-au fost solicitate astfel de sume atât pentru condiții mai bune, cât și pentru eliberarea lor din captivitatea ilegală [5].

O altă problemă gravă ce ține de libertatea și siguranța persoanei reprezintă și condiția deținuților din regiunea transnistreană. Astfel, instituțiile de detenție nu fac parte din sistemul penitenciar al Republicii Moldova. Nici autoritățile constituționale și nici organizațiile internaționale practic nu au acces liber în aceste instituții. Astfel, penitenciarele din regiune pot fi considerate private, reieșind din faptul că acestea sunt ilegale și conduse de persoane care și-au asumat atribuțiile respective. Republica Moldova trebuie să depună eforturi pentru a asigura drepturile a persoanelor deținute în regiunea transnistreană.

Fenomenul privării arbitrare de libertate în regiunea transnistreană pare a fi de neoprit. Autoritățile constituționale nu întreprind măsuri eficiente pentru a redresa situația și pentru a adopta, cel puțin, un mecanism clar de reabilitare a victimelor. Încălcarea dreptului la libertate și siguranța persoanei în regiunea transnistreană este examinată și de CEDO, astfel anual în jur de 10 cazuri privind presupuse încălcări ale art.5 din CEDO sunt comunicate guvernelor Republicii Moldovei și Federației Ruse.

Chiar dacă regiunea transnistreană este un spațiu european, din punct de vedere geografic, fiind acoperit de ”jure” de jurisdicția națională a R.M. și de ”facto” de cea a Federației Ruse, în acest teritoriu nu sunt nici garantate, nici promovate drepturile fundamentale ale omului. Regiunea transnistreană, mai cu seamă populația ei, este practic exclusă de la acest proces.

Referințe bibliografice:

1. Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale.
2. Ghid practic. Apărarea drepturilor omului în regiunea de est a RM, Promolex, Chișinău, 2013.
3. Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Chișinău, 2012.
4. Libertatea și securitatea persoanei în regiuni de conflict, Chisinau, 2009
5. Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, Promolex, Chișinău, 2011.
6. Raport Drepturile omului în Republica Moldova. Retrospectiva anului 2014, Promolex, Chișinău, 2014.

Aliona GUMENCO,

master în drept, doctorand, lector universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a Frontierei” a Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI

TERORISMUL POLITIC O FORMĂ A RĂZBOIULUI CLANDESTIN

Rezumat

Terorismul prin formele noi de manifestare, prin caracterul său tot mai organizat, constituie o amenințare permanentă la adresa comunității umane, a instituțiilor și chiar a statelor. Violența exercitată în acțiunile teroriste urmărește, în principiu, un scop politic bine conturat, și anume o schimbare politică, terorismul, în oricare din formele sale, rămânând, un terorism politic. Motivele actelor teroriste pot fi diverse: schimbarea unei forme de guvernământ, controlul asupra unor teritorii, producerea unui efect generalizat de panică și intimidare în sânul unei populații sau al unui stat, protestul față de anumite decizii politice sau mutații geopolitice, contestarea unor tratate internaționale, revendicări politice, motive cu puternică încărcătură simbolică etc. lucruri care sunt în general greu de realizat prin mijloace democratice sau convenționale.

Cuvinte-cheie: terorism politic, violență, stat, putere, organizației teroristă.

Summary

Terrorism through new forms of manifestation, by its organized character, its a permanent threat to the human community, institutions and even states. Violence exercised in terrorist actions follows, in principle, a well-defined political aim, and exactly - political change, terrorism in any of its forms remained a political terrorism. The reasons of terrorist acts can be various: changing the form of government, control over some territories, producing an effect which will create panic and intimidation in the bosom of a population or one state, protest against certain political decisions or geopolitical change, challenging international treaties, political claims, reasons with strong load symbolic, etc., things that in generally are difficult to achieve by democratic or conventional means.

Keywords: political terrorism, violence, state, power, terrorist organization

Terorismul este un fenomen care a apărut în primul secol al erei noastre și s-a dezvoltat odată cu evoluția societății și a civilizației umane și continuă să progreseze de la o zi la alta. Deși se depun eforturi considerabile în combaterea acestuia, în această perioadă terorismul este una din principalele probleme ale omenirii și continuă să reprezinte o amenințare la siguranța mai multor state și chiar a lumii. Aceste acte de terorism fiind niște fapte ilicite nu trebuie să fie încurajate și susținute în nici un fel și de nici un stat indiferent care ar fi motivele care i-au determinat să recurgă la aceste acțiuni.

Așadar, la bază terorismul este un concept fundamendal și inerent politic. Terorismul nu este altceva, în ultimă instanță, decât forma cea mai violentă a luptei politice, idee susținută și cu prilejul definirii terorismului. O asemenea amprentă a luptei politice este grefată și asupra terorismului de stat desprins, de altfel, din conceptul mai larg al terorismului politic [1, p.125].

Terorismul politic este caracterizat prin faptul că elementul subiectiv al infracțiunii este de ordin politic, actul de teroare este îndreptat asupra statului, organelor sale sau reprezentanților săi, împotriva organizării sale politice sau formei de stat. Acesta are ca scop ruperea relațiilor diplomatice, nimicirea sau înlăturarea din post, prin agresiune, a unor lideri politici și șefi de state, care nu mai au capacitatea de a influența politica externă. Acest tip de terorism are o alt scop față de toate celelalte tipuri de terorism prin faptul că implică puterea politică ca instrument principal de menținerea lui pe poziții.

Obiectivele terorismului politic vizează în principal cucerirea puterii politice prin violență, opoziția la imperialism și oliharhie, lupta pentru reforme sociale, lupta pentru putere și influență, lupta pentru imagine, lupta pentru identitate, crearea și întreținerea stării de haos.

Dacă până la Primul Război Mondial terorismul avea în vedere schimbări revoluționare, prin violență antiguvernamentală, cetățenii constituiți în astfel de grupuri teroriste urmărind răsturnarea unui regim despot și tiranic din propria țară, după anul 1930 termenul "terorism" nu mai îmbracă conotații revoluționare. Terorismul își schimbă sensul și semnificațiile de până atunci și vizează, în principiu, practici de reprimare în masă folosite de state totalitare și de conducătorii lor dictatoriali împotriva propriilor cetățeni. Ca exemple pot fi dictatura lui Hitler și a lui Stalin, în aceste dictaturi s-a creat un sistem de guvernare bazat pe frică și teroare [1, p. 127].

Astăzi, terorismul îmbracă însă acut forma terorismului de stat, guvernele implicându-se activ în finanțarea și comandarea unor acțiuni teroriste, în protecția oferită teroriștilor și organizațiilor teroriste, astfel de state complice la acțiunile teroriste fiind considerate sponsori ai terorismului internațional.

Acest tip de terorism de stat, sprijinit de autorități, reprezintă un război mascat în care state mai slabe pot să înfrunte statele mai mari, mai puternice, folosindu-se de grupări și baze teroriste, solid organizate și înarmate, cu puternică forță financiară sau militară, care prin tehnici și metode specifice, imprevizibile, uneori imposibil de anticipat sau de contracarat, lovesc primitiv și necruțător, neașteptat și fulgerător, în locuri sau zone populate, secerând zeci, sute sau mii de vieți omeneste din state țintă, asigurând astfel publicitatea și răsunetul acțiunilor lor revendicative [1, p. 129]. Ca exemplu de stat complice poate fi adus Organizația Al Qaeda.

Infracțiunile de terorism politic sunt infracțiuni, săvârșite prin mijloace specifice în vederea atingerii unui scop politic și care provoacă un sentiment de teamă. Dintre cele mai importante acte de acest gen, amintim asasinarea foștilor președinți John Fitzgerald Kenedy – SUA, Anwar El Sadat – Egipt, Salvador Allende – Republica Chile, a foștilor prim-miniștri ai Indiei – Indira și Radjiv Gandi, Yitzhak Rabin – Israel. Această enumerare ar putea continua cu nenumărate lovituri de stat, înfăptuite într-o serie de țări, prin numeroase acte de violență, drept urmare a cărora au căzut victime magistrați, juriști, militari, reprezentanți ai organelor de poliție. Terorismul politic reprezintă deci o amenințare directă pentru ordinea de drept a unui stat [2, p. 52].

Majoritatea organizațiilor teroriste din lume, inclusiv fundamentalismul is-

lamic, practică, de fapt, un terorism politic. Formele de manifestare a terorismului politic sunt numeroase. Ele se încadrează totuși în câteva categorii [6, p. 25]:

- terorismul explicit sau implicit pus în aplicare de majoritatea statelor cu regimuri totalitare;

- terorismul exercitat de organizațiile politice extremiste (majoritatea organizațiilor teroriste din Europa și din America Latină, spre exemplu, au la bază ideologii politice de natură comunistă, unele neo-nazistă sau din sfera a ceea ce am putea numi ”exclusivismul” sau ”fundamentalismul politic”);

- terorismul practicat de persoane influente, grupuri de interese etc.;

- terorismul Puterii.

Pe parcursul istoriei, extremiștii au practicat terorismul pentru a genera frica și a impune o schimbare în comportament. Până în sec. al XIX-lea teroriștii acordau, de obicei, unor categorii de oameni imunitate la atac, și anume: femeilor, copiilor și bătrânilor. Dezvoltarea statelor birocratice a dus la schimbări profunde în terorism. Teroriștii au înțeles că moartea unui singur individ, chiar și a monarhului, nu produce neapărat schimbările politice pe care și le doreau. Teroriștii au reacționat prin folosirea unei metode indirecte de atac. Aceste atacuri indirecte au creat o atmosferă publică de neliniște și neîncredere în guvern. Spontaneitatea și raritatea aparentă a actelor face, practic, imposibilă protecția de către guverne a tuturor victimelor potențiale. Societatea cere protecția pe care statul nu o poate acorda [3, p. 43].

Grupurile de tip extremist sunt constituite în baza anumitor legități, și anume [4, p. 47]:

- autonomia organizației de luptă în cadrul partidului politic corespunzător, fapt ce creează celui din urmă posibilități de manevrare pe arena politică;

- selectarea într-o astfel de organizație a anumitor oameni care se deosebesc prin conștiință extremistă, forme marginale de activitate socială, tendință de autojertfire. Printre asemenea persoane, după cum demonstrează practica luptei cu terorismul, sunt mulți oameni talentați care creează organizații clandestine și asigură funcționarea lor;

- pregătirea și efectuarea actelor teroriste în serie sub forma asasinării persoanelor cunoscute, exploziilor în locurile publice, organizării accidentelor rutiere, luării de ostatici, atacării întreprinderilor, organizațiilor, instituțiilor, a ambasadelor etc. și înaintarea ultimatelor organelor de stat;

- sprijinirea pe formațiuni înarmate ilegale, care duc în anumite regiuni geografice un război de gherilă. În cazul dat este caracteristic tandemul clandestinității și simbioza acțiunii teroriste cu acțiunile militare din regiune;

- sprijinirea pe mijloacele de informare în masă atât oficiale, cât și clandestine, cu scop de propagandă în rândurile populației din diferite păături sociale, formarea a adeptilor acțiunilor sale;

- infiltrarea în cadrul organelor de drept a funcționarilor simpatizanți ai formațiunilor teroriste care i-ar asigura cu informația necesară în ce privește activitatea acestor instituții;

- stabilirea legăturilor cu structurile analogice din străinătate, care le-ar oferi mijloace materiale și informaționale.

Scopul final urmărit de terorism este de natură politică, oricare ar fi psihologia de grup sau motivele personale ale indivizilor care recurg la acte de terorism deoarece ei nu urmăresc obținerea câștigului material, ci realizarea unor obiective politice. Terorismul este relaționat cu indivizi sau grupuri care urmăresc răsturnarea regimurilor politice, cu corectarea unor deficiențe sociale sau erodarea ordinii politice internaționale.

Scopul operațiunilor este acela de a influența deciziile politice, de a determina un guvern ori un grup politic aflat la putere să se conformeze intereselor teroriste [5, p. 213].

Acest tip de razboi va fi permanent și pretutindeni, iar inamicul va fi difuz, greu de identificat și localizat, ceea ce va face aproape imposibilă descoperirea și anihilarea lui cu mijloace convenționale.

Referințe bibliografice:

1. Dumitru Virgil Diaconu. *Terorismul. Repere juridice și istorice*. Ed. All Beck. București: 2004, 356 p.

2. Oleg Balan. *Terorismul – fenomen global*. Conferința științifico-practică *Aplicarea tehnologiilor moderne în procesul de instruire a funcționarilor de poliție și ofițerilor trupelor de carabinieri în instituțiile de învățământ ale MAI privind prevenirea și contracararea terorismului*. Chișinău: 2002, 122 p.

3. Oleg Balan. *Terorismul – crimă internațională*. Chișinău: 1998, 144 p.

4. Gheorghe Gladchii, Vitalie Sîli. *Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal*. Chișinău: 2004, 282 p.

5. Natalia Chiper. *Apariția istorică și noțiunea terorismului. Unele aspecte criminologice privind autorii actelor teroriste*. Materialele conferinței științifico-practice internaționale *Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice*. Chișinău: 2005, 399 p.

6. <http://cssas.unap.ro>, Centrul de Studii Strategice de Securitate Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist. Războiul împotriva terorismului, București, 2002, 77 p.

Veaceslav GUȚAN,

lector superior universitar

al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

CRIMINALITATEA ECONOMICO-FINANCIARĂ – FACTOR DETERMINANT ÎN FINANȚAREA SEPARATISMULUI: PROBLEME ȘI CONSECINȚE

Rezumat

Conflictele violente de natură etnică, religioasă sau culturală pe care le trăiește lumea nu pot schimba totul și în nici un caz acest proces din cauza fenomenului globalizării. Totuși percepția pe care o avem sau modul în care conflictele sunt prezentate, un rol major îl joacă lupta globală în privirea terorismului, separatismului, care are cea mai semnificativă influență asupra percepției și reprezentărilor sociale asupra conflictelor armate.

Criminalitatea economică și separatismul economic au acționat alimentând și finanțând mișcările separatiste și continuă să o facă și în prezent prin sistemele bancare fragile, unde se transferă sume enorme de bani murdari din interior sau din exterior de către forțele ostile care vor să destabilizeze situația economică, politică și socială care generează o serie de efecte negative prin manifestările sale profunde și durabile în procesul pentru crearea unor zone, regiuni necontrolate de structurile statale, așa-zisele conflicte înghețate, care se fac prin război sau confruntări. Prin urmare, acțiunile separatiste au un impact considerabil asupra proceselor ce determină existența și activitatea statului.

Cuvinte-cheie: criminalitatea economico-financiară – sistem bancar, transferuri ilegale de surse financiare, spălare de bani, conflicte înghețate, mișcări separatiste.

Summary

Violent conflicts of ethnic, religious and cultural world that we live does not change everything and in the same way does not the globalization. However, the perception that we have or how conflicts are presented, a major role is played by the global fight against terrorism, separatism, which has the most significant influence on perception and social representations of armed conflicts.

Crime and economic separatism fueled and funded separatist movements and continues to do so today through fragile banking systems, in which are transferred enormous amounts of «dirty money» from the inside or from the outside by hostile forces who want to destabilize the economical, social and political situation. This situation generates a series of deep and lasting negative effects through their manifestations, in the process of which are created uncontrolled territories by the state structures, so-called «frozen conflicts», culminating with war or military confrontation. Consequently, the separatist actions have a significant impact on the processes that determine the existence and activity of the state.

Keywords: economical and financial criminality, the banking system, illegal transfers of financial resources, money laundering, frozen conflicts, separatist movements.

Introducere. Dezvoltarea normală a unei economii moderne este permanent amenințată de cantitatea și calitatea actelor și faptelor ilicite, criminale comise, iar autoritățile publice și cele cu statut special sunt acelea care răspund de asigurarea ordinii competiționale pe piața bunurilor și serviciilor, de transparența capitalurilor și a muncii, de asigurarea eficienței și eficacității justiției pentru apărarea drepturilor și rezolvarea conflictelor.

În prezent, evoluția societăților contemporane evidențiază faptul că, deși s-au intensificat măsurile și intervențiile autorităților publice autorizate de supraveghere și control împotriva faptelor de criminalitate, se constată o recrudescență și o multiplicare a faptelor ilicite comise în domeniul economico-financiar, bancar, inclusiv prin șantaj, corupție, spălare de bani și chiar cu violență și agresivitate.

Astfel, actele de înaltă criminalitate comise prin violență și corupție tind să devină deosebit de intense și periculoase pentru stabilitatea și securitatea instituțiilor, grupurilor și indivizilor, fiind asociate de multe ori cu cele de crimă organizată, terorism, separatism și violență instituționalizată, specifice „subculturilor” violenței și crimei profesionalizate.

Majoritatea specialiștilor și cercetătorilor în criminologie constată că sursele recrudescenței și multiplicării actelor de înaltă criminalitate rezidă în perpetuarea unei structuri politice, economice și normative deficitare, în menținerea și accentuarea discrepanțelor sociale și economice dintre indivizi, grupuri și comunități și în intensificarea conflictelor și tensiunilor sociale și etnice-separatiste.

Metode și materiale aplicate. În studiu au fost utilizate metoda comparată de analiză, metodica logică prin aplicarea procedeeleor logice de inducție, deducție și sinteză. Scopul prezentului demers științific îl prezintă abordarea măsurilor de prevenire și de asigurare a eficienței și eficacității autorităților publice, inclusiv a celor cu statut special pentru apărarea drepturilor și rezolvarea conflictelor înghețate.

Rezultate obținute și discuții. Criminalitatea și lupta pentru prevenirea și combaterea criminalității economice, prin natura lor, sunt concepte pluridisciplinare și comportă multiple abordări conceptuale și operaționale. Ele pot fi analizate din perspectivă juridică, criminologică, istorică, social-politică, filosofică, logico-sistematică, etică, biologică, etnică [1, p. 13].

Reacția societății față de infraționalitatea în domeniul afacerilor este de asemenea, reținută comparativ cu reacția față de infraționalitatea clasică. Criminalitatea economică se desfășoară în contextul vieții economice, al afacerilor și al finanțelor prin metode și mijloace care nu fac, în principiu, apel la forță și la violență fizică, astfel că acest încât de criminalitate nu este cunoscut, iar când este cunoscut este tratat cu indiferență.

Pe fondul eludării deliberate a cadrului legislativ, criminalitatea gulerelor albe implică evaziuni și fraude fiscale, corupție și șantaj, activități bancare ilegale, spălare de bani pentru finanțarea terorismului și a separatismului și alte violări ale legii ca o parte a unei ocupații sau afaceri în scopul de a-și asigura profituri ilicite imense [2, p. 8].

Criminalitatea economico-financiară organizată constituie unul din cele mai grave fenomene cu care se confruntă, în prezent, comunitatea internațională, aceasta presupunând derularea unor acțiuni criminale mult mai periculoase decât cele obișnuite, bazate pe recrutarea de persoane specializate în diverse domenii de activitate (domeniul financiar-bancar prin care se pot efectua tranzacții financiare suspecte), utilizarea tehnologiilor moderne pentru accesul la informații confidențiale, o anumită continuitate în sistemul de operare, strategii la nivel național, internațional de natură a leza nu numai sistemul economic-financiar, dar și stabilitatea, independența unei națiuni sau a națiunilor [3, p. 23].

Specific activităților ilegale ale criminalității economico-financiare este faptul că acestea sunt realizate prin:

- procedee violente, înșelătoare cu abilitate și ingeniozitate;
- procedee frauduloase, falsuri și contrafaceri;
- abuzuri de putere, spălare de bani și corupție;
- exploatarea secretelor comerciale sau a datelor confidentiale.

Aceste infracțiuni impun și necesitatea unei specializări rapide și permanente a autorităților statului în domeniul securității, de control și de sancționare, deoarece asemenea fapte provoacă prejudicii securității naționale, patrimoniale considerabile[4, p. 2].

Structurile de criminalitate economico-financiară și cea organizată susținute de o puternică forță financiară, în special subterană, care le asigură o impresionantă capacitate de influențare și de intervenție pentru realizarea propriilor scopuri și interese, precum și o mare flexibilitate și mobilitate în raport cu factorii de control social, tind permanent să periclitizeze securitatea statelor și să afecteze stabilitatea instituțiilor publice, constituindu-se astfel într-o adevărată frână în calea dezvoltării economico-sociale și a democrației [5, p. 765].

Criminalitatea economică, corupția, spălarea de bani și alte forme de criminalitate gravă, inclusiv finanțarea separatismului prin instituțiile financiar-bancare constituie motive prioritare de îngrijorare a statelor europene din ultimii ani. De aceea statele trebuie să-și îndrepte atenția și asupra problematicii fondurilor clasei politice, inclusiv asupra finanțării partidelor politice, campaniilor electorale și a mișcărilor separatiste din zonele unde există conflicte înghețate, având consecințe negative asupra stabilității și păcii regionale și mondiale [6, p. 5].

Separatismul este o tendință de separare de la un întreg. Sub aspect politic, el se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriu deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Separatismul se manifestă în formă economică, politică, acționând în special prin intermediul propagandei și în forme violente, utilizând forța armată sau mijloace teroriste pentru a diviza statul, fiind sprijinite și finanțate din exterior și din interior. Formele extreme de separatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane doresc să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri separatiști doresc să se realizeze în calitate de „lideri de stat” și să întemeieze birocrății noi care să fie plătite de „popoarele autodeterminate” în cazul reușitei mișcării separatiste. Pretendenții la funcțiile de „lideri ai statului” profită de apariția unui pretext pentru a amplifica nemulțumirea populației din regiune față de autoritățile centrale, bazându-se pe realități obiective, cum ar fi specificul istoriei regiunii sau politica statului față de regiune și utilizând diferite metode de manipulare a opiniei publice.

Asemenea acțiuni sunt, de regulă, realizate cu un suport financiar nelegitim și moral din exterior care vine doar pentru realizarea unor interese geopolitice proprii cum ar fi Federatia Rusă în cazurile conflictelor înghețate: cele din spațiul ex-sovietic (Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia) care se pot activa oricând așa cum au demonstrat evenimentele din Ucraina, lupta dintre armata națională a Ucrainei cu separatiștii proruși din regiunile Donețk și Luhansk, având susținerea

financiară, militară din partea Federației Ruse. Astfel, separatismul reprezintă în esență o problemă internă, însă el nu se manifestă doar în această calitate, regiunea separatistă creând contradicții (directe sau indirecte) între două sau mai multe state. Iar violarea dreptului internațional, mai ales în cazul utilizării forței militare sau metodelor teroriste de luptă implică în procesul reglementării conflictelor, apărute în baza separatismului, comunitatea internațională [7, p. 56].

Separatismul, fiind una din principale surse de limitări ale suveranității, dăunează legitimității statului în fața guvernanților, dar și în fața altor state. Prin urmare, acțiunile separatiste au un impact semnificativ asupra proceselor ce determină existența și activitatea statului. La rândul său, separatismul economic acționează alimentând prin finanțări nelegale mișcările separatiste și continuă să o facă și în prezent din exterior și din interior, pe plan intern și extern [8, p. 56].

În Republica Moldova sistemul financiar-bancar este fragil, deoarece pot fi transferate sume enorme de bani (lei moldovenești, valută străină, euro, dolari) pentru finanțarea unor mișcări separatiste în Republica Moldova, inclusiv în Transnistria, UTA Găgăuzia, a liderilor lor precum și a partidelor politice cu orientare propusă pentru destabilizarea situației sociale, economice, politice în preajma desfășurării alegerilor parlamentare și după ele.

În funcție de capacitatea statului de a asigura stabilitatea și prosperitatea economică, se păstrează legitimitatea puterii de stat, funcționalitatea efectivă a ei și independența statului față de alți actori internaționali.

Impactul separatismului care și-a atins scopul asupra suveranității statului se manifestă prin următoarele rezultate:

1. separatismul exclude din teritoriul asupra căruia se extinde suveranitatea statului o regiune, impunând frontiere interne și lipsind, de obicei, statul de control asupra unei porțiuni de frontieră de stat;

2. separatismul exclude un număr de persoane din populația supusă jurisdicției statului, lipsind statul de monopolul asupra unuia din atributele sale – cetățenia;

3. separatiștii pretind la dreptul de a reprezenta populația regiunii separatiste, punând la îndoială legalitatea și legitimitatea organelor reprezentative existente;

4. separatiștii pretind la legalizarea și legitimarea puterii instituite de ei, atribuindu-i drepturile exclusive ale statului și excluderea din competențele puterii constituționale a administrației regiunii separatiste prin :

– instituirea organelor anticonstituționale și subminarea caracterului obligatoriu al legilor statului;

– limitarea libertății puterii constituționale în luarea deciziilor și extinderea lor asupra regiunii separatiste;

– constituirea organelor de control și constrângere ilegale, respingând, astfel, dreptul exclusiv al statului de a aplica forța, inclusiv cea fizică și subminând capacitatea de a garanta securitatea locuitorilor statului;

– promovarea secesiunii teritoriale, care diminuează potențialul economic al statului, limitează monopolul asupra dreptului de a colecta impozite și taxe vamale;

5. separatismul subminează statutul internațional al statului prin limitarea suveranității interne, contribuind la implicarea din exterior și sporirea perico-

lului pentru securitatea regională și mondială.

Conflictul din zona de est a RM (în continuare – Transnistria) a fost perceput de opinia publică atât din R. Moldova, cât și în afara ei, drept un conflict interetnic, politic, act de agresiune militară din partea F. Ruse. Totodată, stabilitatea regimului instaurat în zona controlată de regimul separatist, pasivitatea, lipsa de consecutivitate, cedările unilaterale ale conducerii de la Chișinău nu pot fi explicate dacă nu se ia în considerație și aspectul economic al problemei.

Activitatea ilegală cea mai profitabilă din Transnistria a fost monopolizarea economiei de către unele structuri economice, care activau în strânsă „colaborare” cu liderii separatiști și sub protecția lor.

Crimele ce țin de comerțul ilegal cu armament, droguri etc. sunt, pe de o parte, evidente. Totodată, este dificil să fie documentate, dar există totuși o categorie de infracțiuni care lasă urme evidente și sunt documentate de structurile de stat ale RM.

Este vorba de tranzitul în Transnistria al mărfurilor accizate prin punctele vamale la frontiera RM cu România. Acest lucru a devenit posibil din cauza cedărilor unilaterale ale RM, ce se datorează lipsei de voință politică, incompetenței și corupției elitei politice de la Chișinău, care prin acțiunile sale nepăsătoare a intensificat fluxul imens de contrabandă ce trecea prin Transnistria și a permis supraviețuirea și consolidarea pozițiilor economice ale regimului separatist [9].

Situația din stânga Nistrului provoacă și alte manifestări de separatism, cel găgăuz, spre exemplu, prin incitare, susținere directă și colaborare „fructuoasă” exprimată în semnarea acordurilor de colaborare economică, deschiderea, reprezentanței oficiale a Găgăuz-Yeri în Tiraspol și mai ales prin susținerea reciprocă în momente de tensionare a relațiilor uneia din regiunile separatiste cu Chișinăul. Faptul că o unitate teritorial-administrativă a statului recunoaște statutul la care pretinde regiunea separatistă în cadrul aceluiași stat și acționează în mod anticonstituțional demonstrează autoritatea slăbită a centrului politic al statului.

Atentatele la suveranitatea RM provin din interesele economice ale actorilor externi, de exemplu, Rusia acceptă înființarea întreprinderilor mixte ruso-transnistriene, fapt văzut la Tiraspol drept metodă obișnuită de căutare a investițiilor străine. Acestea nu pot fi înființate legal fără acordul Chișinăului și nu pot activa legal în baza „legilor” transnistriene decât în care Moscova recunoaște drepturile suverane ale RMN.

Rusia manifestă lipsă de respect față de RM și pretinde la înglobarea economiei transnistriene în cea rusă. Suportul financiar din partea Rusiei a fost necesar regimului separatist atât în perioada conflictului militar, cât și pe parcursul anilor următori și până în prezent, pentru consolidarea forțelor din punct de vedere politic, militar, economic.

În RM, în general, nu există probleme etnice, poate doar la nivel lingvistic. De exemplu, bașcanul Mihail Formuzal a declarat că Găgăuzia va ieși din componența RM dacă va fi semnat acordul de asociere cu UE. Acest mesaj poate fi catalogat ca un exemplu de promovare a separatismului în RM.

Totuși elementul fundamental al unui focar de instabilitate îl prezintă focarul extern. Rusia urmărește o expansiune geopolitică și în acest context riscul sepa-

ratismului în RM este posibil, fiind promovat prin organizațiile neguvernamentale și partide politice finanțate de Moscova. Rusia apără interesele rușilor în statele slabe unde i se permite din punct de vedere politic, acolo unde poate influența și recurge la manifestații de separatism. De aceea acordul de asociere cu UE transferă RM într-un spațiu de securitate, de libertate și comerț liber. În acest context, autoritățile ar trebui să opereze mai multe schimbări de ordin legislativ și anume la Legea cu privire la SIS, CPP, CP pentru ca organele de drept să depisteze și să contracareze la timp toate acțiunile de promovare a separatismului pe teritoriul țării, iar Ministerul Justiției să nu înregistreze și să interzică partidele politice care promovează acțiuni de separatism și sunt finanțate și susținute economic din exterior.

Implicarea frauduloasă a băncilor rezidente ale RM în spălarea de bani transferuri ilegale, provenite din F. Rusă, afectează grav credibilitatea sistemului bancar și a statului RM. De exemplu, BNM a acceptat vânzarea către banca de stat a F. Ruse Vneșne-Exonombank a unui pachet important de acțiuni al băncii de economii a RM. Cedarea controlului asupra unei bănci cu capital de stat către guvernul F. Ruse contravine interesului național și parcursului european al RM, punând la dispoziția Moscovei și a oligarhilor oficiali securitatea financiară a statului RM. Această tranzacție a fost aprobată în mod iresponsabil, în condițiile când banca rusească constituie una dintre țintele extinderii sancțiunilor SUA și UE și este sub investigație în Ucraina pentru bănuiele și implicare în finanțarea separatismului și a grupărilor teroriste. Despre separatismul susținut din exterior, și anume de F. Rusă, avem exemplul Ucrainei, unde procuratura ucraineană a deschis o urmărirea penală împotriva băncii publice ruse Sberbank și a altor 14 bănci din Ucraina suspectate de finanțare a terorismului și a separatismului în Ucraina, în regiunile ocupate de forțele proruse Donețk și Luhansk. Organele de drept ale Ucrainei au pornit 300 de cauze penale privind finanțarea separatismului și a terorismului. Autoritățile din Ucraina au descoperit mai multe cazuri când sume uriașe de bani erau depistate de pasageri în trenurile care veneau din Crimeea; într-un caz a fost vorba de o sumă de 5mln de grive (circa 400 000 de dolari) etc.

Toate aceste evenimente și tendințe pot afecta grav parcursul european al Ucrainei și influențează negativ asupra RM. Fără să asigurăm securitatea economică financiară a statului, putem să fim expuși unor presiuni externe de nerezistat pentru abandonarea opțiunii europene. Punerea la dispoziția agenților F. Ruse a sistemului bancar din RM pentru efectuarea tranzacțiilor suspecte, spălarea banilor furați de la cetățenii de rând din această țară, bani care pot fi ulterior folosiți pentru finanțarea separatismului, inclusiv în RM, este un act de înaltă trădare a neamului.

Concluzii. Reieșind din cele expuse, trebuie menționat că statul are sarcina primordială de a asigura stabilitatea și prosperitatea economică, de a păstra legitimitatea puterii de stat, funcționalitatea efectivă a ei și independența statului de alți actori internaționali.

Separatismul politic poate avea o multitudine de consecințe cu urmări negative atât pentru statul afectat de secesiune, cât și pentru regiunea în care el se află. Pe de altă parte, consecințele generate de mișcările separatiste privesc toate domeniile de activitate umană din statul care trăiește acest eveniment, precum și stabilitatea și securitatea din regiune.

În deplin consens cu locul de manifestare a efectelor mișcărilor separatiste se pot distinge consecințe interne și externe. Printre consecințele interne se numără:

- producerea de disfuncționalități majore în toate instituțiile statului;
- crearea unui precedent periculos în ceea ce privește destrămarea unor state suverane independente și recunoscute ca subiect de drept internațional;
- consecințe economice, sociale, politice.
- Pe plan extern sunt următoarele consecințe:
 - creșterea semnificativă a numărului statelor comunității internaționale;
 - apariția pe harta lumii a unor entități statale auto proclamate, dar care au de fapt statut de „conflicte înghețate”;
 - generarea unui climat de insecuritate;
 - crearea unui precedent [10].

În principal, mișcarea separatistă își urmărește scopurile fie pe cale violentă, folosind formațiuni paramilitare proprii, fie apelând la mijloacele oferite de democrație. În ansamblu, mișcarea separatistă are o mulțime de efecte negative în ceea ce privește securitatea umană, economică, națională și internațională. De aceea orice stat, inclusiv RM, nu este de acord cu mișcările separatiste. Important este faptul că pentru moment statul RM se confruntă cu mișcări separatiste pe teritoriul său, legate de conflictul din zona de est a RM (Transnistria) și alte localități unde locuiesc minorități etnice. În aceste condiții este necesar de adoptat acele măsuri ce se impun în deplin consens cu legile și mai ales cu Constituția țării pentru a gestiona o asemenea problemă potrivit valorilor și intereselor naționale fundamentale [11, p. 115].

Bibliografie

1. Dr. N. Moldoveanu, Criminalitatea economică-financiară, Ed. Global Print, București, 1999.
2. Costică Voicu, Florin Sandu, Alexandru Boroș, Ioan Molnar, Drept penal al afacerilor, Ed. Rosetti, București, 2002.
3. G. Gindecelli-Delage, Droit pénal des affaires, Dalloz, 1996.
4. Tutor Amza, Criminologie, tratat de teorie și politică criminologică, Ed. Lumina Lex, București, 2002.
5. Council of Europe, Organised Crime Situation Report 2005 „Focus on the Threat of Economic Crime”.
6. Institutul de Politici Publice Ira Burac: Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în R. Moldova, Chișinău, 2002.
7. Centrul de studii strategice de apărare și securitate. Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010. Dr. Petre Duțu, „Golbalizare versus separatism politic”.
8. <http://www.Transnistria.md/ro/articles/0/541/>
9. 1/61112 <http://www.ipn.md/ro/special>
10. Cf. Liste des mouvements autonomistes ou séparatistes actifs-wikipedia.htm.
11. Centrul de studii strategice de apărare și securitate. Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010. Dr. Petre Duțu, „Golbalizare versus separatism politic”.

Vitalie IONAȘCU,

master în drept, doctorand, lector universitar

al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI

PROBLEME PRIVIND ASIGURAREA DREPTULUI PERSOANEI LA LIBERA CIRCULAȚIE ÎN REGIUNEA TRANSNISTREANĂ

Rezumat

În pofida asumării unor angajamente clare, administrația regiunii separatiste de la Tiraspol încalcă permanent dreptul la libera circulație. Aceasta se realizează prin instituirea unor restricții nejustificate pentru accesul persoanelor în localitățile din stânga Nistrului prin cerința completării așa-numitei carte migrațională la traversarea liniei administrative, impunerea înregistrării autovehiculelor conform regulilor interne care contravin standardelor stabilite, percheziționarea detaliată a vehiculelor și a bunurilor, blocarea ilegală a arterelor de transport, reținerea ilegală a automobilelor, introducerea în lista neagră a unor a unor oficiali și funcționari publici, obligarea legitimării cu acte nerecunoscute pe teritoriul țării și aplicarea amenzilor pentru lipsa acestora.

Acest conflict are un caracter politic și este regretabil faptul că Rusia își promovează în mod abuziv interesele pe teritoriul Republicii Moldova, fapt ce afectează în mod direct drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor.

Cuvinte-cheie: libera circulație, regiune separatistă, conflict, neconstituțional, ilegal, taxe, control, interdicție.

Summary

Despite assuming some clear commitments, administration of separatist region of Transnistria permanent violates the right to free movement. This is done by creating unjustified restrictions for people to access left bank of Nistru localities through requirement as so-called „card migration” from crossing administrative line, imposition car registration according to internal rules contrary to standards set, searching detailed vehicles and property, blocking illegal transportation arteries, illegal arrest of cars, introduction a blacklist of officials and civil servants, obligation legitimizing with documents unrecognized in the country and fines for their absence.

This conflict has a political character and it is regrettable that Russia promotes its abusive her interests in Moldova which directly affects the constitutional rights and freedoms of citizens.

Key-words: free movement, a separatist region, conflict, unconstitutional, unlawful, taxes, control, prohibition.

Populația din regiunea de est a Republicii Moldovei se află într-o stare de incertitudine, fiind obligată să se conformeze unor acte normative emise și aprobate de către autoritățile separatiste ale așa-numitei RM Nistrene nerecunoscută pe plan internațional. Totuși populația regiunii și respectiv populația care vizitează și tranzitează regiunea sunt afectate în cea mai mare măsură în cazul existenței impedimentelor la realizarea dreptului persoanei la libera circulație.

Dreptul persoanei la libera circulație este un drept natural al omului, o vocație a individului de a hotărî individual asupra faptului când, pe ce traseu, cu sau fără mijloc de transport, să circule, desigur, cu respectarea tuturor regulilor de circulație și a altor prevederi stabilite de legislație.

Dreptul la libera circulație pe teritoriul Transnistriei este garantat de legislația națională atât a Republicii Moldova, cât și a Federației Ruse. Astfel, în conformitate cu prevederile Acordului privind principiile soluționării pașnice a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova, „părțile în conflict consideră inadmisibilă aplicarea unor sancțiuni sau blocade. În acest context vor fi prompt înlăturate orice obstacole din calea circulației mărfurilor, serviciilor și persoanelor...” [1, art. 5]. În susținerea prevederilor menționate supra, a fost semnată Decizia protocolară din 27.02.2014 cu referire la eliminarea tuturor barierelor artificial create și asigurarea accesului nestingherit în localitățile din stânga Nistrului și în municipiul Bender.

De facto, constatăm că nu este creat mecanismul de implementare a acestor prevederi. Mai mult ca atât, situația pentru moment este de așa natură încât, grație acestui acord, a și fost efectuată delimitarea sferelor de influență dintre organele constituționale și cele autoprocimate, susținute de Federația Rusă. În conformitate cu prevederile Tratatului de la Roma din 25 martie 1957, la care Republica Moldova tinde de a se alinia, dreptul la libera circulație este privit prin prisma a patru aspecte importante, care se referă la:

- libera circulație a persoanelor;
- libera circulație a mărfurilor;
- libera circulație a serviciilor;
- libera circulație a capitalului [2, art. 3].

Aceste libertăți aveau drept scop o apropiere treptată a politicilor economice dintre statele membre pentru o dezvoltare armonioasă a activităților economice, o creștere durabilă și echilibrată, o stabilitate crescândă, o creștere accelerată a nivelului de trai și relații mai strânse între ele. Mai mult ca atât, aceste standarde funcționează eficient și rezolvă problemele ce țin de respectarea liberei circulații între diverse state din Europa, și acest exemplu pozitiv ar putea fi preluat de Republica Moldova pentru a soluționa problema liberei circulații în interiorul țării.

Aceleași scopuri, în plan intern, sunt urmărite și de către părțile semnatare ale Acordului din 1992, cu toate că în prezent prevederile privind libera circulație rămân a fi mai mult declarative [3, p. 7].

Deși regiunea separatistă se află *de jure* în componența Republicii Moldova, autoritățile separatiste controlează acea parte din teritoriul aflată la est de râul Nistru, dar și șase comune, precum și municipiul Tighina situate la vest de Nistru [4].

Transnistria este privită la nivel internațional și de guvernul Republicii Moldova ca o regiune autonomă a Moldovei, denumită „Unitatea teritorială din stânga Nistrului, UTSG”, dar în fapt și-a declarat independența sub numele de „Republica Moldovenească Nistreană”, cu capitala la Tiraspol și în realitate Republica Moldova nu controlează teritoriul din stânga Nistrului. Mai mult ca atât, majoritatea problemelor apar în legătură cu existența și funcționarea a două sisteme de drept diferite în aceste teritorii.

Un aspect important ce ține de libertatea de circulație în regiunea transnistreană a Republicii Moldova l-a constituit aplicarea unor taxe pentru persoanele care vizitează sau tranzitează această regiune. În mod special de aplicarea acestor

taxe erau afectate persoanele cu domiciliul în partea dreaptă a râului Nistru, dar care activau pe malul stâng sau erau nevoite din alte considerente să traverseze această „frontieră” pentru a ajunge în regiune.

Pentru prima dată taxa de migrație a fost instituită la data de 15 aprilie 2003, concomitent cu crearea în cadrul Ministerului de Interne din Transnistria a serviciului de migrație [5]. Taxa de migrație constituia echivalentul unui salariu minim convențional, circa 0,63 dolari SUA, aproximativ 8 lei. Categoriile de persoane eliberate de la achitarea acestei taxe erau specificate în legea bugetului local pentru fiecare an în parte. Taxa de migrație a fost anulată la data de 01.01.2008, prin legea bugetului pentru anul respectiv. Drept temei pentru anularea acestei taxe a servit motivul formal precum că activitatea serviciului de migrație era finanțată în proporție de 100 % în baza încasărilor. Informații reale privitoare la venitul obținut de la încasarea taxei de migrație nu există. Cu toate acestea, în urma aprobării acestor modificări la legislația locală, reprezentanții ministerului de interne al RMN au comunicat că vor avea nevoie de un supliment de circa 1,2 mln dolari SUA pentru a acoperi diferența de finanțare.

Inițial, aceste taxe erau încasate de la toate persoanele care nu aveau viză de reședință permanentă pe teritoriul regiunii transnistrene, care vizitau sau traversau regiunea. Între timp în anul 2006 prin art.19 al „legii” bugetului de achitarea acestei taxe au fost scutite mai multe categorii de persoane, și anume locuitorii satelor care conform constituției RMN intră în componența acesteia. Este vorba de satele Molovata Nouă, Hagimus, Cocieri, Vasilevca, Doroțcaia, Pârâta, Coșnița, Pohrebea și Copanca. Mai mult ca atât, de achitarea taxei de migrație au fost scutiți și locuitorii satelor amplasate la o distanță de 500 metri de la „frontiera” RMN [3, p. 9].

În realitate, această normă funcționa cu excepția ultimei mențiuni legată de localitățile amplasate la distanța de 500 metri de la „frontieră”. Este relevantă situația satului Sănătăuca, amplasat pe malul drept al Nistrului și respectiv la o distanță mai mică de 500 metri de la așa-zisul hotar. Cu toate acestea, locuitorii satului respectiv erau obligați de serviciul de migrație să achite taxa de tranzit. Abia în toamna anului 2007, după acțiuni de informare a populației și sensibilizare a opiniei publice, majoritatea locuitorilor satului Sănătăuca au refuzat achitarea acestor taxe ilegale. Este de menționat că autoritățile neconstituționale în cazul refuzului persoanelor de a achita taxele nu au efectuat presiuni și permiteau accesul în regiune, doar persoanele care nu cunoșteau aceste prevederi sau nu erau insistente achitau în continuare taxa de migrație.

În conformitate cu legea bugetului regiunii pentru anul 2008, prevederile cu privire la taxa de migrație nu au mai fost incluse, astfel că au fost scutite de achitarea acestei taxe toate persoanele care tranzitează regiunea sau o vizitează pe o perioadă de scurtă durată. Astfel, începând cu 1 ianuarie 2008 cetățenii Republicii Moldova au fost scutiți de achitarea taxei de migrație. Această decizie luată de către administrația de la Tiraspol a fost salutăată de către toate persoanele care tranzitează sau vizitează regiunea.

În acea perioadă taxa de migrație nu se impunea dacă șederea în regiune nu depășește 10 ore. La trecerea „frontierei” colaboratorii serviciului de migrație

impun completarea unui formular de „carte migrațională” în care se menționează datele de identitate ale persoanei, data și ora intrării în regiune. Completarea formularului respectiv durează circa 20 de minute, din care considerente trecerea „frontierei” este mai îndelungată decât controalele vamale. Pentru posibilitatea de a sta în regiune mai mult de 10 ore, autoritățile transnistrene interpretează depășirea acestui termen ca fiind deja un trai pe acest teritoriu, care urmează a fi înregistrat, pentru care se încasa o taxă de două ori mai mare ca taxa de migrație, care pentru moment era de circa 17 lei (cca 1,10 Euro). În cazul în care persoana nu respecta termenele de 10 ore, ea risca să fie trasă la răspundere administrativă în conformitate cu prevederile art.192 Cod cu privire la contravențiile administrative al RMN, care prevede posibilitatea aplicării unei amenzi în mărime de până la 5 unități convenționale, ceea ce constituie circa 50 de lei (cca 3,1 Euro) [6, art. 192]. Deocamdată s-a renunțat și la aceste taxe, cetățenii având posibilitatea să se afle o perioadă mai îndelungată pe teritoriul Transnistriei, fapt despre care se menționa în „carta migrațională”, care este obligatorie pentru prezentare în cazul părăsirii teritoriului Transnistriei. În caz de pierdere, la așa-numitele frontiere reprezentanții serviciului de migrație rețin persoanele și aplică sancțiuni administrative.

În prezent, chiar dacă s-a renunțat și la completarea cărților migraționale la trecerea așa-ziselor hotare este obligatorie înregistrarea electronică cu comunicarea datelor personale, a termenului de ședere și a locului temporar de aflare.

Prin urmare, dacă nu este respectat termenul de ședere anunțat inițial, persoana este trasă la răspundere contravențională.

O altă problemă sesizată de locuitorii din partea stângă a Nistrului este impunerea de a perfecta declarații vamale verbale și scrise la trecerea prin posturile vamale interne. Persoanele date consideră această procedură umilitoare și ilegală din motivul că nu au părăsit sau intrat pe teritoriul vamal al Republicii Moldova.

De această problemă cel mai des sunt afectați locuitorii satelor Pohrebea, Doroțcaia, Coșnița și Pârâta care sunt nevoiți să treacă zilnic prin postul vamal intern. Acest post vamal intern este amplasat în imediata apropiere a podului de peste Nistru pe traseul Chișinău-Coșnița și izolează aceste localități aflate sub controlul organelor constituționale de partea dreaptă a Nistrului. Alte posturi vamale ale organelor transnistrene sunt amplasate la ieșirea din satele Doroțcaia și Pohrebea. Respectiv locuitorii acestor patru localități sunt izolați din două părți de posturi vamale și de control [3, p. 14].

În general, procedura de declarare la care sunt supuși locuitorii acestei regiuni poate fi de două tipuri, orală și scrisă, în funcție de situație și la discreția lucrătorilor vamali [7, art. 218]. Dacă procedura de declarare orală este una rapidă și persoanele sunt deja deprinse cu aceasta, au fost sesizate cazuri când persoanele au fost impuse să întocmească declarații scrise privind mărfurile pe care le au asupra lor. Orice deplasare a mărfurilor impune trecerea unor proceduri speciale de control prin care în mod evident se limitează dreptul la o liberă circulație. Dacă momentan soluționarea problemei privind retragerea postului vamal amplasat de organele transnistrene este imposibilă, deoarece nu depinde de voința organelor constituționale, atunci amplasarea postului vamal intern al Republicii Moldova

trezește indignarea tuturor cetățenilor din aceste localități.

În conformitate cu prevederile pct.23 art.1 al Codului vamal al RM, declarația vamală este un act unilateral prin care o persoană manifestă, în formele și modalitățile prevăzute de legislația vamală, voința de a plasa mărfurile sub o anumită destinație vamală, iar în conformitate cu prevederile art.173 a Codului vamal al RM sunt declarate organului vamal mărfurile și mijloacele de transport care trec frontiera vamală. În conformitate cu prevederile alin.(3), art.4 al Codului vamal al RM, frontiera de stat a Republicii Moldova, perimetrul zonelor libere și al antrepozitelor vamale constituie frontiera vamală a Republicii Moldova. Astfel, *de jure*, trecerea frontierei vamale presupune și trecerea frontierei de stat. În această situație impunerea locuitorilor din partea stângă a Nistrului să perfecteze declarații vamale este ilegală, deoarece acestea din urmă nu au trecut frontiera de stat și vamală a țării.

Mai mult ca atât, modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoanele fizice este reglementat prin Legea nr.1569 din 20 decembrie 2002. În conformitate cu prevederile acestei legi [8, art. 4], sunt supuse declarării obligatorii doar bunurile trecute peste frontiera vamală a Republicii Moldova.

Astfel, impunerea perfectării declarațiilor vamale scrise are un caracter periodic și neuniform, în funcție de voința și calificarea inspectorilor vamali. Cu toate acestea, merită să semnalăm faptul că locuitorii din cele patru sate indicate mai sus au declarat că sunt nemulțumiți și de faptul că sunt impuși să perfecteze declarații vamale scrise, pe când autobuzele de rută internaționale care se deplasează pe acest traseu în Ucraina, la ieșire și intrare în aceste posturi vamale interne nu întocmesc declarații vamale scrise, cu toate că e evident că pasagerii acestor autobuze vor părăsi sau au intrat pe teritoriul vamal al Republicii Moldova [3, p. 15].

O problemă stringentă care afectează libertatea de circulație a persoanelor care locuiesc pe teritoriile controlate efectiv de autoritățile transnistrene este impunerea acestora din urmă să-și înregistreze locul de trai pe o adresă anumită.

Această procedură își are rădăcinile din perioada sovietică și în popor are denumirea rusă „propiska” (înscrisoare în cartea de imobil). Esența acestei proceduri consta în faptul că persoana care nu dispune de înregistrarea respectivă era lipsită de posibilitatea de a exercita drepturi ale sale (dreptul la vot, de a se angaja la muncă etc.). Mai mult ca atât, domicilierea pe o altă adresă decât cea înregistrată era pasibilă de răspundere administrativă și penală.

Această procedură de înregistrare a fost și în Republica Moldova până în anul 1997, când Curtea Constituțională a decis neconstituționalitatea acestor norme [9]. Prin urmare, Curtea Constituțională a specificat că stabilirea domiciliului sau a reședinței este un drept al persoanei și nu o obligație, respectiv în lipsa unei astfel de înregistrări nu poate fi vorba despre anumite interdicții, limitări sau sancțiuni.

Deși în regiunea transnistreană funcționează o constituție locală, care prin articolul 25 garantează dreptul la libera circulație și libera alegere a locului de trai, această normă din punctul de vedere al ierarhiei actelor normative nu este respectată.

În CCA al RMN sunt prevăzute trei articole care în mod flagrant încalcă atât

prevederile normelor și standardelor internaționale, cât și normele constituționale proprii, locale.

Astfel, art.18.6 CCA al RMN prevede posibilitatea tragerii la răspundere a unei persoane în lipsa actului de identitate sau în lipsa vizei de domiciliu ori înregistrării temporare. Această „abatere” poate fi sancționată cu până la 30 de unități convenționale, ceea ce constituia circa 19,5 dolari SUA. În cazul unei abateri repetate pentru astfel de acțiuni amenda poate constitui până la 50 de unități convenționale, adică circa 32,5 dolari SUA, sau expulzarea cu aplicarea interdicției de a intra pe teritoriul RMN pe o perioadă de 3 ani.

La fel, în CCA al RMN este prevăzută și posibilitatea tragerii la răspundere a persoanei cu funcții de răspundere, responsabilă de respectarea regulilor de evidență a înregistrării locului de trai, care a admis domicilierea fără act de identitate sau în lipsa vizei de reședință. Această abatere poate fi sancționată cu o amendă de până la 100 de unități convenționale, ceea ce constituie circa 65 de dolari SUA. Tot acest articol prevede și posibilitatea tragerii la răspundere a cetățenilor care au admis domicilierea fără pașapoarte sau înregistrare a locului de trai la domiciliul lor. Această „abatere” poate fi sancționată cu o amendă de până la 50 de unități convenționale, adică circa 32,5 dolari SUA.

Totodată, a fost instituită posibilitatea tragerii la răspundere a persoanelor care au admis la serviciu persoane fără acte de identitate sau persoane fără viză de reședință sau domiciliu. sancțiunea pentru astfel de „abateri” constituie o amendă de până la 10 de unități convenționale, adică circa 6,5 dolari SUA. Abaterea respectivă comisă repetat pe parcursul unui an de zile poate duce la o amendă în mărime de până la 100 de unități convenționale, adică circa 65 de dolari SUA [3, p. 17].

O problemă recent apărută, care la fel împiedică exercitarea dreptului la libera circulație este faptul că locuitorilor regiunii transnistrene li se interzice deplasarea cu vehiculele personale cu numere de înmatriculare moldovenești, conform standardelor stabilite în legislația Republicii Moldova [11]. În acest sens, serviciul poliției rutiere din regiunea transnistreană ridică plăcile de înmatriculare moldovenești, motivând prin faptul că nu corespund cerințelor legislației locale. Aceste reglementări se referă în special la persoanele fizice care au viză de reședință temporară sau permanentă pe teritoriul Transnistriei și față de persoanele juridice care sunt înregistrate, la fel, pe acest teritoriu. Prin urmare, cetățenii ale căror numere au fost ridicate sunt obligați să-și înregistreze vehiculele conform prevederilor și standardelor locale [12].

Astfel, autoritățile transnistrene, obligând cetățenii să-și înregistreze vehiculele conform prevederilor locale, le îngăduiesc dreptul la libera circulație, deoarece cu aceste numere de înmatriculare este interzisă circulația prin țările care nu au recunoscut independența Transnistriei pe plan internațional, fiind permisă doar în Ucraina, Rusia și Belarus.

Un alt impediment relevat în procesul de vămuire a automobilelor cu numere transnistrene este faptul că autoritățile neconstituționale din Transnistria refuză intenționat să le iradiază de la evidență și respectiv multe din automobile care au fost vămuite în conformitate cu prevederile actuale (în condiția achitării doar a 30% din tariful stabilit) sunt reținute, de asemenea, sub pretextul că a fost încălcată

„legislația vamală”.

Acestea sunt unele dintre problemele de bază care limitează exercitarea dreptului persoanei la libera circulație atât pe plan internațional, cât și pe plan intern. Prin urmare, aceste probleme afectează în mod grav drepturile cetățenilor care sunt nevoiți să suporte următoarele consecințe:

a) din cauza reglementărilor interne taxa de migrație a afectat pe parcursul anilor 2003-2007 persoanele care au tranzitat sau au vizitat regiunea de est, cu suma de peste 8,1 milioane dolari;

b) cetățenii Republicii Moldova în perioada anilor 2006-2007 au fost discriminați în comparație cu cetățenii Federației Ruse și ai Ucrainei, prin obligarea achitării acestei taxe;

c) deși taxa de migrație a fost anulată, au fost instituite noi taxe ce depășesc de două ori suma precedentă, pentru vizite ce depășesc termenul de 10 ore în regiune;

d) organele vamale ale Republicii Moldova au instituit unele practici administrative în ceea ce privește efectuarea unor formalități ce limitează dreptul la deplasare a locuitorilor, care nu sunt prevăzute de lege, nu sunt transparente și previzibile;

e) obligativitatea deținerii vizei de reședință și obligarea locuirii numai pe adresa indicată în viza de reședință, ceea ce este neconstituțional, ilegal și contravine actelor internaționale ratificate de către Republica Moldova;

f) sancțiunile stabilite pentru nerespectarea înregistrării obligatorii sunt disproporționale și exagerate;

g) obligativitatea înregistrării vehiculelor conform cerințelor locale, ceea ce contravine actelor internaționale ratificate de către Republica Moldova în acest sens.

Situațiile descrise constituie încălcări majore ale prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului, pentru care înseși autoritățile Republicii Moldova sunt responsabile de situația creată. Astfel, consider că pentru asigurarea respectării dreptului persoanei la libera circulație în regiunea transnistreană, autoritățile Republicii Moldova trebuie să întreprindă acțiuni concrete, și anume:

– să monitorizeze în permanență evoluția situației drepturilor omului în această zonă și să promoveze în măsura posibilităților acțiuni de redresare a situației;

– să întreprindă acțiuni concrete, orientate spre înlăturarea, depășirea și neutralizarea factorilor și condițiilor care determină aceste încălcări;

– să întreprindă toate măsurile politice, economice, juridice sau altele în vederea restabilirii controlului asupra teritoriului din stânga Nistrului;

– să întreprindă măsuri în vederea recunoașterii ca fiind ilegale acele acte care au dus la violarea drepturilor omului.

Conflictul dintre Transnistria și Republica Moldova are un caracter politic și este regretabil faptul ca Rusia, folosindu-se de instabilitatea politică a Republicii Moldova, își promovează în mod abuziv interesele pe acest teritoriu, încălcând în mod flagrant drepturile și libertățile constituționale ale cetățenilor.

Bibliografie

1. Acordul privind principiile soluționării pașnice a conflictului armat din regiunea transnistreană a Moldovei, art. 5.
2. Tratatul de la Roma din 25 martie 1957, art. 3.
3. Realizarea dreptului la libera circulație în regiunea de est al Republicii Moldova, studiu, Promo-Lex, Chișinău 2008.
4. <http://ro.wikipedia.org/wiki/Transnistria>, (accesat la data de 02.02.2017).
5. www.nr2.ru/kiiev/151070.html, (accesat la data de 02.12.2016).
6. **Кодекс Приднестровской Молдавской Республики об административных правонарушениях, 19 июля 2002 г.(редакция на 31.10.2011).**
7. Таможенный Кодекс Приднестровской Молдавской Республики (редакция по состоянию на 18 августа 2012 года).
8. Legea RM nr. 1569 din 20.12.2002 cu privire la modul de introducere și scoatere a bunurilor de pe teritoriul Republicii Moldova de către persoane fizice, publicată la data de 31.12.2002 în Monitorul Oficial nr. 185-189 art. nr. 1416, intrată în vigoare la data de 01.01.2003.
9. www.constcourt.md/decisions_ro/1997/16.htm, (accesat la data de 06.02.2017).
10. Hotărârea Guvernului RM nr. 1047 din 08.11.1999 cu privire la reorganizarea sistemului informațional automatizat de căutare „Automobilul” în Registrul de stat al transporturilor și introducerea testării autovehiculelor și remorcilor acestora, publicată la data de 12.11.1999, în Monitorul Oficial nr. 126-127, art. 1113.
11. <http://automd.su/news/law/2389>, (accesat la data de 02.02.2017).

Veronica JUC,

*lector universitar al Catedrei „Activitate specială de investigații și securitate informațională”
a Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI*

CONTRACARAREA TERORISMULUI LA NIVEL NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Rezumat

În momentul de față terorismul are un caracter planetar și se conturează ca o problemă globală nouă, foarte periculoasă pentru întreaga comunitate internațională. Terorismul internațional și național tot mai puternic amenință securitatea țărilor și cetățenilor lor, induce consecințe politice, economice și morale, psihologic influențează puternic populația, lipsește de viață mulți oameni. Particularitatea definitorie a terorismului internațional contemporan este creșterea numerică a crimelor pe un fundal extrem de dur și cinic în executarea lor.

Cuvinte-cheie: terorism, problemă globală, terorism internațional, securitate.

Summary

Nowadays terrorism takes a global character and outlines as a new, international problem, dangerous to whole community. National and more threaten countries and their citizens, determine political, economical and moral consequences pshychological influence people and kill many of them. Defening particularity of international terrorism is increasing number of crimes on a cynical and rough background in their realiation.

Keywords: terrorism, global problem, international terrorism, security.

Introducere. Lucrarea reprezintă un studiu în Republica Moldova privind combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului securității internaționale; sunt sintetizate detaliat mecanismele contemporane privind combaterea terorismului și asigurarea securității internaționale; sunt evaluate impactul organizațiilor teroriste asupra sistemului de securitate internațională; s-a analizat și argumentat contribuția Republicii Moldova la combaterea terorismului în procesul de consolidare a sistemului de securitate internațională.

Scopul și obiectivele lucrării. Constă în cercetarea complexă a aspectelor conceptual-teoretice și aplicative ale combaterii terorismului contemporan și consolidării sistemului de securitate internațională.

Rezultatele obținute și discuții. Importanța teoretică și valoarea aplicativă a lucrării rezidă în elaborarea unei cercetări științifice privind combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului securității internaționale, iar în plan practic cu prezentarea unui studiu de factură interdisciplinară menit să contribuie la elucidarea pericolului internațional al terorismului contemporan și lupta împotriva acestui flagel.

Terorismul ca pericol și amenințare la adresa securității (naționale, regionale și mondiale) s-a diversificat și a devenit global, iar riscurile adiacente lui sunt de natură politică, economică, socială, demografică, ecologică etc. [1, p. 28].

Lumea globalizată la sfârșitul secolului XX - începutul secolului XXI s-a schimbat esențial la capitelele structura sistemului internațional, redimensionarea arhitecturii securității internaționale, amplificarea ponderii globale a actorilor nonstatali, descentralizarea monopolului aplicării violenței pe arena mondială, proliferarea amenințărilor și riscurilor. Acești dar și alți factori au contribuit la reconfigurarea ordinii mondiale și la modificarea în diferită măsură a caracterului și nivelului de acțiune a unor agenți ai relațiilor internaționale. Redimensionarea mediului de securitate actual, în special după destrămarea sistemului internațional bipolar și după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 din SUA, ce au generat criza relațiilor internaționale, prin reorganizarea organizațiilor internaționale de securitate și redefinirea conceptelor privind lupta împotriva terorismului internațional, precum și tendința factorilor de putere de a consolida influența structurilor de securitate în scopul asigurării unor poziții cât mai avantajoase în noua structură de securitate [2, p. 75-78].

Contracararea terorismului contemporan ca imperativ al consolidării sistemului de securitate internațională se desfășoară în condițiile sporirii complexității acestui fenomen, datorat extinderii intereselor geostrategice ale diferitor state, ceea ce duce la globalizarea riscurilor și amenințărilor la adresa stabilității globale [3, p.112]. Analiza aspectului instituțional-funcțional al procesului de consolidare a sistemului de securitate internațională a scos în evidență necesitatea intensificării activității comune a statelor și organizațiilor internaționale de securitate, concomitent cu afirmarea unui potențial grad de pericolozitate a amenințărilor și provocărilor expuse la adresa securității, unde utilizarea puterii militare nu mai poate garanta combaterea acestora, soluționarea conflictelor sau managementul consecințelor.

Aspectul funcțional al consolidării sistemului de securitate internațională relevă necesitatea implementării unor tactici și strategii de combatere a terorismului bazate pe rețea, prin luarea în considerare a tuturor dimensiunilor organizațiilor teroriste actuale [4, p. 112-115]. Accente importante necesită a fi plasate pe combaterea indirectă a terorismului prin prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, pe controlul armamentelor și dezarmare, pe sporirea încrederii populației în organismele naționale și internaționale ce asigură securitatea, pe cooperarea în plan economic, cultural, umanitar, ecologic etc., în mod special în contextul modificării și extinderii metodelor și formelor terorismului, a activității organizațiilor teroriste. Analiza organizațiilor teroriste actuale a scos în evidență tendințele de unificare a acestora atât la nivelul operațional prin suport logistic reciproc, cât mai ales la nivelul conducerii strategice, prin elaborarea de strategii coordonate. O altă tendință periculoasă o reprezintă restructurarea „organigramei”: trecerea de la grupări bine localizate, organizate în jurul unei anumite baze teritoriale sau regionale, susținute uneori de state-sponsor, la rețele internaționale, delocalizate de teroriști. Acestea apelează tot mai frecvent la surse alternative de finanțare, inclusiv la sponsorizare privată, trafic de droguri și armament, crime transfrontaliere și comerț ilegal. Datorită disponibilității de a forma alianțe practice conjuncturale, a sporit și caracterul imprevizibil al acțiunilor pe care le coordonează, precum și capacitatea acestora de a comite acte de violență extremă. Acțiunile violente ale

Statului Islamic în Siria sunt o confirmare elocventă a celor enunțate.

Terorismul contemporan afectează grav sistemul securității internaționale, din care cauză actorii acestui sistem trebuie să-și asume responsabilitatea implementării tacticilor și strategiilor invocate [5]. În acest sens o importanță deosebită o are renunțarea la aprecierea terorismului conform dublelor standarde. Terorismul nu trebuie privit ca o formă de luptă pentru eliberarea națională sau ca o politică internă a statului. Evaluând sub aspect politic, juridic și operativ fenomenul terorism, trebuie să se excludă dublul standard, distincția axându-se pe faptul că terorismul constituie infracțiune și nu modalitate de acțiuni militare; deci teroriștii trebuie considerați infractori, indiferent de faptul cum se autoproclamă. Criteriul clasificării statelor în state sponsor și state teroriste în funcție de gradul de implicare în terorismul internațional este unul relativ și problematic, deoarece se poate transforma în armă politică utilizată de către state pentru a-și descrie astfel adversarii sau de către organizațiile teroriste pentru a-și motiva acțiunile teroriste la adresa statelor rivale. Confruntările cu statele implicate în promovarea terorismului internațional ar putea reflecta conflictele de interese pe arena internațională dintre state și superputeri, alianțe și ligi de state, grupuri și organizații diverse. Aspectul instituțional al consolidării sistemului de securitate internațională este caracterizat de necesitatea intensificării eforturilor de cooperare a tuturor elementelor componente ale sistemului de securitate internațională, în special a statelor și organizațiilor internaționale de securitate, eforturile fiind direcționate spre prevenirea, cunoașterea, identificarea și contracararea acțiunilor care ar putea genera pericole la adresa sistemului. În acest sens, statele naționale au recurs la crearea unor organizații internaționale de securitate care pe baza unor principii, norme și instrumente specifice să poată realiza cooperarea și înțelegerea dintre actorii internaționali. Organizațiile internaționale de securitate expuse analizei în acest capitol, ca elemente ale sistemului de securitate internațională, asigură securitatea colectivă, protejează securitatea națională și consolidează în mod continuu securitatea internațională prin dialog și cooperare. Considerăm că organizațiile internaționale de securitate trebuie să abordeze în comun și mult mai bine coordonat terorismul ca fenomen.

Extinderea neîntârziată a cooperării prin intermediul structurilor existente pune în dificultate grupările teroriste și asigură eficacitatea prevenirii și combaterii acțiunilor acestora. În raport cu amenințările emanele din partea organizațiilor teroriste, sistemul securității internaționale poate răspunde prin trei obiective strategice:

- asigurarea stabilității și bunei guvernări la nivel de state și în vecinătatea imediată. Aceasta va implica extinderea zonei de securitate, statele din această zonă fiind asigurate că sunt bine guvernate. Acest obiectiv presupune, totodată, continuarea și consolidarea eforturilor entităților naționale și internaționale de a se implica în soluționarea conflictelor etnice, religioase, teritoriale ce sporesc riscul terorismului contemporan;

- crearea unei ordini internaționale bazate pe un sistem de securitate eficiente. Într-o lume caracterizată de globalizare și amenințată de terorism, securitatea și prosperitatea depind de eficacitatea acestui sistem. De aceea unul dintre obiecti-

vele sistemului de securitate internațională trebuie să fie dezvoltarea unei societăți internaționale puternice, în care să existe instituții internaționale eficiente, în care să fie stabilită ordinea internațională bazată pe respectarea legilor, în primul rând a principiilor înscrise în Carta Organizației Națiunilor Unite. Calitatea societății internaționale depinde de calitatea guvernelor ce o conduc. Cea mai bună apărare pentru securitatea internațională ar fi asigurată de existența unei lumi formate din state democratice bine conduse și a unei economii mondiale prospere. De aceea buna guvernare, combaterea corupției și a abuzului de putere, instaurarea domniei legii și protejarea drepturilor omului sunt cele mai bune mijloace de consolidare a stabilității internaționale;

– pregătirea unor riposte la amenințările de tip nou, inclusiv la războiul hibrid utilizat de Federația Rusă în Ucraina.

Identificarea unor răspunsuri la noile amenințări trebuie să pornească de la faptul că acestea survin adesea la mari depărtări, sunt mai dinamice și mai complexe. De aceea liniile de apărare vor trebui să se afle de multe ori în străinătate. Caracterul dinamic al răspunsurilor la noile amenințări va necesita plasarea accentelor pe prevenirea crizelor și a amenințărilor, iar cel complex va necesita soluții pe măsură, care vor include controlul exporturilor, presiunile economice, politice sau chiar militare. Sistemul actual al securității internaționale dispune de toate aceste instrumente pentru adoptarea unor astfel de soluții complexe. Actualului sistem de securitate internațională îi sunt caracteristice sporirea și diversificarea tipului de actori de securitate. Astfel, apar noi actori statali cu veleități globale, dar și actori transnaționali de insecuritate de genul grupărilor teroriste, mișcărilor religioase sau etnice. Tendința de reformare, dinamizare și extindere a organizațiilor responsabile astăzi de securitatea internațională – ONU, NATO, UE, OSCE etc. – trebuie să fie însoțite de transformări și negocieri ale principalelor aranjamente de securitate.

O cale de aprofundare a relațiilor cu NATO și alte organizații internaționale în domeniul asigurării securității și apărării constituie parteneriatul împotriva terorismului semnat cu Republica Moldova. Pentru ca Republica Moldova să-și poată promova și apăra interesele naționale, într-o lume în care riscurile și amenințările la adresa statelor naționale nu mai au frontiere, statul are ca prioritate să se integreze în structurile de securitate, singurele în măsură să identifice pericolele la adresa securității internaționale. Aceasta deoarece anume în structurile de securitate statele naționale și alte organizații pot să contribuie cel mai bine la stabilirea normelor ce trebuie respectate de către toți actorii internaționali [6, p. 34].

Regiunea în care se încadrează Republica Moldova, România și Ucraina se confruntă cu o serie de probleme de securitate, unele dintre ele putând deveni un pericol pentru stabilitatea regiunii.

Abordarea acestora nu este datorată unei singure țări și nici nu poate fi atâtă vreme cât probleme ca traficul de persoane, mașini, arme, droguri depășesc efectiv frontierele unui stat. Fiecare stat se ghidează după propria sa metodă de lucru, cercetare și supraveghere, însă, datorită complexității problemelor din această regiune, procesul de elaborare a unor proceduri comune de lucru trebuie continuu amplificat. Instrumentul principal pentru asigurarea securității naționale se prece-

nizează a fi cooperarea internațională, iar rolul instituțiilor Republicii Moldova și importanța efortului pe plan intern în asigurarea securității naționale nu sunt definite. Cu toate că între Republica Moldova și vecinii săi au fost semnate documente bilaterale care reglementează și încurajează cooperarea lor reciprocă, persistă o discrepanță între cadrul juridic și situația reală, în sensul că numeroase prevederi importante rămân și astăzi la nivel declarativ. În vizor au fost puse subiectele securizării frontierelor Republicii Moldova ca oportunitate de încadrare în sistemul securității internaționale.

Prin urmare, necesitatea securizării frontierelor Republicii Moldova este dictată de doi factori: pe de o parte, din cauza diferendului transnistrean autoritățile de la Chișinău nu controlează o porțiune din hotarul administrativ cu Ucraina, fapt ce implică riscuri majore asupra securității naționale, gen separatismul, crima organizată, traficul de armament și droguri, migrația ilegală, terorismul, iar pe de altă parte, țara noastră se află în imediata vecinătate cu Uniunea Europeană, fapt ce necesită o continuă securizare a frontierelor conform criteriilor europene [7, p. 98-101]. Poziția geografică a Republicii Moldova, prezența conflictului transnistrean, zonă unde autoritățile legale nu au control frontalier și unde este prezent un risc deosebit al migrației ilegale, traficul cu armament și stupefiante, precum și evoluția terorismului internațional reprezintă o permanentă sursă de risc în adresa securității naționale, cu impact asupra protecției sistemului de securitate internațională. Sunt foarte multe elemente ale acestui proces de revenire la normalitate care necesită un efort considerabil al societății în ansamblu, în baza unei strategii coerente, mai puțin dirijiste și mai mult axate pe scopuri clare și realizabile. Pentru moment nu se observă mobilizarea extraordinară pe această direcție, iar tonul exagerat de optimist al demnitarilor și persoanelor oficiale nu inspiră prea multă încredere. În contextul priorității externe de integrare europeană a țării noastre o pregnantă importanță o are securizarea frontierelor Republicii Moldova. Existența unui dialog viabil între toate componentele societății presupune instituirea unui schimb eficient de informații în vederea promovării măsurilor antiteroriste și cultivării atitudinii de respingere a ideologiilor teroriste și extremiste. Actualitatea elaborării unei asemenea strategii este determinată de necesitatea stabilirii unor principii și forme de conlucrare eficientă între Centrul Antiterorist, ca subunitate a SIS abilitată cu coordonarea măsurilor de prevenire și combatere a terorismului, și societatea civilă [8, p. 76]. Astfel, odată cu antrenarea cetățenilor în lupta pentru demascarea terorismului, cu informarea corectă și la timp a acestora de către Serviciul de Informații și Securitate va deveni posibilă edificarea unei autentice culturi de securitate în țară. Republica Moldova este o entitate importantă a sistemului de securitate internațională. Rolul acesteia va crește însă în urma asigurării stabilității politice interne a țării, lichidării corupției, asigurării ordinii sociale și diminuării tendințelor separatiste. Soluționarea problemelor actuale ale securității presupune o participare activă la crearea sistemului internațional de securitate colectivă, o atenție deosebită fiind acordată colaborării bilaterale și multilaterale în domeniul militar în baza principiului egalității priorităților, relațiilor în sfera politico-militară cu statele vecine, cu alte țări și grupe de state.

Republica Moldova, împreună cu alte state membre ale GUAM, trebuie să-și concentreze toate eforturile pentru a transforma acest cerc vicios al problemelor nerezolvate și al incertitudinilor, care constituie bariere în calea spre normalitate, într-un cerc virtuos care îi va permite să revină în familia popoarelor europene civilizate.

Bibliografie

1. Cristian Jura, Terorism internațional. Ed. All Beck, București, 2004.
2. Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale, probleme teoretice și practice (Chișinău, 2005, Ed. „Elena – VI”), MAI, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”.
3. Gabriel Toma, Terorismul internațional, reacții ale actorilor regionali și globali. București, 2006.
4. Oleg Balan, Terorism – crimă internațională, Chișinău, 1998, Ed. „Reclama”.
5. Rezoluția nr.1373/2001 a Consiliului de Securitate ONU privind combaterea terorismului.
6. Legea Republicii Moldova nr 539 din 12.10.2001 cu privire la prevenirea și combaterea terorismului.
7. Oleg Balan, Grigore Beșleaga, Terorism și antiterorism, Ed. „Elena – VI”, Chișinău, 2002.
8. Nu terorismului – aut. Academia de Poliție „Ștefan cel Mare”, Ed. Academia „Ștefan cel Mare”, Chișinău, 2002.
9. Gh. Papuc, Terorismul, armă a separatismului, Ed. „Elena – VI”; SRL Chișinău, 2005.
10. Gh. Papuc, Terorismul, armă a separatismului, Ed. „Elena – VI”; SRL Chișinău, 2005.
11. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.
12. Anghel Andreescu, Terorism internațional, flagel al lumii contemporane, București, 2009.

Alina MARGARINT,

asistent universitar al Catedrei „Drept polițienesc”
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

FORȚELE INTERNE ȘI PROCESUL DE SOLUȚIONARE A CONFLICTULUI TRANSNISTRAN. (PROVOCĂRI ȘI PERSPECTIVE)

Rezumat

Dat fiind existența unui număr impunător de cercetări și studii pe tematica așa-numitelor „conflicte înghețate” și, în particular, pe problematica transnistreană, comunicarea este o încercare suplimentară, precum și un efort suplimentar de examinare a situației create în jurul malului stâng al Nistrului. În condițiile când sarcina de bază a acestor instituții este asigurarea respectării legilor, combaterea criminalității a devenit dependentă de relațiile personale ale colaboratorilor celor două părți, de nivelul lor de încredere reciprocă sau de dorința acestora de a sprijini acțiunile colegilor săi de cealaltă parte. În aceste condiții ambele instituții se află într-o situație extrem de ambiguă, lipsită de posibilitatea să asigure îndeplinirea sarcinilor lor, decât prin încurajarea practicilor care sunt departe de normele legale.

Cuvinte-cheie: conflict, problemă, lege, instituție, criminalitate.

Résumé

Compte tenu de l'existence d'un grand nombre de recherches et d'études sur le thème des soi-disant « conflits gelés » et en particulier sur le problème transnistrien, la communication est un test supplémentaire et un effort supplémentaire de la situation créée autour de la rive gauche du Dniestr. Dans des conditions où la tâche principale de ces institutions est l'application de la loi, la lutte contre la criminalité est devenue dépendante des relations personnelles des employés des deux parties, leur niveau de confiance mutuelle ou la volonté de soutenir les actions leurs situation de l'autre côté. Dans ces conditions, les deux institutions sont dans une très ambiguë, ils n'ont pas la possibilité d'assurer l'exécution de leurs tâches, en encourageant que les pratiques qui sont loin d'être des normes juridiques.

Mots-clés: conflit, problème, loi, institutions, criminalité.

Introducere. Dat fiind existența unui număr impunător de cercetări și studii pe tematica așa-numitelor conflicte înghețate și, în particular, pe problematica transnistreană, comunicarea este o încercare suplimentară, precum și un efort suplimentar de examinare a situației create în jurul malului stâng al Nistrului.

Revizuirea procesului de reglementare a conflictului transnistrean, inițiată odată cu noul proces politic din Republica Moldova, oferă șansa pentru aducerea la normalitate a situației în acest domeniu și asigurarea respectării legilor pe întreg teritoriul Republicii Moldova. În aceste condiții este foarte important ca relațiile dintre aceste instituții și subiectul de activitate a acestora să revină în agenda negocierilor.

Metodele și materialele aplicate în cercetarea problemei actuale privind forțele interne și procesul de soluționare a conflictului transnistrean, precum și evidențierea provocărilor au constituit abordarea surselor bibliografice, evidenție-

rea riscurilor care sunt supuși angajații Ministerului Afacerilor Interne și a urmărilor ce pot survine.

Situația din acea vreme creată pe malul stâng al Nistrului – acută, de criză și în mare parte redefinită, precum și procesul formării ei au început să fie calificate și prezentate oficial în formula „conflict transnistrean” cu toate consecințele politico-juridice (de jure, sau de facto, recunoscute sau nerecunoscute), datorită implicării factorului rusesc. În acest context, un exemplu elocvent este faptul semnării între Președinții Moldovei și Federației Ruse (adică în esență între aceste două state) și nu de către alți participanți la 21 iulie 1992 a Acordului cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Anume acest document, semnat anume de aceste părți, a fost menit, în primul rând, să pună capăt confruntărilor militare pe Nistru. Ulterior acest Acord, în exclusivitate și totalmente, a determinat vectorul viitorului proces de negocieri. Acordul stabilește următoarele măsuri necesare pentru executarea sa, determinând astfel, scopurile sale și consecințele material-juridice: a) încetarea focului și toate acțiunile militare; b) retragerea efectivelor militare și alte unități militare, tehnica militară și armamentul din zona acțiunilor militare; c) crearea zonei de securitate; d) stabilirea măsurilor specifice privind regimul orașului Bender ca loc de amplasare a Comisiei Unificate de Control (CUC); (i) asigurarea unui regim de securitate sporit al orașului Bender; responsabili: contingentele militare ale părților participante la Acord (adică recenții inamici); (ii) asigurarea ordinii în orașul Bender; responsabili: CUC, care trebuie să interacționeze cu organele poliției și miliției; (iii) efectuarea activității administrativ-gospodărești în orașul Bender; responsabili: organele existente ale administrației locale [1].

Cele mai frecvente, dar și cele mai tensionate contacte dintre forțele de miliție și forțele de poliție au loc în Zona de securitate. Imediat după stoparea conflictului militar, la 31 iulie 1992, odată cu începutul operațiunii de menținere a păcii, a fost creat Grupul operativ mixt de investigare, format din colaboratori ai poliției Ministerului Afacerilor Interne al Republicii Moldova și miliției transnistrene.

Decizia de a crea acest grup a fost dictată de necesitatea restabilirii ordinii publice și combaterii criminalității în orașul Tighina, oraș în care s-au desfășurat confruntările militare și care a fost declarat oraș cu un regim de securitate sporit. Grupul a fost subordonat Comisiei Unificate de Control și urma să activeze în coordonare cu Comandamentul Militar Unificat și Comenduirea Militară. Fiecare dintre părți urma să delege în acest grup colaboratori care nu au participat la conflictul militar.

Calitatea și rezultatele activității în comun ale poliției și miliției în cadrul acestui grup au fost profund influențate de obiectivele și tacticile autorităților politice utilizate în procesul de negocieri pentru soluționarea conflictului transnistrean și promovarea pas cu pas de către autoritățile separatiste a obiectivului de „consolidare a statalității”.

Douazeci și cinci de ani au trecut de la momentul când conflictul militar din raioanele de est ale Republicii Moldova s-a încheiat printr-o situație de impas. În pofida faptului că în toți acești ani nu au avut loc confruntări cu caracter militar, până astăzi statutul și soarta pe mai departe a acestei regiuni rămân a fi tot atât de

nedeterminate și incerte cum au fost în toată această perioadă. Lipsa unui angajament politic ferm în procesul de soluționare a conflictului, confirmat prin acțiuni succesive, lipsa unui progres credibil și a unor perspective clare pentru viitor în mare parte au favorizat ruptura tot mai mare dintre cele două părți și deriva continuă spre sisteme politice, juridice, economice și sociale diferite. În toată această perioadă ambele părți–autoritățile constituționale ale Republicii Moldova și autoritățile separatiste ale regiunii Transnistrene – și-au format și consolidat pas cu pas sisteme și instituții statale proprii, fără a pune în discuție eventualele capacități ale acestora de a colabora cu instituțiile similare ale celeilalte părți.

De la bun început, ambele părți au fost tentate să utilizeze organele afacerilor interne în scopuri politice și au contribuit în cea mai mare măsură la politizarea continuă a activității lor. Dacă la etapa inițială a activității grupului operativ situațiile frecvente de conflict dintre colaboratorii miliției și colaboratorii poliției erau aplanate prin participarea nemijlocită a militarilor la patrulare și la chemările la locuri de crimă, apoi, după sistarea în 1993 a acestei practici, conflictele dintre colaboratorii poliției și colaboratorii miliției au adus la renunțarea la activități în comun. Pe parcursul anilor Comisia Unificată de Control, Comandamentul Unificat Militar și ministerele de interne ale celor două părți nu au putut să creeze un mecanism viabil de activitate în comun în scopul asigurării ordinii de drept în orașul Tighina. Argumentele și motivațiile de ordin politic, legate de lupta pentru control și influență asupra teritoriului și populației; au prevalat și au determinat o tensionare permanentă și o degradare continuă a raporturilor dintre forțele de interne. Fiecare dintre aceste părți și-a sprijinit poziția aducând învinuiri și argumente ireconciliabile. Astfel, refuzul de a recunoaște autoritatea și legitimitatea activității forțelor de poliție a fost motivat tradițional de partea transnistreană prin invocarea rolului poliției în evenimentele din 19 iunie 1992 căreia aceasta i-a atribuit responsabilitatea principală pentru declanșarea acțiunilor militare de amploare din orașul Tighina. În același context, partea transnistreană a invocat și refuzul organelor de autoadministrare locală din satul Varnița, suburbie a orașului Tighina, de a permite pe teritoriul satului activitatea reprezentanților miliției transnistrene. Pe fundalul acestor acuzații partea transnistreană a desfășurat în jurul orașului posturi ale structurilor de forță, ceea ce a diminuat cardinal capacitatea de influență a autorităților de la Chișinău asupra orașului Tighina.

Republica Moldova a încercat întreprinderea anumitor măsuri în această direcție dar vocea ei, ușor de lămurit pentru acea perioadă istorică, nu a fost auzită.

Deja de o generație aceste instituții funcționează separat, impuse de autoritățile politice să excludă contactele oficiale și constrânse să sprijine confruntarea politică dintre cele două sisteme. Pas cu pas această ruptură de la nivel oficial a coborât tot mai mult la nivel de personal, funcționarii acestor instituții păstrând tot mai puține contacte reciproce, fiind de fapt în mare parte lipsiți de oricare motivație pentru relații și cooperare bilaterală. În unele domenii ruptura dintre instituții poartă un caracter de confruntare înverșunată, în stilul de „război rece”, care parcurge faze mai fierbinți sau mai calme, în funcție de situația politică, voința și obiectivele de moment ale puterii. În primul rînd această caracteristică se referă la domeniul securității, în special la forțele de interne, acele instituții care prin defini-

ție și prin lege au sarcina să asigure ordinea internă și respectarea legilor, să „*apere, pe baza respectării stricte a legilor, viața sănătatea și libertățile cetățenilor, interesele societății și ale statului de atentate criminale și alte atacuri nelegitime*”.

Conflictul militar a avut asupra acestor instituții un impact grav. Ruptura creată inițial de divizarea pe criterii politice a fost înrădăcinată și „cimentată prin sânge”, prin vieți omenesti ale propriilor colaboratori, prin memoria pentru camarazii căzuți în lupte, prin frica de eventualele consecințe pentru fărâdelegile comise, prin moartea oamenilor simpli, pe care aceste instituții aveau menirea, sarcina și misiunea principală să-i apere.

De ambele părți forțele de ordine au aplicat forța cu „bună-credință”, „în conformitate cu interesele supreme ale statului”, de ambele părți motivarea a fost respectul și aplicarea legii, de ambele părți cei care au aplicat forța au fost considerați eroi, iar responsabilitatea pentru victime a fost pusă pe seama celeilalte părți.

Partea transnistreană a reușit pas cu pas să elimine organele de interne ale Republicii Moldova din activitatea de asigurare a ordinii publice și combaterea criminalității din Tighina, astfel reprezentanții Ministerului Afacerilor Interne invocând imposibilitatea activității organelor de poliție pe teritoriul orașului Tighina, imposibilitatea aplicării în paralel a două legislații și două sisteme de justiție, iar apoi capacitatea nulă a autorităților Republicii Moldova de a aplica jurisdicția proprie asupra acestui teritoriu. Măsurile care sunt înfăptuite pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în partea stângă a Nistrului nu se înfăptuiesc din motiv că regiunea reprezintă o zonă de securitate și astfel angajații poliției pot fi reținuți de forțele lor de ordine cum ar fi „KGB”-ul. Aici menționăm problematica reținerii ilegale a persoanelor în Republica Moldova care sunt „predați” autorităților regiunii din partea stângă a Nistrului. Astfel, dacă ne referim la Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, se încalcă art. 5, care prevede dreptul oricărei persoane la libertate și la siguranță și, conform Constituției RM, se încalcă art. 25, care prevede libertatea individuală și siguranța persoanei”[2].

O altă constrângere din partea Tiraspolului către forțele de ordine care își exercită activitatea în partea stângă a Nistrului se reflectă asupra condițiilor de trai. Astfel, Tiraspolul a obligat polițiștii să achite pentru căldură tarife de 10 ori mai mari decât ceilalți locuitori ai regiunii. Totodată, zeci de angajați ai instituțiilor de drept, subordonate Chișinăului, au primit interdicție de a intra în regiune chiar dacă mulți dintre ei au domiciliul în stânga Nistrului. Mai mult, unii s-au ales cu dosare penale, inițiate de așa-zisa procuratura din regiunea transnistreană, fără nici o explicație. Reprezentanții miliției dețin o bază de date cu toți angajații poliției din Inspectoratul Bender. Angajații ce activează în incinta inspectoratului sunt nevoiți să dețină un permis de trecere, care permite miliției să înregistreze orice deplasare a angajatului, având, de asemenea, și informația cu privire la automobilele de care dispun angajații poliției. Milițienii țin sub control orice polițist care activează în foțele de ordine, interzicând chiar și portul ținutei pe teritoriul din stânga Nistrului.

În paralel, pentru consolidarea autorității proprii a fost creată Direcția orașenească de afaceri interne subordonată nemijlocit ministerului afacerilor in-

terne al regiunii Transnistrene, iar prin decizia Sovietului de deputați ai poporului din Bender (Tighina) din 25 septembrie 2003, activitatea poliției pe teritoriul orașului a fost interzisă. Majoritatea solicitărilor parvin din partea cetățenilor care au domiciliu pe teritoriul RM (Varnița), iar locuitorii Benderului sunt nevoiți să se deplaseze chiar la inspectorat pentru a li se acorda asistență juridică. Astfel, aflarea în continuare a forțelor de poliție pe teritoriul Tighinei, și-a păstrat numai un caracter simbolic de prezență pe un teritoriu pierdut, dar totodată este o țintă vulnerabilă pentru acțiuni eventuale de provocare în cazul unor intenții de escaladare a situației din zonă.

Transnistrenii au deschis, de-a lungul timpului, dosare penale pe numele mai multor funcționari din R. Moldova, printre care fostului comisar al raionului Dubăsari, fostului procuror de Dubăsari, dar și pe numele unor foști viceministri de Interne, precum și pe numele angajaților sistemului de învățământ, Liceul cu predare în limba română, Liceul Teoretic „Lucian Blaga”.

Pe 5 februarie 2014, trei angajați ai Liceului „Lucian Blaga” din Tiraspol, printre care și directorul acestuia, Ion Iovcev, au fost reținuți în apropiere de localitatea Parcani, la intrarea în orașul Tiraspol, fiind acuzați de contrabandă. Aceștia se întorceau din orașul Căușeni, unde ridicaseră salariile angajaților instituției. Pentru umilința la care a fost supusă administrația Liceului cu predare în limba română „Lucian Blaga” de la Tiraspol pe 5 februarie 2014 au fost deschise alte dosare penale, dar banii extorcați atunci de la directorul liceului, Ion Iovcev, care reprezentau salariile profesorilor instituției, nu au mai fost întorși. Astăzi, șefa așazisului serviciu fiscal din Dubăsari, este ca de obicei la serviciu, deși este cercetată la Chișinău pentru samavolnicie soldată cu daune în proporții deosebit de mari.

Din păcate, această situație a continuat până în prezent, iar contactele neformale, neoficiale și lipsite de suport juridic dintre reprezentanții organelor afacerilor interne ale celor două părți au devenit „normalitate”. În condițiile când sarcina de bază a acestor instituții este asigurarea respectării legilor, combaterea criminalității a devenit dependentă de relațiile personale ale colaboratorilor celor două părți, de nivelul lor de încredere reciprocă sau de dorința acestora de a sprijini acțiunile colegilor lor de cealaltă parte. În aceste condiții ambele instituții se află într-o situație extrem de ambiguă, lipsite de posibilitatea să asigure îndeplinirea sarcinilor sale, decât prin încurajarea practicilor care sunt departe de normele legale.

Referințe bibliografice

1. Convenția nr. 1950 din 04.11.1950 pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, publicată 30.12.1998 în *Tratate Internaționale nr. 1*, data intrării în vigoare 01.02.1998

2. Forțele de interne și procesul de soluționare a conflictului transnistrean-
http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/blacksee/rom/Fortele_de_interne_si_procesul_de_solutionare_a_conflictului.pdf – vizat la data: 02.03.2017

Alexandr PATRAȘKO,
doctorand

FENOMENUL SEPARATISMULUI SECOLULUI XXI: ASPECTE ȘI ABORDĂRI DOCTRINALE.

Summary

During the years 1989-1990 Europe, ranging from the wave of transformations and epochal political changes, it fell the empire of the socialist soviet-type, and the three states of the multinational, the USSR, Yugoslavia, Czechoslovakia, the u-disintegrated turning into 22 new states. With this triggered ethnic conflicts, bloody (Russia – Chechnya; Georgia – Abkhazia; Armenia – Carabahul Mountain – Azerbaijan; Moldova – Transnistria – Gagauzia; Yugoslavia – Bosnia – Herzegovina) the solution to all.

Today, Europe is the venue of both integration and processes separatist. Experts have calculated that in the twenty-first century, more than 10 new states may occur in Europe.

Keywords: separatism, transformation, independence, self-determination, sovereignty referendum, state, action, political, interests.

Rezumat

În perioada anilor 1989-1990 Europa, a fost cuprinsă de transformări politice epocale, s-au destrămat un șir de state multinaționale, URSS, Iugoslavia, Cehoslovacia, în urma cărui fapt au apărut 22 de state. În unele cazuri procesele derulate s-au soldat cu declanșarea unor conflicte militare, sângeroase (Rusia – Cecenia; Georgia – Abhazia; Armenia – Carabahul de Munte – Azerbaijan; Moldova – Transnistria; Iugoslavia – Bosnia – Herțegovina) ideea lansată fiind văzută: – în autodeterminare.

Astăzi, Europa este locul de desfășurare a unor procese contradictorii atât a integrării, cât și a celor separatiste. Experții au calculat că în secolul XXI, mai mult de 10 state noi pot apărea în Europa¹.

Cuvinte cheie: separatism, transformări, independența, autodeterminare, suveranitate, referendum, statul, acțiuni, politică, interesele.

Introducere. Separatismul este definit în dicționar explicativ al limbii române ca o tendință de separare, de desprindere dintr-un grup social (constituit) sau într-un stat multinațional – mișcare a minorităților naționale pentru a forma un stat independent ori o regiune autonomă². Sub aspect politic se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriu deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Separatismul contemporan se bazează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, pretinzând că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat. În primul rând, de dreptul la autodeterminare dispun doar popoarele caracteristicile cărora corespund cele ale națiunii (teritoriu comun, tradiție istorică comună, identitatea etnică, omogenitatea culturală, conștiința și voința de a fi identificat ca popor) și care se află sub dominația străină. Minoritățile etnice în cadrul unui stat nu au acest drept, odată ce există deja un stat național al etniei respective. Dreptul la autodeterminare, de care

¹ Adrian Nicolae, Separatismul – flagelul secolului XXI, 10.06.2009, [online] <http://www.descopera.ro/cultura/4962957-separatismul-flagelul-secolului-xxi>, p. 1.

² Dicționarul explicativ al limbii române [online]. <https://dexonline.ro/definitie/separatism>.

dispun minoritățile, presupune doar recunoașterea specificul lor etnic și dreptul la un anumit grad de autonomie culturală și administrativă în cadrul unui stat. În al doilea rând, în lumea contemporană respectarea drepturilor minorităților etnice este garantată de dreptul internațional, punând la dispoziție diverse mijloace pentru apărarea lor. Mai mult ca atât, procesul de globalizare este însoțit de un schimb al priorităților de la identificarea etnică la cea civilizată cu accentul pe prosperitatea economică. Cu toate acestea, dreptul internațional acordă prioritate integrității teritoriale sau unității politice a statelor suverane și independente.³

Actualitate

Țara bască este cel mai tradițional exemplu al separatismului european. În **Spania**, aproximativ două milioane de basci trăiesc în trei provincii din ceea ce se numește Țara Bascilor. Ea are „puteri” mai largi decât alte regiuni spaniole, standardele de viață sunt deasupra mediei și limba bască este recunoscută ca limbă oficială. Dar, în ciuda acestui acord de descentralizare, susținătorii secesiunii de Spania (care tind să se unifice cu regiunea din Franța populată de etnia bască), nu se vor opri la asta.

Generalul Spaniol Francisco Franco, viitorul dictator al Spaniei, comandant șef al armatei naționaliste, iar la 1 octombrie 1936 a fost proclamat la Burgos drept generalissimo și șef al statului, Jefe del Estado.⁴ În timpul războiului civil spaniol în anii 1936-1939 a generat creșterea separatismului, interzicându-le bascilor să publice cărți și ziare; instruirea în limba bască (numele nativ – Euskara). Euskadi Ta Askatasuna sau ETA (Basc pentru „Libertatea și Pământul Basc”) a fost înființată în 1959 ca un partid anti-Franco. După o perioadă după decesul lui Franco Țara Bascilor, a primit statutul de autonomie.

Catalonia, o provincie autonomă în nord-estul Spaniei, este, de asemenea, o durere de cap pentru Madrid. Având propria lor limbă și cultură, catalanii au subliniat întotdeauna identitatea lor separată în Spania. Provincia lor se bucură de o autonomie extinsă în Spania. Relațiile cu guvernul central de la Madrid sunt reglementate printr-o cartă separată. În 2005, noua versiune a Cartei a spus că catalanii sunt o națiune separată. Cu toate acestea, există zeci de partide și organizații publice din regiune, cea mai mare parte de stânga, care pledează pentru separarea de Spania. Scopul lor este de a organiza un referendum asupra obținerii independenței.

Ulterior, pe data de 29.09.2014 Curtea Constituțională a Spaniei a suspendat referendumul pe problema independenței Cataloniei care urma să aibă loc mai târziu.⁵

³ Rurac Ira, Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova, Institutul de Politici Publice, Chișinău, 2002, p. 5.

⁴ Articolul: Dictatorul care a rescris istoria Spaniei cu deciziile sale controversate și abile. A fost un militar mediocru și i-a rezistat lui Hitler, 11.20.2016, [online] <http://www.descopera.ro/istorie/14893346-dictatorul-care-a-rescris-istoria-spaniei-cu-deciziile-sale-controversate-si-abile-a-fost-un-militar-mediocru-si-i-a-rezistat-lui-hitler-video>.

⁵ Articolul: Referendumul din Catalonia, suspendat de Curtea Constituțională a Spaniei, [online] <http://www.infomond.ro/referendumul-din-catalonia-suspendat-de-curtea-constitucionala-a-spaniei>.

Șeful guvernului conservator Mariano Rajoy a denunțat în termeni foarte duri inițiativa Cataloniei, pe care a considerat-o neconstituțională. „Nimic, nimeni, nici o putere, nici o instituție nu poate rupe principiul suveranității unice, indivizibile, pe care se bazează viața noastră comună,” a declarat el.⁶

Dar președintele regional Artur Mas a avertizat deja că procesul pus în mișcare „nu se termină cu o decizie a Curții Constituționale”, chiar dacă victoria lui „da” nu va conduce automat la secesiunea Cataloniei.⁷

Catalonia se RUPE de Spania: Referendum în 2017 Șeful executivului catalan, Carles Puigdemont, a promis să organizeze, în 2017, orice s-ar întâmpla un „referendum (asupra independenței) legal și cu caracter obligatoriu”, în pofida opoziției ferme a guvernului central de la Madrid, transmite presa. În cursul unui mesaj televizat cu prilejul Anului Nou, înregistrat la sediul guvernului regional la Barcelona, Carles Puigdemont, a apreciat că 2017 va fi un an „crucial” pentru viitorul Cataloniei. „Noi, catalanii, vom decide liber viitorul nostru prin intermediul unui referendum legal și cu caracter obligatoriu”, a afirmat el.⁸

Executivul regional a mai încercat să organizeze un astfel de referendum, în 2014, dar în cele din urmă a trebuit să se limiteze la o simplă consultare simbolică, fără valoare juridică, fiind interzisă de justiția spaniolă.

Circa 2,3 milioane de persoane – dintre cei șase milioane de alegători potențiali – au participat la consultare. În favoarea independenței s-au pronunțat șase alegători din zece. În prezent, sondajele arată că taberele se află aproximativ la egalitate. Madridul a propus să negocieze pe baza unei liste cu subiecte sociale și economice.

O altă provincie spaniolă, Valencia, a primit un nou statut autonom în iulie 2007⁹. Acestea sunt soluțiile adoptate de Spania în vederea obținerii unui numitor. Toată problematica separatismului spaniol are un substrat etnic bine conturat, dar la acest aspect autoritățile spaniole au abordat o atitudine diplomatico-pragmatică pentru Spania ca stat unitar. Problema separatismului în Spania la moment încă nu a fost soluționată, ambele părți înaintând cerințele proprii.

Separatismul transnistrean.

Problema separatismului este caracteristică și pentru Republica Moldova, dar spre deosebire de Spania nu are ca element aspectul etnic ci unul politic, or geopolitic.

Republica Moldova, începând cu 1990, se confruntă cu două curente separatiste puternice – Transnistria și Găgăuzia. Majoritatea republicilor ex-sovietice și-au proclamat suveranitatea. În asemenea condiții nu mai putea fi vorba de o

⁶ Tudor Iulian, Curtea Constituțională a Spaniei SUSPENDĂ REFERENDUMUL pentru INDEPENDENȚA CATALONIEI, 29.09.2014, [online] http://www.romaniatv.net/curtea-constitucionala-a-spaniei-suspenda-referendumul-pentru-independenta-cataloniei_173463.html, p. 1.

⁷ Mirza Alic, Catalonia: Separarea unilaterală de Spania, dacă Madridul blochează procesul (separatiști), editor Agenția Națională de Presă a României, 2015, [online] <https://www.agerpres.ro/externe/2015/07/21/catalonia-separarea-unilateral-de-spania-daca-madridul-blocheaza-procesul-separatisti--01-32-45>.

⁸ Mirza Alic, Ceki Evelin, Liderul Cataloniei promite un referendum privind independența în 2017, 2016, [online] <https://www.agerpres.ro/externe/2016/12/31/liderul-cataloniei-promite-un-referendum-privind-independenta-in-2017-01-50-43>.

⁹ Adrian Năstase, [online] <https://adriannastase.ro/page/15/?sectiune=stiri&pagina=17&id=217>.

nouă federație. Una după alta, republicile sovietice se pronunțau pentru o comunitate de state suverane și independente, adică pentru o confederație, asociație de state suverane și independente.¹⁰

La 2 septembrie 1990, la Tiraspol are loc un congres extraordinar al deputaților din raioanele de pe malul stâng al Nistrului, care proclamă Republica Moldovenească Nistreană.

Suntem de acord cu Popa V. că, în acea situație deosebită de euforie și de așteptări exagerate, când demagogia, utilizarea la maximum a vechilor și mult încercatelor metode de manipulare și ponegrire a mișcării de eliberare națională, informația falsă, zvonurile, ambițiile proprii, provocarea discordiei politice, au determinat marea majoritate a populației din aceste raioane să perceapă eronat starea reală a lucrurilor și să-și dea consimțământul viciat la oficializarea acestor acte anticonstituționale. Tentativele de anulare a acestor acte, conform procedurilor legale existente la acea vreme, nu au putut fi executate de către organele legale ale puterii de stat întrucât formațiunile paramilitare se înarmează din arsenalele Armatei a 14-a ruse dislocate în raioanele din estul Moldovei și trec la acțiuni violente.

Pentru a-și salva cu orice preț imperiul, forțele reacționare au apelat la cele mai fine metode, verificate anterior în Ungaria (1956), Cehoslovacia (1968). Nu s-a uitat nici metoda ” *împarte și domină*”. Drept rezultat, datorită sprijinului din exterior, pe teritoriul Republicii Moldova au apărut două „regiuni” noi – „Regiunea Moldovenească Nistreană” și „Regiunea Găgăuză”.¹¹

Regiunea care pretinde a se constitui un stat suveran și independent, constituie teritoriul Republicii Moldova din partea stângă a râului Nistru. Însă, nu există absolut nici un fel de premise pentru autodeterminarea politică a acestui teritoriu. În primul rând, în această regiune nu există un popor sau o națiune distinctă care ar putea pretinde la autodeterminare, iar dacă nu există subiectul care ar deține acest drept evident, nu există nici teritoriu etnic care ar servi drept bază pentru autodeterminare. Conform datelor statistice în această regiune locuiesc: populația băștinașă – 38,5%, ucrainenii – 29,3%, rușii – 25,3%, bulgarii – 1,6%. și alte naționalități – 4,6%.

Datele statistice demonstrează elocvent faptul că băștinașii care constituie 38,5% fac parte din masivul central numit moldovenii care în virtutea consecințelor istorice, destrămarea imperiului sovietic, s-au auto-determinat în statul numit Republica Moldova. Ar fi un non-sens ca ei să ceară autodeterminarea în al doilea stat moldovenesc. Ucrainenii, rușii, bulgarii nu pot cere constituirea unui stat ucrainean, bulgar sau rus, deoarece astfel de state există deja. Și atunci apare o întrebare, de ce separatiștii ar putea pretinde la al doilea stat moldovenesc? – a menționat în articolul său Popa V., Avocatul poporului.¹²

Evident, problema autodeterminării este un paravan care ascunde interesele geo-politice ale Rusiei, în primul rând, posibilitatea păstrării armatei a 14-a

¹⁰ Popa V., Dreptul la autodeterminare vis-a-vis de separatism, Avocatul poporului, 2000, nr. 7-9, pag. 18, [online] <https://dreptmd.wordpress.com/2014/05/23/dreptul-la-autodeterminare-vis-a-vis-de-separatism>.

¹¹ Ibidem, Popa V., p. 3.

¹² Ibidem, Popa V., p. 5.

ca o bază militară cât mai aproape de frontierele Alianței Nord Atlantice. Evoluția conflictului transnistrean a demonstrat aceasta în repetate rânduri, pornind de la neacceptarea legilor cu privire la statutul limbii de stat și cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova adoptate în 1989, trecând printr-un conflict armat cu participarea militarilor din armata a 14-a în 1992.¹³

Republica Moldova permanent a întreprins acțiuni concrete pentru soluționarea conflictului care ar fi satisfăcut ambele părți însă, respinse de liderii de la Tiraspol. Astfel, în 1994 în textul noii Constituții a fost introdus un articol special (111) care prevede acordarea unei autonomii cu statut special localităților din stânga Nistrului, au fost introduse forțele de menținere a păcii, a fost creată o Comisie Unificată de Control, din partea Rusiei, Ucrainei, OSCE și activează mediatori speciali, la 8 mai 1997 a fost semnat un Memorandum cu privire la unele activități de soluționare a conflictului, în același scop, la 20 martie 1998, la Odessa, a fost semnată o Convenție și multe alte acțiuni concrete având drept scop soluționarea diferendului.

Statutul special noi îl vedem într-o formă autonomă de administrare a unei unități administrativ-teritoriale în baza principiului de descentralizare administrativă, care prevede atât autonomie administrativă, cât și economică, nu însă și politică. Andrei Smochină, doctor habilitat, profesor universitar, consideră că statutul special ar putea să conțină următoarele:

- guvernator ales prin alegeri universale;
- adunare reprezentativă cu dreptul de a adopta propriul statut și legi locale.¹⁴

Considerăm posibilă această formă de guvernare regională, mai mult de atât, propunem adoptarea unei legi speciale cu privire la dezvoltarea regională a Republicii Moldova, care ar reglementa tot setul de probleme privind autonomia regiunilor din republică. Această lege ar putea cuprinde și principiile statutului special al Transnistriei elaborate de Andrei Smochină cum ar fi:

- titularul puterii în Moldova este numai poporul, iar autorităților reprezentative din raioanele de est li se încredințează doar exercițiul puterii și nu puterea ca atare;
- recunoașterea unor categorii de interese a minorităților distincte de cele naționale;
- recunoașterea necesității introducerii unui sistem de autoguvernare, în care cetățenii sunt egali, iar deciziile politice corespund voinței majorității;
- calitatea de persoană juridică a localităților din stânga Nistrului atrage după sine deținerea de resurse și patrimoniu propriu, de autonomie financiară;
- desemnarea prin vot universal a autorităților reprezentative căreia populația din teritoriu îi va încredința administrarea afacerilor sale;
- independența autorităților publice reprezentative autonome în vederea gestionării afacerilor de interes local prin adoptarea de acte juridice necesare realizării atribuțiilor ce le revin conform legii;

¹³ Ibidem, Popa V., p. 5.

¹⁴ Smochină Andrei, Considerațiuni teoretice privind statutul special al localităților din stânga Nistrului, Legea și viața, nr. 100, 1999, aprilie, p. 19.

– exercitarea unui control de stat asupra legalității realizării autonomiei în teritoriu.¹⁵

susținem și noi aceste viziuni considerându-le raționale, argumentate din punct de vedere științific.

Găgăuzia (Gagauz-Yeri) geneza conflictului din sudul republicii cu etnia găgăuză este de sorginte politică. Reușindu-se soluționarea pașnică a acestuia, acordând teritoriului pe care locuiesc compact găgăuzii un statut special de autonomie regională stabilită prin normă constituțională și Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei, adoptată la 23 decembrie 1994.¹⁶

Susținem parțial opinia cercetătorului Popa V., care consideră soluție reușită, de acordare acestei regiuni un statut de unitate administrativ-teritorială autonomă, păstrând tot odată forma unitară a statului.¹⁷ Susținerea parțială a acestei opinii, este condiționată de nivelul de acordare a autonomiei și evitarea unor derapaje deja cu regret au fost înregistrate.

În virtutea celor expuse, menționăm că problema unui statut juridic special al Găgăuziei a fost și este mai mult o chestiune politică și nu una etnică.

Regiunea în care se încadrează Republica Moldova, România și Ucraina se confruntă cu o serie de probleme de securitate, unele dintre ele putând deveni un pericol pentru stabilitatea regiunii. Abordarea acestora nu este datorită unei singure țări și nici nu poate fi atâtă vreme cât probleme ca traficul de persoane, mașini, arme, droguri depășesc efectiv frontierele unui stat. Fiecare stat se ghidează după propria sa metodă de lucru, cercetare și supraveghere, însă, datorită complexității problemelor din această regiune, procesul de elaborare a unor proceduri comune de lucru trebuie continuu amplificat.¹⁸

Concluzii. Instrumentul principal pentru asigurarea securității naționale este cooperarea internațională. Cu toate că între Republica Moldova și vecinii săi au fost semnate documente bilaterale, numeroase prevederi importante rămân și astăzi la nivel declarativ. În vizor au fost puse subiectele securizării frontierelor Republicii Moldova ca oportunitate de încadrare în sistemul securității internaționale.

Prin urmare, necesitatea securizării frontierelor Republicii Moldova este dictată de doi factori: pe de o parte din cauza diferendului transnistrean autoritățile de la Chișinău nu controlează o porțiune din hotarul administrativ cu Ucraina, fapt ce implică riscuri majore asupra securității naționale, gen separatismul, crima organizată, traficul de armament și droguri, migrația ilegală, terorismul, iar pe de altă parte țara noastră se află în imediata vecinătate cu Uniunea Europeană, fapt ce necesită o continuă securizare a frontierelor conform criteriilor europene.

¹⁵ Ibidem, Smochină Andrei, p. 19.

¹⁶ Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), nr. 344-XIII din 23.12.1994, p. 1 [online] <http://www.e-democracy.md/files/elections/gagauzia2006/special-legal-status-gagauzia-ro.pdf>

¹⁷ Popa V., Dreptul la autodeterminare vis-a-vis de separatism, Avocatul poporului, 2000, nr. 7-9, pag. 9, [online]

<https://dreptmd.wordpress.com/2014/05/23/dreptul-la-autodeterminare-vis-a-vis-de-separatism>.

¹⁸ Benchechi Marcel, Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională, Autoreferatul tezei de doctor în științe politice, Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 2016, p. 15.

Poziția geografică a Republicii Moldova, prezența conflictului transnistrean, zonă unde autoritățile legale nu au control frontalier și unde este prezent un risc deosebit al migrației ilegale, traficul cu armament și stupefiante, precum și evoluția terorismului internațional, reprezintă o permanentă sursă de risc în adresa securității naționale, cu impact asupra protecției sistemului de securitate internațională. În contextul priorității externe de integrare europeană a țării noastre o pregnantă importanță o are securizarea frontierelor Republicii Moldova.

Soluționarea problemelor actuale ale securității presupune o participare activă în crearea sistemului internațional de securitate colectivă, o atenție deosebită fiind acordată colaborării regionale și internaționale, valorificării experienței internaționale în acest domeniu.

RECENZENT: Liliana CREANGĂ, conf. univ., doctor în drept.

Natalia PAUSTOVSCAIA,

lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și Criminalistică” a Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI

SEPARATISMUL – FACTORUL CARE ÎMPIEDICĂ ASIGURAREA ASISTENȚEI JURIDICE INTERNAȚIONALE ÎN MATERIE PENALĂ

Rezumat

Republica Moldova este parte la numeroase instrumente internaționale în materie penală și actualmente dispune de un cadru juridic național armonizat, care constituie o bază normativă adecvată pentru realizarea cu succes a activității de asistență juridică internațională în materie penală. Însă există o serie de probleme la exercitarea acesteia în Republica Moldova. Printre acestea se regăsește imposibilitatea exercitării tuturor formelor de asistență juridică internațională prin care se solicită efectuarea acțiunilor procesuale pe teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului, unde organele de drept legitime ale Republicii Moldova nu au posibilitatea de a acționa procesual. Lipsa colaborării cu autoritățile neconstituționale, accesul limitat la informații împiedică considerabil organele de drept ale Republicii Moldova să realizeze scopul procesului penal.

Cuvinte-cheie: proces penal, separatism, asistență juridică internațională, infracțiune, probe, mijloace de probă.

Summary

Moldova is a party to various international instruments in criminal matters and currently has a harmonized national legal framework, which is an adequate normative basis for the successful implementation of business legal assistance in criminal matters. However, there are some problems with the exercise in the Republic of Moldova. These included the inability to letters rogatory requesting procedural actions on the territory of the left bank districts where legitimate law enforcement bodies of the Republic of Moldova are unable procedural act. Lack of cooperation with authorities unconstitutional, limited access to information significantly impede law enforcement bodies of the Republic of Moldova to achieve the purpose of criminal proceedings.

Keywords: criminal case, separatism, letters rogatory, international legal assistance, crime, evidence, means of evidence.

Introducere. Separatismul comportă un sens negativ, deoarece scopul separatismului este de a deteriora unitatea politică, economică, constituțională, de a dezmembra statul unit, unitar.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei, metoda sintezei, metoda comparației și investigației științifice. În calitate de materiale au servit o serie de monografii, lucrări științifice ale autorilor autohtoni și ale celor de peste hotare, generalizări și statistici, precum și legislația din domeniu.

Rezultate obținute și discuții. Reglementarea asistenței juridice internaționale în materie penală se regăsește atât în legislația internă a Republicii Moldova, a statelor solicitante, cât și în tratatele internaționale. Republica Moldova este

parte la numeroase instrumente internaționale în materie penală și actualmente dispune de un cadru juridic național armonizat, care constituie o bază normativă adecvată pentru realizarea cu succes a activității de asistență juridică internațională în materie penală cu excepția realizării tuturor formelor de asistență juridică internațională pe teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului.

Separatismul politic poate avea pentru o multitudine de consecințe negative atât pentru statul afectat de secesiune, cât și regiunea în care el se află.

Pe de altă parte, consecințele generate de mișcările separatiste privesc toate domeniile de activitate umană atât din statul ce trăiește acest eveniment, cât și stabilitatea și securitatea din regiune. În deplin consens cu locul de manifestare cu preponderență a efectelor mișcărilor separatiste se pot distinge două mari tipuri de consecințe: interne și externe.

Printre consecințele interne ale fenomenului analizat se numără:

1) producerea de disfuncționalități majore în toate instituțiile statului, prin nevoia de a restructura unitățile administrative, de a le grupa într-o nouă structură națională și de a le face să răspundă optim cerințelor cetățenilor. Regiunea ce se desprinde din statul de apartenență, pentru a forma o nouă entitate statală, avea un aport mai mare sau mai mic la funcționarea acestuia, care, acum, trebuie compensat printr-o altă organizare și adoptarea de acte normative adecvate acestui scop [1].

Astfel, din 1992, Republica Moldovenească Nistreană (RMN) s-a proclamat ca un stat de sinestătător, chiar dacă el nu a fost recunoscut de comunitatea internațională. Astfel, RMN are propriile sale instituții, armată, poliție, monedă și chiar servicii secrete.

2) crearea unui precedent periculos în ceea ce privește destrămarea unor state suverane, independente și recunoscute ca subiect de drept internațional de către comunitatea internațională.

3) Generarea unui climat de insecuritate, atât pe plan intern, cât și extern. În teritoriul cuprins de mișcările separatiste securitatea umană este cea dintâi afectată, mai ales dacă se apelează la mijloace violente pentru atingerea scopului propus. În același timp, securitatea națională a statelor din zonă este pusă la încercare atât prin însăși existența unor conflicte nesoluționate, cât și prin posibilitatea reizbucnirii, oricând, a conflictului armat între părțile beligerante și atragerea altor state de una sau alta dintre tabere. Pe de altă parte, climatul de insecuritate se răsfrânge negativ și asupra securității locale, naționale și regionale impiedicând asupra derulării normale a vieții și activității, a relațiilor interstatale și internaționale [1].

Astfel, consecințele enunțate nu permit Republicii Moldova realizarea formelor de cooperare internațională cu alte state în scopul prevenirii, combaterii, descoperii infracțiunilor pe teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului.

Însă pentru Republica Moldova asistența juridică internațională devine mult mai importantă și ea rezultă din situația reală în care sute de mii de cetățeni sunt plecați din țară și muncesc în alte state europene.

Spațiu de interes strategic în care se află Republica Moldova este sursa, zona de tranzit și destinație a unor activități infracționale, constând în: migrație ilegală

și trafic de ființe umane, trafic ilegal de armament, muniții, materii explosive și radioactive, contrabanda cu substanțele narcotice, psihotrope, cu efecte puternice, toxice, otrăvitoare, radioactive și explozive, precum și a deșeurilor nocive, activități de spălare a banilor etc. Prin natura și amploarea lor, astfel de activități sunt favorizate de existența conflictelor locale.

Asistența judiciară în materie penală la momentul actual, reprezintă principalul instrument juridic între statele în lupta împotriva criminalității. Astfel instrumentul juridic comunitar permite comunicarea actelor de procedură, totodată reglementând noi forme moderne de asistență: livrările controlate, supravegherea transfrontalieră, transmiterea spontană de informații.

Regula principală este că asistența juridică poate fi solicitată și acordată numai atunci când între state există un tratat bilateral sau multilateral, care este aplicabil atât pentru Republica Moldova, cât și pentru statul solicitant.[2]

Cea mai mare problemă în exercitarea asistenței juridice internaționale de către Republica Moldova, este problema imposibilității exercitării tuturor formelor de asistență juridică internațională sau de cooperare polițienească, de exemplu, comisiile rogatorii în care se solicită efectuarea acțiunilor procesuale pe teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului, unde organele de drept legitime ale Republicii Moldova nu au posibilitatea de a acționa procesual. Lipsa conlucrării cu autoritățile neconstituționale, accesul limitat la informații împiedică considerabil organele de drept ale Republicii Moldova să realizeze funcțiile și scopul procesului penal.

Încă la 09.08.2005, Procurorul General a emis Dispoziția nr.219/7 „despre organizarea acordării asistenței juridice în materie penală privind crimele comise în raioanele din stânga Nistrului”, conform căreia– „se exclude examinarea de către organele de urmărire penală a solicitărilor de asistență juridică în materie penală pe crimele comise în raioanele din stânga Nistrului adresate cu încălcarea prevederilor legislației naționale și internaționale” [3]. Totodată, Procuratura Generală s-a adresat către statele vecine, cerând neexecutarea demersurilor care sunt remise cu încălcarea prevederilor actelor internaționale în domeniu.

Însă activitatea practică a scos la iveală cazuri când organele constituite în raioanele din stânga Nistrului au solicitat asistență juridică direct de la autoritățile statelor străine. În felul acesta au procedat Ministerul Securității Naționale, Comitetul Vamal de stat, procurorul raionului Grigoriopol etc., care au transmis cereri de asistență juridică la Procuratura Generală a Ucrainei. Cooperarea loială s-a manifestat prin faptul că aceste solicitări au fost transmise Procuraturii Generale a Republicii Moldova fără executare ”[4].

Au fost stabilite cazuri, când cererile de comisie rogatorie, fiind formulate de organele de drept nerecunoscute constituite în raioanele din stânga Nistrului au fost transmise direct autorităților Ucrainei. În aceste situații Procuratura Generală a Ucrainei a transmis cererile menționate la Procuratura Generală a Republicii Moldova cu solicitarea de expunere asupra posibilității executării. În cazurile date s-a procedat în conformitate cu prevederile Dispoziției nr.219/7 din 09.08.2005 a Procurorului General „Despre organizarea acordării asistenței juridice în materie penală privind crimele comise în raioanele din stânga Nistrului”,

conform căreia Secția asistență juridică internațională și integrare europeană examinează și dă curs demersurilor de asistență juridică în materie penală privind crimele comise în raioanele din stânga Nistrului parvenite de la alte state, de la locuitorii republicii din raioanele menționate doar în cazurile când urmărirea penală este efectuată de către organele de drept ale Republicii Moldova, iar procurorii procuraturilor teritoriale și specializate exclud examinarea de către organele de urmărire penală a solicitărilor de asistență juridică în materie penală pe crimele comise în raioanele din stânga Nistrului adresate cu încălcarea prevederilor legislației naționale și internaționale.

La fel, sa constatat că în numele organelor Procuraturii Republicii Moldova, folosind ilegal antetul de către organele neconstituționale din raioanele din stânga Nistrului ale Republicii, se remit comisii rogatorii altor state, solicitându-se asistența juridică în materie penală.

Au loc și cazuri când organele neconstituționale din raioanele din stânga Nistrului, în special sub presiunea părților vătămăte, remit organelor Procuraturii Republicii Moldova diferite solicitări de asistență juridică (extrădarea, darea în urmărire internațională, efectuarea unor acțiuni procesual penale), invocând drept bază legală legislația internațională, astfel presupunând a fi subiect de drept internațional legal.

Solicitări privind confirmarea legalității urmăririi penale pe dosarele penale pe crimele comise în raioanele din stânga Nistrului au parvenit pe parcursul anului 2016 și de la Interpol, fiind constatate cazuri când organele neconstituționale au remis direct demersuri privind urmărirea internațională.

Astfel, activitatea ilegală privind acordarea asistenței juridice în materie penală menționată mai sus contravine obligațiilor asumate de Republica Moldova la semnarea unor Convenții internaționale în domeniu (care indică drept autoritate centrală în domeniu Procuratura Republicii Moldova) și aduce un prejudiciu grav imaginii țării pe plan internațional.

În prezent, în scopul stabilirii unor relații de colaborare între organele de drept ale Republicii Moldova și teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului ca soluție pentru creșterea eficienței luptei împotriva criminalității, reținerea persoanelor care au comis infracțiuni pe teritoriul Republicii Moldova și au fost anunțate în căutare, Ministerul Afacerilor Interne Republicii Moldova a intervenit cu inițiativa încheierii Protocolului privitor la unele aspecte de cooperare în prevenire și combaterea infracțiunilor dintre Republica Moldova și persoana responsabilă teritoriului raioanelor din partea stângă a Nistrului. Însă în proiectul menționat nu sunt incluse și aspecte privind exercitarea asistenței juridice internaționale în Republica Moldova. În special problema imposibilității exercitării comisiilor rogatorii în care se solicită efectuarea acțiunilor procesuale pe teritoriul raioanelor din partea stângă a Nistrului, unde organele de drept legitime ale Republicii Moldova nu au posibilitatea de a acționa procesual.

Desigur, semnarea Protocolului sus-numit privind cooperarea între organele de drept ar fi un pas înainte în îmbunătățirea cooperării practice în contextul intensificării combaterii criminalității.

În concluzie, trebuie să menționez că este evident că organele de urmărire penală în procesul de cercetare a infracțiunilor comise pe teritoriul Republicii Moldova au necesitatea stringentă de a coopera cu autoritățile statelor străine, fapt fără care nu poate fi asigurată cercetarea completă, obiectivă și sub toate aspectele a cazului.

Bibliografie

1. Serebrian Oleg, Conflictul transnistrean: geopolitică și geoistorie, dosar: aproape totul despre Transnistria. http://ro.altermedia.info/cealaltaromanie/dosar-aproape-totul-despre-transnistriaii_1619.html.
2. Asistența judiciară internațională în materie penală, manual pentru judecători și procurori, Chișinău, 2012.
3. Dispoziția nr.219/7 din 09.08.2005 a Procurorului General despre organizarea acordării asistenței juridice în materie penală privind crimele comise în raioanele din stânga Nistrului”.
4. Generalizarea activității de asistență juridică internațională a Secției de asistență juridică internațională și integrare europeană pe perioada semestrului III al anului 2016.

Mariana PAVLENCU,

doctor în drept, lector universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Vitalie COSTIȘANU,

magistru în drept,

procuror în Procuratura municipiului Chișinău, oficiul Ciocana

TERORISMUL CIBERNETIC – PARTE COMPONENTĂ A TERORISMULUI CONTEMPORAN

„Cheia terorismului nu o reprezintă actul în sine, ci frica de acel act.”

Keith Olbermann

„Nu mai există pace, nu mai există război, ci doar terorism.”

John Richard Thackrah

Rezumat

În prezent trăim într-o societate interconectată. Rețelele de socializare aflate în plină expansiune virtuală reprezintă rezultatul utilizării, tot mai accentuate, a tehnologiilor revoluționare, care au dus la o schimbare semnificativă a societății, a modului în care percepem evenimentele care au loc în această societate, precum și a felului în care interacționăm unii cu ceilalți. Pe lângă aceste schimbări, evoluția spațiului virtual a condus la oferirea noilor posibilități de manifestare, prin diverse modalități, a terorismului contemporan. Pentru grupările teroriste, rețelele de socializare reprezintă adevărate platforme virtuale de comunicare, având o gamă largă de utilitate privind propagarea anumitor mesaje care au drept scop propaganda sau recrutarea de noi adepți.

Cuvinte-cheie: terorism, spațiu virtual, rețele virtuale de socializare, promovarea terorismului în spațiul virtual.

Summary

Today we live in an interconnected society. Social networks that are currently in full virtual expansion are representing the result of an increasingly usage of the revolutionary technologies that have led to a significant change of society, on how we perceive the events that are taking place in society and the way we interact with each other. In addition to these changes, the evolution of cyberspace has led and offered new possibilities of expression through various ways for the contemporary terrorism. For terrorist groups, these social networks represents true virtual platform for communication, having a wide range of utility regarding dissemination of certain messages which aim to propaganda or to the recruitment for new followers.

Keywords: terrorism, cyberspace, virtual social networks, promoting terrorism in cyberspace.

O agresiune de mare amploare împotriva statelor europene și pentru Republica Moldova este puțin probabilă. Însă există noi tipuri de amenințări, mai variate, mai puțin evidente și mai greu de prevăzut. Cea mai periculoasă dintre acestea este amenințarea teroristă. Terorismul ca pericol și amenințare la adresa securității (naționale, regionale și mondiale) s-a diversificat și a devenit global, iar riscurile adiacente lui sunt de natură politică, economică, socială, demografi-

că, ecologică etc. [1, p. 3]. Terorismul reprezintă o amenințare strategică, nu doar pentru Statele Unite ale Americii și pentru țările Uniunii Europene, ci și pentru Rusia, pentru China, pentru India și pentru foarte multe țări, inclusiv pentru Republica Moldova, angajate pe drumul modernizării economiei, informației, vieții sociale și culturii. Deși este dezavuat și atacat din toate părțile și prin toate mijloacele, terorismul dispune încă de resurse importante [2, p. 42], comunică prin rețele electronice și recurge la acțiuni din ce în ce mai violente. Mai mult, el se extinde la toate mediile și cuprinde aproape toate activitățile omenești, întrucât acest fenomen este antivaloare și vizează distrugerea caracterului eficient al oricărei activități progresiste.

Teoretic terorismul cibernetic (cyberterrorism) poate fi definit printr-o acțiune premeditată, motivată politic, prin care sunt atacate rețele de comunicații computerizate, sisteme de calcul, programe de calculator, precum și baze de date. Aceste atacuri pot produce prejudicii și implicite acte de violență împotriva unor ținte noncombatante. Aceste acte pot fi declarate terorism numai dacă sunt produse de agenți clandestini individuali sau afiliați în grupări sub naționale sau multi naționale. Terorismul cibernetic are la bază câteva obiective:

- preluarea controlului asupra unor rețele care reglează infrastructurile critice așa cum ar fi rețelele de aprovizionare cu apă, trafic aerian, cele energetice, rețelele militare, sistemul indicatoarelor de trafic, telecomunicațiile, sistemele financiare, etc.;

- preluarea controlului unor sisteme industriale și energetice;
- furtul de tehnologie, coduri-sursă, planuri de afaceri, proiecte și informații comerciale privilegiate sau secrete [11].

Terorismul contemporan are deja un caracter mondial. El se axează îndeosebi pe extremismul religios violent, pe extremismul politic și pe efectele deznădăcinării. Cauzele acestuia sunt complexe. Ele se află în dinamica crizelor economice, culturale și sociale, în politica de alienare a tinerilor (îndeosebi musulmani) care trăiesc în străinătate, în reacțiile virulente la influențele intrinseci pe care le exercită civilizația occidentală asupra zonelor încremenite în fantasmă și prejudecăți, în recrudescența anomiei sociale, criminalității și traficantilor.

De aici o dialectică perversă a intereselor lumii interlope și ale unor structuri predominant violente, generate de adâncirea faliilor strategice dintre lumea modernă și lumea rămasă în mizerie, subdezvoltare și neputință. Această lume chinută nu produce terorism, însă ciocnirea unora dintre entitățile ei cu interesele civilizației moderne generează și întrețin fenomenul terorist.

Amenințările teroriste sunt de mare actualitate. În următorul deceniu, ele nu vor dispărea, ci, dimpotrivă, este posibil să se diversifice și să se amplifice [3, p. 71]. Atacurile teroriste sunt și vor fi și în continuare atipice, lipsite de orice moralitate și în afara oricăror reguli ale păcii și războiului. Ele vor viza tot ceea ce este vulnerabil – state, guverne, instituții publice, organizații internaționale, aglomerări urbane și locuri publice, infrastructuri, rețele de comunicații, rețele Internet și, mai ales, oameni, inclusiv bătrâni și copii, întrucât unul dintre obiectivele cele mai importante ale terorismului este să creeze oroare, indignare, dezgust, panică, nesiguranță și frică.

Cu cât civilizația progresa, cu atât terorismul devine mai abject și mai înfricoșător. Terorismul nu este pur și simplu o trecere la limită, nici un exces al notei de nemulțumire și al spiritului protestatar. El se prezintă ca o patologie gravă, ca o boală cronică a omenirii, care se accentuează și se complică din ce în ce mai mult. De aceea lupta împotriva lui nu este și nu poate fi ușoară. Și aceasta nu neapărat pentru că teroriștii ar fi foarte puternici, ci pentru că ei sunt lipsiți de orice logică și de orice filosofie. Combaterea terorismului [4] nu poate ieși însă din legile și obiceiurile războiului și ale luptei armate și, de aceea, dificultățile unei astfel de confruntări vor fi totdeauna foarte mari.

Terorismul constituie o amenințare din ce în ce mai pronunțată la adresa păcii și securității, a ființei umane, a valorilor și a civilizației. Această amenințare este direct proporțională cu vulnerabilitățile societății moderne și evoluează pe măsură ce faliile se adâncesc, conflictele se amplifică și crizele se înmulțesc [5, p. 67].

Este posibil ca țara noastră să prezinte un interes deosebit pentru anumite rețele, organizații și grupări teroriste, în sensul că pe teritoriul acesteia, dată fiind o anumită structură a firmelor arabe și o prezență discretă și elevată, dar suficient de dispersată, a comunității musulmane, s-ar putea încerca să se constituie anumite elemente de rețea, de infrastructură, de logistică și chiar unele baze discrete de plecare la atac sau de instruire și de recuperare a teroriștilor, echipelor și unor mici grupuri.

Perspectiva evoluției fenomenului terorist în spațiul de interes pentru Republica Moldova trebuie să facă obiectul unor evaluări strategice pe măsură, astfel încât să fie găsite și aplicate la timp cele mai potrivite formule pentru descoperirea și combaterea rețelelor teroriste și prevenirea unor atacuri din partea acestora.

Odată cu dezvoltarea tehnologiilor și a internetului, rețelele de socializare au resimțit un număr din ce în ce mai mare de utilizatori care preferă să-și petreacă o perioadă de timp, din ce în ce mai lungă, pe aceste platforme virtuale. Procentul tot mai ridicat al persoanelor care apelează la internet în vederea accesării unor astfel de comunități virtuale au condus la dezvoltarea rețelei de socializare existente, dar și la apariția altora. Activitatea, din ce în ce mai crescută, în mediul virtual a fost sesizată de grupările teroriste contemporane, care au văzut în domeniul online o nouă modalitate prin intermediul căreia își pot îndeplini scopurile și obiectivele vizate.

Terorismul cibernetic este în stare să amenințe milioane de oameni, din cauza vulnerabilității computerelor militare în fața hackerilor, motiv pentru care se apreciază că această formă de terorism este mai periculoasă decât terorismul biologic ori cel chimic [6, p. 96].

Spațiul cibernetic ajunge să reprezinte o platformă confortabilă pentru pregătirea și efectuarea crimelor informatice, a actelor de terorism cibernetic și a altor acțiuni nocive, menite să afecteze, direct sau indirect, securitatea națională. Astfel, penetrarea sistemelor informaționale sau de comunicații electronice ale autorităților administrației publice și ale altor instituții și întreprinderi de stat sau private, în cadrul cărora se gestionează informație sensibilă, poate duce la compromiterea confidențialității, integrității sau disponibilității acestei informații și, prin urmare, la cauzarea prejudiciilor financiare sau de altă natură, inclusiv la afectarea

securității statului [7].

Internetul reprezintă o unealtă puternică prin intermediul căreia pot fi împărtășite și consolidate anumite idei sau atitudini. Prin utilizarea rețelei de socializare, utilizatorii din toate colțurile lumii au posibilitatea de a comunica, de a face schimb de informații sau de idei. Cu toate acestea, expansiunea mediului virtual concomitent cu creșterea gradului de activitate în social media au condus la apariția unor potențiale riscuri la adresa securității. În mediul virtual sunt prezente acele „colțuri întunecate” în care se găsesc anumite pagini web care reușesc să penetreze barierele de securitate și prin intermediul cărora organizațiile teroriste reușesc să atragă curiozitatea și să sporească vulnerabilitatea celor care le accesează. Pericolul cyber-terorismului provine și din aceea că pot fi trimiși viruși în calculatoarele ce deservește rețelele unor instituții militare [5, p. 46].

Organizațiile teroriste utilizează internetul și rețelele de socializare, de obicei, pentru a facilita spionajul, pentru a radicaliza și a recruta noi adepți, pentru a ataca anumite rețele de calculatoare, pentru a transmite anumite informații referitoare la „cum se creează” anumite dispozitive explozive improvizate sau pentru a furniza anumite informații referitoare la formarea și pregătirea viitorilor adepți în mediul online. Începând cu atacurile din 11 septembrie 2001 din Statele Unite, rețelele de socializare au fost asaltate în permanență de informații postate de diverse grupări teroriste care urmăreau, de cele mai multe ori, să ducă la bun sfârșit scopurile propuse.

Internetul a adus schimbări semnificative în societate, revoluționând modul de interacțiune dintre indivizi, simplificând felul în care aceștia pot comunica între ei fără ca acest proces să mai poată fi influențat de barierele spațiu și timp.

Vom afirma faptul că rețelele de socializare au apărut pentru a facilita comunicarea și informarea persoanelor, indiferent de locația acestora pe glob. Schimbul de opinii sau idei, ori dezbateră în domeniul virtual a unor chestiuni referitoare la unele evenimente sociale poate reprezenta un plus adus societății. Cu toate acestea, rețelele sociale online pot reprezenta o unealtă propice terorismului contemporan. Putem să subliniem faptul că prin intermediul internetului organizațiile teroriste pot avea acces și pot crea o legătură virtuală rapidă, fără a utiliza prea multe resurse logistice sau financiare, cu toți utilizatorii care au un cont pe rețeaua de socializare aleasă ca mijloc de comunicare. Odată aleasă, pe rețeaua de socializare sunt distribuite anumite informații sau ideologii care, în final, ar putea duce la radicalizarea unora dintre utilizatori [8, p. 162].

Din punctul de vedere al modului de acțiune al organizațiilor teroriste, unul dintre efectele expansiunii și dezvoltării rețelelor de socializare constă în schimbarea modului de comunicare online din cel unidirecțional în cel bidirecțional. Acest lucru se concretizează prin prezența capacităților interactive ce sunt asigurate prin camerele de chat, prin paginile sociale web sau chiar prin diverse pagini dedicate împărtășirii unor filmulețe video care prezintă efectele create de un atentat terorist [9].

O modalitate pentru care teroriștii folosesc rețelele de socializare constă în recrutarea și în pregătirea viitorilor insurgenți. În urma unor rapoarte s-a

demonstrat faptul că paginile de socializare reprezintă instrumente importante pentru promovarea organizațiilor teroriste [10, p. 76]. Prin intermediul acestora, teroriștii răspândesc anumite mesaje cu scopul de a recruta noi susținători. Astfel, se poate afirma faptul că în prezent, prin intermediul rețelelor de socializare, organizațiile teroriste pot recruta și pregăti cu succes, sub anonimat, noi adepți. Pentru aceasta, teroriștii ajung să apeleze la o tactică care constă în inserarea acțiunilor lor în videoclipuri muzicale sau în desene animate pentru a atrage minorii către acest flagel. Planificarea unor potențiale atacuri poate fi efectuată de către teroriști prin intermediul spațiului virtual. Datorită procesului rapid prin care mesajele sunt transmise și primite, dar și a faptului că identitatea atacatorului este menținută sub anonimat printr-un profil fals sau anumite softuri speciale de criptare, organizațiile teroriste pot planifica, cu ușurință, un potențial atentat

Utilizarea grupărilor teroriste a spațiului virtual reprezintă, în prezent, o certitudine. Datorită expansiunii continue și accentuate a cyber-spațiului, a numărului de utilizatori aflat în permanentă creștere, dar și a timpului petrecut, din ce în ce mai mult, de aceștia pe rețelele de socializare, spațiul virtual este privit de organizațiile teroriste ca un mijloc prin intermediul căruia își pot promova, cu succes și ușurință, scopurile și obiectivele propuse. Diminuarea, stoparea și eliminarea acestui „asalt jihadist” reprezintă pentru structurile de securitate guvernamentale ale statelor o adevărată provocare pe care o vor avea de înfruntat, într-un domeniu în care barierele legate de spațiu și timp au fost eliminate. În aceste momente, acțiunile întreprinse de către teroriști în mediul virtual pot avea repercusiuni grave în mediul real. Structurile de securitate sunt obligate să-și adapteze strategiile de combatere a terorismului la noile arene virtuale prin aplicarea noului tip de război virtual. Monitorizarea permanentă a paginilor web suspicioase reprezintă, în prezent, o prioritate pentru asigurarea securității și siguranței statelor. Războiul virtual dintre organizațiile teroriste și statele care luptă în combaterea acestui flagel internațional se anunță a fi unul vital, dinamic și feroce.

Bibliografie:

1. Bencheci Marcel, „*Combaterea terorismului contemporan și consolidarea sistemului de securitate internațională*”. Autoreferatul tezei de doctor în științe politice. Chișinău, 2016 – 30 p. http://www.cnaa.md/files/the-ses/2016/50081/marcel_bencheci_abstract.pdf (vizitat la 27.02.2017)
2. Raluca-Ioana Mocanu, „*Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române. Studiu comparativ*”. București: Ed. Universul Juridic, 2013. – 73 p.
3. Dumitru Virgil Diaconu, „*Terorismul. Repere juridice și istorice*”. București: Ed. All Beck, 2004. – 108 p.
4. Legea RM cu privire la combaterea terorismului nr.539 din 12.10.2001, publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.147-149 din 06.12.2001; <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312844> (vizitat la 28.02.2017)

6. James F. Dunnigan, „*Noua amenințare mondială, Cyber-terorismul*”. București: Ed. Curtea Veche, 2010. – 106 p.
7. Griset, S. Mahan, „*Terrorism in Perspective*”. London, New Delhi: Ed. Sage Publication, Thousand Oaks, 2003 – 158 p.
8. Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova „*Asigurarea securității informaționale*”, <http://www.sis.md/ro/asigurarea-securitatii-informationale> (vizitat la 24.02.2017)
9. Cristian Jura, „*Terorismul internațional*”. .București: Ed. All Beck, 2004. – 209 p.
10. <http://abcjuridic.ro/wp-content/uploads/2016/02/Referat-ABC-Juridic.pdf> (vizitat la 27.02.2017)
11. Busuncean T., „*Colaborarea internațională a serviciilor speciale în combaterea terorismului*”. Teză de doctor în politologie. Chișinău, 2013 – 183 p.
12. <http://politeia.org.ro/international/terorism-si-contraterorism-3-terorismul-cibernet/10507/> (vizitat la 01.03.2017)

Artiom PILAT,

master în drept, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

REFUGIAȚI, VICTIME ALE REGIMULUI SEPARATIST

REZUMAT

Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați este instituția specializată care acordă protecția refugiaților din întreaga lume. La momentul actual UNHCR este una dintre principalele agenții umanitare ale lumii personalul căreia este de 7100 de funcționari, care acordă ajutor la circa 36,4 milioane de oameni din aproximativ 120 de țări.

Din punct de vedere juridic, refugiații sunt definiți ca persoane aflate în afara țării lor de origine, drept urmare a unei temeri bine întemeiate de a fi persecutați pe motiv de rasă, religie, naționalitate, opinie politică sau apartenență la un anumit grup social.

Cuvinte-cheie: refugiat, emigrant, separatism, persecuție, azil, regim politic, Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați.

SUMMARY

United Nations High Commissioner for Refugees granted refugee protection worldwide. UNHCR is currently one of the world's principal humanitarian agencies, its staff includes about 7,100 officers, assisting about 36.4 million people in approximately 120 countries.

From a legal perspective, refugees are people who call outside their country due to a well founded fear of persecution on grounds of race, religion, nationality, political opinion or membership in a social group.

Keywords: refugee, emigrant, separatism, asylum, political regime, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees.

Introducere. Trăim timpuri în care ne confruntăm cu o enormă nesiguranță globală, însă această stare este mult mai evidentă pentru zecile de milioane de refugiați și persoane strămutate ori dezrădăcinate din cauza conflictelor militare și a persecuțiilor. Ei au pierdut nu doar meleagurile lor, ci și casele, pe cei dragi, prietenii lor, comunitățile și țările lor de origine, devenind prin urmare cele mai vulnerabile pături ale societății. Fiecare în parte și toți împreună ei au o istorie comună și foarte umană care trebuie spusă și auzită.

Refugiații nu reprezintă doar niște date statistice lipsite de viață, ei sunt în primul rând oameni, care au pierdut totul nu din vina lor. Deseori izbucnirea conflictului militar are ca scop realizarea unor idei și interese imperialiste, care în cele de urmă afectează populația civilă prin intermediul unor limitări ale drepturilor constituționale.

Metode aplicate. În vederea realizării obiectivelor propuse, în conținutul prezentului articol au fost aplicate o multitudine de metode, printre care se numără: metoda sistemică, cea comparativă, precum și metoda logică, metodă care este bazată pe analiza deductivă și inductivă.

Conținutul de bază. În practica relațiilor internaționale problema formațiilor autoprocimate apărute în urma acțiunilor separatiste nu avea precedent și era hotărâtă în baza inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale a statelor recunoscute până în anii ,90 ai secolului al XX-lea. Destrămarea Uniunii Sovietice a provocat o serie de modificări teritoriale în Europa. Pe teritoriul noilor state independente recunoscute ca atare de către comunitatea internațională, la limitele frontierelor administrative ale fostelor republici sovietice, apar mișcările separatiste independente, care nu se supun voinței autorităților centrale, printre astfel de mișcări separatiste se numără și așa-numita Republica Moldovenească Nistreenă.

În contextul proceselor de autoafirmare națională a noilor state independente, toate apelurile de respectare a integrității teritoriale și a inviolabilității frontierelor statelor recunoscute de către statele membre ale ONU s-au dovedit a fi insolubile și fără de rezultat.

Abordat din diferite puncte de vedere, conceptul drepturilor omului este receptat de comunitățile umane și de către fiecare membru al acestora ca o instituție firească, care permite înțelegerea mai completă și mai exactă a statutului ființei umane în cele mai diverse ipostaze ale sale. Datorită accentelor puse pe cunoașterea mijloacelor politice, juridice, sociale și economice necesare pentru respectarea acestui statut, la momentul actual, conceptul de drepturi și libertăți fundamentale a devenit parte integrantă și obiectiv major al întregului sistem de drept [4, p. 7].

Societatea internațională a înțeles că pacea în lume poate fi asigurată doar prin prisma respectării și protecției ființei umane, drept dovadă ne servesc prevederile primului alineat din Preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului, în care se specifică următorul fapt: „Considerând că recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile constituie fundamentul libertății, dreptății și păcii în lume” [1].

În contextual globalizării, din cauza creșterii numărului grupărilor separatiste care au drept scop destabilizarea situației în lume prin intermediul declanșării unui conflict armat, mobilitatea populației lumii a crescut semnificativ, îndeosebi în ultimul secol. Bărbații, femeile și copiii au fost nevoiți să-și părăsească propriile țări, locuințe, alegând prin urmare să-și ducă traiul în alte țări, numai că să nu fie persecutați. Acest fenomen a fost denumit și explicat prin termenul „migrație”, persoanele respective fiind denumite „migranți”. Fenomenul migrației a afectat și Republica Moldova în anii ,90 a secolului XX. Însă scopul urmărit de către migranți din perioada respectivă era îmbunătățirea standardului de viață, alăturarea la membrii familiei, precum și îmbunătățirea nivelului educației. Printre aceștia exista și o categorie de persoane care au fost forțați să părăsească locurile natale din cauza persecuțiilor la care au fost supuse, fiind ulterior recunoscute ca *refugiați*.

Statutul de refugiat este reglementat pe plan internațional de Convenția din 1951 și de Protocolul din anul 1967 privind statutul refugiaților. În accepțiunea Convenției și Protocolului, refugiatul este persoana care în urma unor temeri bine întemeiate de a fi persecutată din cauza rasei, religiei, naționalității, apartenenței la un grup social sau opiniilor sale politice, se află în afara țării a cărei cetățean este și care nu poate, sau, din cauza acestei temeri, nu dorește să se pună sub protecția

acestei țări, sau care, neavând nici o cetățenie și găsindu-se în afara țării în care avea reședință obișnuită, nu poate sau, datorită respectivei temeri, nu dorește să se reîntoarcă [2].

Din anul 1951 și până în prezent, noțiunea de „refugiat”, în sens larg, a fost continuu extinsă, incluzând persoane care și-au părăsit țările din cauza tulburărilor sociale grave, ori ca urmare a torturii, tratamentelor inumane sau degradante sau tendinței unor grupări din motive culturale, etnice, religioase sau politice de a se separa de la componența statului prin declanșarea unui conflict armat.

Refugiații beneficiază nu doar de un statut special datorat circumstanțelor în care au fost obligați să-și părăsească țările și nevoilor specifice determinate de exilul forțat, ci și de un cadru instituțional anume stabilit, la nivelul comunității internaționale, care să-i protejeze.

Spre deosebire de alți oameni care își părăsesc țările de origine ca urmare a propriilor decizii, refugiații sunt obligați să facă acest lucru și ei nu dispun de o altă cale pentru a scăpa de amenințările la care le sunt supuse viețile și drepturile fundamentale, amenințări de care autoritățile din țările lor de origine nu pot sau nu doresc să-i protejeze.

Această nevoie vitală de protecție internațională este elementul de bază care îi diferențiază pe refugiați de alte persoane străine.

Regula generală este aceea prin care un solicitant trebuie să se afle în afara țării a cărei cetățenie o are, ea se explică prin faptul că protecția internațională nu poate fi aplicată atâta timp cât o persoană se află sub jurisdicția teritorială a țării sale de origine. Temerea bine întemeiată de persecuție trebuie să parvină din țara a cărei cetățenie o are [5].

Copiii ce locuiesc în zonele controlate de regimurile separatiste, care părăsesc regiunile respective împreună cu părinții lor, întrucât acolo este declanșat un conflict armat, reprezintă cea mai afectată parte a populației. Anume din acest considerent organizațiile internaționale oferă copiilor o atenție deosebită sub formă de protecție specială a acestora. Necesitatea de acordare a unei protecții deosebite copiilor refugiați a fost anunțată și în Declarația de la Geneva din 1924 cu privire la drepturile copilului, Declarația Universală a Drepturilor Omului în prevederile articolelor 23 și 24.

Totodată, menționăm faptul că dreptul internațional s-a îmbogățit în ultima perioadă cu normele statutare ale instituțiilor specializate și ale organizațiilor internaționale care se preocupă de protecția drepturilor copilului și instrumente juridice adoptate de către acestea [4, p. 7].

În toate deciziile care îi privesc pe copii, fie că sunt luate de instituții publice sau private de ocrotire socială, de către tribunale, autorități administrative sau de organe legislative, interesele copilului sunt luate în considerare cu prioritate.

Organele competente ale statului de acordare a azilului pentru refugiați, în mod prioritar, întreprind toate măsurile necesare pentru ca copilul să fie apărat împotriva oricărei forme de discriminare.

Astfel de acțiuni sunt realizate în scopul de a preveni orice formă de discriminare în privința copiilor și părinților acestora. Declanșarea neprevăzută și violentă a situațiilor de criză, destrămarea familiilor și a structurilor comunitare,

precum și lipsa resurselor necesare de care suferă marea majoritate a refugiaților, afectează negativ starea fizică și psihică a copiilor refugiați. În marea majoritate a cazurilor, în urma acțiunilor grupărilor separatiste, populația civilă este lipsită de asistența medicală sau de alte resurse necesare, dar prima categorie de cetățeni care au de suferit cel mai mult sunt sugarii și copii.

Pilonul principal de acordare a asistenței refugiaților în lumea contemporană este Înaltul Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați (ICNUR). Sediul general al Comisariatului se află în orașul elvețian Geneva. Instituția respectivă a fost creată la 14 decembrie 1950 de către adunare generală a ONU și care a început activitatea în anul 1951, acordând ajutor la peste un milion de refugiați. Astăzi, ICNUR este una dintre principalele agenții ce acordă asistență refugiaților.

Ca agenție umanitară și apolitică, ICNUR își realizează activitatea bazându-se pe două scopuri fundamentale care sunt apropiate între ele, și anume: 1) să protejeze drepturile refugiaților; 2) să caute modalitățile de a-i ajuta să se integreze social într-un mediu corespunzător și propice.

Principiile de bază după care se conduce agenția sunt următoarele:

- principiul nereturnării;
- principiul accesului în teritoriu;
- principiul nediscriminării;
- principiul respectării unității familiei;
- principiul confidențialității;
- principiul protecției minorilor;
- principiul integrității sociale.

Pentru realizarea scopurilor sale, ICNUR este susținut practic în totalitate din contribuții benevole parvenite din partea guvernelor dar și din partea organizațiilor interguvernamentale. Însă finanțarea nu se referă doar la acordarea mijloacelor financiare, ci și acceptarea unor ajutoare sub formă de medicamente, corturi sau prestarea unor servicii ca de exemplu de transport.

ICNUR și-a stabilit prezența în Republica Belarus, Republica Moldova și Ucraina la mijlocul anului 1990. În țările respective, ICNUR-ul este activ susținut de ONG-uri.

Pentru Republica Moldova această formă de protecție acordată persoanelor refugiate a fost introdusă pentru prima dată la 13.03.2009 odată cu intrarea în vigoare a Legii privind acordarea azilului în Republica Moldova nr. 270-XVI din 18.12.2008. Conform prevederilor legii sus-menționate, pe teritoriul Republicii Moldova refugiaților pot fi acordate următoarele forme de protecție:

- recunoașterea statutului de refugiat;
- acordarea protecției umanitare;
- acordarea protecției temporare;
- acordarea azilului politic.

Străinului i se recunoaște statutul de refugiat la solicitarea depusă de către acesta, drept motiv de recunoaștere poate servi temerea bine întemeiată de a fi persecutat pe motive de rasă, religie, naționalitate etc. Anume motivele indicate mai sus îl determină pe refugiat să se afle în afara teritoriului statului al cărei cetățenie o deține [3].

Protecția temporară se acordă prin intermediul Hotărârii de Guvern, la propunerea Ministerului Afacerilor Interne, doar în baza unui raport prezentat de Biroul Migrației și Azil al MAI al RM, în care se justifică necesitatea acordării protecției temporare.

Protecția temporară se acordă pe o perioadă de un an, termenul respectiv este stabilit atât în legea cu privire la azil, cât și în normele internaționale. În cazul în care motivele de protecție temporară persistă, durata protecției temporare poate fi prelungită pe o perioadă de până la șase luni sau un an, dar care să nu depășească termenul de doi ani.

După declanșarea conflictului armat din vestul Ucrainei, majoritatea populației civile părăsește zonele de conflict. Numărul total de refugiați care au părăsit zona Donbasului a crescut peste 2 milioane de oameni. Mulți refugiați din regiunile Luhansk și Donețk s-au îndreptat spre Federația Rusă, acolo aceștia au fost repartizați pe întreg teritoriul țării, cu excepția Moscovei și Sankt Petersburgului. Restul refugiaților s-au îndreptat spre alte țări vecine: Republica Belarus, Polonia, Slovenia etc. Însă în doi ani de război mulți dintre refugiați (peste 9000 de persoane) au fost uciși.

Conform datelor prezentate de către ONU, pe teritoriul Republicii Moldova au intrat circa 5,5 mii de refugiați din Ucraina, dintre care aproximativ 5 443 așteaptă să li se acorde oficial statutul de refugiat, iar circa 99 de persoane au solicitat azil în Republica Moldova.

Declanșarea conflictului armat din vestul Ucrainei reprezintă un model clasic de manifestare a separatismului, unde un grup de persoane susținute de anumiți grupări politice și economice influente s-au opus puterii centrale.

În situația respectivă a suferit considerabil populația civilă (în decursul războiului au decedat circa 9 000 mii de persoane), dar nu în ultimul rând și infrastructura economică a zonei de vest a Ucrainei.

Însă în urma conflictului armat din vestul statului vecin au de suferit nu numai militari ucraineni sau populația civilă, ci și cetățeni străini.

Astfel, la data de 17 iulie 2014, în partea de vest a Regiunii Donețk a avut loc un accident aviatic. Avionul de tip Boieng 777 care efectua cursa planificată MH-17 de la Amsterdam la Kuala Lumpur prin spațiul aerian al Ucrainei, peste 2 ore și 49 minute de la decolare din Amsterdam, s-a prăbușit în apropierea satului Grobovo din regiunea Donețk. În urma accidentului din vestul Ucrainei au decedat aproximativ 298 de persoane dintre care 283 de pasageri și 15 membri ai echipajului.

În urma investigațiilor efectuate de către specialiști din Olanda, Belgia și Ucraina, s-a constatat că avionul a fost doborât de către forțele separatiste din vestul Ucrainei. Acest fapt a fost confirmat de șeful Departamentului de Investigații al Poliției din Olanda, Gilbert Paulsen, care în cadrul unei conferințe de presă a anunțat că racheta cu care a fost doborât avionul de tip Boieng 777 a fost lansată din zona Pervomaisk care la momentul respectiv a fost controlată de regimul separatist [6].

Concluzii. Deci, ca urmare a celor relatate, constatăm că regimurile separatiste sunt finanțate de marile puteri și reprezintă interesele acestor puteri. Însă, din nefericire, nu întotdeauna aceste interese se realizează pe căi pașnice, astfel

ca rezultat al realizării unor scopuri de marile puteri apar victime printre care fac parte și refugiații. Fugind din țara lor de origine din frica de a nu fi persecutați, aceștia rămân deseori singuri și neprotejați într-o țară străină. Astfel, rolul de bază al UNHCR constă în acordarea în primul rând protecției refugiaților ca victime ale conflictelor armate, și nu în ultimul rând asigurarea reintegrării acestora în mediul social. Această organizație de nivel mondial își extinde activitatea în majoritatea statelor lumii, printre care se numără și Republica Moldova.

Referințe bibliografice

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New York la 10 decembrie 1948 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990). În: *Tratate internaționale* (ediția oficială), vol. 1. Chișinău, 1998. 388 p.
2. Convenția privind statutul refugiaților, adoptată la Geneva la 28 iulie 1951 (ratificată prin Legea RM nr. 677 din 23.11.2001).
3. Legea Republicii Moldova privind azilul în Republica Moldova. Nr. 270-XVI din 18.12.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 13.03.2009, nr. 53-54/145, art. 17.
4. Starașciuc R. Protecția juridică a drepturilor omului. Note de curs, vol. I. Chișinău: Editura „Elena – V.I.”, 2007. 127 p.
5. <http://www.editura.mai.gov.ro/documente/biblioteca/2009/Manual%20ORI/Manual%20refugiati%20ORI.pdf> (vizitat la 26.02.2017).
6. <http://www.interfax.ru/world/530338> (vizitat la 13.03.2017).

Sofia PILAT,

doctorandă, lector universitar

al Catedrei „Procedură penală și criminalistică” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

VANDALISMUL SĂVÂRȘIT DIN MOTIVE POLITICE ÎN ZONELE SEPARATISTE

„Ne obișnuim să trăim înaintea de a ne obișnui să gândim.”
(Albert Camus)

Rezumat

Conform art. 288 alin. (1) CP al RM, prin vandalism se înțelege: „pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice”. Pericolul social al vandalismului constă în aceea că, prin respectivele acțiuni, făptuitorul supune distrugerii obiecte, edificii unice, a căror restabilire este imposibilă sau este foarte anevoioasă.

Din păcate, vandalismul este una dintre cele mai răspândite infracțiuni, fiind considerat drept un viciu al societății contemporane, o formă de manifestare a agresivității, a ostilității și nesupuneri față de regulile etice și morale de conviețuire socială.

Cuvinte-cheie: vandalism, vandal, separatism, vandalism politic, huliganism, pângărire.

Résumé

Conformément à l'article 288 alinéa (1) CP de la R. de Moldova le vandalisme signifie: «Souillure des bâtiments ou autres locaux, ainsi que la destruction des biens dans les transports publics ou dans les autres lieux publics». Le péril social du vandalisme, c'est que, par ces actions, l'auteur de l'infraction détruit des objets, des bâtiments uniques dont la restauration est impossible ou très difficile. Malheureusement, le vandalisme est l'une des infractions les plus répandues, étant considéré un vice de la société contemporaine, une forme de manifestation d'hostilité, d'agression et de désobéissance aux règles éthiques et morales de la coexistence sociale.

Mots-clés: vandalisme, vandale, séparatisme, vandalisme politique, souillure.

Introducere. Educația moral-civică constituie o dimensiune deosebit de importantă a personalității umane într-o societate democratică, întrucât progresul economic și spiritual depinde de gradul de angajare a fiecăruia în efortul comun de creștere a calității vieții. Morala cuprinde valorile, principiile, normele și regulile determinate de cerințele societății pentru a reglementa relațiile comportamentale dintre oameni. Printre acestea se numără:

- libertatea de opinie și pluralismul în viața social-politică, economică și culturală;
- respectul demnității umane și al valorii omului;
- egalitatea în fața legilor și supremația normelor de drept;
- respectarea normelor societății democratice și responsabilitatea fiecăruia pentru acțiunile proprii;
- atitudinea participativă la bunul mers al societății și spiritul de cooperare;
- disciplina și etica muncii etc. [9].

În această ordine de idei, ținem să menționăm că deși valorile democratice sunt promovate la un nivel destul de înalt în societatea contemporană, în ultimele decenii se atestă o creștere alarmantă a actelor de ponegrire și distrugere a acestora ca o formă de manifestare a comportamentului uman distructiv. Așadar, amploarea manifestărilor sociale distructive a fost catalogată fie de către reprezentanții statului, fie de către anumite categorii sociale, profesionale sau etnice care și-au văzut interesele lezate sau bunurile distruse drept acte de vandalism.

Metode aplicate. În vederea realizării scopului trasat, în prezentul articol au fost aplicate o serie de metode, printre care: metoda logică (analiza deductivă și inductivă, generalizare, specificare), sistemică și comparativă.

Conținutul de bază. Termenul „vandalism” provine de la denumirea tribului germanico-estic *vandalii*, constituit din două ramuri: *asdingii* și *silingii*, care în anul 429 sub conducerea regelui Genserich vor întemeia un regat ce va cuprinde Sicilia, Sardinia, Corsica, insulele Baleare și nordul Africii, prăbușit în final sub atacurile bizantine ale împăratului Iustinian dintre anii 533-534.

Scriitorii din timpul Renașterii și începutul Epocii Moderne i-au caracterizat pe vandali drept barbari, care au jefuit Imperiul Roman în anul 455, distrugând un număr impunător de monumente antice, precum și cele de cultură creștină. Predilecția cu care aceștia din urmă obișnuiau să distrugă tot ce era frumos sau venerabil se caracteriza printr-o deosebită cruzime.

În accepțiunea largă a zilelor noastre, vandal se numește oricine ce se angajează în acțiuni de distrugere, iar prin vandalism, conform dicționarului limbii române moderne, se înțelege distrugerea sălbatică a valorilor culturale, artistice etc. ale unui popor [5, p. 917].

În continuare vom realiza o analiză juridico-penală succintă a infracțiunii de vandalism. Conform art. 288 alin. (1) CP al RM, prin vandalism se înțelege: „pângărirea edificiilor sau a altor încăperi, precum și nimicirea bunurilor în transportul public sau în alte locuri publice” [1].

Pângărirea edificiilor sau a altor încăperi se realizează prin efectuarea de înscrisuri, desene sau alte simboluri cu caracter obscen, cinic, amoral pe edificii sau alte încăperi, murdărirea acestor obiecte cu vopsea, produse petroliere etc. [3, p. 635].

Pericolul social al vandalismului constă în aceea că, prin respectivele acțiuni, făptuitorul supune distrugerii obiecte, edificii unice, a căror restabilire este imposibilă sau este foarte anevoioasă. Vandalismul se exprimă prin distrugerea fără temei a valorilor culturale sau materiale, barbarie, cruzime și cinism față de monumentele de arhitectură, cultură, artă și alte forme de creație [2, p. 559].

Din păcate, vandalismul este una dintre cele mai răspândite infracțiuni, fiind considerat drept un viciu al societății contemporane, o formă de manifestare a agresiunii, a ostilității și nesupunerii față de regulile etice și morale de conviețuire socială.

Prin absurditate, vandalismul se aseamănă cu huliganismul, diferența dintre aceste două infracțiuni fiind destul de fragilă: huliganul urăște societatea, vandalul – civilizația [3, p. 635].

Investigările sociopsihologice și sociale ale fenomenului vandalism demon-

strează o diversitate de manifestări ale acestui comportament antisocial materializate prin poluarea parcurilor, ponegrirea monumentelor de valoare istorică și culturală etc. Reieșind din multitudinea formelor de exprimare a vandalismului, constatăm prezența unei dificultăți în definirea acestuia, fapt ce creează o diferență minimă dintre vandalism și alte infracțiuni.

Obiectul material al infracțiunii de vandalism îl constituie edificiile sau alte încăperi, precum și bunurile din transportul public sau din alte locuri publice. Edificiile pot fi casele de locuit, obiectele de importanță istorică sau culturală, obiectele de cultură, sanitare, medicale, de producție, de conducere etc. Nu pot constitui obiecte ale vandalismului mormintele, urnele funerare, monumentele sau obeliscurile din cimitire sau alte locuri de înmormântare. În cazul săvârșirii acțiunilor indicate în art. 288 CP al RM în privința obiectelor indicate, suntem în prezența infracțiunii de profanare a mormintelor, încriminată în art. 222 CP al RM [3, p. 635].

La calificarea acțiunilor de vandalism se ia în considerare conținutul, mărimea inscripțiilor, vizibilitatea lor și posibilitatea de a fi înlăturate: șterse, acoperite etc., fără a cauza daună obiectelor pângărite [2, p. 560].

Deseori actele de vandalism se comit din motive politice ca rezultat al lipsei unei armonii politice în societate; contradicții între verigile puterii de stat; manifestarea separatismului, extremismului; conflicte interetnice; conflicte armate; instabilitatea politicii penale; lipsa unui control eficient din partea societății asupra sistemului de măsuri de combatere a criminalității; lupta pentru putere a partidelor politice sau a organizațiilor obștești care urmăresc scopuri politice, sau a grupurilor separate, ai căror lideri urmăresc scopuri egoiste; nivelul înalt de birocratism și corupție în organele puterii de stat etc. [6, p. 68].

Creșterea nivelului de comitere a infracțiunii de vandalism din motive politice se atestă îndeosebi în perioada revoluțiilor. Un exemplu elocvent de vandalism comis din motive politice și anticatolice ar fi distrugerea edificiilor de stat și a monumentelor de arhitectură în perioada Revoluției franceze din anii 1789-1794. Din motive identice a fost distrusă și Bastilia, fostul simbol al curții regale. Ca urmare a revoluției din perioada anilor 1789-1800, în Franța au fost distruse circa 168 de monumente de artă și arhitectură.

În aceeași ordine de idei, putem menționa și actele de distrugere a simbolurilor fostului regim politic din Rusia revoluționară. În anul 1917, în Rusia au fost distruse circa 25-30 mii de biserici și catedrale, 500 de mănăstiri, aproximativ 20 de milioane de icoane și aproape 400 de mii de clopote [8, p. 2].

De asemenea, unul dintre factorii primordiali de săvârșire a vandalismului îl constituie prezența ideilor separatiste în rândurile societății, factor larg răspândit pe fundalul ultimelor evenimente din lume.

Prin separatism, zis și secesionism, în cel mai larg sens al cuvântului se înțelege intenția unor locuitori ai unui teritoriu de a se separa, de a se desprinde de un mare grup etnic, social, religios sau de statul de care aparține; mișcare, curent, care susține separarea politică, autonomia față de un stat unitar. Practica mondială pune în evidență tendințe de separatism manifestate atât de unele minorități naționale, cât și de unele regiuni: Țara Bascilor, Irlanda, Tibetul, Katanga, Biafra,

Bangladesh, regiunea Quebec din Canada etc. și, bineînțeles, Ucraina [4, p. 37].

În țările unde există conflicte armate, pretențiile teritoriale nerezolvate, precum și neglijarea supunerii oficialităților legitim constituite, persistă permanent riscuri reale de comitere a actelor de vandalism. Un exemplu recent în acest sens pot servi actele de vandalism comise din motive politice și separatiste din Ucraina. Ca urmare a instabilității politice persistente de mai mult timp, în majoritatea regiunilor din Ucraina se întâlnesc tot mai des cazurile de vandalism.

Astfel, la Harkov un grup de necunoscuți au pângărit stelele din parcul „Дружба”, instalate în semn de prietenie dintre Ucraina și Federația Rusă, pulverizând stelele cu vopsea de culoare roșie în scopul de a șterge cuvântul „Prietenie” scris pe acestea și scriind în locul lui cuvinte obscene [10].

Ca urmare a acțiunilor agresive ale separatiștilor, în Donețk a fost pângărită statuia celebrului poet ucrainean Taras Șevcenko. De asemenea, la câteva zeci de metri de la monument, a fost ars drapelul Ucrainei și distrusă simbolică clubului de fotbal din Donețk – „Шахтёр” [10].

Un alt caz de vandalism s-a produs în regiunea Transcarpatia, orașul Hust, unde un grup de persoane necunoscute au vandalizat monumentul eroilor transcarpatieni, turnând peste el vopsea [10].

Alt caz a avut loc în orașul Poltava, unde a fost vandalizat monumentul hatmanului cazacilor zaporojeni din Ucraina din perioada anilor 1687-1708 – Ioan Mazepa, recunoscut erou național în Ucraina datorită ideilor sale despre independența poporului ucrainean și dușman al Rusiei [10].

Cazul respectiv nu este unicul, drept urmare a instabilității politice durabile de mai mult timp în Ucraina, majoritatea orașelor ucrainene au devenit ținta vandalilor ce promovează prin acțiunile lor ideile separatiste.

Astfel, au fost întâlnite și cazuri de vandalizare a plăcuțelor cu denumirea străzilor în cinstea liderului mișcării de renaștere națională din Ucraina de Vest și conducător al Organizației Naționaliștilor ucraineni – Stepan Bandera [10].

În luna martie a anului 2016, în orașul Zaporojia, un grup de persoane necunoscute a deteriorat placa comemorativă instalată în memoria voluntarilor batalionului „Карпатская сичь” [10].

Din cauza instabilității politice durabile de mai mult timp în numeroase regiuni ale Ucrainei actele de vandalism au început să cuprindă nu numai partea de sud-est, dar și cea centrală a Țării. Astfel, în luna aprilie a anului 2016, în regiunea Rovno situată în partea de vest a Ucrainei a fost distrus complexul memorial construit în memoria activiștilor Euromaidanului. Cu două luni mai devreme, în luna februarie a aceluiași an, în orașul Hmelnițk a avut loc un caz asemănător de vandalizare a complexului memorial, care a fost construit în memoria persoanelor ucise în așa-numita operațiune „antiteroristă” din Donbas [10].

Abordând problematica actelor de vandalism comise din motive politice și separatiste, considerăm că estimarea cantitativă a faptelor de vandalism comise în întreaga lume este imposibilă din cauza faptului că nu toate formele de comitere a vandalismului sunt reflectate în indicii statisticii. Mai mult decât atât, nu toate actele sunt calificate drept acte de vandalism. De asemenea, legislațiile penale ale unor țări omit prezența motivului politic ca unul dintre factorii de bază ai comite-

rii infracțiunii de vandalism.

Astfel, din păcate, putem constata că și în legislația penală a Republicii Moldova nu este prevăzut un astfel de motiv ca circumstanță agravantă, fapt ce certifică prezența unei lacune.

Spre deosebire de legislația penală autohtonă, legislația penală a Federației Ruse indică în art. 214 alin. (2) motivele de comitere a vandalismului, printre care se numără motive politice, ideologice, rasiale, naționale, religioase sau motive de ostilitate față de anumite grupuri sociale.

Prin motiv politic se înțelege o formă de manifestare a ostilității și a nesupunerii față de regimul politic existent într-un anumit stat. Această ură este determinată de respingerea de către făptuitor a ideilor și concepțiilor politice promovate de către guvernare, fapt ce provoacă, în consecință, apariția scopului de a persecuta politica respectivă [7, p. 42].

Motivul ideologic la comiterea vandalismului presupune săvârșirea infracțiunii din cauza necorespunderii semnificative a intereselor ideologice ale diferitor grupuri sociale cu interesele promovate de făptuitor. Ura rasială – un alt motiv de comitere a vandalismului – reprezintă o atitudine negativă față de apartenența membrilor societății dintr-un stat la un anumit grup social. Motivul național presupune intoleranța manifestată de făptuitor față de originea etnică a persoanelor ce locuiesc într-un anumit stat. Prin motivul religios se înțelege o modalitate de răzbunare a făptuitorului față de un ansamblu de persoane ce exprimă aceeași formă istorică a conștiinței sociale prin adeziune la aceeași religie (creștinismul, islamismul, budismul, iudaismul etc.). Un alt și ultimul motiv de comitere a infracțiunii de vandalism îl constituie ostilitatea față de anumite grupuri sociale, ce reprezintă opoziția făptuitorului față de ideile promovate în cadrul grupului [7, p. 42].

Concluzii. În consecință, ca urmare a unor ample investigații efectuate în materia cercetării cauzelor de comitere a infracțiunii de vandalism politic săvârșit ca manifestare a separatismului, se impune concluzia că infracțiunea de vandalism cunoaște o evoluție istorică destul de îndepărtată, de-a lungul timpului au existat manifestări sociale, de amploare mai mare sau mai mică, manifestări care au fost catalogate drept acte de vandalism. Pe fundalul ultimelor evenimente din lume cazurile de săvârșire a vandalismului din motive politice au evoluat considerabil, fapt ce ne determină să constatăm că amploarea cu care se săvârșesc astfel de infracțiuni este determinată de prezența unei crize de moralitate însoțite de ostilitatea față de regimurile politice existente.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova. Nr.985-XV din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr.128-129/1012.
2. Brînză S., Ulianovschi X., Stati V. ș.a. Drept penal. Partea specială, vol. II. Chișinău: Cartier Juridic, 2005. 804 p.
3. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Redactor responsabil și conducător de ediție Barbăneagră A., dr. hab. în drept, prof. univ. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.

4. Cușnir V., Berliba V. Terorismul și separatismul: fenomene de pericolitate sporită pentru societatea contemporană. În: Tendințe globale și regionale ale terorismului la etapa contemporană. Probleme de cooperare a poliției în contracararea terorismului. Materialele Conferinței științifico-practice internaționale. Chișinău, 28 iunie 2007, p. 35-39.
5. Dicționarul limbii române moderne. București: Editura Academiei Republicii Populare Române, 1958. 961 p.
6. Алексеев А.И. Криминология. Курс лекций. Москва: Щит-М., 1998. 340 с.
7. Егорова Н. К вопросу о новых мотивах совершения преступлений. În: Уголовное право. № 1. Москва, 2008. с 41-44.
8. Платонов О. Путешествие в Китеж-град. În: Вестник Московского университета. №2. Москва, 1989. с. 37-48.
9. http://articole.famouswhy.ro/valori_morale_ale_societatii_democrati-ce/ (accesat la 18.01.2016).
10. <http://newsland.com/news/detail/id/1361353/> (accesat la 25.01.2016).

Igor ȘEVCENCO,

master în drept, doctorand, lector universitar

al Catedrei „Drept public și securitatea frontierei” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

IMPACTUL MASS-MEDIA ÎN PROPAGAREA SEPARATISMULUI

*„Maselor li se poate acorda libertatea gândirii,
pentru că ele nu gândesc!”*

George Orwell

Rezumat

Constituind o amenințare majoră orientată către securitatea statelor lumii și a democrației acestora, separatismul rămâne o problemă actuală, care reprezintă un pericol major și în secolul XXI. În perioada contemporană asistăm zilnic la un război informațional, iar mesajele la care sunt expuși cetățenii precum și informația receptată provine din diferite medii care nu respectă întotdeauna principiul adevărului.

Realitatea ne demonstrează că în zonele în care izbucnesc focarele de separatism unele mijloace de informare nu sunt întotdeauna obiective și nu relatează evenimentele reale adevărate cu bună-credință, ci chiar manipulează și distorsionează adevărul.

Cuvinte-cheie: separatism, stat, mass-media, adevăr, manipulare.

Summary

Constituting a major threat to the world states security and their democracy, separatism remains an existing problem, which is a major danger in the 21st century. In contemporary times, we are witnessing, daily, a war of information and the messages exposed to citizens, as well as the perceived information comes from different backgrounds that do not always respect the principle of truth. The reality shows that in areas where outbreaks of separatism burst, some media means are not always objective and do not report the true real events honest, even it manipulate and distort the truth.

Keywords: separatism, media, truth, manipulation.

Încă din antichitate rețelele de comunicații au oferit oportunități pentru dezvoltări și inovări, furnizând noi structuri pentru diferite sisteme. Rețelele de comunicații au permis omenirii să depășească barierele spațiului și timpului, să acceseze și să deschidă noi frontiere de interacțiune umană și ingeniozitate. Dezvoltările din ultima decadă a secolului trecut au transformat deja societatea noastră sub multe aspecte, în special în ceea ce privește modul în care noi ne reprezentăm lumea în care noi trăim, relațiile interumane și intercomunitare, căile prin care putem dispune de o varietate de servicii.

În societatea contemporană mass-media joacă un rol foarte important în viața socială, devenind pe parcursul unei perioade o putere indispensabilă, cu un impact deosebit asupra societății. În unele lucrări de specialitate mass-media este considerată sinonimă cu noțiunea de „comunicare în masă”. Termenul „mass-media” s-a format prin sinteza dintre cuvântul anglo-saxon *mass*, cu sensul de

masă, căruia i s-a adăugat latinescul *media*, cu forma sa de plural însemnând mijloace. Cu ajutorul acestor mijloace, se stabilește o relație de comunicare între creatorul de mesaj și receptorul său.

Conceptul de comunicare în masă poate fi definit ca orice formă de comunicare în care mesajele, având un caracter public, se adresează unei largi audiențe, într-un mod indirect și unilateral, utilizându-se o tehnologie de difuzare. Conform dicționarului explicativ a limbii române, mass-media este definită ca fiind totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor (radio, televiziune, publicații, internet etc.) [1].

Printre funcțiile enumerate a mass-media putem evidenția:

a) funcția de informare – prin furnizarea informațiilor referitoare la faptele și situațiile ce se produc în societate, în special, a informațiilor relevante pentru sistemul democratic, vizând fenomenul participării civice, inovațiile și procesul schimbărilor, adaptarea la multitudinea circumstanțelor vieții sociale;

b) de corelare – prin oferirea comentariilor, criticilor și interpretării evenimentelor produse, contribuind astfel la procesele de socializare, la menținerea ordinii sociale, la dezvoltarea consensului și la acțiunea de integrare, ajutând la stabilirea relațiilor și la coordonarea numeroaselor activități sociale, economice și politice;

c) de mobilizare – prin oferirea mijloacelor necesare pentru o mobilizare largă a auditoriului, în vederea atingerii diverselor obiective politice, religioase și sociale [2, p. 34].

Prin dezvoltarea tehnologiei, modalitățile de transmitere a mesajelor s-au diversificat, astfel timpul dintre momentul aflării unei informații sau desfășurării unui eveniment și receptarea lor a ajuns să fie foarte scurt. Posibilitatea transiterii în direct captează atenția publicului și păstrează interesul, ajungându-se la o dependență de mijloace media. Chiar dacă este vorba despre televizor, radio sau internet, oamenii caută în permanent să-și satisfacă nevoia de informare.

Între separatism și mass-media este o strânsă legătură, ca rezultat al evoluției societății umane, îndeosebi în ultimul secol, în ceea ce privește progresul mijloacelor de comunicare în masă. Este foarte periculoasă relația dintre separatism și terorism cu mass-media, deoarece generează cele mai importante tehnici de manipulare a opiniei publice, de schimbare de atitudine, precum și de schimbare de atitudine și evocare a emoțiilor pozitive sau negative în rândul societății civile. De fapt s-a arătat cât de ușor se pot folosi separatiștii de mass-media pentru a-i determina pe consumatorii de media care fac parte din societate să își schimbe viziunile și percepțiile create.

Tendențele socio-economice internaționale și regionale duc la practica desființării graduale a granițelor dintre țări, însă un pericol iminent în multe țări ale lumii rămâne separatismul. Conform dicționarului explicativ, separatismul este definit ca o „tendență de separare, de disprindere dintr-un grup social; izolare, atitudine singuratică”. Sub aspect politic, el se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriul deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Separatismul contemporan se bazează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, pretinzând că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat. Cert este că astfel de tendințe vor continua să existe, iar pericolul lor este cu atât mai mare, cu cât grupurile care cer separarea devin din ce în ce mai violente și mai directe în lupta lor pentru independență. Conflictele din interiorul multor state sunt examinate prin prisma problemelor securității naționale, considerându-se unul dintre cele mai serioase pericole ale stabilității și ordinii interne. Din considerentele că conflictele interne devin obiectul neliniștii multor conducători de state, într-adevăr, specialiștii militari studiază componentele sistemului de apărare a statului contra acestor amenințări interne [3, p.11].

Firește, este important să menționăm și amenințările la adresa securității naționale a Republicii Moldova legate de Transnistria. Situația separatismului din raioanele de răsărit ale Republicii Moldova reprezintă o problemă din mai multe motive. Mai întâi, este pusă sub semnul întrebării însăși existența statului, cel care, de la independența sa, nu a avut control pe întregul său teritoriu, asupra întregii populații, iar structurile administrative centrale nu au ajuns și nu au fost relevante în regiunea separatistă. Riscurile legate de acest fenomen sunt cele ale transformării Republicii Moldova într-un stat slab sau chiar stat eșuat, fără posibilitatea de a exercita puterea și a administra teritoriul său [4, p.215].

Separatismul se manifestă în formă politică, acționând în special prin intermediul propagandei, ajutat de mijloacele de informare în masă, dar și în forme violente, utilizând forța armată sau mijloacele teroriste pentru a diviza statul. Formele de separatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane dorește să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri separatiști doresc să se realizeze în calitate de lideri de stat. Pretendenții la funcția de lideri ai statului profită de apariția unui pretext pentru a amplifica nemulțumirea populației din regiune față de autoritățile centrale, bazându-se pe realități obiective, cum ar fi specificul istoric al regiunii, sau politica statului față de regiune și utilizând diferite metode de manipulare a opiniei publice, cea mai deasă fiind mijloacele de informare în masă. Asemenea acțiuni de regulă sunt realizate cu un suport financiar și moral din exterior, care vine doar pentru realizarea unor interese geopolitice proprii.

Mass-media ca produs al globalizării este una din principalele arme ale separatismului și terorismului, fiind folosită atât pentru a arăta vulnerabilitatea sistemului politic atacat, cât și pentru a propaga teroarea și frica în rândul cetățenilor, făcându-i a se îndoi de guvernanți și de securitatea pe care statul ar trebui să le asigure. Totodată, mass-media devine și canalul prin care separatiștii recrutează noi adepți, comunică între ei, dar și transmit mesaje lumii întregi, de cele mai multe ori pentru a-și îndreptăți acțiunile și faptele comise. În acest context putem afirma că mass-media are un impact profund nu doar asupra consumatorului, ci poate fi complice fenomenelor de separatism și terorism.

După cum am menționat, mass-media este o denumire generală a tuturor mijloacelor de comunicare în masă. Varietatea acestor mijloace, precum și dezvoltarea acestora, a dus la o răspândire pe scară largă a informației, și este

evident că această dezvoltare vine din dorința oamenilor de a fi informați. Formarea opiniei publice și menținerea comunicării între membrii acestor comunități, în continuă expansiune, au fost posibile prin introducerea și generalizarea mass-media, la început presa în masă, apoi fotografia, filmul, radioul și televiziunea, iar în prezent internetul. Este necesar de menționat că aceste mecanisme de informare în masă pot servi și ca mijloace de dezinformare, pentru că informația greșită poate ușor și rapid ajunge la societatea civilă. De exemplu, prin intermediul mass-media, anumite persoane sau instituții publice aflate în conflict își pot face publice opiniile, atragând simpatizanți de o parte sau de alta. Dacă acest conflict are la bază o problemă publică și dacă individul este interesat de aceasta, el va prelua orice informație primită din mass-media, și mediatizarea opiniilor poate genera și alte conflicte cum ar fi separatismul sau terorismul. De aici și se prezumă faptul că mass-media este cea mai bună cale de manipulare a indivizilor, și anume prin prezentarea repetată a unor idei, principii ori opinii, precum are și o contribuție puternică la crearea unor percepții noi la grupuri și mase de oameni.

Din păcate, conștientizăm că pe lângă un șir de avantaje pe care le posedă mass-media, mai sunt un șir de efecte negative sau neprevăzute ale mediatizării acțiunilor de separatism și terorism. În anumite cazuri, în funcție de anumite caracteristici precum specificul vârstei, apartenența la o anumită clasă socială, preferințele pentru anumite lucruri, mass-media poate aborda diferite tehnici de manipulare prin care să convingă masele să acționeze în modul dorit de acestea. Sarcina de bază a mijloacelor de informare în masă este de a aduce la cunoștința consumatorului evenimentele importante care au loc la nivel național și internațional.

Cu părere de rău, de multe ori mass-media în loc să promoveze democrația și spiritul liber, își arată zi de zi lacunele, punând în situație oamenii care sunt nevoiți să descopere singuri adevărul din imensitatea de informații pe care le privesc. Unele mijloace de informare în masă se transformă treptat într-un instrument de manipulare și îndoctrinare a indivizilor, iar cei ce o controlează doresc impunerea unor viziuni referitoare la diferite probleme cu orice preț. În acest context, datorită rolului important pe care îl au mijloacele mass-media în informarea populației despre actele de separatism și terorism, ar fi necesar existența unor instituții care ar monitoriza informația expusă publicului. Chibzuind asupra variantelor interpretării diferitor situații critice în mijloacele de informare în masă, unii autori menționează pe bună dreptate că în funcție de poziția și atitudinea jurnalistului față de cauză, activitatea sa poate servi sau la acutizarea conflictului și creșterea proporțiilor lui, sau poate contribui la căutarea căilor de soluționarea a acestuia[5, p.213].

Mijloacele de informare în masă au un impact exploziv în elucidarea focarelor de separatism, din simplul considerent că pot ușor manipula opinia publică. Putem afirma cu certitudine că opinia publică astăzi este modelată de mass-media, iar echilibrul dintre opinia autonomă și opiniile heteronome este garantat doar de o presă liberă.

Bibliografie:

1. Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.
2. Moraru V., Mass-media vs politica, Centrul editorial al USM, Chișinău, 2001.
3. Verejan V., Trupele interne, structurile similare ale altor state în asigurarea securității interne a statului și premisele generale de perfecționare a metodelor de luptă contra terorismului, Conferința științifico-practică, Aplicarea tehnologiilor moderne în procesul de instruire a funcționarilor de poliție și ofițerilor trupelor de carabinieri în instituțiile de învățământ ale MAI privind prevenirea și contracararea terorismului.
4. Stamin Ș., Tendințe, riscuri și amenințări la adresa securității naționale, Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice, Chișinău, 2005.
5. Gladchi G., Sâli V., Terorismul: studiu criminologic și juridico-penal, Chișinău, 2004.

Sergiu SÎRBU,

lector universitar

al Catedrei „Drept privat” a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

APĂRAREA DREPTULUI DE PROPRIETATE A TERENURILOR AFLATE PE TERITORIUL REGIMURILOR SEPARATISTE

Summary

Potrivit alineatului 2 articol 127 din Constituția Republicii Moldova statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății. Mai mult ca atât unul dintre principiile fundamentale privind proprietatea constă în faptul că proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.

Rezumat

Potrivit alineatului 2 articol 127 din Constituția Republicii Moldova, statul garantează realizarea dreptului de proprietate în formele solicitate de titular, dacă acestea nu vin în contradicție cu interesele societății. Mai mult ca atât, unul dintre principiile fundamentale privind proprietatea constă în faptul că proprietatea nu poate fi folosită în detrimentul drepturilor, libertăților și demnității omului.

Cuvinte cheie: proprietate, titularul dreptului la proprietate, drept subiectiv, privatizare, succesiune, organ autoproclamat, principii fundamentale, drept real, interesul societății.

Introducere. În acest studiu vom aborda exercitarea dreptului de proprietate de către proprietarii din localitățile aflate în partea stângă a Nistrului asupra terenurilor care se află pe teritoriul regimului separatist de la Tiraspol. În zona de est a Republicii Moldova a luat ființă un sistem paralel, care a instituit reglementări proprii, nesocotind normele constituționale și dreptul internațional. Reglementările respective favorizau un grup de persoane, care au transformat această zonă într-o gaură neagră a Republicii Moldova în care drepturile omului nu pot fi garantate.

Metode și materiale aplicate. Pentru atingerea scopului stabilit, au fost aplicate diferite metode de cercetare științifică: inductivă, deductivă, comparativă logică, a analizei și sintezei, a comparației. A fost studiat cadrul normativ și doctrinar în domeniul dreptului de proprietate atât național, cât și internațional.

Rezultate obținute și discuții. Dreptul de proprietate este principalul drept real și cel mai complet drept. Aceasta deoarece, fiind un drept subiectiv, el conferă titularului dreptului de proprietate exercitarea în putere proprie și în interes propriu a atribuțiilor de posesiune, folosință și dispoziție asupra bunurilor sale în limitele determinate de lege [1, p. 589].

Exercitarea dreptului de proprietate trebuie să fie licită, adică să aducă utilități și favoruri titularului și această exercitare nu trebuie să aducă pagube materiale disproporționale altor membri ai societății sau să încalce drepturile acestora. Exercițiul unui drept nu poate fi privit ca licit, adică normal, decât în măsura în

care el corespunde cu funcționarea socială și cu interesul economic cu care dreptul corespunde [2, p. 302].

Proprietatea a existat în toate timpurile, fiind un factor deosebit de constant. Fiind o categorie economică, proprietatea reflectă relațiile dintre oameni în procesul de producție și repartiție a bunurilor materiale. Relațiile de proprietate reflectă cine deține procesul de producție și în interesul căruia sunt folosite [3, p. 150].

În primii ani de existență Republica Moldova și-a schimbat viziunea în ceea ce privește proprietatea. Existența oricărei structuri implică stabilirea unor reguli referitoare la posesia, folosința și dispoziția asupra bunurilor.

În aceeași perioadă în zona de est a Republicii Moldova a luat ființă un sistem paralel, care a instituit reglementări proprii, nesocotind normele constituționale și dreptul internațional. Reglementările respective favorizau un grup de persoane, care au transformat această zonă într-o gaură neagră a Republicii Moldova în care drepturile omului nu pot fi garantate.

Transnistria este mai mult o denumire geografică decât istorico/geografică. Cu toate acestea, pentru autoritățile separatiste acest fapt nu a constituit un impediment pentru a sfida dreptul național/internațional și a inventa o proprie istorie bazată pe falsuri. Datorită susținerii militare și politice externe a acestei regiuni, regimul separatist a evoluat, creându-și structuri care au înlocuit organele constituționale.

Dreptul de proprietate în această regiune în majoritatea cazurilor a fost dobândit pe cale naturală, adică, în baza unor convenții, privatizări, succesiuni etc. În opinia specialiștilor, regimul separatist nu are dreptul să vândă activele sau orice proprietate privată, deoarece, dacă Republica Moldova se va reîntregi, atunci toate aceste vânzări și cumpărări vor putea fi atacate în instanțe de judecată [4]. La fel, regimul separatist nu este în drept să schimbe forma de proprietate și să supună privatizării obiectivele din regiune [5].

Așadar, Constituția Republicii Moldova garantează dreptul de proprietate. Cu toate acestea, sunt cazuri de violare a acestui drept. Este de menționat că majoritatea condamnărilor la CEDO sunt din categoria încălcării dreptului de proprietate, dar totuși există un mecanism de apărare: calea judiciară. Însă această soluție este valabilă numai pentru malul drept al Nistrului, nu și pentru regiunea separatistă. În concluzie, autoritățile constituționale au declarat că nu vor putea asigura respectarea dispozițiilor Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale în ce privește actele comise de organele autoproclamatei republici nistrene pe teritoriul controlat efectiv de ele până la soluționarea definitivă a diferendului din această zonă [6]. Rezultă că, de facto, autoritățile separatiste pot controla resursele economice care sunt pe teritoriul său dar de jure, proprietarii legitimi sunt proprietarii precedenți sau orice activitate economică în comun cu regimul separatist de către una dintre părți se face pe contul acelei părți. Observăm că de fapt există destule argumente de a solicita și a obține anularea oricărui act ce a fost încheiat de persoane ce nu dispun de acest drept.

Pentru a-și justifica statul, regimul separatist au adoptat hotărâri, legi și chiar o constituție care conțin prevederi cu privire la proprietate. Aceste „acte” garantează dreptul de proprietate însă nu prevede obligația „statului” de a garanta

creanțele asupra sa și nici răspunderea pentru violarea dreptului de proprietate, toate aceste garanții fiind lăsate la discreția „instanțelor judecătorești” a căror activitate o cunoaștem cu toții.

Potrivit constituției regimului separatist, teritoriul așa numitului stat transnistrean include toate pământurile care se află de partea stângă a Nistrului. În urma conflictului armat din anul 1992 autoritățile autoproclamatei republici separatiste nu au putut prelua controlul asupra mai multor localități din raionul Dubăsari situate în stânga Nistrului, din aceste considerente le-au declarat ca temporar aflate sub ocupația Republicii Moldova.

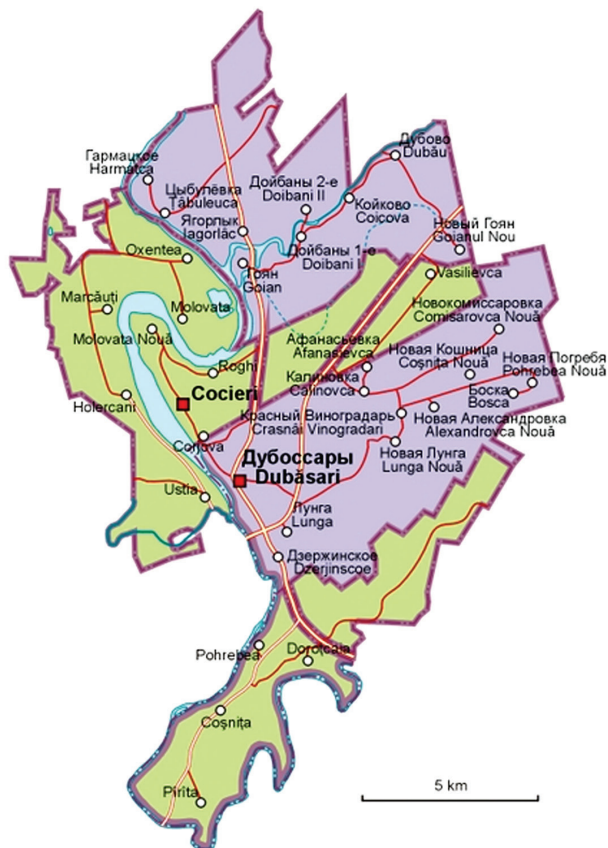
În localitățile raionului Dubăsari aflate sub jurisdicția autorităților constituționale a fost implementată reforma agrară eliberându-se titluri de proprietate asupra terenurilor agricole. Potrivit Constituției Republicii Moldova toți titularii urmau să se bucure de atributele dreptului de proprietate asupra pământului. Astfel, până în anul 2003 proprietarii și-au prelucrat terenurile care la drept vorbind tăiau teritoriul separatist, adică terenurile din extravilanul unor localități făceau hotar cu terenurile Republicii Ucraina. Anticipând pierderea controlului traseului Rîbnița-Tiraspol, autoritățile separatiste au închis toate drumurile secundare care făceau legătura dintre localitate și terenurile de după traseu, obligându-i pe proprietari să utilizeze doar punctele unde erau instalate pichete ale miliției transnistrene.

La începutul anului 2005 autoritățile separatiste au interzis accesul celor peste 5000 de proprietari la peste 8600 hectare de teren. Această suprafață include atât terenurile proprietate privată a locuitorilor raionului Dubăsari cât și terenurile ce aparțin domeniului public și de stat (fășii forestiere, iazuri etc.). În consecință, pe parcursul anului 2005 aceste terenuri nu au fost prelucrate rămânând în paragină. Întreprinderile agricole au suportat pierderi ireparabile, multe au intrat în proces de insolvență, iar cel mai mult au avut de suferit întreprinderile individuale mici. Astfel, numai în satul Doroțcaia au avut de suferit circa 14 000 de proprietari de terenuri. Problema acestei localități a fost cea mai gravă, deoarece circa 92% din toate terenurile agricole se află dincolo de traseul Rîbnița-Tiraspol [7].

Criza terenurilor proprietarilor din raionul Dubăsari a fost soluționată sub presiunea organismelor internaționale, dar într-o oarecare măsură ea contravine legislației naționale. Astfel, drepturile de proprietate au fost recunoscute a fi constituționale, fiind înregistrate în modul stabilit de lege, totuși proprietarii au fost nevoiți să accepte condițiile impuse de separatiști, urmând să încheie contracte de folosință a terenurilor cu administrația de la Dubăsari. Deci proprietarii de teren pot avea acces la proprietatea lor numai dacă dispun de acte eliberate de către autoritățile autoproclamate.

Republica Moldova a compensat o parte din pierderile suportate de către proprietarii de teren, dar aceste măsuri sunt temporare și nu detensionează situația.

În concluzie, menționez că nu este nici o îndoială în faptul că dreptul de proprietate este probabil cel mai complex drept tradițional din mai multe motive de ordin economic, juridic, social etc. Anume acest caracter complex determină existența mai multor violări grave ale dreptului de proprietate.

Bibliografie

1. S. Baieș. Comentariu Codului civil al Republicii Moldova. vol. I Chișinău: Arc 2005. p. 589.
2. U. Mattei, S. Baieș, N. Rosca. Principiile fundamentale ale dreptului de proprietate, Chișinău: Arc, 2000, p. 302.
3. I. Creangă și C. Gurin., Drepturile și libertățile fundamentale. Sistemul de garanții., Chișinău, 2005, p.150.
4. www.europa.md Declarația societății civile cu privire la liniile roșii ale reglementării transnistrene. Chișinău, 21 august 2016.
5. Studiul Baroului de avocați din New York „Dezghetarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste în Moldova”.
6. Hotărârea Parlamentului nr. 1298 din 24.07.1997.
7. <http://promolex.md/> Dreptul de proprietate în regiunea transnistreană a R. Moldova.

Sergiu SECRIERU,
doctorand

POLITICA PENALĂ DE INCRIMINARE A INFRAȚIUNII DE SUSTRAGERE SAU EXTORCARE A DROGURILOR SAU ETNOBOTANICELOR ÎN SPAȚIUL EX-SOVIETIC ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA LEGISLAȚIEI PENALE A REPUBLICII MOLDOVA

Rezumat

Obiectul de studiu al prezentului articol îl formează problematica influenței legislației penale sovietice asupra modelului incriminator al infracțiunii de sustragere sau extorcare a drogurilor sau etnobotanicelor prevăzută la art. 2174 C. pen. în vigoare al R. Moldova. Folosind metoda analizei istorice, s-a constatat că legislația penală în vigoare operează cu modele incriminatorii depășite de realitățile timpului care au fost moștenite din perioada sovietică. S-a fundamentat necesitatea reformulării infracțiunii de sustragere sau extorcare a substanțelor narcotice sau psihotrope astfel încât art. 2174 C. pen. să corespundă criteriilor de accesibilitate și claritate instituite de CEDO.

Cuvinte cheie: infracțiune, sustragere, extorcare, droguri, etnobotanice, incriminare.

Summary

The subject of study of the given article is the issue of the influence of the Soviet criminal legislation on the incriminating model of the offense of the theft or extortion of drugs or ethnobotanical substances stipulated in the art. 2174 of the Criminal Code in force of the Republic of Moldova. Using the method of historical analysis, it has been found that the criminal legislation in force operates with incriminating models behind the realities of time that have been inherited from the Soviet period. There was grounded the necessity of the reformulation of the offense of theft or extortion of narcotic or psychotropic substances so that the art. 2174 of the Criminal Code to comply with the criteria of accessibility and clarity established by the ECHR.

Key words: offense, theft, extortion, drugs, ethnobotanical substances, incrimination.

Introducere.

Sustragerea sau extorcarea drogurilor sau etnobotanicelor (art. 217⁴ C. pen. al R. Moldova) reprezintă o infracțiune legată de traficul de droguri care crează sau favorizează acest fenomen nociv cu conotații internaționale și care pune în pericol efectiv și cauzează daune irecuperabile pentru sănătatea publică.

Am considerat ca fiind actual și oportun demersul dedicat fenomenului infracțional sus-menționat din perspectiva dreptului penal, în vederea elucidării și reevaluării semnelor circumstanțiale caracteristice acestuia. Cercetarea atentă a cadrului normativ dedicat interzicerii acestei conduite infracționale a scos în evidență unele imperfecțiuni ale textului de incriminare (art. 217⁴ C. pen.), fapt care solicită incursiuni teoretice pentru a oferi legiuitorului propuneri de *lege ferenda*, în eventuala intervenție de

perfecționare a normei penale în cauză. Pentru deducerea unor soluții legislative adecvate s-a impus cu pregnanță studiul legislațiilor penale din care a fost inspirată incriminarea de la art. 217⁴ C.pen. al R. Moldova.

Metodologia cercetării științifice. Bazele metodologice ale cercetării juridico-penale a infracțiunii de sustragere sau extorcare a drogurilor sau etnobotanicelor au fost instituite dintr-o pluralitate de procedee mixte, atât teoretice cât și practice de cunoaștere a acestui fenomen. Pentru efectuarea acestui studiu au fost folosite o multitudine de metode analitice de cercetare științifică, între care putem enumera: *metoda analizei comparative*, constând în sesizarea elementelor asemănătoare sau diferite în ceea ce privește reglementarea infracțiunii de sustargere sau extorcare a drogurilor sau etnobotanicelor în legislația R. Moldova și legislațiile penale ale altor state; *metoda analizei istorice*, constând în analiza retrospectivă cronologică de evoluție a incriminării statuate la art. 217⁴ C.pen. al R. Moldova; *metoda analizei logice*, constând în folosirea raționamentelor logice pentru sintetizarea opiniilor doctrinare ale diferitor autori etc.

Conținut de bază. Republica Sovietică Socialistă Moldovenească, constituită pe 2 august 1940 ca republică unională a marelui imperiu sovietic, inițial nu a avut propria legislație penală, pe teritoriul acesteia aplicându-se Codul penal al RSS Ucraina din 1927. Aplicarea temporară a legislației penale ucrainene pe teritoriul RSSM a durat până la adoptarea și punerea în vigoare a Codului penal din 24.03.1961.

Astfel, în Codul penal al Ucrainei din 1927, la Capitolul V din Partea specială, denumit *Infracțiuni economice* era incriminat traficul ilicit de droguri. Potrivit textului de lege se pedeapsa cu privațiune de libertate sau muncă corecțională de până la 1 an fapta de *producere sau păstrare în scop de comercializare sau comercializarea fără autorizație a cocainei, morfinei și a altor substanțe psihotrope*. De asemenea, la art.134¹ al aceluiași Cod, era prevăzută răspunderea penală pentru *cultivarea macului sau a cânepei indiene fără autorizația corespunzătoare* [1, p.101].

O incriminare asemănătoare era prevăzută și în C.pen. al RSS Uzbekistan din 1926. Locul de dislocare a faptei era același: Capitolul V cu titlul *Infracțiuni economice*. În conformitate cu art. 184 era pedepsită cu privațiune de libertate de până la 3 ani, cu sau fără confiscarea averii, și interzicerea de a locui în zona de frontieră pe un termen de până la 3 ani, fapta ce consta în *producerea sau păstrarea în scopul comercializării ori comercializarea propriu-zisă a cocainei, opiumului, morfinei sau a altor substanțe cu efect halucinant*. Fapta era pedepsită mai aspru, cu privațiune de libertate de până la cinci ani și cu confiscarea averii, cu privarea de drepturi, inclusiv celui de a locui în zone de frontieră pe un termen de până

la trei ani, atunci când era săvârșită *sub formă de îndeletnicire, precum și întreținerea speluncilor, în care se producea sau se consuma cocaină, opiu, morfină, precum și alte substanțe cu efect halucinant*. La art.184¹ era incriminată fapta de *semănare și cultivare a macului somnifer și a cânepei indiene fără autorizația corespunzătoare*. Se pedepsea o asemenea faptă cu muncă corecțională de până la un an sau cu amendă în mărime de 1000 de ruble cu confiscarea obligatorie a semănăturilor [1, p. 204].

Într-un mod similar faptele de traficare a drogurilor erau pedepsite în C.pen. al RSS Belarus din 1928 (art.151) [1, p. 170]; C.pen. al RSS Federative Ruse din 1927 (art.104) [1, p. 60]; C.pen. al RSS Georgiene din 1928 (art.110) [1, p. 245]; C.pen. al RSS Armene din 1927 (art.129) [1, p. 376] etc.

Este de menționat că în C.pen. al RSS Federative Ruse din 1927 [1, p. 52] și în C.pen. al RSS Armene din 1927 [1, p. 369] faptele de traficare a drogurilor erau incriminate în Capitolul cu denumirea marginală de *Alte infracțiuni contra ordinii de administrare*. De asemenea, în C.pen. al RSS Georgia incriminarea era dislocată în Capitolul II al Părții speciale a C.pen., cu titlul de *Infracțiuni contra ordinii de administrare* [1, p. 234].

Dezvoltarea legislației penale sovietice în materia incriminării faptelor legate de traficul de droguri a fost marcată de ratificarea la data de 14 decembrie 1963 de către URSS a Convenției unice asupra stupefiantelor din 1961. Aderarea la această Convenție a avut un efect pozitiv asupra perfecționării și redimensionării politicii penale de incriminare a faptelor legate de traficul de droguri. Astfel, la data de 3 iulie 1968 de către Ministerul Sănătății al RSFSR a fost aprobată *Lista substanțelor narcotice* în conformitate cu prevederile Convenției [2, p.187], fapt ce a contribuit în mod esențial la consolidarea principiului legalității incriminării acestor fapte.

De asemenea, Sovietul Miniștrilor al RSFSR a adoptat Hotărârea Nr.405 *Despre măsurile de prevenire și contracarare a alcoolismului și narcomaniei* din 7.04.1962 și Hotărârea nr.60-6 *Despre măsurile legate de îmbunătățirea condițiilor de tratare a narcomanilor, precum și de eficientizare a luptei contra sustragerilor, fabricării și răspândirii substanțelor narcotice în RSFSR* din 23.10.1969.

În doctrină se recunoaște că aceste acte normative într-o anumită măsură au dozat politica preventivă a traficului de droguri. În primul rând, aceste acte normative au creat premise legale pentru un control mai riguros din partea statului asupra circulației substanțelor narcotice. În al doilea rând, aceste reglementări permiteau aplicarea unor măsurilor cu caracter medical în privința consumatorilor de droguri [3, p.59].

Un impact pozitiv asupra dezvoltării cadrului incriminator al

faptelor legate de traficul de droguri la avut ratificarea Convenției ONU din 21.02.1971 asupra substanțelor psihotrope. La data de 31.12.1971 de către Ministerul Sănătății al Uniunii Sovietice a fost emis ordinul *Despre anumite măsuri suplimentare referitoare la controlul fabricării și folosirii substanțelor narcotice și psihotrope*, în care erau prevăzute listele substanțelor psihotrope supuse controlului potrivit Convenției din 1971.

La momentul punerii în vigoare a C.pen. al RSFSR din 1960, în Capitolul X *Infracțiuni contra ordinii publice, securității publice și sănătății populației*, la art.224 era prevăzută răspunderea penală pentru *fabricarea, procurarea, păstrarea, transportarea sau comercializarea ilegală a mijloacelor narcotice*. La alin.(1) al articolului sus-menționat erau sancționate cu privațiune de libertate de până la 10 ani acțiunile ilegale de *fabricare, procurare, transportare și expediere a mijloacelor narcotice în scop de înstrăinare, precum și înstrăinarea propriu-zisă a acestora* [4].

După cum se menționează în literatura de specialitate această normă constituia baza prevenirii traficului de droguri prin măsuri represive. Se mai afirmă că acțiunea de procurare a substanțelor narcotice o îngloba pe cea de sustragere, fapt pentru care nu era necesară o incriminare distinctă a unei asemenea fapte [3, p. 59].

În anii 70 ai secolului trecut comunitatea internațională s-a confruntat cu problema răspândirii în proporții a traficului de droguri. Excepție nu a făcut-o nici lagărul socialist, în componența căruia intra și R. Moldova. În acest sens, în Uniunea Sovietică s-a pus problema implementării unor măsuri urgente, inclusiv juridico-penale, prin care se urmărea prevenirea acestui flagel social. Mai ales s-a pus problema prevenirii sustragerii substanțelor narcotice sau psihotrope.

De fapt, înseși calificarea unei asemenea activități prejudiciabile trezea dificultăți în practica judiciară. Lipsa unei norme speciale, destinate incriminării distincte a sustragerii substanțelor narcotice sau psihotrope, impunea soluția încadrării juridice a unei asemenea fapte în baza normelor generale dedicate sustragerilor. De asemenea, atât în practica judiciară, cât și în doctrina penală rusă a fost semnalată problema definirii proporțiilor mari și a celor deosebit de mari în cazul sustragerii drogurilor [5, p. 16].

Un prim pas realizat în acest sens, l-a constituit incriminarea în anul 1974 a faptei de *sustragere a mijloacelor narcotice* (art.224¹ C.pen. al RSSFR). În afară de aceasta a mai fost prevăzută răspunderea penală pentru faptele de *determinare la consumarea mijloacelor psihotrope* (art.224), *semnarea sau cultivarea plantelor care conțin mijloace narcotice* (art.225), *organizarea sau întreținerea speluncilor pentru consumul mijloacelor narcotice* (art.226¹) [6, p. 275].

Norma incriminatoare a art.224¹ C.pen. al RSSFR era constituită din 3 alineate. La alineatul (1) era descrisă componentă de bază a infracțiunii, care presupunea sustragerea propriu-zisă a mijloacelor narcotice. În varianta sa tipică infracțiunea era sancționată cu privare de libertate de până la cinci ani, cu sau fără confiscarea averii. În baza alin.(2), pentru săvârșirea repetată a infracțiunii sau de un grup de persoane în baza unei înțelegeri prealabile, cu aplicarea violenței nepericuloase pentru viață sau sănătate, precum și de către o persoană căreia aceste mijloace i-au fost încredințate în legătură cu serviciul sau sub pază se prevedea privare de libertate pe un termen de la trei la 10 ani, cu sau fără confiscarea averii, cu privarea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate. Potrivit alin. (3), săvârșirea faptei de un recidivist deosebit de periculos sau printr-un atac tâlhăresc, precum și sustragerea mijloacelor narcotice în proporții mai, se pedepsea cu închisoare de la șapte la cincisprezece ani, cu confiscarea averii [7].

În scopul uniformizării legislațiilor penale ale republicilor unionale, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS la data de 25 aprilie 1974 a adoptat Ucazul despre *Înăsprirea metodelor de luptă cu narcomania*, în care erau prevăzute criteriile unice de incriminare și de pedepsire a faptelor legate de traficul de droguri. În conformitate cu acest act normativ, în Codurile penale ale Republicilor Sovietice Socialiste urmau să fie introduse norme de incriminare unice prin care se prevedea răspunderea penală pentru infracțiunile privitoare la traficul de droguri, inclusiv și pentru sustragerea acestora.

Drept urmare, prin Ucazul Sovietului Suprem al RSSM din 5 iunie 1975 în Codul penal al RSSM din 24 martie 1961 au fost introduse șase norme incriminatorii destinate pedepsirii faptelor privitoare la traficul de droguri:

1. Fabricarea, procurarea, păstrarea, transportarea, expedierea ilegală în scop de desfacere sau desfacerea ilegală a mijloacelor narcotice (art.225¹);
2. Sustragerea de mijloace narcotice (art.225²);
3. Organizarea sau întreținerea de spelunci pentru consumul de mijloace narcotice (art.225³);
4. Îndemnul de a consuma mijloace narcotice (art.225⁴);
5. Fabricarea, procurarea, păstrarea sau expedierea ilegală de mijloace narcotice fără scop de desfacere (art.225⁵);
6. Încălcarea regulilor de producție, procurare, păstrare, evidență, livrare, transportare sau expediere a mijloacelor narcotice (art.225⁶) [8, p.128-130].

Mai târziu, prin Ucazul din Sovietului Suprem al RSSM din 27 iulie 1987, la art.226¹ C.pen. din 24.03.1961 a fost prevăzută răspunderea penală pentru fapta de *semănare sau creștere ilegală a macului pentru ulei și a cânepei* [9].

Sub aspect sancționator, în cazul traficului propriu-zis de droguri se făcea o deosebire netă de pericol social dintre fapta de fabricare, procurare, păstrare, transportare și expediere ilegală în scop de desfacere a mijloacelor narcotice (art.225¹ C.pen. al RSSM) și aceeași faptă comisă fără scop de desfacere (art.225⁵ C.pen. al RSSM). Astfel, prima infracțiune, săvârșită în forma sa tipică se sancționa cu privațiune de libertate până la zece ani cu sau fără confiscarea averii, iar cea de a doua – cu privare de libertate până la trei ani sau cu amendă în mărime de până la cincizeci de salarii minime [9].

Sustragerea de mijloace narcotice, săvârșită în forma sa tipică (art.225² alin.(1) C.pen. al RSSM) se pedepsea cu privațiune de libertate până la cinci ani cu sau fără confiscarea averii. Aceeași faptă, săvârșită repetat sau prin înțelegere prealabilă de un grup de persoane, sau printr-un act de violență, ce nu este periculos pentru viață și sănătate, sau de o persoană, căreia substanțele sus-arătate i-au fost încredințate în legătură cu situația ei de serviciu sau pentru pază, precum și de o persoană, care a săvârșit mai înainte una din infracțiunile, prevăzute de articolele 225¹, 225³, 225⁴ și 226 (art.225² alin.(2) C.pen. al RSSM), se pedepsea cu privațiune de libertate pe un termen de la trei la zece ani cu sau fără confiscarea averii, cu privațiunea dreptului de a ocupa anumite posturi sau de a desfășura o anumită activitate ori fără aceasta. Cea mai aspră pedeapsă era prevăzută pentru sustragerea de mijloace narcotice, săvârșită de un recidivist deosebit de periculos sau printr-un atac tâlhăresc, precum și sustragerea de mijloace narcotice în proporții mari (art.225² alin.(3) C.pen. al RSSM), care se pedepsea cu privațiune de libertate pe un termen de la șapte la cincisprezece ani cu confiscarea averii. Este de menționat că pedeapsa instituită la art.225² C.pen. al RSSM era cea mai aspră sancțiune ce putea fi aplicată pentru infracțiunile legate de traficul de droguri [9].

După destrămarea URSS și proclamarea declarației de independență a R. Moldova din 27.08.1991, pe teritoriul țării noastre a continuat să fie pus în aplicare C.pen. din 1961. Deși acest Cod a fost supus mai multor amendamente legislative, multe din prevederile sale nu mai corespundeau realităților timpului. De asemenea, un șir de prevederi nu corespundeau exigențelor democratice și standardelor europene la care aspiră tânărul stat creat ca urmare a destrămării marelui imperiu.

Plecând de la aceste premise, deloc neglijabile, a apărut necesitatea unei reforme fundamentale a legislației, inclusiv a celei penale, din Republica

Moldova. După cum se menționează, pe drept cuvânt în literatura de specialiste, principalul motiv a constat în faptul că multe dispoziții ale legii penale nu mai țineau pasul cu imperativele economice, sociale și politice ale societății contemporane. Mai mult decât atât, nu țineau pasul cu normele dreptului internațional, al cărui primat în Republica Moldova a fost declarat prin Constituția din 29 iulie 1994 [10, p. 42].

Astfel, noul C.pen. al R. Moldova a fost adoptat prin Legea nr.985-XV din 18 aprilie 2002 și a intrat în vigoare la 12 iunie 2003 [11].

În Proiectul Codului penal al R. Moldova elaborat de Ministerul Justiției în anul 1999 se propunea introducerea a două incriminări destinate prevenirii infracțiunilor privitoare la traficul de droguri: **traficul de stupefiante sau de substanțe cu efect puternic și toxice** (art.228) și **prescrierea ilegală a substanțelor stupefiante sau cu efect puternice și toxice** (art.229) [2, p.99].

La momentul adoptării și punerii în vigoare a C.pen. al R. Moldova din 2002, legiuitorul a consacrat răspunderea penală pentru trei fapte legate de traficul de droguri: **circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor** (art.217 C.pen.); **prescrierea ilegală a preparatelor narcotice sau psihotrope** (art.218 C.pen.); **organizarea sau întreținerea speluncilor pentru consumul substanțelor narcotice sau psihotrope** (art.219 C.pen.) [3, p. 73].

După cum se poate observa, la data intrării în vigoare prevederile C.pen. din 2002, normele dedicate incriminării și pedepsirii traficului de droguri se deosebeau în mod substanțial de cele ce erau instituite în C.pen. al RSSM din 1961.

Astfel, la momentul punerii în vigoare a C.pen. din 2002, spre deosebire de cel din 1961, legiuitorul nu sancționa distinct, într-o normă specială, fapta de sustragere a substanțelor narcotice sau psihotrope. În literatura de specialitate, se menționa, pe drept cuvânt, că sustragerea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor nu putea fi recunoscută ca formă a procurării, fără autorizație a unor asemenea substanțe [4, p. 366].

Era exclusă posibilitatea calificării juridice a unei asemenea activități infracționale în baza art.217 C.pen. În acest sens se mai afirma că sustragerea substanțelor narcotice, psihotrope sau a precursorilor trebuia calificată nu conform art.217 C.pen., ci conform normelor din Capitolul VI al Părții speciale a Codului penal, care prevăd răspunderea inclusiv pentru infracțiunile săvârșite prin sustragere [4, p. 366].

Prin urmare, plecând de la ideea că lipsa unei norme speciale justifică aplicarea normei generale, faptele de sustragere a substanțelor narcotice sau psihotrope cădeau sub incidența normelor privitoare la sustrageri (art.186-

188, 190-192 C.pen.). Însă atunci când obținerea substanțelor narcotice era realizată prin extorcare, activitatea infracțională cădea sub incidența normei referitoare la șantaj (art.189 C.pen.).

Această soluție de calificare a sustragerilor substanțelor narcotice sau psihotrope a fost valabilă până la adoptarea și punerea în vigoare a Legii nr.277-XVI din 04.11.2005 [5], prin care a fost suplinit în mod considerabil, cadrul incriminator al infracțiunilor legate de traficul de droguri. În total, în legislația penală în vigoare legiuitorul descrie 9 componente de acest tip, printre care și Sustragerea sau extorcarea substanțelor narcotice sau psihotrope (art.217⁴ C.pen.).

Concluzii. Normele penale consfințite la etapa actuală în materie sunt rezultatul unei concepții de reevaluate și de reactualizare a politicii penale în domeniul prevenirii traficului ilicit de droguri. Totuși anumite norme, printre care și cea de sustragere sau extorcare a substanțelor narcotice sau psihotrope (art. 217⁴ C.pen.) sunt puternic influențate de reglementările juridico-penale ale legislației penale sovietice. Cu referință strictă la infracțiunea incriminată la art. 217⁴ C.pen. se poate constata păstrarea în textul normativ, în calitate de *verbum regens* a termenilor de *sustragere* și *extorcare*, termeni care în viziunea noastră nu mai corespund cerințelor de accesibilitate și claritate pretinse de standardele incriminatorii instituite de CEDO.

Referințe bibliografice:

1. Уголовное законодательство СССР и союзных республик. Под ред. Д.С.Карева. Москва: Госюриздат, 1957.
2. Сухинина В. А. Фармацевтический бизнес в нормативных документах: справочное пособие. Москва: Международный центр финансово-экономического развития, 1997.
3. Нугуманов А.Р. Хищение либо вымогательство наркотических средств или психотропных веществ: уголовно-правовые и криминологические аспекты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук, УФА, 2009.
4. <http://ru.wikisource.org/wiki> (accesat la data de 3.11.2014).
5. Дружинин И. Н. Ответственность за хищение наркотических веществ по советскому уголовному праву. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Харьков, 1980.
6. Указ Президиума Верховного Совета СССР от 25.04.1974 г. «Об усилении борьбы с наркоманией. În: Ведомости Верховного Совета СССР, 1974.
7. <http://docs.cntd.ru/document/9037819> (accesat la data de 1.10.2014).

8. Уголовный кодекс Молдавской ССР (с приложением постановочно систематизированных материалов). Кишинев Изд. Картя Молдовенеаскэ, 1987.
9. Cod penal al RSSM din 24.03.196. Veștile R.S.S.M., 1961, nr.10, art.41. Programa de date Moldlex.
10. Botnaru S. ș.a. Drept penal. Partea generală. Vol. I. Chișinău: Ed. Cartier juridic, 2005.
11. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002 Re-publicat: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.72-74/195 din 14.04.2009 Monitorul Oficial al R.Moldova nr.128-129/1012 din 13.09.2002.
12. Codul penal al Republicii Moldova. Proiect. Ministerul Justiției. Chișinău: GARUDA-ART, 1999.
13. Codul penal al Republicii Moldova. Chișinău: „Cartea S.A.”, 2002.
14. Brînză S. ș.a. Drept penal. Partea specială. Chișinău: Ed. Cartier, 2005.
15. Lege pentru modificarea și completarea Codului cu privire la contravențiile administrative, a Codului penal al Republicii Moldova și a Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr. 277-XVI din 04.11.2005. În: Monitorul Oficial al R.Moldova nr.161-163/795 din 02.12.2005.

Sergiu SOCEVOI,

masterand, asistent universitar

al Catedrei „Drept public și securitate a frontierei”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

MIGRAȚIA – PREMISĂ DE APARIȚIE A UNUI CONFLICT ÎN EUROPA

*„Lumea a treia bate la porțile Europei și intră,
chiar dacă Europa nu este de acord”*

Umberto Eco

Rezumat

Migrația a fost dintotdeauna un fenomen ce a provocat schimbări majore în cadrul societăților lumii. Evaluarea riscurilor, dar și a efectelor pozitive în urma migrației este un proces amplu și destul de anevoios. Totuși este cert faptul că invaziile masive de oameni creează o multitudine de premise ce sporesc apariția unor conflicte pe teritoriul țărilor gazdă. Diferențele de etnie, culte religioase și trecut istoric provoacă ample neînțelegeri dintre subiecții migrației.

Cuvinte-cheie: migrație, conflict, premisă, Europa.

Summary

Migration has always been a phenomenon that has caused major changes in world societies. Risk assessment but also the positive effects from migration is a complex process and is quite difficult. However, it is certain that massive invasions of people creates a multitude of premises that enhance the appearance of conflicts on the territory of host countries. Ethnic differences, religious cults and the historical past causes many disagreements between the subjects of migration.

Keywords: migration, conflict, premise, Europe.

În secolul XXI, majoritatea statelor dezvoltate ale bătrânului continent au dobândit un caracter multiethnic, cuprinzând comunități importante de imigranți non-europeni, ce aparțin diferitor naționalități, culte religioase și orientări politice. Astfel, sub impactul fenomenului migrațional care este din ce în ce mai răspândit, autonomia statelor a fost redefinită, accentul fiind pus pe multiculturalism. Migrații reprezintă deseori pericolul apariției unui conflict și deopotrivă evoluția societății „gazdă” atunci când are loc așa - numitul exod de creiere. Există păreri împărțite cu privire la latura pozitivă sau negativă a migrației care se reflectă în mediul social cu unele convingeri că pentru migrant aceasta este unica șansă pentru a supraviețui [1, p. 6] sau migrantul este o persoană ce încalcă de cele mai multe ori regulile statului în care a imigrat[2, p. 13].

Provocarea principală la care sunt supuse țările gazdă ale migrațiilor este confruntarea cu fluxurile nedorite și incontrollable ale mulțimilor ce provin din Turcia, Europa de Est și Africa de Nord care reprezintă o mișcare a cultului Islamic. În Republica Moldova, legea fundamentală stipulează că, oricărui cetățean îi este

asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a ieși, de a emigra și de a reveni în țară [3], ceea ce conferă și nouă liberă alegere de a rămâne sau de a emigra.

În pofida reglementărilor legale de trecere a frontierei, a restricțiilor și a măsurilor de pază și securitate luate împotriva încălcărilor de acest gen, se constată existența unui flux masiv ilegal de imigranți către spațiul comunitar. Țările puternic dezvoltate încearcă în acest context să limiteze acest tip de migrație.

Puterea unui stat pe plan internațional este reflectată de trei aspecte de ordin economic, militar și diplomatic, asupra cărora fenomenul migrației poate influența pozitiv, doar dacă se aplică o politică migraționistă bine determinată. Însă după cum observăm, aplicarea unei astfel de politici devine practic imposibilă în urma ultimelor evenimente de pe arena internațională, deoarece acestea nu fac față fluxurilor masive de migranți. Migrația unui număr foarte mare de oameni din zonele afectate de război și sărăcie în zone non-conflictuale are urmări multiple: destabilizează economia și securitatea țărilor de destinație prin intermediul atentatelor teroriste, facilitează acțiunile criminale transfrontaliere, generează ură și violență xenofobă și rasială.

Un management eficient al soluționării problemelor legate de migrație și a eventualelor conflicte ce ar putea apărea în Europa ar fi dezvoltarea unor strategii care au fost aplicate de-a lungul istoriei. O modalitate de acest gen ar fi furnizarea subvențiilor financiare și investițiilor sau stabilirea schimburilor comerciale pentru a îmbunătăți condițiile economice ale statului de origine și implicit demotivând populațiile să migreze. Acest tip de măsuri nu reduce însă rata emigrării pe termen scurt, chiar dacă ratele mari ale emigrării au fost asociate cu o creștere economică accelerată, cum a fost cazul în Marea Britanie, asistența economică poate fi un instrument utilizat de către un guvern către alt guvern pentru a reține în cadrul granițelor naționale posibilitatea emigranților.

O a doua strategie pentru evitarea unui influx de imigranți este folosirea metodelor diplomatice sau a unor măsuri coercitive, a treia opțiune este intervenția armată pentru schimbarea condițiilor politice din statul transmițător [4, p. 270].

Aceste modalități aplicate de-a lungul istoriei ne demonstrează faptul că au fost utile atunci, însă pentru moment sunt depășite, deoarece lumea este într-un proces continuu de evoluție. De aceea este necesar a stabili noi instrumente pentru evitarea apariției unor conflicte.

Democrațiile europene, care au dorit să țină sub control migrația ilegală, au fost nevoite să se angajeze în forme de cooperare internațională pentru a stopa fenomenul, deoarece măsurile luate de guvernele naționale nu au avut succesul scontat. Cooperarea internațională lasă uneori de dorit atunci când este nevoie să se asigure refugiaților condițiile decente de trai [5, p. 22].

Analizând fenomenul migrației, trebuie să ne expunem cu privire la impactul acesteia asupra următoarelor domenii: economic, militar, politic, echilibrul puterii în stat și posibilitatea de apariție a unui conflict intern în cadrul statului și ca urmare să evolueze pe plan internațional. Adoptarea unor strategii de evitare a posibilelor conflicte trebuie să fie făcută la nivel regional și mondial.

Dacă ar fi să punem în discuție segmentul economic al fenomenului sus-

menționat, putem afirma că sunt state dezvoltate ce își doresc producerea migrației, deoarece optează pe forța ieftină de muncă ce o pot presta imigranții. Însă Statele Unite ale Americii și China, care se află într-o dezvoltare permanentă își doresc o migrație selectivă și pun accentul pe așa-numitul exod de creiere în urma căruia obțin forța de muncă înalt calificată și bine pregătită, stimulându-i cu un salariu tentant. Din punctul de vedere al conflictului ce ar putea izbucni între state, și economia reprezintă un factor ce ar putea cauza aceasta, deoarece este un efect negativ când dintr-un stat slab dezvoltat migrează cele mai pregătite persoane și, de asemenea, un alt efect negativ este reacția negativă a societăților față de prezența imigranților care este datorată și costurilor economice generate, deoarece aceștia în general sunt foarte săraci, utilizează resursele statului gazdă și împovărează bugetul.

Dintr-o perspectivă militară, putem afirma iarăși că anumitor state le este comod ca să înroleze imigranți în armatele lor. Avem exemplul Franței, care are la dispoziția sa Legiunea Franceză unde sunt reprezentate o mulțime de naționalități. Însă, totodată, aceasta este relativ, deoarece imigrantul care este înrolat într-o armată străină, ar putea întoarce arma împotriva celor care l-au instruit. De asemenea, din punct de vedere militar, sunt utilizați imigranții pentru a dobândi și oferi informații serviciilor secrete ale statelor interesate.

Statele bine dezvoltate încearcă să medieze eficient problema migrațiilor cu ajutorul politicului, apelând astfel la diasporă care este sponsorizată pentru a desfășura unele activități de lobby și relații cu publicul. Această modalitate se arată a fi una foarte bine gândită, însă diaspora creează pericolul apariției unui conflict intern pe teritoriul statului gazdă, deoarece mobilizarea unei diaspore numeroase și foarte active poate reprezenta un centru al violenței.

În consecință, mă voi expune asupra celor mai importante evenimente internaționale care s-au abătut asupra Europei, unde radicalismul islamic a prins contur. Exemplul studiat va fi teroarea produsă la Paris care a făcut ca Franța să recurgă la aplicarea celulei de securitate și închiderea tuturor granițelor, ceea ce conform Acordului Schengen se permite doar cu condiția apariției unui război. Aceste evenimente tragice au un trecut ce a fost prevăzut de către foștii conducători ai Franței. Jacques Chirac a declarat în 1990 că „imigrația trebuie să fie totalmente oprită”. Politica guvernului francez a fost schimbată pentru a face mai dificilă dobândirea cetățeniei de către copiii imigranților. Imigranții ilegali au fost deportați și forțele poliției și ale altor autorități guvernamentale implicate în imigrație au fost întărite [7, p. 182]. Totuși aceste măsuri au fost ineficiente, ceea ce s-a și demonstrat în urma teroanelor ce au avut loc.

În Uniunea Europeană, libera circulație face ca riscul utilizării de către teroriști a armelor de distrugere în masă să fie unul real și mai ușor de realizat. Și pentru că tot am amintit de terorism, care este sursa și principala premisă de apariție a unui conflict nu putem să nu subliniem latura religioasă ori psihologică a acestuia. Creșterea mișcărilor islamice și popularitatea de care se bucură acestea în Europa Occidentală au la bază resentimentele musulmanilor față de occidentali, pe care îi consideră responsabili pentru insuccesele personale. La această stare de fapt contribuie și oportunitățile relativ limitate de integrare socială și economică

oferite acestora de către țările de destinație. Sentimentul de umilință pe care îl trăiesc îi determină pe mulți musulmani să-și pună speranțele și nădejdea în „miracolul credinței”. La aceasta se adaugă și absența sentimentului de apartenență la societățile europene creștine majoritare, care au încercat permanent să-i asimileze pe imigranții islamici. Rezultatul a fost contrar așteptărilor. Toate acțiunile îndreptate spre resocializarea acestora nu au condus decât la amplificarea procesului de radicalizare islamică.

Activismul islamic în spațiul comunitar, în pofida tuturor încercărilor de a-i resocializa în mediul european, rezidă în incompatibilitatea Islamului cu valorile occidentale, făcându-se referire la faptul că un grup omogen de persoane musulmane predispușe la acțiuni cu caracter terorist din cauza convingerilor religioase devine un model pentru creșterea acestei radicalizări [6, p. 258]. După cum remarca și Huntington în lucrarea sa „Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale”, conflictele viitoare se vor baza pe identitatea culturală a persoanelor, punându-se accentul pe religie.

Migranții ce reprezintă activismul islamic sunt ca o bombă cu ceas, care poate declanșa un conflict în Europa, un exemplu în acest sens poate fi evenimentele din Paris. Cele întâmplare ca urmare a acțiunilor migranților islamici pot provoca neînțelegeri majore între statele comunității Uniunii Europene, care își închid granițele, care ar putea evolua în conflicte, cu toate că majoritatea statelor își arată solidaritatea față de cele întâmplare.

Aceștia își desfășoară activitatea în toate statele bine dezvoltate, în care sunt un număr impunător de reprezentanți ai Islamului. Pentru a înțelege activismul islamic trebuie identificate mecanismele care conduc la radicalizarea tinerilor musulmani din Europa [6, p. 261]. O etapă importantă în procesul formării grupurilor islamice radicale este recrutarea membrilor ce se efectuează din formațiuni de potențiali deja extremiști, care anterior sau pentru moment au legături cu lumea criminală. Un studiu realizat ne demonstrează faptul că în închisorile din Franța, 60% din deținuți sunt de origine musulmană, ceea ce favorizează crearea formațiunilor radicale. În Marea Britanie, Germania și Olanda, comunitatea musulmană este reprezentată de un număr impunător de membri care își manifestă atitudinea față de autorități prin diferite acțiuni antiumane în cele mai dese cazuri.

Cu toate că se reușește stoparea efectelor negative ale migrației pe termen scurt, totuși trebuie create mecanisme internaționale, cu implicarea tuturor statelor în rezolvarea problemei date, deoarece aceasta atentează în mod direct la securitatea și pacea mondială. Este necesară adoptarea unei politici migraționiste uniforme pentru toate statele lumii, ținându-se cont de realitățile sociale pentru a obține rezultatele scontate. Ca o bună modalitate de soluționare a conflictelor ce apar în Europa, generate de efectul migrației, ar fi securizarea frontierelor și gestionarea eficientă a migranților cu stabilirea unor reguli mai stricte pentru aceștia.

Bibliografie

1. Victor Moraru, Republica Moldova: paradigme migraționale vechi și noi. În Brain Drain. Cazul Republicii Moldova. Chișinău 2011, p. 6.
2. Victor Doros, Fenomenul migrației: considerente conceptuale. În Brain Drain. Cazul Republicii Moldova. Chișinău 2011, p. 13.
3. Constituția Republicii Moldova, art 27 (2), Publicat : 18.08.1994 în Monitorul Oficial nr. 1 art. nr: 1 Data intrării în vigoare : 27.08.1994.
4. Călin Sinescu, Liliana Trofin, Impactul migrației asupra contextului internațional actual. În Sfera politicii. Vol. XVII Nr.7(137) iulie, 2009.
5. Sergiu Adrian Vasile, Schengen III și perspectivele securizării frontierelor externe ale UE. În Științe politice, relații internaționale și studii de securitate. Vol. II, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010, p. 270.
6. Emanuela Pencea, Activismul Islamic în spațiul comunitar. În Științe politice, relații internaționale și studii de securitate. Vol. II, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010, p. 258.
7. Samuel P. Huntington, Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Editura Antet, București, 2015.

Vitalie TELIPAN,

doctorand, lector universitar

al Catedrei „Drept polițienesc” a Academiei „Ștefan cel Mare a MAI

ARMATA TRANSNISTREANĂ – ELEMENT DE SIGURANȚĂ A NOULUI DISPOZITIV MILITAR RUS

Rezumat

Rusia este implicată nemijlocit în conflictul care are loc în raioanele din stânga Nistrului. La baza conflictului transnistrean stau interesele Rusiei și nu încălcarea drepturilor cetățenilor ruși ce locuiesc pe teritoriul Transnistriei. Rusia niciodată nu va renunța la deținerea controlului asupra Transnistriei, aceasta fiind o pârgie de influență asupra Republicii Moldova, iar prin potențialul său militaro-industrial – un element de siguranță a noului dispozitiv militar rus în cazul izbucnirii unui conflict militar în contextul impunerii supremației Statelor Unite asupra Europei Răsăritene, Orientului Mijlociu și Caucazului, facilitând, astfel, încercuirea Federației Ruse și avansarea grupurilor armate mobile ale NATO (SUA) până la granițele spațiului CSI.

Cuvinte-cheie: imperiu, conflict, armată, integritate, independență, dispozitiv militar.

Summary

Russia is directly involved in the conflict taking place in the districts of Transnistria. At the base of the Transnistrian conflict are Russia's interests and not violating the rights of Russian citizens living in Transnistria. Russia will never give up control over Transnistria, which is a way of influencing on Moldova and by its military-industrial potential - a safety element of the new Russian military formation in case of military conflict in the context of inflicting US supremacy over the Eastern Europe, Middle East and Caucasus, thereby facilitating the encirclement of Russia and NATO mobile army groups (US) to the CIS borders.

Keywords: empire, conflict, army, integrity, independence, military device.

Rusia este implicată nemijlocit în conflictul care are loc în raioanele din stânga Nistrului. La baza conflictului transnistrean stau interesele Rusiei și nu încălcarea drepturilor cetățenilor ruși ce locuiesc pe teritoriul Transnistriei. Rusia niciodată nu va renunța la deținerea controlului asupra Transnistriei, aceasta fiind o pârgie de influență asupra Republicii Moldova, iar prin potențialul său militaro-industrial – un element de siguranță a noului dispozitiv militar rus în cazul izbucnirii unui conflict militar în contextul impunerii supremației Statelor Unite asupra Europei Răsăritene, Orientului Mijlociu și Caucazului, facilitând, astfel, încercuirea Federației Ruse și avansarea grupurilor armate mobile ale NATO (SUA) până la granițele spațiului CSI.

Rusia este implicată nemijlocit în conflictul care are loc în raioanele din stânga Nistrului. Acest adevăr nu se neagă, nici nu poate fi negat de nimeni. Care este rolul ei adevărat? De împăciuitoare, după cum spun unii, sau de cotropitoare, după cum afirmă alții? Participarea ei va contribui oare la stabilirea liniștii și buneii înțelegeri sau, din contra, va aprinde focul și mai tare? Ne va ajuta ea să păstrăm

integritatea republicii sau nu? Și în genere, ne vrea ea binele sau urmărește cu totul alte scopuri? [1, p. 135].

Pentru a răspunde la întrebările de mai sus, trebuie să vedem ce stă la baza conflictului, din ce cauză a apărut el? Ținem să constatăm următoarele: fosta Uniune Sovietică a constituit un imperiu, și anume un imperiu rus, fiindcă celelalte republici erau supuse, subjugate de către Rusia. Argumentele ce pot fi expuse în susținerea acestei opinii sunt [1, p. 136]:

- dirijarea imperiului se făcea centralizat din Rusia, republicile fiind lipsite de orice libertate de acțiune;
- conducerea de vârf a imperiului și a republicilor era compusă din ruși și persoane care, practic, erau rusificate;
- majoritatea absolută a posturilor-cheie din economie, cultură și știință erau ocupate de ruși sau de reprezentanții altor naționalități, numai nu de băștinași;
- armata rusă era cantonată în toate așa-numitele „republici frățești”, ceea ce asigura realizarea intereselor Rusiei;
- avea loc trimiterea masivă a cetățenilor Rusiei cu traiul în alte republici, ceea ce, de asemenea, îi era un sprijin de nădejde acolo, pe loc;
- se folosea o singură valută - rubla rusească;
- cultura națională se dezvolta după chipul și asemănarea celei ruse;
- prin intermediul limbii ruse, așa-numitei „limbi de comunicare”, avea loc rusificarea intensivă a tuturor națiunilor și naționalităților.

Analizând sursele istorice privind imperiile ce au existat – asirian, egiptean, roman, englez, german, francez, spaniol, portughez etc., constatăm că niciodată, nici un imperiu nu s-a destrămat de bună voie și că nici o metropolă niciodată nu s-a împăcat cu pierderea coloniilor. Din contra, pentru a le ține în orbita sa folosea absolut toate mijloacele, inclusiv forța. Exact așa procedează astăzi Rusia. Deci putem presupune că la baza conflictului transnistrean stau interesele Rusiei și nu încălcarea drepturilor cetățenilor ruși ce locuiesc pe teritoriul Transnistriei, precum afirmă unii [1, p. 136].

Atunci când Republica Moldova a exprimat intenția că are de gând să urmeze drumul independenței politice și suveranității statale, centrul imperiului s-a neliniștit. De la început conducerea imperiului a găsit locul cel mai vulnerabil pentru Moldova (Transnistria) și au dat de înțeles că Moldova poate „fi independentă” numai în structura statală a noului imperiu - CSI [2, p. 36].

În contextul discuțiilor privind semnarea noului tratat unional și al refuzului autorităților Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești de a adera la acesta, conducerea URSS a ordonat trupelor Armatei a 14-a sovietice să ocupe toate punctele strategice din stânga Nistrului, fără a avea acordul conducerii de la Chișinău. La 2 septembrie 1990, forțele separatiste de la Tiraspol, susținute de Armata a 14-a sovietică și de formațiunile paramilitare nistrene, au proclamat Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană, cu capitala la Tiraspol. Toate organele RSSM din stânga Nistrului au fost declarate ilegale și au fost lichidate. Sovietul Suprem al RSSM a decis, la 26 octombrie 1990, să suspende temporar participarea la elaborarea proiectului tratatului viitoare CSI în condițiile în care URSS „nu-și îndeplinește obligațiile directe privind apărarea suveranității RSSM”, în conformitate cu articolul

81 al Constituției URSS. Sub presiunea formațiunilor paramilitare transnistrene s-a desfășurat, la 17 martie 1991, un referendum privind păstrarea statuquo-ului Uniunii Sovietice. Pentru menținerea URSS a votat 97% din populația Transnistriei. La 12 aprilie 1991, președintele Sovietului Suprem al URSS, Anatoli Lukianov, a aprobat cererea separatiștilor din Transnistria de a permite „lichidarea organelor legale de menținere a ordinii de drept în zona răsăriteană a Moldovei și înființarea altora noi”. Documentul Sovietului Suprem al URSS a constituit baza juridică a revendicărilor autoproclamatei Republici Moldovenești Nistrene și sursa declanșării războiului din Transnistria (2 martie-21 iulie 1992) [3].

Prezența GOTR în Transnistria conduce la împiedicarea creșterii influenței naționaliste a României asupra Republicii Moldova. Analistii politico-militari ai spațiului transnistrean, ruși și occidentali, au relevat faptul că interesele Federației Ruse în Transnistria sunt determinate de următoarele necesități: 1) păstrarea pozițiilor strategice ale Rusiei în sud-estul Europei; 2) apărarea în Republica Moldova a intereselor populației ruse și ale reprezentanților altor naționalități care consideră Rusia drept patria lor istorică; 3) păstrarea legăturii cu complexul militaro-industrial din Transnistria, unele dintre întreprinderile acestui complex fiind unice în cadrul fostului complex militar industrial sovietic; 4) reglementarea conflictului în interesul stabilității interne proprii și al consolidării relațiilor Rusiei cu țările din vecinătatea imediată în care există o minoritate rusă; 5) stabilirea unor relații previzibile și stabile cu România și împiedicarea, totodată, a creșterii influenței naționaliste a României asupra Republicii Moldova [3].

Sub pretextul apărării drepturilor cetățenilor ruși, Rusia trece de la acțiuni ascunse de subminare a statalității Moldovei la cele deschise, ignorând și călcând în picioare principiile de bază ale dreptului internațional, recunoscute de întreaga comunitate internațională. Astfel, Rusia avertizează permanent Republica Moldova să se supună, în caz contrar va trebui să plătească toată materia primă, mai ales resursele energetice, la prețurile mondiale (ceea ce, practic, Republica Moldova o și face de la începutul anului 1993). Rusia nu-și îndeplinește permanent obligațiunile contractuale față de Republica Moldova. După declararea independenței Republicii Moldova, Rusia îndreaptă permanent ajutoare economice, financiare și militare în Transnistria. Din Moscova, Sankt Petersburg, Volgograd, Celeabinsk și alte orașe, pentru a-i susține pe separatiști, se efectuează și diferite livrări Transnistriei ca formațiune statală independentă. În martie 1992, de exemplu, Banca Centrală a Rusiei încalcă normele internaționale, acordurile semnate între țările CSI și deschide o filială proprie în orașul Tiraspol, distrugând, astfel, sistemul bancar unic al Moldovei. În Transnistria sosesc consilieri și demnitari de tot felul care îi susțin deschis pe separatiști și le acordă tot sprijinul. Admite și încurajează participarea reprezentanților Transnistriei la diferite foruri internaționale ce au loc pe teritoriul său, precum și contribuie la organizarea, înarmarea și instruirea formațiunilor militare ale Transnistriei. Rolul principal, în acest sens, îl are Armata a 14-a rusă. Aceasta, conform planurilor Moscovei, la început i-a susținut, apoi în martie 1992 i-a instigat pe separatiști să folosească forța, mai târziu trecând deschis de partea lor. Plus la toate, în această armată astăzi sunt chemați să-și satisfacă serviciul militar cetățeni ai Moldovei, ceea ce contravine normelor internaționale. Ca mulțumire

pentru „succesele” obținute comandantul acestei armate, generalul Lebed, este avansat în grad. Pentru a-și atinge scopurile sale imperialiste, Rusia a organizat invazia cazacilor în Moldova, săvârșind o agresiune deschisă. Formațiunile cazăcești, oficial legalizate pe teritoriul Rusiei, nu au fost oprite, împiedicate. Deci e clar că aceasta este o agresiune directă. Reieșind din cele expuse mai sus, este evident că Rusia a încălcat Statutul ONU, Declarația ONU cu privire la neadmiterea amestecului în treburile interne ale statelor, ocrotirea independenței și suveranității lor din 1965; Declarația cu privire la principiile dreptului internațional în relațiile de prietenie și colaborare între state în conformitate cu Statutul ONU din 1970; Actul final al Consfătuirii pentru securitate și colaborare în Europa din 1975; Acordul de la Alma-Ata cu privire la recunoașterea reciprocă a frontierelor actuale ale statelor membre ale CSI [1, p. 137].

Rusia cere insistent ca Transnistriei să i se acorde statut de republică și aceasta este clar de ce. Dacă Transnistria capătă acest statut, atunci aceleași împuterniciri le vor cere și raioanele cu populație găgăuză. Astfel, Moldova va deveni o federație, unde două formațiuni statale întotdeauna vor tinde spre răsărit, impunând intrarea în CSI. Cei ce se mângâie cu gândul că Rusia nu a recunoscut independența Transnistriei și speră că nu va fi recunoscută se înșală. Rusia nu recunoaște independența Transnistriei, fiindcă recunoașterea ei ar însemna oficial nerespectarea Statutului ONU, încălcarea flagrantă a Actului final de la Helsinki care consfințește hotărârile stabilite după cel de Al Doilea Război Mondial, ar împiedica procesul de reconstituire a Rusiei ca imperiu sub masca CSI; în sfârșit, ar grăbi unirea Moldovei cu România. Rusia temporar nu are nevoie să recunoască statalitatea Transnistriei, fiindcă procesele care se desfășoară în Republica Moldova par a o direcționa pe aceasta din nou în îmbrățișarea Moscovei. Situația social-politică și economică foarte gravă din Republica Moldova tot mai insistent este vehiculată în scopul restabilirii fostelor legături de vasalitate față de Rusia [4, p. 47].

Legăturile cu România și alte state apusene practic se ignorează sau, mai drept spus, se sabotează de anumite forțe. Aceste forțe sunt: vorbitorii de limbă rusă, președintele republicii, partea covârșitoare a membrilor parlamentului, guvernului, majoritatea funcționarilor de stat și din economia națională care se tem că în urma reunirii își vor pierde privilegiile și locurile de lucru cu venituri bune; reprezentanții structurilor noi economice legate de Rusia; membrii familiilor mixte unde se vorbește, practic, numai rusa, unde copiii s-au educat sau se educă numai în limba rusă; cei ce au folosit și folosesc la lucru tot limba rusă; plus un număr nu prea mare de oameni contaminați de ideologia „internaționalistă” și românofobă care s-a cultivat decenii la rând. Toți aceștia își văd viitorul numai în cadrul CSI; de aceea vor face totul numai să fie iarăși împreună cu Rusia. Aceștia cer referendum, aceștia insistă ca independența să fie pusă la votul întregului popor, fiindcă ei știu ce au de câștigat [5, p. 28].

Desfășurarea evenimentelor ne permite să presupunem că Rusia nu se va da în lături ca să nu provoace și un conflict armat în interiorul Moldovei, de data aceasta între românii basarabeni, după exemplul Tadjikistanului, știind că mulți din cercurile de conducere vor încerca să ia măsurile necesare pentru neutralizarea cu forța a celor care doresc reunirea. În această direcție, după părerea noastră, lucrează

de mult serviciile secrete ale Rusiei. În cazul în care forțele antinaționale nu vor rezolva singure problema, în ajutor vor fi chemate trupele rusești care se află nu chiar atât de departe. Nu în zadar, începând cu noaptea de 12 spre 13 decembrie 2007, ora 00.00, Federația Rusă nu mai respectă prevederile Tratatului privind Forțele Armate Convenționale în Europa, semnat la Paris în 1990 de către 30 de state.

Intenția Statelor Unite de a instala părți componente ale sistemului american antirachetă în Europa Centrală și de Est a generat o opoziție extrem de dură a Federației Ruse la acest proiect strategic american și o ripostă pe măsură. În noul context geopolitic marcat de extinderea infrastructurii NATO (SUA) în fostul spațiu de dominație și influență sovietic și de sosirea trupelor americane în bazele de antrenament din România, Kremlinul a decis să renunțe la respectarea prevederilor Tratatului și să-și revizuiască dispozitivul militar strategic. Tratatul limitează deținerile de armament convențional din cinci categorii: avioane de luptă, elicoptere de atac, vehicule blindate, tancuri și artilerie de peste 100 mm. Aria de aplicare a Tratatului CFE este împărțită între statele-părți aparținând Grupului Estic și cele aparținând Grupului Vestic. La Summit-ul OSCE de la Istanbul din 1999, șefii de state și guverne ai statelor-părți au semnat Tratatul Adaptat. În esență, Tratatul Adaptat renunță la abordarea „de la bloc la bloc” și introduce plafoane naționale de dețineri de armament convențional. Cu același prilej, s-a convenit ca intrarea în vigoare a Tratatului Adaptat să fie declanșată după îndeplinirea angajamentelor privind retragerea militară din Republica Moldova și Georgia. Transnistria și forțele sale armate reprezintă, în acest context, o piesă extrem de importantă în planificarea politico-militară a ambelor tabere ce par să reediteze o nouă rundă din Războiul Rece [6, p. 104].

Fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească a avut o importanță aparte în planurile geopolitice și geostrategice ale Uniunii Sovietice în perioada Războiului Rece. Pe teritoriul RSSM aveau să fie dislocate unități militare din compunerea forțelor terestre ale Districtului Militar Odessa, precum și o parte importantă a forțelor terestre și aeriene subordonate direct Marelui Stat-Major al armatei sovietice de la Moscova. Armata a 14-a sovietică a fost creată în noiembrie 1956 ca urmare a comasării corpurilor de armată sovietice 10 și 24 care făceau parte din Districtul Militar Odessa. Misiunea ei principală era de a asigura supremația militară a Uniunii Sovietice asupra Europei de Sud-Est (România, Iugoslavia, Grecia și Italia) în cazul unui conflict militar cu NATO și de a efectua o ofensivă strategică pe teatrul de operațiuni militare din Balcani intitulat Frontul de Sud-Vest în planurile de operații sovietice. Canalul de Suez și coasta de nord a Africii constituiau, totodată, un al doilea obiectiv strategic al acestei armate care se constituia într-un vârf de lance al ofensivei Armatei Roșii în cadrul unui război împotriva NATO și a Europei. În actuala clădire a Ministerului Apărării din Chișinău s-au aflat Comandamentele de Arme și Punctul de Comandă al Marelui Stat-Major sovietic pentru direcția operativă Sud-Vest. Clădirea era înzestrată cu cele mai moderne și sofisticate sisteme tehnice și radio de spionaj și contraspionaj. În Republica Moldova, pe partea dreaptă a Nistrului, au staționat, până în 1998, două divizii motorizate de tancuri și o divizie de desant aerian, deservite de două aerodromuri militare pentru elicoptere și avioane de luptă de tip MIG-29. Pe teritoriul RSS Moldovenească se mai aflau subunități de

rachete, baze de rachete cu rază medie de acțiune, iar în zona Bălți și Ungheni erau amplasate unități militare de artilerie grea, unități genistice și de pionieri. În toate orașele mari (Chișinău, Bălți, Tiraspol, Tighina, Râbnița, Dubăsari, Cahul, Florești etc.), precum și în localitățile mai mici, de-a lungul râurilor Prut și Nistru, se aflau unități și subunități militare de infanterie motorizată dotate cu cele mai moderne mașini de luptă, de tip BTR și BNP-80. Aceste forțe terestre erau sprijinite de către unități din compunerea Armatei a 5-a Aviație sovietice, subordonate nemijlocit Districtului Militar Odessa, precum și unități cu caracter de infrastructură ale Flotei Mării Negre care se aflau dislocate pe teritoriul RSSM. Forțele militare sovietice erau dublate de detașamentele „ALFA”, „DELFIN” și „DNESTR” ale KGB și GRU [3].

Nefiind parte componentă a unor acorduri internaționale cu privire la forțele armate, în condițiile în care statalitatea transnistreană nu a fost recunoscută de către comunitatea internațională, nu există informații oficiale care să releve adevărata structură a armatei transnistrene, capacitățile ei ofensive și defensive, cantitatea și calitatea armamentului convențional aflat în dotare, precum și posibilitatea existenței unor arme nucleare. Totuși informațiile vehiculate în mass-media internațională, amintirile unor combatanți ai evenimentelor de după destrămarea Uniunii Sovietice, precum și o serie de studii realizate de către unele ONG-uri, au permis anumite concluzii privind potențialul forțelor militare ale „RMN”. Acesta este identic cu cel din 1992, operându-se doar schimbări de denumiri ale unităților militare, treceri ale cadrelor militare ruse din fosta Armată a 14-a sovietică în serviciul militar al „RMN”, precum și transferul tehnicii de luptă din dotarea fostelor unități ale Armatei a 14-a sovietice în înzestrarea armatei „RMN” [7, p. 142].

Ministerul Apărării al „RMN” își subordonează următoarele forțe: 4 brigăzi de infanterie dislocate în Tiraspol (700 de oameni), Tighina (600 de oameni), Râbnița (450 de oameni) și Dubăsari (450 de oameni); Forțele de Menținere a Păcii de la Vladimirovka (730 de oameni); Batalionul Independent de Tancuri „Vladimirovka” (120 de oameni); Batalionul de Forțe Speciale din Tiraspol (150 de oameni); Batalionul Independent de Semnalizare din Tiraspol (220 de oameni); Batalionul Independent de Suport din Tiraspol (250 de oameni); Regimentul de Artilerie din Parcani (220 de oameni); Batalionul de Ingineri din Parcani (220 de oameni); Unitatea Independentă de Aviație din Tiraspol (150 de oameni); Baza Aviatică de Echipare și Reparații din Tiraspol (250 de oameni); Regimentul 1 de Artilerie Antiaeriană din Tiraspol (200 de oameni). Statul Major General de la Tiraspol are un efectiv de 250 de oameni. Pe timp de pace, Ministerul Apărării de la Tiraspol dispune de un efectiv de 4960 de militari. Forțele Armate ale „RMN” dispun de 18 tancuri T-64, 69 de TAB-uri, 18 tunuri „Gaubits-122”, 12 tunuri de 85 mm, trei lansatoare de tip „Alazan”, 69 de lansatoare de mine, cel puțin 13 sisteme de lansare a rachetelor antiaeriene și aproximativ 130 de rachete antitanc (probabil sisteme Fagot/AT4) [3].

Forțele militare ale „RMN” au rezultat ca urmare a trecerii cadrelor militare ruse din fosta Armată a 14-a sovietică în serviciul militar al „RMN”. Aviația transnistreană include: șase elicoptere MI-8T, două elicoptere MI-2, un avion AN-26, două avioane AN-2, două avioane de tip IAK-18. Elicopterele MI-8T sunt dotate cu lansatoare de rachete. Ministerul de Interne al „RMN” își subordonează: 1) Batalionul de Forțe Speciale „Dnestr” (500 de oameni); 2) Batalionul de Forțe

Interne „Cobra” (200 de oameni), dislocat la Parcani; 3) șapte subdiviziuni de miliție (1900 de oameni); 4) Detașamentul de Patrulare „Pervomaiski” (150 de oameni); 5) Detașamentul de Patrulare din Parcani (150 de oameni). Efectivul Ministerului de Interne de la Tiraspol se ridică la 2900 de oameni înarmați, conform declarațiilor responsabililor MAI, cu o singură armă. Stocul de armament mic și armament ușor existent în depozitele miliției transnistrene este necunoscut [3].

Ministerul Securității de Stat al „RMN” subordonează: Batalionul „Delta” care se poate completa, în caz de necesitate, cu până la 2000 - 2500 de oameni, detașamente de grăniceri la Tiraspol, Camenca, Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tighina și Slobozia și 44 de posturi de frontieră. Nu sunt accesibile informații privind volumul de arme cu care sunt echipate forțele Ministerului Securității de la Tiraspol. Acestor forțe li se poate asocia, în caz de pericol, Regimentul 10 de Cazaci de pe Don, subordonat Armatei de Cazaci a Mării Negre. Regimentul 10 Cazaci este dislocat în șapte localități (Tiraspol, Camenca, Râbnița, Dubăsari, Grigoriopol, Tighina și Slobozia) și se crede că dispune de 1000 - 1500 de oameni, inclusiv 36 de oameni dislocați permanent în Tiraspol. Armamentul aflat în dotarea cazacilor rămâne necunoscut pentru analiștii politico-militari ai zonei, precum și pentru opinia publică [3].

Biroul Demografic al SUA pentru Republica Moldova estimează că 26,1% din cei 550000 de cetățeni ai Transnistriei o reprezintă bărbați între 18 și 45 de ani, adică 143550 de persoane. Excluzând pe cei cu probleme de sănătate, sau din alte motive, și luând în considerare cifrele valabile pentru Europa de Sud-Est, adică în jur de 80% din bărbați de vârstă de înrolare sunt eligibili pentru recrutare, analiștii din SUA estimează că numărul maxim de rezerviști din Transnistria disponibili pentru situații de război ar fi de 114840 de persoane. Scutul format de Forțele Armate ale Transnistriei este completat de Grupul Operativ de Forțe Ruse din Transnistria (GOTR), constituit prin Directiva nr. 314/2/0296 a Ministerului Apărării al Federației Ruse, care îndeplinește și rolul de forțe de „pacificare” în conformitate cu „Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, din 21 iulie 1992. În conformitate cu obligațiile asumate de către Federația Rusă în urma semnării Tratatului adaptat cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (CFE), precum și a celorlalte tratate, acorduri și convenții internaționale de control armamente, OSCE a fost informată că în Transnistria se afla, la începutul anului 2005, un efectiv total de 552 de militari ruși constituiți în GOTR care se subordonează Regiunii Militare Moscova. GOTR se constituie din Batalionul 82 Infanterie Moto Independent, cu 22 vehicule blindate specializate (de cercetare, comunicații, transport) și Batalionul 113 Infanterie Moto Independent, cu 13 vehicule blindate specializate (de cercetare, comunicații, transport), precum și Detașamentul 72 Elicoptere Independent, subordonat Armatei a 16-a Aeriene din Comandamentul Misiuni Speciale de la Moscova, cu 148 de militari în subordine. Detașamentul 72 Elicoptere Independent este înzestrat cu 2 elicoptere Mi-24 K și 4 elicoptere Mi-8, pentru sprijin de luptă. Între Republica Moldova și Federația Rusă s-au desfășurat mai multe runde de negocieri privind retragerea trupelor ruse din spațiul moldav în perioada august 1992 și mai 1996. În mai 1993 diplomația rusă a lansat ideea „sincronizării” - retragerii trupelor ruse

de pe teritoriul Republicii Moldova odată cu soluționarea politică a conflictului transnistrean. Comunicatul comun difuzat după întâlnirea dintre Boris Elțin, președintele Federației Ruse, și Mircea Snegur, președintele Republicii Moldova, din 15 mai 1993, menționa faptul că ambii președinți au confirmat poziția comună, care este împărțită de conducerea Transnistriei, referitor la faptul că „termenele de retragere a trupelor ruse vor fi sincronizate cu reglementarea politică a conflictului și elaborarea statutului special al regiunii transnistrene a Republicii Moldova”.

Numărul maxim de oameni din Transnistria disponibili pentru situații de război ar fi de circa 120000. Acest principiu a fost consemnat în mod formal în cadrul articolului 2 din „Acordul cu privire la statutul juridic, modul și termenele de retragere a formațiunilor militare ale Federației Ruse, aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova” care a fost semnat, la Moscova, la 21 octombrie 1994. Acordul moldo-rus din 21 octombrie 1994 nu a fost ratificat de către Duma de Stat a Federației Ruse, în timp ce Parlamentul de la Chișinău l-a ratificat la 9 noiembrie 1994. Federația Rusă s-a opus propunerii înaintate de către Republica Moldova în cadrul Consiliului Permanent al OSCE de la Viena, în septembrie 1995, privind monitorizarea internațională a implementării Acordului din 21 octombrie 1994. În urma evoluției evenimentelor internaționale, precum și a „războiului declarațiilor” dintre Republica Moldova, OSCE și Federația Rusă, Acordul din 21 octombrie 1994 a devenit caduc. Cu ocazia negocierilor privind adaptarea Tratatului cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (Tratatul CFE), s-a obținut ca în textul Declarației de la Istanbul (1999) să fie introdus un paragraf special ce prevedea angajamentul Federației Ruse de a-și retrage trupele de pe teritoriul Republicii Moldova, până la sfârșitul anului 2002. Interesată de intrarea în vigoare a Tratatului adaptat privind CFE, Federația Rusă a trebuit să îndeplinească o serie de angajamente privind Republica Moldova luate în cadrul Actului final al Conferinței statelor participante la Tratatul CFE, și anume de a-și evacua armamentul greu limitat de acest Tratat până la sfârșitul anului 2001. În perioada 2000 - 2001, Federația Rusă a evacuat 125 de unități de tehnică militară, 60 de vagoane de muniții și a dezasamblat 239 de unități de tehnică militară. În anul 2002, au mai fost evacuate din Republica Moldova doar trei garnituri de tren cu echipament militar (118 vagoane/ platforme) și două garnituri de tren cu muniții (43 de vagoane). Consiliul Ministerial al OSCE de la Porto (7 decembrie 2002) a adoptat o nouă decizie cu privire la Republica Moldova prin care s-a extins până la 31 decembrie 2003 termenul acordat Federației Ruse de a-și retrage trupele din Transnistria „cu condiția că vor exista condițiile necesare”. În intervalul de timp 2000-2003 au fost evacuate din zona transnistreană a Republicii Moldova un total de 55 de garnituri de tren, dintre care 36 cu muniții și 19 cu echipament militar, respectiv un total de 721 vagoane cu muniții și 555 vagoane cu echipament militar. Pe calea aerului au fost evacuate, în zilele de 26-27 decembrie 2003, cu avioane militare de transport IL-76, toate rachetele antiaeriene stocate în perioada sovietică în depozitele din Transnistria, pentru ca acestea „să nu ajungă în mâinile teroriștilor”. La 30 iunie 2004, Misiunea OSCE în Republica Moldova informa comunitatea internațională că în anul 2004 numai un singur tren cu muniții a fost evacuat din Transnistria și că în depozitele GOTR se mai aflau stocate 20887 tone de muniții. Conform informațiilor de care dispune Misiunea

OSCE din Republica Moldova, din totalul de 42000 tone de muniții stocate în Transnistria, în anul 2001 au fost evacuate în Rusia 1153 tone (3% din total), în 2002 - 2.405 tone (6%) și în anul 2003 - 16573 tone (39%) [8, p. 76].

Planificatorii militari ai Federației Ruse consideră că bazele militare americane din România vor deveni puncte de sprijin pentru armata americană în efortul acesteia de a impune supremația Statelor Unite asupra Europei Răsăritene, Orientului Mijlociu și Caucazului, facilitând, astfel, încercuirea Federației Ruse și avansarea grupurilor armate mobile ale NATO (SUA) până la granițele spațiului CSI. Forțele Armate ale Transnistriei (circa 120000 de oameni mobilizați în caz de război), împreună cu armamentul și tehnica din dotare, la care se poate adăuga complexul militar-industrial transnistrean capabil de a produce necesarul de armament și muniții, reprezintă un element extrem de important pentru planificatorii securității naționale a Federației Ruse, în noul context de reaşezare a dispozitivului său strategic din spațiul caucaziano-pontic [9, p. 132].

Reieșind din cele expuse mai sus, putem afirma că Rusia niciodată nu va renunța la deținerea controlului asupra Transnistriei, aceasta fiind o pârgie de influență asupra Republicii Moldova, iar prin potențialul său militar-industrial - un element de siguranță a noului dispozitiv militar rus în cazul izbucnirii unui conflict militar în contextul impunerii supremației Statelor Unite asupra Europei Răsăritene, Orientului Mijlociu și Caucazului, facilitând, astfel, încercuirea Federației Ruse și avansarea grupurilor armate mobile ale NATO (SUA) până la granițele spațiului CSI.

Referințe bibliografice

1. Conflictul din Transnistria: adevărul așa cum a fost el, Materialele Conferinței Științifico-practice: „Interesele de stat și rolul organelor de interne în asigurarea ordinii constituționale, drepturilor și libertăților omului în raioanele de est ale Republicii Moldova”, 12-13 ianuarie 1993, Chișinău: „LOGOS”, 1996.
2. I. Țurcanu, Republica Moldova: a fi sau a nu fi. Mărturii și impresii despre Moldova de răsărit în lumina celor 20 de ani de independență, Chișinău: „Labirint”, 2012.
3. <http://www.interlic.md/2007-11-26/3163-3163.html>
4. I. Boțan, Reglementarea transnistreană: o soluție europeană, Chișinău: ARC, 2009.
5. Institutul de Politici Publice, Aspecte ale conflictului transnistrean, Chișinău: Știința, 2001.
6. Institutul de Politici Publice, Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova, Chișinău: ARC, 2002.
7. R. Mihăieș, Pentru o Moldovă europeană și unită: Bătălia pentru Transnistria: scrieri politice, Chișinău: „Grafema Libris”, 2005.
8. Raportul Asociației avocaților orașului New York și Comitetului special pentru Afaceri Europene „Dezghețarea unui conflict înghețat: Aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova”, 2006.
9. Materialele Conferinței Științifice internaționale „15 ani de independență a Republicii Moldova”, Chișinău: Tipografia AȘM, 2006.

Gabriela ȚIPIȘCA,

*magistru în drept, asistent universitar
al Catedrei „Procedură penală și criminalistică”
a Academiei “Ștefan cel Mare” a MAI*

ASPECTE PROCESUALE DE REPARARE A PREJUDICIULUI MORAL CAUZAT CA URMARE A ACTULUI DE TERORISM

REZUMAT

Abordarea acestei teme de raport este necesară deoarece, deși amenințarea teroristă reprezintă un subiect extrem de dezbătut în toate dimensiunile sale, persistă unele confuzii legate de repararea prejudiciului cauzat ca urmare a săvârșirii actului de terorism, întrucât în acest caz vorbim de o încălcare gravă a drepturilor fundamentale constituționale ale cetățenilor, dar totodată și despre motivația apelării la acest tip de acțiuni de luptă asimetrice.

Cuvinte - cheie: act terorist, prejudiciu moral, activitate infracțională, violență, tortură, măsuri de protecție.

SUMMARY

It is necessary to approach this theme, because although the terrorist threat represents an extremely debated subject in all its aspects, there are some confusions related to the repair of the moral prejudice caused by an act of terrorism, because in this case we are talking about a serious violation of the fundamental constitutional rights of citizens, but also about the motivation to proceed to this type of asymmetrical combat.

Key words: the act of terrorism; moral prejudice; criminal activity; violence; torture; protection measures.

În ultimele decenii, victima unei infracțiuni și protecția drepturilor și intereselor acesteia au devenit subiecte ale preocupărilor internaționale atât sub egida Consiliului European, la 24 noiembrie 1983 care a fost adoptată la Strasbourg Convenția Consiliului European privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente, cât și în cadrul Uniunii Europene, menționăm, cu titlul exemplificativ, Directiva Consiliului 2004/80/CE privind despăgubirea victimelor infracțiunilor, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr. L 261 din 6 august 2004.

Statelor membre ale Consiliului European le aparține obligația de a identifica pe teritoriul lor remedii efective împotriva violării drepturilor și libertăților prevăzute în Convenția Europeană a Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului.

Anume pornind de la această idee Consiliul European insistă că scopul principal al CEDO este de a aduce drepturile și libertățile fundamentale ale omului pe teritoriul fiecărui stat contractant. Prin reparația echitabilă instituită ca obligația statelor membre ale Consiliului European se înțelege printre altele și achitarea victimei violării prejudiciu moral, material precum și cheltuielile legate de apărarea drepturilor sale.

Terorismul, ideologia violenței și practica de a influența prin violență luarea unor decizii de către autoritățile publice sau organizațiile internaționale, însoțite de intimidarea populației și/sau de alte acțiuni violente ilegale¹, este parte a existenței omenirii. S-a manifestat sub toate formele posibile, în funcție de treapta de civilizație pe care a ajuns omenirea, deci de mijloacele la dispoziție, și aproape peste tot în lume. Mijloacele au fost mereu altele, esența a rămas însă aceeași: înfricoșare, distrugere, ucidere, violență și tortură. Din păcate, și terorismul, ca și războiul, face parte, într-un fel, din arsenalul prin care lumea se neagă pe sine, se urăște și se autodistruge, crezând că se purifică.

Modul de acțiune asimetric al organizațiilor teroriste, nerespectarea nici a unui fel de reguli sau norme de drept ale conflictelor armate, ale dreptului internațional sau cel puțin ale unor norme de etică și morală dictate de asumarea unor valori general-umane acceptate de lumea civilizată micșorează gradul de predicțibilitate a acțiunilor acestora și în consecință determină creșterea pericolozității acțiunilor teroriste și le mărește eficiența în mod corespunzător.

O caracteristică periculoasă a terorismului postmodern este *fenomenul kamikaze* (care a luat o amploare deosebită în rândul grupărilor teroriste islamiste). Acest mod de operare este aproape imposibil de împiedicat, provoacă victime și daune morale și materiale, atingându-și ținta aproape în mod garantat, șansele de apărare fiind nule.

Terorismul afectează grav atât structura socială, cât și individul luat ca atare, putând distorsiona codul de percepere și imagini de care membrii societății depind și în care au încredere. Incertitudinea legată de aberația comportamentală presupusă de terorism poate duce la dezorientare socială și descurajare.

Pentru ca un act să poată fi considerat terorist, rezultatul cu care se soldează trebuie să producă neapărat și teroare, aceasta constituind rezultatul ideal de materializare a unei rupturi afective și psihologice între populație și putere. Contractul social dintre individ și societate presupune ca statul să apere populația de teroare, de amenințări, de violență și să ofere cetățenilor care plătesc impozite, activități sociale utile, într-un cuvânt, un ambient prielnic vieții și muncii lor.

Constituția Republicii Moldova garantează dreptul la viață, dreptul la integritate fizică și psihică, libertatea individuală, siguranța persoanei. Același text ocrotește și dreptul la viață intimă, familială, privată și consacră dreptul persoanei fizice de a dispune de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică și bunele moravuri.

Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a legislației ce reglementează repararea prejudiciului moral spune că este în drept să depună cerere în instanța de judecată referitor la repararea prejudiciului moral nu numai persoana fizică, dar și persoana juridică.

Astfel, prin reparație echitabilă se va înțelege recunoașterea dreptului încălcat, precum și repararea prejudiciilor (materiale, morale). Articolul 41 CEDO

¹ Art. 2 Legea nr. 539 din 12.10.2001 cu privire la combaterea terorismului, Publicat: 06.12.2001 în Monitorul Oficial nr. 147-149 art nr : 1163

prevede: „Dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoloalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.

Actualitatea și importanța problematicii date pune în evidență necesitatea de cercetare și dezvoltare a noțiunii de prejudiciu, de reparare a prejudiciului, modalităților de reparare a prejudiciilor în funcție de forma acestuia, de calculare a acestora precum și a procedurii de realizare a reparării.

Protecția victimelor infracțiunilor, în special protecția și reabilitarea victimelor infracțiunilor săvârșite cu violență, constituie o preocupare a organismelor europene, precum și a statelor Europei. Interesul față de subiectul în cauză pornește de la rațiuni de solidaritate socială, iar scopul care este urmărit în acest sens vizează înlăturarea sau, cel puțin, minimizarea consecințelor negative în viața persoanelor ce au avut neșansa de a fi victime ale acestor fapte.

Este general recunoscut faptul că doar intervenția justiției penale nu este suficientă pentru înlăturarea consecințelor survenite în consecința infracțiunii. Astfel, se conturează necesitatea instituirii unui sistem de măsuri de protecție și respectare a drepturilor și intereselor victimei infracțiunilor. Realizarea acestui sistem este posibilă, pentru început prin adoptarea unui act normativ - cadru, care să instituie condițiile minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor.

Prin promovarea proiectului Legii cu privire la reabilitarea victimelor infracțiunilor, precum și ulterioara sa implementarese urmăresc următoarele finalități:

- crearea unui act normativ;
- cadru care să reglementeze condiții minime de reabilitare a victimelor infracțiunilor;
- instituirea unui sistem național de reabilitare a victimelor infracțiunilor;
- reglementarea mecanismelor de acordare a serviciilor de suport victimelor infracțiunilor (subiecți competenți, beneficiari ai serviciilor de suport, condiții de beneficiere de aceste servicii etc.);
- consolidarea rolului organizațiilor necomerciale și al voluntarilor în procesul de acordare a serviciilor de suport victimelor infracțiunilor;
- facilitarea reabilitării și reintegrării sociale a persoanelor care au fost victime ale infracțiunilor, obiectiv care urmează să fie realizat doar prin atingerea obiectivelor expuse anterior.

Repararea echitabilă a prejudiciului cauzat este parte integrantă a unui remediu efectiv împotriva violării drepturilor omului. În cazurile când violarea dreptului a fost recunoscută la nivel național și stopată când este continuă, pot exista situații când această măsură nu este suficientă, iar persoana continuă să rămână victima violării. În aceste circumstanțe numai o reparație echitabilă poate remedia pe deplin situația victimei.

Conform legislației Republicii Moldova, poate cere repararea prejudiciului moral cauzat printr-o infracțiune orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale (Codul de procedură penală, art. 58).

Problema reparării daunelor morale. Între prejudiciul moral și cel material „s-a făcut loc” unei noi categorii, și anume prejudiciul de agrement care consta în acordarea de despăgubiri bănești în cazul unor vătămări ale integrității corporale care ar împiedica victima să participe la anumite activități sociale. În cazul în care daunele morale au fost provocate de săvârșirea unei infracțiuni la care au participat mai multe persoane, obligația de despăgubire este solidară, partea civilă putând cere oricăruia să execute întreaga obligație de despăgubire. În caz de provocare făptuitorul datorează despăgubiri pentru daunele morale cauzate în raport cu propria lui culpă, cuantumul acestora urmând a fi redus în raport proportional cu culpa victimei care le-a provocat.

Conceptul „daune morale” nu poate fi definit fără a ne referi și la noțiunea de „răspundere civilă”, care reprezintă acea formă a răspunderii juridice care dă naștere unui raport juridic constitutiv de drepturi și obligații, în temeiul cărora o persoană este îndatorată să repare prejudiciul cauzat altuia prin fapta sa, iar aceasta din urmă are dreptul să pretindă repararea prejudiciului.

Daune morale reprezintă acele consecințe ale acțiunii celui obligat la reparații care nu pot fi evaluate în bani, cum ar fi: durerea provocată de moartea unei persoane, ori de vătămrile fizice sau psihice, de atingerile aduse onoarei, cinstei, demnității, prestigiului sau reputației unei persoane.

Repararea prejudiciului sub orice formă constituie obligația persoanei care a comis fapta generatoare de prejudicii.

După autorul L. Pop, principiile după care se asigură repararea prejudiciului sunt: principiul reparării integrale a prejudiciului, principiul reparării în natură a prejudiciului și principiul reparării prompte a prejudiciului.

Prejudiciul moral adus, ceea ce presupune repararea „stărilor de neliniște, de disconfort, frustrare precum și suferințele fizice și psihice” aduse ca rezultat al aplicării relexor tratamentelor.

Prejudiciul moral nu necesită a fi probat. El urmează a fi constatat și apreciat de către instanța de judecată.

În ceea ce privește articolul 3 CEDO, din definiție reiese cauzarea unor suferințe psihice și fizice, astfel, prejudiciul moral este prezumat a fi cauzat. Mărimea va fi evaluată de către instanțele naționale sau/și CEDO în funcție de circumstanțele particulare ale cauzei.

Dacă în cadrul procedurii privind repararea prejudiciului material și a celui moral adus au fost cheltuieli de procedură, atunci aceste cheltuieli urmează a fi reparate dacă au fost angajate în mărimea rezonabilă și necesară.

Modalitatea și felul despăgubirilor se stabilesc de către instanță la cererea victimei. Ținându-se cont de circumstanțele cauzei, poate fi stipulată o altă modalitate, dar numai din motive întemeiate. Pe lângă repararea prin echivalent bănesc a prejudiciului moral, acesta poate fi reparat și prin măsuri cu caracter nepatrimonial.

Însă în afară de efectele ce se produc în general prin acte de terorism (distrugeri de bunuri, suprimarea de vieți omenești etc.), actele teroriste internaționale pot crea o anumită stare de neîncredere între state, ce poate avea consecințe negative pentru relațiile politico-economice dintre acestea.

Terorismul provoacă îngrijorare la tot mai multe națiuni ale lumii, inclusiv din cauza tendinței de comitere a unor acte criminale din ce în ce mai violente asupra unor ținte civile și cu folosire de arme mult mai periculoase.

Terorismul poate avea impact profund la nivel social și politic, îndeosebi în statele care se confruntă cu acest flagel. Asupra segmentului social terorismul influențează prin gravitatea actelor teroriste comise și al consecințelor produse.

Sub aspect politic acest fenomen poate produce schimbări în caracterul, structura și modalitatea de conducere a unor state, poate afecta activitatea normală a instituțiilor statale etc.

În încheiere, am putea menționa că înțelegerea mai profundă a fenomenului terorismului, a formelor de manifestare și a urmărilor negative ale acestuia, precum și la crearea opiniei publice adecvate asupra terorismului ca fenomen negativ, oferind un suport teoretic suficient pentru specialiștii din serviciile speciale și organele de ocrotire a dreptului în vederea perfecționării activității de prevenire și combatere a acestui fenomen extrem de negativ.

Așadar, pentru prejudiciile suferite ca urmare a unei infracțiuni violente se pot acorda despăgubiri. Prin infracțiune violentă înțelegându-se orice faptă stipulată în Codul penal în urma căreia o persoană a fost ucisă în mod deliberat, sănătatea unei persoane a fost afectată grav sau moderat sau a fost încălcat dreptul unei persoane la autodeterminare sau inviolabilitate.

Bibliografie

1. L. Pop, Teoria generală a obligațiilor, București, Edit. Lumina Lex, 2000.
2. I. Urs, Repararea daunelor morale, Editura Lumina Lex, București, 2001.
3. M. Vladu, Prejudiciul cauzat prin infracțiuni contra persoanei fizice, Editura Hamangiu, 2010.
4. Igor Dolea, colectiv, Drept procesual penal, Editura Cartier, Chișinău, 2009.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

„Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan”, conferință științifico-practică internațională (2017 ; Chișinău). Focarele separatiste și impactul lor asupra terorismului contemporan = Separatist focuses and their impact on contemporary terrorism : (Materialele conferinței științifico-practice internaționale, 16 martie 2017) / col. red.: Simion Carp [et al.]. – Chișinău : Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2017. – 328 p.

Antetit.: Acad. „Ștefan cel Mare” a Min. Afacerilor Interne al Rep. Moldova. – Tit. paral.: lb. rom., engl. – Texte : lb. rom., rusă. – Rez.: lb. rom., engl. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art. – 50 ex.

ISBN 978-9975-121-38-5.

343.32+323.28+323.173(082)=135.1=161.1

F 72

Design copertă și prezentare grafică

Svetlana COJUHARI

Redactare:

Gheorghe CHIRIȚĂ

Tehnoredactare
și procesare computerizată:

Svetlana COJUHARI

Bun de tipar: 26.12.2017

coli de autor 47,05

Tiraj 50 ex.

Tiparul executat la **Tipografia Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI**
mun. Chișinău, str. Gh. Asachi 21
MD-2009, Republica Moldova
www.academy.police.md